

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

**2002 – 2012 YILLARINDA UYGULANAN SGK PRİM TEŞVİKLERİ
VE TEŞVİKLERİN İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

YAKUP YAZICI

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Fethi GÜRÜN

İSTANBUL, 2015

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

**2002 – 2012 YILLARINDA UYGULANAN SGK PRİM TEŞVİKLERİ
VE TEŞVİKLERİN İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

YAKUP YAZICI

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Fethi GÜRÜN

İSTANBUL, 2015

ÖNSÖZ

Tez çalışmam İnsan Kaynakları ve Proje Yatırım birimlerinde çalışanlara teşvikler açısından bir kaynakça olması ve uygulanan teşviklerin istihdam yönünden gerçekten rantabl olup olmadığının sorgulanması ve çıkarılacak yeni teşvik paketlerinde tavsiye yönü olması temennisiyle,

Tezimi hazırlarken bana rehberlikte bulunan kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Fethi Gürün'e ayrıca teşekkür ederim.

Tez Etik ve Bildirim

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “2002 – 2012 Yıllarında Uygulanan SGK Prim Teşvikleri Ve Teşviklerin İstihdam Üzerine Etkileri” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

05.01.2015

YAKUP YAZICI

ÖZET

İşçilik Maliyetlerinin çok yüksek olduğu ve gelir pastasından şirketlerin sahip olduğu dilim farklılıklarının fazla olduğu ülkemizde yıkıcı ve tahrip edici rekabeti engellemek ve daha az maliyetle üretim yapılması için değişik alan ve konularda çeşitli teşvikler çıkartılmıştır. Konusunu incelediğimiz teşviklerin muhtevasını Sosyal Güvenlik Kurumu sigorta prim teşvikleri ve bu teşviklerin istihdam üzerine etkileri oluşturmaktadır. Uygulamada çok özel çalışan gruplarına dar alanlar için çıkartılan teşvikler hariç tutulmak üzere tüm sigorta prim teşviklerine geniş olarak yer verilmiştir.

Teşvik uygulanan tüm sigorta kollarına girizgâh olarak değinilmek sureti ile teşvik konusunun ve kapsamının daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Teşviklerin bir anlam ifade etmesi ve faydalı olması hiç şüphesiz işverenlerin kayıtdışı istihdam etmemesi ile mümkündür. Kayıtdışı İstihdama da yer verilerek istihdam odaklı yaptığımız çalışmada istihdama engel unsurlar ve kayıtdışılığın sosyal ve ekonomik nedenlerine yer verilmiştir.

Sigorta Prim Teşvikleri mevzuatın karmaşıklığı ve yeni çıkarılan yasa, karar ve tebliğlerle sürekli değişmiş olmakla birlikte 4447, 4857, 5084, 5510 ve 5921 sayılı Kanun başlıkları altında izah edilmiştir.

Sigorta Prim teşviklerinin istihdam üzerine etkileri için dayanak olan rasyolar, çıkarılan teşvik yasalarında teşvik edilen cinsiyet, yaş, statü ve teşvik edilen bölgeler ele alınarak bu alanlarda yıllara sari istihdam edilen kişi sayıları TÜİK ve İş-KUR raporlarından istifade edilerek hazırlanmıştır. İstihdam üzerine etkileri genç, emekli, kadın istihdamı ile birlikte coğrafi bölgeler, teşvik bölgeleri ve sektörler üzerindeki etkileri bu rasyolarla prim teşviklerine değinilmek sureti ile açıklanmıştır.

İnsan Kaynakları ve Yatırım Uzmanlarının çok istifade edeceğine inandığım bu tezimi sunmaktan gurur duyarım.

ABSTRACT

Various incentives in different areas and subjects has been adapted to avoid devastating and destructive competition, and to make production less cost since labour costs high and earning pie zone differences between companies are very high. The content of incentives that examined consists of incentive effects on Social Security Institution's insurance premiums and incentives on employment of these incentives. In the application for a very special working group to narrow the field to be excluded as large incentives to encourage all insurance premiums issued are included.

Incentives applied to all of the incentive issues by being referred to as preamble and scope of the insurance types are provided for a better understanding. The incentives would only be meaningful and beneficial by avoiding unreported employment. By mentioning Informal employment, barriers to employment and the social and economic reasons unreported employment explained.

The complexity of the insurance premium incentives and new laws passed legislation, with decisions being constantly changed and communicated with 4447, 4857, 5084, 5510 and 5921 are explained under Law No. titles.

Rations based on the effects of insurance premiums on employment, including gender, age, status and regions that stimulus affected, and the employment rates of this field according to the years are all based on TUIK and Is-KUR reports.

Employment effects on youth, pensioners, geographic area along with the women employment, their impact on the region and the sectors are explained by being referred to the incentives these ratios.

I am proud of presenting this very thesis to be beneficial to Human Resources and Investment Professionals.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
EKLER LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1
1. SOSYAL GÜVENLİK SİGORTA PRİM KOLLARI	4
1.1. Kısa Vadeli Sigorta Kolları	4
1.1.1. Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primine Tabi Sigortalılar	5
1.1.2. Kısa Vadeli İş Kollarından Sağlanan Faydalar	6
1.1.2.1. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası	7
1.1.2.2. Hastalık Sigortası	9
1.1.2.3. Analık Sigortası	9
1.1.3. Kısa Vadeli Sigorta Prim Oranları	10
1.1.4. Prim Ödeme Yükümlüleri	11
1.2. Uzun Vadeli Sigorta Kolları	11
1.2.1. Uzun Vadeli Sigorta Kolları Primine Tabi Sigortalılar	11
1.2.2. Uzun Vadeli İş Kollarından Sağlanan Faydalar	13
1.2.2.1. Malullük Sigortası	14
1.2.2.2. Yaşlılık Sigortası	15
1.2.2.3. Ölüm Sigortası	16
1.2.3. Uzun Vadeli Sigorta Prim Oranları ve Prim Ödeme Yükümlüleri	17

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

1.3. Genel Sağlık Sigortası	17
1.3.1. Genel Sağlık Sigortasına Tabi Sigortalılar	18
1.3.2. Genel Sağlık Sigorta Prim Oranları ve Prim Ödeme Yükümlüleri	21
1.4. İşsizlik Sigortası	22
1.4.1. İşsizlik Sigortasına Tabi Sigortalılar	22
1.4.2. İşsizlik Sigortasından Sağlanan Faydalar	24
1.4.3. İşsizlik Sigortası Prim Oranları ve Prim Ödeme Yükümlüleri	26
1.5. Sosyal Güvenlik Destek Primi.....	26
1.5.1. Sosyal Güvenlik Destek Primine Tabi Sigortalılar	27
1.5.2. Sosyal Güvenlik Destek Prim Oranları ve Prim Ödeme Yükümlüleri	27
2. KAYIT DIŞI İSTİHDAM	29
2.1. Kayıt dışı İstihdam Şekilleri	29
2.1.1. Kamu Kurumuna Çalışmaları Hiç Bildirilmeyenler	29
2.1.1.1. Kendi İradeleri ile Kayıt Dışı Çalışanlar	30
2.1.1.2. İşverenleri Tarafından Bildirilmeyen Çalışanlar.....	34
2.1.2. Eksik Bildirilenler	34
2.2. Kayıt Dışı İstihdamın Nedenleri	34
2.2.1. Ekonomik Nedenler	35
2.2.2. Sosyal Nedenler	37
2.2.3. İşletmelerden Kaynaklanan Nedenler	38
2.2.4. Kamudan Kaynaklanan Nedenler	39
2.2.5. Sosyal Güvenlik ve Vergi Sisteminden Kaynaklı Nedenler	40

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

3. SOSYAL SİGORTALAR KURUMU İSTİHDAM TEŞVİKLERİ	42
3.1. 4447 Sayılı Kanun Kapsamında Teşvikler	42
3.1.1. Geçici 7. Maddesi ile Sağlanan Teşvikler	42
3.1.1.1. Teşvik Kapsamı	42
3.1.1.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranan Şartlar	43
3.1.1.3. Geçici 7. Madde ile Sağlanan Teşvikler ve Hesaplanması.....	49
3.1.2. Geçici 9. Maddesi ile Sağlanan Teşvikler	51
3.1.2.1. Teşvik Kapsamı	51
3.1.2.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranan Şartlar	52
3.1.2.3. Geçici 9. Madde ile Sağlanan Teşvikleri	56
3.1.3. Geçici 10. Maddesi ile Sağlanan Teşvikler	57
3.1.3.1. Teşvik Kapsamı	57
3.1.3.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranan Şartlar	58
3.1.3.3. Teşvikler ve Teşvik Süreleri	62
3.1.4. 4447 sayılı Kanununun 50. Maddesi ile Sağlanan Teşvikler	64
3.1.4.1. Teşvik Kapsamı	64
3.1.4.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranan Şartlar	65
3.1.4.3. Özellikli Durumlar	67
3.1.4.4. Teşvik, Teşvikin Hesaplanması ve Teşvik Süresi	67
3.2. 4857 sayılı Kanun ile Sağlanan Teşvikler	69
3.2.1. 4857 sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Teşviklerinin Kapsamı	69
3.2.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranan Şartlar	70
3.2.3. 4857 sayılı Kanun ile Getirilen Teşvikler	74
3.3. 5510 sayılı Kanun ile sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri	76
3.3.1. 81. Madde I bendi ile Getirilen Teşvikler	76

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
3.3.1.1. 81. Madde I Bendi Teşvik Kapsamı	76
3.3.1.2. Sigortalı ve İşyeri Açısından Aranılan Şartlar	77
3.3.1.3. 81. madde I bendi ile Getirilen Teşvikler	80
3.3.2. 81. madde I bendi ile sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri	81
3.3.2.1. 81. Madde I Bendi Teşvik Kapsamı	81
3.3.2.2. Sigortalı ve İşyeri Açısından Aranılan Şartlar	83
3.3.2.3. 81. madde I bendi ile Getirilen Teşvikler ve Süreleri.....	84
3.4. 5746 Sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri	84
3.4.1. 5746 sayılı Sigorta Prim Teşvikinin Kapsamı	85
3.4.2. Sigortalı ve İşyeri Açısından Şartlar	87
3.4.3. 5746 sayılı Kanun ile Getirilen Prim Teşvikleri ve Hesaplanması	93
3.5. 5084 Sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri	95
3.5.1. 5084 sayılı Kanun ile Sağlanan Teşviklerin Kapsamı	96
3.5.2. Sigortalı ve İşyeri Açısından Aranılan Şartlar	99
3.5.3. 5084 sayılı Kanun ile Sağlanan Teşvikler	103
3.6. 2013/4966 sayılı BKK Kararı ile Getirilen Sigorta Prim Teşvikleri	105
3.6.1. 2013/4966 sayılı BKK Kapsamı	106
3.6.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranılan Şartlar	108
3.6.3. 2013/4966 sayılı BKK Teşvikler ve Teşvik Süreleri	110
3.7. 5921 sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri	111
3.7.1. 5921 sayılı Kanun ile Getirilen Teşviklerin Kapsamı	111
3.7.2. Sigortalılar ve İşyerleri için Aranılan Şartlar	113
3.7.3. 5921 sayılı Kanun ile Düzenlenen Yatırım Bölgeleri ve Yatırım Alanları	118
3.7.3.1. Yatırım Bölgeleri	118
3.7.3.2. Yatırım Alanları	118

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
3.7.4. 5921 sayılı Kanun ile Getirilen Teşvikler	120
3.7.5. 5921 sayılı Kanun ile Düzenlenen Özellikli Alanlar	124
3.7.6. 5921 sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Desteğinin Hesaplanması	125
4. SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNUN PRİM DESTEKLERİNİN İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİLERİ	127
4.1. Çocuklar ve Gençler Üzerine Etkileri	127
4.1.1. Çocuk ve Gençlerin Çalışma Nedenleri	127
4.1.2. Genç İstihdamına Yasal Düzenlemelerle Getirilen Teşvikler ve Etkiler.....	128
4.1.3. Teşviklerin Çocuk ve Gençler üzerine Etkilerine Dair İstatiksel Verileri	130
4.2. Teşviklerin Emeklilerin İstihdamı Üzerine Etkileri	132
4.3. Teşviklerin İşsizlerin İstihdamı Üzerine Etkileri	135
4.3.1. İşsizlerin İstihdamına Yönelik Getirilen Teşvikler ve Etkileri	135
4.3.2. İşsizliğin Nedenleri ve İşsizlik Maaşı ve Teşviklerin Etkileri	138
4.3.3. Teşviklerin İşsizlere Olan Etkilerin İş-Kur Verileri ile Açıklanması.....	140
4.4. Prim Teşviklerinin Teşvik Bölgeleri ve Coğrafi Bölgeler Üzerine Etkileri	143
4.4.1. Prim Teşvik Bölgeleri Üzerinde Etkileri	143
4.4.1.1. Bölgelerarası Rekabeti Engelleyici Unsurlar	143
4.4.1.2. Teşvik Bölgelerine Yasa ile Getirilen Teşvikler ve Etkileri	144
4.4.1.3. Yeni Bölgesel Teşvikleri Diğer Teşviklerden Ayıran Önemli Özellikler.....	148
4.4.1.4. 2009' dan Sonra Getirilen Bölgesel Yatırım Teşvikler ve Etkileri	149
4.4.1.5. Teşviklerin İstatiksel Verilerle Bölge İstihdamı Üzerine Etkileri.....	152
4.4.2. Teşviklerin Coğrafi Bölgelerde İstihdam Üzerine Etkileri	155
4.4.2.1. Ege Bölgesi	156

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
4.4.2.2. İç Anadolu Bölgesi	157
4.4.2.3. Akdeniz Bölgesi	157
4.4.2.4. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri	158
4.4.2.5. Karadeniz Bölgesi	159
4.4.2.6. Marmara Bölgesi	160
4.5. Teşviklerin Sektörler Üzerine Etkileri	160
4.5.1. Hizmet - Sanayi Sektör Analizi	161
4.5.2. Alt Sektör Analizi	163
5. SONUÇ	167
EKLER.....	170
KAYNAKÇA.....	201

EKLER

Sayfa No

EK-1: 5510 Sayılı Kanununun 4/A Bendi Kapsamında Sigortalı Belge Türleri	171
EK-2: Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler – 1	175
EK-3: Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler – 2	176
EK-4: Teşvik Edilmeyecek Veya Teşviki Belirli Şartlara Bağlı Yatırım Konuları	177
EK-5-A: Bölgesel Desteklerden Faydalanabilecek Sektörler Ve Bölgeler İtibariyle Asgari Yatırım Tutarları Veya Kapasiteleri	181
EK-5-B: İllerin Bölgesel Desteklerden Yararlanılabilecek Sektör Numaraları	187
EK-6: Büyük Ölçekli Yatırımlar	192
EK-7: İl bazında Temel İşgücü Göstergeleri 2008	193
EK-8: İl bazında Temel İşgücü Göstergeleri 2009	194
EK-9: İl bazında Temel İşgücü Göstergeleri 2010	195
EK-10: İl bazında Temel İşgücü Göstergeleri 2011.....	196
EK-11: İl bazında Temel İşgücü Göstergeleri 2012	197
EK-12: Yaş grubu, Cinsiyet ve Çalışma Durumuna göre Çocuklar, 2006 – 2012	198
EK-13: Yıllara Göre İl Nüfusları, 2007 – 2013	199

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1: Kısa Vadeli Sigortalar ve Yardımlar	6
Tablo 2: Uzun Vadeli Sigortalar ve Yardımlar	14
Tablo 3: Türkiye'de Kayıtdışı İstihdam Şekilleri	30
Tablo 4: Kayıtdışı İstihdamın Nedenleri	36
Tablo 5: 4447 S. Kanun Geçici 10. Maddeye İlişkin Temel Esaslar.....	62
Tablo 6: 4447 sayılı Kanun Geçici 10. Madde Teşvik Süreleri	63
Tablo 7: 5746 sayılı Ar-Ge Teşvik Kanunu Sigorta İşveren Payının Maliye Bakanlığınca Karşılancak Kısmının Örnek Hesaplanması	95
Tablo 8: 5084 sayılı Kanun Teşvik Süreleri	105
Tablo 9: 5921 sayılı Kanun Teşvik Süreleri-1	121
Tablo 10: Bölgesel Teşviklerin Prim Desteğinin Sabit Yatırım Tutarlarına Oranları-1	122
Tablo 11: 5921 sayılı Kanun Teşvik Süreleri-2	122
Tablo 12: Bölgesel Teşviklerin Prim Desteğinin Sabit Yatırım Tutarlarına Oranları-2	123
Tablo 13: İş ve Meslek Danışmanlığı ile İlgili Sayısal Veriler	131
Tablo 14: Çocuk ve Gençlerin İstihdam Oranları	131
Tablo 15: İş-Kur İşsizlik Maaşı Alan Kişi Sayıları ve Tutar Bilgileri	140
Tablo 16: İŞKUR tarafından Meslek Edindirme ve İşsizlikle Mücadele için Açılan Kurs ve Kursiyer Sayıları	142
Tablo 17: 6 Bölgeye Uygulanan Teşvikler ve Teşvik Süreleri.....	145
Tablo 18: Örnek Uygulama: İşçi Sayısını Otuza Çıkararak Teşvikten Yararlanan İşyerinin Maliyet Tablosu	147
Tablo 19: Yatırım Türleri ve Yatırım Bölgelerine Bağlı Sağlanan Destekler.....	151
Tablo 20: 5084 sayılı Teşvik Kanunu Kapsamında 49 İlin Yıllık İstihdam Verileri.....	152
Tablo 21: 5921 sayılı Yatırım Teşvik Kanunu Kapsamında İlk Tasnif Edilen 4 Bölgeye Ait Yıllık İstihdam Verileri	153
Tablo 22: 5921 sayılı Yatırım Teşvik Kanunu kapsamında Bölge sayısı 6' ya çıkartıldığında Bölgesi Değişmeyen İllere ait yıllık İstihdam Verileri	154

Tablo 23: 5921 sayılı Yatırım Teşvik Kanunu Kapsamında 6 Bölgeye ait Yıllık İstihdam Verileri.....	155
Tablo 24: Ege Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Bilgileri.	156
Tablo 25: İç Anadolu Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Bilgileri	157
Tablo 26: Akdeniz Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Bilgileri	157
Tablo 27: Doğu Anadolu Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Bilgileri	158
Tablo 28: Güneydoğu Anadolu Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Bilgileri	158
Tablo 29: Karadeniz Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Bilgileri	159
Tablo 30: Marmara Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Bilgileri	160
Tablo 31: İMKB 100 de olan 68 Şirkete Ait Sektör Analizi.....	161
Tablo 32: İMKB 100 de olan 68 Şirketin Sektörleri ve Personel Sayıları.....	163
Tablo 33: İMKB 100 de olan 57 Şirkete Ait Alt Sektör Analizi.....	164
Tablo 34: Ar-Ge Harcamasının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçindeki Payı ile İstihdam Edilen On Bin Kişiye Düşen Ar-Ge Personeli , 2007-2012	165

KISALTMALAR

Ar-Ge	: Araştırma ve Geliştirme
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
bkz.	: Bakınız
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
Gen.	: Genelge
İş-KUR	: Türkiye İş Kurumu
İşç.	: İşçi
İşv.	: İşveren
K.	: Kanun
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KVSK	: Kısa Vadeli Sigorta Kolları
Kurum	: Sosyal Güvenlik Kurumu
M.	: Madde
m/d	: Maddenin d bendi
RG	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayılı
SGDP	: Sosyal Güvenlik Destek Primi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UVSK	: Uzun Vadeli Sigorta Kolları

GİRİŞ

Sosyal Güvenlik Kurumunun uyguladığı prim teşviklerinin istihdam üzerine etkileri üzerine etkileri geniş şekli ile ilerleyen bölümlerde yazılı olmakla birlikte okuyucunun kısa bir yol haritasına sahip olması ve genel bir fikir sahibi olması tezden maksimum fayda elde etmesi için önemlidir.

Birinci bölümde sigorta primleri oluşturan sigorta kolları, sigorta kollarının unsurları, prime tabi meslek grupları, prim oranları ve primlerin işçi ve işverene dağılımı ile birlikte yine sigorta kollarının işçi ve işverene katkıları, bu sigorta kollarından sağlanan gelirlere de yer verilecektir. Böylelikle okuyucu teşvik kanunlarında geçen teorik bilgiye sahip olacağı için ilerleyen bölümlerde geniş şekli ile yazılan primleri daha doğru ve kolay anlamasını sağlayacaktır.

İkinci bölümde kayıt dışı istihdam incelenirken, kayıt dışı istihdamın sosyal, ekonomik, sosyal güvenlik ve vergi sisteminden ve sosyal yardımlardan kaynaklanan nedenleri ile birlikte işletmelerden ve kamudan kaynaklanan nedenlere de yer verilecektir. Kayıt dışı istihdam şekillerinden eksik bildirim, kamu kurumlarına hiç bildirilmeyenler, kendi iradeleri ve işverenleri tarafından bildirilmeyenler nedenleri ile birlikte anlatılacak. Bu şekilde kayıt dışı istihdamın kamuya sosyo-ekonomik maliyeti önceki konu ile birlikte daha iyi anlaşılmiş olacaktır.

“Kamuda istihdamın sınırlılığı ve büyük işletmelerin ancak terfi, emeklilik, ölüm, istifa gibi nedenlerle boşalan kadroları için yeni eleman arayışına girmeleri nedeni ile kamu ve büyük işletmelerin istihdam yaratma potansiyelleri işsizlik sorunu için tam bir çözüm olmamaktadır.”¹ Bu noktada teşvikler önemli bir çözüm yolu sunmaktadır.

Kayıtdışı istihdamla ilgili bilgi sahibi olunması dördüncü bölümde anlatılan teşviklerin istihdama katkısının neler olabileceği hakkında önbilgiye sahip olacak ve son bölümde istihdam üzerine olan katkıları ve konu ile ilgili tabloları daha doğru yorumlamasını sağlayacaktır.

Üçüncü bölümde sigorta prim teşviklerine yer verilmiştir. Teşviklerin çok çeşitli olması 5510 sayılı Kanunun karmaşık olması teşviklerin değişik kanun, yönetmelik ve tebliğlerle sık sık değişiklik yapılması ve ya yeni teşvikler getirilmesi gibi nedenlerle teşvikle ilgili mevzuat alanının genişlemesine sebep olmuştur.

¹ İş-Kur; İstihdamda 3İ Dergisi; Sayı: 12; Ocak-Şubat-Mart 2014; s. 44

İlgili mevzuatın genişlemesi teşviklerin anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Bu bölümde Teşviklerle ilgili Kanunların altında boğulmadan genel anlamda beş kanunda toplanarak anlatılmıştır.

Değişikler art arda sıralanmak yerine ana teşvik kanunları kapsam, sigortalı ve işyeri açıışından aranan şartlar, teşvik ve süreleri ve varsa özellikli durumlara değinilmek sureti ile özetlenmiştir. Teşviklerle ilgili yapılan değışikliklerin tamamına yer verilmeye çalışılmış olup bu çalışma yapılırken konunun kolay anlaşılması hususunda hassas davranılmıştır.

Üçüncü bölümde yer verilen teşvikleri;

1.4447 sayılı Kanunun Geçici 7, Geçici 9, Geçici 10, ve 50.nci Maddesi ile getirilen teşvikler olup bu kanunla özetle işsiz olanlara yönelik çıkarılmış teşvikler olup yaş, cinsiyet, işsizlik ödeneği alan gibi değışik vasıflara sahip sigortalılara yönelik getirilmiş bir teşvikler,

2.4857 sayılı Kanunun 30. maddesinde engelli personele getirilen teşvikler,

3.5510 sayılı Kanunun 81. maddesinde sigorta primlerini süresi içinde eksiksiz ödeyenlere tanınan teşvikler,

4.5084 sayılı Kanunda Türkiye'nin bazı illerine yönelik getirilen sigorta prim teşvikleri,

5.5921 sayılı Kanunda ise Türkiye değışik bölgelere ayrıldıktan sonra, yapılan yatırımlar tasnif edilerek yatırımların türüne (stratejik, büyük ölçekli, genel teşvik kapsamlı) ve yatırımın inşa edildiği yere bağlı değışen teşvikler

6.5746 sayılı Ar-Ge Teşvik Kanunu ile getirilen teşvikler şeklinde özetlenebilir.

Dördüncü bölümde teşviklerin istihdam üzerine etkilerine yer verilmiştir. Teşviklerin istihdamı üzerine etkileri izah edilirken kullanılan tablolar Tezin eklerinde sunulmuş TÜİK raporları ve İş-KUR ve İMKB 100 içinde yer alan 58 firmanın faaliyet raporlarında kayıtlı verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

TÜİK raporlarında il bazlı yayınlanan veriler coğrafi bölgelere ve teşvik Kanunlarında yer alan bölgelere göre tasnif edildikten sonra yine diğer TÜİK raporlarında mevcut istihdam nedenleri, istihdam ve işsizlik oranlarına ait kayıtlarla birlikte Excel de harmanlanarak oluşturulmuştur.

Teşviklerin istihdam üzerine etkileri çok yönlü ele alındı. Çocuk, genç, yaşlı, emekli şeklinde yaşa bağlı inceleme yapıldığı gibi, bölgesel, coğrafi ve sektörler yönünden de analiz yapıldı.

Yaş grupları üzerinde etkileri incelenirken genel anlamda teşviklere kısaca değinildikten sonra teşvikin işçi ve işverene pozitif ve negatif yönleri yazıldı. Teşvik yasası ile mesleki kurs,

stajyer, ıracak sayıları ve istihdam edilen sayılara ait istatistiksel verilerle nesnel yargılara varılmaya çalışıldı.

Bölgesel etkileri incelenirken yukarıda yazıldığı gibi 5084 ve 5921 sayılı teşvik kanunlarında da belirtilen bölgelerde çalışan nüfus, işsiz ve işçi sayıları TÜİK kayıtları ile tespit edildikten sonra tablolar dönemsel kriz, ekonomik büyümeler ve yapılan teşvik reformları ile izah edildi.

Sektör analizi yapılırken İMKB 100 Endeksinde faal 58 firmanın (yalnız 58inin eksiksiz kayıtları tespit edildi) 5 yıllık çalışan sayıları ve faaliyet alanları faaliyet raporlarından tespit edildikten sonra firmalar ilk önce hizmet ve sanayi olmak üzere iki alanda, sonra üretim ve hizmet alanlarına bağlı değişen alt sektör bazında değerlendirilerek nesnel bir yargıya ulaşıldı.

Tez yazılırken her bir bölüm kendi içinde tam anlaşılması için bazı yerler yer yer tekrarlandı. Son kısımda ağırlıklı olarak teşvikler ve istihdam üzerinde etkileri genel bir bakış ile özetlendi.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOSYAL GÜVENLİK SİGORTA PRİM KOLLARI

Sosyal Güvenlik Kurumu sosyal devlet olması ilkesi gereği çalışanların kısa ve uzun dönemde başlarına gelen hastalık, kaza, ölüm, yaşlılık gibi hallerde sigortalının veya sigortalının hak sahiplerinin mağduriyetlerinin engellenmesi için gerekli tedbirleri almakla mükelleftir.

Teşvik kanunlarında geçen sigorta işçi, işveren payı gibi kavramların doğru okunması sigorta prim desteklerini doğru ve iyi anlaşılması açısından çok önemlidir. Prim desteklerinin işverene getirdiği fırsat maliyeti ve teşvik kapsamına giren sigortalı gruplarının anlaşılması pekişecektir.

Sigorta Kolları, Sosyal Güvenlik Kanununda kısa vadeli sigorta kolları, uzun vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortası olmak üzere üç ana unsurdan oluşmaktadır. Yine teşviklere konu olan ve 4447 sayılı kanunla düzenlenen işsizlik sigortası ve genellikle teşviklerden istisna tutulan Sosyal Güvenlik Destek Primi ayrı başlık altında incelenecektir.

1.1. Kısa Vadeli Sigorta Kolları

Kısa Vadeli Sigorta Kolları çalışanın yakın gelecekte maruz kalabileceği, hastalık, analık, iş kazası ve meslek hastalıkları gibi durumlarda iş edimini yerine getiremeyecek olması nedeni ile sigortalının ve ailesinin ekonomik yönden sıkıntı çekmemeleri için düzenlenmiş sigortalardır.

“Bu düzenleme ile ilgili olarak dikkat edilmesi gereken husus, kısa vadeli sigorta uygulamalarını doğuran risklerin sağlık ve bakım boyutunun aynı Kanunda düzenlenmiş Genel Sağlık Sigortası; parasal boyutunun ise Kısa Vadeli Sigortalar başlığı altında düzenlendiğidir.”²

Kısa vadeli sigorta kolları, iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortası kollarından oluşmaktadır.³

5510 sayılı kanunla kısa vadeli sigortalarda sigortalılar için düzenlenmiş haklar ve gerekli şartları sağlaması halinde sağlanan maddi yardımlar vardır.

² <http://www.anadolu.edu.tr/sites/default/files/unite15.pdf>, s.49, 20.07.2014

³ 5510 S. K. M.3

1.1.1. Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primine Tabi Sigortalılar

Çalışanların meslek, statü ve çalışma şekline göre kısa vadeli sigorta kollarına tabi olup olmaması ve ya kısa vadeli sigorta kolları bakımından iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ile analık sigortalarından hangilerinden yararlanacağı farklılık arz etmektedir.

Bu anlamda gerekli yasal düzenleme 5510 sayılı Kanunun 4. Maddesini a ve b bentleri ile 5. Madde ve Ek 5. maddesinde düzenlenmiş olup aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir.

‘1.”Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan”⁴ ücrete tabi işçiler hakkında tüm kısa vadeli sigorta kolları,

2.Köy ve mahalle muhtarları hakkında iş kazası ve meslek hastalığı ile analık sigortası,

3.Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar ve Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar, hakkında yalnız iş kazası ve meslek hastalığı ile analık sigortası,

4.Tarımsal faaliyette bulunanlar hakkında yalnız iş kazası ve meslek hastalığı ile analık sigortası⁵

5.Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları hakkında yalnız iş kazası ve meslek hastalığı sigortası,⁶

6.Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçiler hakkında tüm kısa vadeli sigorta kolları,⁷

7. Hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte, ceza infaz kurumları ile tutukları bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklular hakkında yalnız iş kazası ve meslek hastalığı ile analık sigortası,

8. 5.6.1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrenciler hakkında yalnız iş kazası ve meslek hastalığı ile hastalık sigortası,

9. Meslek liselerinde okumakta iken veya yükseköğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrenciler ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 46ncı maddesine tabi olarak kısmi zamanlı çalıştırılan öğrenciler hakkında yalnız iş kazası ve meslek hastalığı sigortası,

⁴ 5510 S. K. m.4/a

⁵ 5510 S. K. m.4/a

⁶ 5510 S.K. M.5

⁷ 5510 S. K. m.5/g

10.Harp malulleri ile 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna veya 2330 sayılı Kanun hükümleri veya 8.6.1949 tarihli ve 5434 sayılı Kanunun 56ncı maddesi uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre vazife malullüğü aylığı bağlanmış malullerden, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bendi kapsamında (1. ve 2.maddeler) çalışmaya başlamaları halinde yalnız iş kazası ve meslek hastalığı sigortası,

11. Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimine katılan kursiyerler hakkında yalnız iş kazası ve meslek hastalığı sigortası,

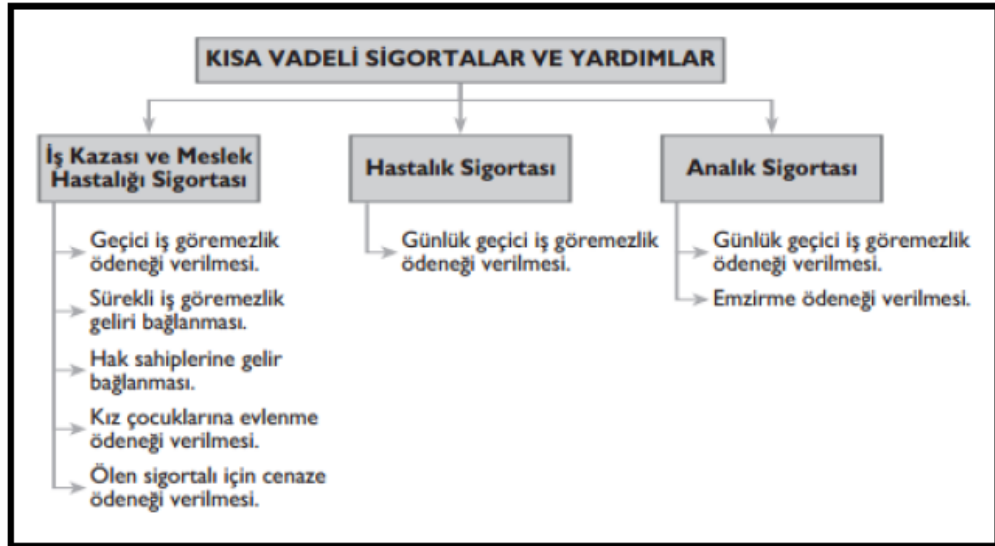
12. Tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar sigortalılar hakkında yalnız iş kazası ve meslek hastalığı sigortası uygulanır.⁸

“5510 sayılı GSS Kanununun kısa vadeli sigorta kollarına ilişkin hükümleri 4. maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılanlara (devlet memurları) bu kapsamda oldukları sürece uygulanmaz.”⁹

1.1.2. Kısa Vadeli İş Kollarından Sağlanan Faydalar

Kısa Vadeli Sigorta Kollarından sağlanan faydalar alt gruplara ayırarak tarif edilirse şu şekilde özetlenir,

Tablo 1: Kısa Vadeli Sigortalar ve Yardımlar

Kaynak: Sosyal Sigorta Kolları, 15. Ünite, s 51, <https://www.anadolu.edu.tr/sites/default/files/unite15.pdf>

⁸ 5510 S.K. M.5

⁹ 5510 S.K. M.4

1.1.2.1. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası

İş kazası, sigortalının işyerinde işverenini emir ve talimatları yerine getirirken ve ya görev gereği işyeri dışında geçirdiği süreler veya işyeri araçları içinde meydana gelen ve “sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen özre uğratan olay olarak tanımlanmıştır.

Meslek hastalığı ise Kanununun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasında, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özürhülük halleri olarak tanımlanmıştır. Madde metninin tetkikinden de anlaşılacağı üzere, meslek hastalığı işin niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple meydana gelen veya işin yürütüm şartları yüzünden uğranılan hastalık, bedensel veya ruhsal özür halleridir.”¹⁰

İş kazası iş yerinde defaten olmakla birlikte işin niteliğine uygun olması şartı aranmaksızın işyeri sınırları içinde veya iş gereği görevli olunması halinde vuku bulan her türlü kaza bu kategoride değerlendirilmekte iken meslek hastalığında işin tanımı ile hastalık arasında bir illiyet bağının bulunması gerekli görülüp hastalığın kaynağı tek seferli bir hareketle değil işin gereği yinelenen olgu neticesi oluşmuş olmasıdır.

“Sigortalının çalıştığı işten dolayı meslek hastalığına tutulduğunun;

a) Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucuları tarafından usulüne uygun olarak düzenlenen sağlık kurulu raporu ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi,

b) Kurumca gerekli görüldüğü hallerde, işyerindeki çalışma şartlarını ve buna bağlı tıbbî sonuçlarını ortaya koyan denetim raporları ve gerekli diğer belgelerin incelenmesi, sonucu Kurum Sağlık Kurulu tarafından tespit edilmesi zorunludur.”¹¹

Geçici İş Göremezlik Ödeneği

“Geçici iş göremezlik ödeneğinin süresi Kurumca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurulundan alınacak istirahat raporuna bağlıdır. Kanununun 18 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine istinaden sigortalılara iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle iş göremedikleri sürece prim ödeme gün sayısı şartı aranmaksızın ilk günden itibaren her gün için geçici iş göremezlik ödeneği verilecektir.”¹²

Sürekli İş Göremezlik Ödeneği

“Sürekli iş göremezlik geliri, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu oluşan hastalık ve özürlüer nedeniyle Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurulları

¹⁰ 2011/50 S. SGK Genelgesi, Kısa vadeli sigorta kolları Uygulamaları, s. 6

¹¹ 5510 S.K.M. 14

¹² 2011/50 S.SGK Genelgesi, Kısa vadeli sigorta kolları Uygulamaları, s.13

tarafından verilen raporlara istinaden Kurum Sağlık Kurulunca meslekte kazanma gücü en az % 10 oranında azalmış bulunduğu tespit edilen sigortalıya bağlanır.”¹³

Sağlık Kurulu raporu ile iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 50 sini kaybedene sürekli tam iş göremezlik geliri bağlanır.

Hak Sahiplerine Gelir Sağlanması

Hak sahibine İş Kazası ve Meslek Hastalığı sonucu ölen ve ya meslekte kazanma gücünün % 50sinde fazlasını kaybettiği için sürekli iş göremezlik ödeneği alınırken ölmesi halinde ölümün iş kazası veya meslek hastalığından kaynaklandığına bakılmaksızın hak sahibine gelir bağlanır.¹⁴

“İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü % 50 oranının altında kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken ölenlerin, ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olmaması halinde sigortalının almakta olduğu sürekli iş göremezlik geliri, 34 üncü madde hükümlerine göre hak sahiplerine gelir olarak bağlanır.”¹⁵

Kız Çocuklarına Evlenme Ödeneği

5510 Sayılı Kanununun 4.üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının (a) ve (b) Bendi Kapsamında Sigortalı Olanlar ile Hak Sahiplerinin Tahsis İşlemlerine İlişkin Tebliğin 18. Maddesi gereğince ölüm geliri veya aylığı almakta iken evlenen ve bu nedenle aylığı kesilen kız çocuklarına bir defaya özgü olmak üzere, evlenme tarihindeki gelir ve aylığının iki yıllık tutarı evlenme ödeneği olarak peşin ödenir.

Ölen Sigortalı İçin Cenaze Ödeneği

“İş kazası veya meslek hastalığı sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri, malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı almakta iken veya kendisi için en az 360 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi bildirilmiş olup da ölen sigortalının hak sahiplerine Kurum Yönetim Kurulunca belirlenip Bakan tarafından onaylanan tarife üzerinden cenaze ödeneği ödenir. Cenaze ödeneği, sırasıyla sigortalının eşine, yoksa çocuklarına, o da yoksa ana babasına, o da yoksa kardeşlerine verilir. Cenaze ödeneğinin hak sahiplerine ödenememesi ve sigortalının cenazesinin gerçek veya tüzel kişiler tarafından kaldırılması durumunda, ilgili fıkroda

¹³ 5510 S. K. 4/a ve 4/b Sigortalı Olanlar ile Hak Sahiplerinin Tahsis İşlemlerine İlişkin Tebliğ, M. 13

¹⁴ <http://www.anadolu.edu.tr/sites/default/files/unite15.pdf>, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku 15. Bölüm, s.54, 20.07.2014

¹⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf> M.20, 20.7.2014

düzenlenen tutarı geçmemek üzere belgelere dayanan masrafsa, masrafı yapan gerçek veya tüzel kişilere ödenir.”¹⁶

1.1.2.2. Hastalık Sigortası

Hastalık Sigortası sigortalının İş Kazası ve Meslek Hastalığı ile gebelik durumu dışında yakalandığı her türlü hastalık durumunda iş görememesi nedeni ile uğradığı maddi kaybın telafi edilmesi için düzenlenmiştir.

Hastalık Sigortasında da sigortalıya hastalandığı üçüncü günden başlamak üzere her gün için iş göremezlik ödeneği verilir. Hastalık halinde sağlanan iş göremezlik bedelinin ödenmesinde İş Kazası ve Meslek hastalığından ayıran en temel fark son bir yıl içinde en az doksan gün kısa vadeli sigorta kolları priminin sigortalı adına kuruma tahakkuk ettirilmiş olmasıdır.

Sigortalının istirahatli süre içinde çalıştığının tespiti halinde İş göremezlik ödeneği ödenmiş ise sigortalıya rücu ettirilir. Eğer hastalığın kaynağında ve ya devamında sigortalının ihmali olması halinde ise ödenekte kesinti yoluna gidilir.

1.1.2.3. Analık Sigortası

“4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalı kadının veya sigortalı erkeğin sigortalı olmayan eşinin, kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alan kadının ya da gelir veya aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşinin gebeliğinin başladığı tarihten itibaren doğumdan sonraki ilk sekiz haftalık, çoğul gebelik halinde ise ilk on haftalık süreye kadar olan gebelik ve analık haliyle ilgili rahatsızlık ve engellilik halleri analık hali kabul edilir.”¹⁷

İşgöremezlik Ödeneği

Yukarıda sayılan analık sigortasına tabi olan sigortalı kadının analığı halinde, doğumdan önceki bir yıl içinde en az doksan gün kısa vadeli sigorta primi bildirilmiş olması şartıyla, doğumdan önceki ve sonraki sekizer haftalık sürede, çoğul gebelik halinde ise doğumdan önceki sekiz haftalık süreye iki haftalık süre ilâve edilmek sureti ile çalışılmayan her gün için; erken doğum yapması halinde doğumdan önce kullanamadığı çalıştırılmayacak süreler ilave edilmek sureti ile 16 haftanın (çoğul gebelikte 18 hafta) tamamı için ve kendi isteği

¹⁶ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>. M.37, 20.7.2014

¹⁷ 5510 S. K. M.15

hekimin onayıyla doğuma üç hafta kalıncaya kadar çalışması halinde, doğum sonrası istirahat süresine eklenen süreler için geçici iş göremezlik ödeneği verilir.¹⁸

Emzirme Ödeneği

“Analık sigortasından sigortalı kadına veya sigortalı olmayan karısının doğum yapması nedeniyle sigortalı erkeğe, 5510 sayılı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılardan; kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alan kadına ya da gelir veya aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşine, her çocuk için yaşaması şartıyla doğum tarihinde geçerli olan ve Kurum Yönetim Kurulunca belirlenip Bakan tarafından onaylanan tarife üzerinden emzirme ödeneği verilir.”¹⁹

1.1.3. Kısa Vadeli Sigorta Prim Oranları

Kısa Vadeli Sigorta Kolları Prim Oranı 506 sayılı kanunda Hastalık ve Analık için % 1 ve İş Kazası ve Meslek Hastalıkları için işyerinin tehlike derecesine göre % 1 – 6,5 arasında değişmekte idi. 5510 sayılı kanunla değişik Hastalık, Analık, İş Kazası ve Meslek Hastalıkları sigortaları Kısa Vadeli Sigorta Kolları adı altında tekleştirildi. Genel Sağlık Sigortası Prim Oranı % 11 den % 12,5’ a çıkarılarak Kısa Vadeli Sigorta Kolları % 1 – 6,5 arasında sabitlendi.

Son olarak 1 Eylül 2013 den geçerli olmak üzere “19 Ocak 2013 tarih ve 28533 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 6385 sayılı "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 5510 S. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun “Prim Oranları ve Devlet Katkısı” başlıklı 81. Maddesinin birinci fıkrası ”²⁰ ile değiştirilmiştir.

Bu değişiklikle İşyerinin iş kazası ve meslek hastalığı açısından sahip olduğu tehlike sınıfına göre % 1,5 ila % 6 arasında değişmekte iken tüm işyerlerinde kısa vadeli sigorta kolları tehlike sınıfına bakılmaksızın % 2 olarak sabitlenmiştir. Yine aynı 6385 sayılı Kanun ile bu oranı % 2 den %1,5 oranına düşürmeye ve % 2,5 oranına artırmaya Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

Ek 1 de yazılı Belge Türlerinde kısa vadeli sigorta kolları eski düzenlemeye göre düzenlenmiş olup bu yeni değişiklikle birlikte değerlendirilmelidir.

¹⁸ 5510 S. K. M.18/ c, d

¹⁹ İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 15. Bölüm, <http://www.anadolu.edu.tr/sites/default/files/unite15.pdf>, s.5, 20.08.2014

²⁰ Kutlan & Partner, Audit Tax Consulting, 2013/026 Kayıtlı Sirküler

1.1.4. Prim Ödeme Yükümlüleri

“Kısa vadeli sigorta kolları primleri açısından prim ödeme yükümlüleri;

- 4/1-a statüsünde olan sigortalılar için işverenleri,
- 4/1-b statüsünde olan sigortalılar için kendileri,
- Aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrenciler ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 46ncı maddesine tabi olarak kısmi zamanlı çalıştırılan öğrenciler için ilgili okullar veya kamu idareleri,
- İş-Kur kursiyerleri için İŞ-KUR,
- İsteğe bağlı sigortalıları için kendileri diğer sigortalılar için ise işverenleridir.”²¹

1.2. Uzun Vadeli Sigorta Kolları

Uzun dönemde yaşanan malullük, yaşlılık ve ölüm şeklinde özetlenen sosyal risklere vuku bulduğunda (çalışanın prim ödeme süresi ve prim tutarlarına göre değişmek üzere) çalışanın kendisi veya hak sahiplerinin maddi ihtiyaçlarının karşılanması için ücretlerden Sosyal Güvenlik Kurumu adına prim tahsil edilmektedir.

Uzun Vadeli Sigorta Kolları Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortası olmak üzere üç ana unsurdan oluşmaktadır.

Uzun vadeli sigorta kolları ise uzun süre ödenen primler karşılığı uzun süreli yardımların yapıldığı sigortalardır.²²

1.2.1. Uzun Vadeli Sigorta Kolları Primine Tabi Sigortalılar

5510 sayılı Kanunun 4. ve 5. maddelerinde kimlerin uzun vadeli sigorta kollarına (çalışanların statü, gelir ve isteklerine göre değişen) tabi olduğu tasnif edilmiştir.

Uzun vadeli Sigorta kolları kapsamının daha sağlıklı anlaşılması için zorunlu tabi olanlar, uzun vadeli sigorta kollarından yararlanamayanlar ve isteğe tabi olanlar şeklinde üç kategoride değerlendirilmelidir.

²¹ SGK, Sosyal Güvenlik Bilgi Serisi 2013/3, Sosyal Güvenlik Sisteminde Primler, Yayın No:70, s.23

²² Anadolu Üniversitesi, <http://www.anadolu.edu.tr/sites/default/files/unite15.pdf>, 20.08.2014

Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Zorunlu Tabi olanlar;

1."Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan" (5510 s. Kanun m.4/a) ücrete tabi işçiler,

2.Köy ve mahalle muhtarları,

3.Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar ve Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar,

4.Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları,

5.Tarımsal faaliyette bulunanlar,

6.'Kamu idarelerinde memur olarak çalışanlar,

7.İlgili kanunlarında memurlar gibi emeklilik hakkı tanınmış diğer kamu görevlileri,

8.Memur kadrolarına açıktan vekil atananlar,²³ tır.

9.24.11.1994 tarihli ve 4046 sayılı Kanunun 21 inci maddesi kapsamında iş kaybı tazminatı alanlar,²⁴

10. 4 üncü madde ile isteğe bağlı sigortalılık hükümleri ve 506 sayılı Kanunun geçici 20nci maddesi kapsamında sigortalı olmayan, kendi sigortalılıklarından dolayı bu kanunlara göre gelir veya aylık almayan ve 18 yaşını doldurmuş olanlardan; tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar,²⁵

11.Ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerleri ile 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında ay içerisinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olan kişiler,²⁶

Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Tabi Olmayanlar;

1. Hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklular,

²³ <http://www.stratejigelistirme.itu.edu.tr>, 27.08.2014

²⁴ 5510. S. Kanun Geçici M. 13

²⁵ 5510 S. K. Ek M. 5

²⁶ 5510 S. K. Ek M. 6

2. 5.6.1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrenciler,

3. Meslek liselerinde okumakta iken veya yükseköğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrenciler ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 46ncı maddesine tabi olarak kısmi zamanlı çalıştırılan öğrencilerden aylık prime esas kazanç tutarı, 82nci maddeye göre belirlenen (asgari ücret) günlük prime esas kazanç alt sınırının otuz katından fazla olmayanlar,

4.Harp malulleri ile 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna veya 2330 sayılı Kanun hükümleri veya 8.6.1949 tarihli ve 5434 sayılı Kanunun 56ncı maddesi uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre vazife malullüğü aylığı bağlanmış malullerden, 4a veya 4b kapsamında çalışmaya başlayanlar,

5.Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimine katılan kursiyerler,

6. Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri,

İsteğe Bağlı Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Tabi Olanlar,

1.Harp malulleri ile 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna veya 2330 sayılı Kanun hükümleri veya 8.6.1949 tarihli ve 5434 sayılı Kanunun 56ncı maddesi uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre vazife malullüğü aylığı bağlanmış malullerden uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmayı istemeleri halinde, bu isteklerini Kuruma bildirdikleri tarihi takip eden aybaşından itibaren, haklarında uzun vadeli sigorta kolları da uygulanır.²⁷

2. Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmak istemeleri halinde isteğe bağlı sigorta hükümleri uygulanır.

1.2.2. Uzun Vadeli İş Kollarından Sağlanan Faydalar

Uzun Vadeli Sigorta Kollarına tabi sigortalılara kanun ve yönetmeliklerde bahsi edilen yaş, prim gün sayısı ve sigortalılık süreleri koşullarını sağlaması hallerinde sigortalıya ve hak sahiplerine aşağıda tabloda özetlenen haklardan yararlanma hakkı sağlanmıştır.

²⁷ 5510 S. K. M. 5/c

1.2.2.1. Malullük sigortası

Malullük değişik kanunlarda farklı tipleri tanımlanmış olup türlerine göre değişik hususiyet ve ayrıcalıklara sahip olmakla birlikte burada maksada uygun genel bir bilgilendirme amaçlandığı için detaylara girmeden konu yüzeysel ifade edilecektir.

Tablo 2: Uzun Vadeli Sigortalar ve Yardımlar

Kaynak: Sosyal Sigorta Kolları, 15. Ünite, s 56, <https://www.anadolu.edu.tr/sites/default/files/unite15.pdf>

Malullük, çalışanın çalışma gücünde veya mesleki yeteneklerinde % 60 kayba uğraması halidir. Her çalışanın işyeri veya işyeri dışında aniden veya zamanla bedenen ve ruhen hastalıklara maruz kalması her zaman mümkündür.

Malullük Sigortası toplumda çıkabilen bu tür sosyal risklere karşı fertlerin ayakta kalabilmeleri ve maddi anlamda muhtaç olmalarını minimize etmek maksadı ile alınan bir tedbirdir.

Malullük Sigortası kapsamında sağlanan destek Malullük aylığıdır. “Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce sigortalının çalışma gücünün % 60'ını veya vazifesini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilirse, sigortalı bu hastalık veya engelliliği sebebiyle malullük aylığından yararlanamaz.”²⁸

“Malullük aylığı; prim gün sayısı 9000 günden az olan sigortalılar için 9000 gün üzerinden, 9000 gün ve daha fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısı üzerinden, 29 uncu madde hükümlerine göre hesaplanır. Sigortalı başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise

²⁸ 5510 S. K. M. 25

tespit edilen aylık bağlama oranı 10 puan artırılır. Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için 9000 prim gün sayısı 7200 gün olarak uygulanır.”²⁹

Malullük aylığı bağlanması için on yıl sigortalılık süresi ve 1800 gün prim yatmış olması şarttır. Sigortalı başka birinin bakımına sürekli muhtaç ise on yıl sigortalılık şartı aranmaz.

1.2.2.2. Yaşlılık sigortası

Yaşlılık Sigortası isminden anlaşıldığı üzere yaşlandığında sigortalıya aylık bağlanabilmesi getirilen bir teminattır.

Yaşlılık Maaşı

Şartları değişik kanunlarda değişik şartlara bağlanmıştır. Sigortalılık başlangıç tarihi, prim gün sayısı, engellilik durumu, cinsiyeti, yaşı, çalışma statüsü, tabi olduğu kanuna bağlı olarak yaşlılık aylığına hak kazanma değişiklik göstermektedir.

Toptan Ödeme

Yaşlılık sigortasının prim ödeyenlere sağladığı ikinci önemli gelir desteği toptan ödeme yapılması şeklindedir. Toptan ödemenin kanunla düzenlenmiş evlilik (kadın işçiye), yaşlılık ve ölüm halinde olmak üzere üç değişik şekli vardır.

Toptan ödemenin gerekçesi yaşlılık sigortasının ruhuna uygundur. Sigortalının ücretinden aylık kesilerek irattan mahrum bırakıldığı primin nedeni sigortalıya ilerleyen hayatında yaşlanması halinde rant sağlaması olmasıdır. Ancak yaşlılık aylığının bağlanması değişik şartlara bağlanmış olması ve ülkemizde kayıt dışılığın yaygın olması nedeni ile sigortalı emeklilik için yaş şartını sağladığında emekli olamamaktadır.

5510 sayılı Kanunun 31. Maddesindeki düzenleme ile “4 üncü maddenin birinci fıkrasının; (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile bu Kanuna göre ilk defa (c) bendi kapsamında sigortalı olanlardan, herhangi bir nedenle çalıştığı işten ayrılan veya işyerini kapatan ve yaşlılık aylığı bağlanması için gerekli yaş şartını doldurduğu halde malullük ve yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanamayan sigortalıya, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentleri kapsamında ise kendi adına bildirilen, (b) bendi kapsamında ise ödediği malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin her yıla ait tutarı, primin ait olduğu yıldan

²⁹ 5510 S. K. M. 27 <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>, 20.07.2014

itibaren yazılı istek tarihine kadar geçen yıllar için, her yılın gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek toptan ödeme şeklinde verilir.”³⁰

1.2.2.3. Ölüm sigortası

“Ölüm sigortası, uzun vadeli sigorta kollarından biri olup bir sosyal sigorta türüdür. Sigortalı tarafından geçimleri sağlananların sigortalının ölümü halinde güvence altına alınması gerekmektedir. Zira sigortalının ölümü geride kalanlar açısından büyük bir risk taşımaktadır. 5510 S. Kanun M.32’ye göre, ölüm sigortasının sağladığı haklar; ölüm yardımı, kız çocuklarına evlenme yardımı, cenaze yardımı ve toptan ödemedir.”³¹

Ölüm Aylığı

Ölüm Aylığı; 5510 sayılı Kanununun 32.maddesinin amir hükmü gereğince,

1.”En az 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş veya 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için, her türlü borçlanma süreleri hariç en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, toplam 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş,

2.47nci maddede yazılı sebeplerle kazaya uğramış, malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı almakta iken veya malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanmış olup henüz işlemi tamamlanmamış,

3.Bağlanmış bulunan malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı, sigortalı olarak çalışmaya başlamaları sebebiyle kesilmiş, durumda iken ölen sigortalının hak sahiplerine, yazılı istekte bulunmaları halinde bağlanır.”³²

Ölüm Nedeni ile Toptan Ödeme

“4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile bu Kanuna göre ilk defa aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı olanlardan ölen sigortalıların hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanamaması durumunda, ölüm tarihi esas alınmak kaydıyla hesaplanan tutar, hak sahiplerine toptan ödeme şeklinde verilir.”³³

³⁰ 5510 S. K. M.31

³¹ Çiğdem Yorulmaz Ölüm Sigortası, <http://www.ankarabarusu.org.tr/site/ankarabarusu/tekmakale/2010-3/2010-3-yorulmaz.pdf>, 27.07.2014

³² 5510 S.K.M.32

³³ 5510 S.K.M.36

1.2.3. Uzun Vadeli Sigorta Prim Oranları ve Prim Ödeme Yükümlülükleri

5510 sayılı Kanununun 81. Maddesinde; sigorta prim oranları aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

“Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranı, sigortalının prime esas kazancının % 20’sidir. Bunun % 9’u sigortalı hissesi, % 11’i işveren hissesidir. Bu Kanunda belirtilen fiilî hizmet süresi zammı uygulanan işlerde 4 üncü maddenin birinci fıkrasının;

1) (a) bendi kapsamında çalışan sigortalılar için uygulanacak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranı, bu maddenin (a) bendinde belirtilen % 20 oranına; 40ıncı maddeye göre 60 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 1 puan, 90 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 1,5 puan, 180 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 3 puan,

2) (c) bendi kapsamında çalışan sigortalılar için ise uygulanacak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranı, bu maddenin (a) bendinde belirtilen % 20 oranına; 40ıncı maddeye göre 60 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 3,33 puan, 90 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 5 puan, 180 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 10 puan, eklenmesi suretiyle belirlenir ve bu şekilde bulunan oran ile bu maddenin (a) bendinde belirtilen % 20 oranı arasındaki farka ait primin tamamı işveren tarafından ödenir.”³⁴

1.3. Genel Sağlık Sigortası

Genel Sağlık Sigortası sigortalıların devletin sağlık hizmet sunucularından ücretsiz, özel sağlık hizmet sunucularından ise cüz’i bir katkı payı ile yararlanmalarını sağlamaktadır.

2012 yılından geçerli yapılan yasa değişikliği ile daha önce yalnız zorunlu sigortalıların yararlandığı sağlık hizmetlerinden her vatandaş aile içindeki kişi başı gelir düzeyine göre değişik oranlarda GSS primi ödemek sureti ile genel sağlık hizmetlerinden yararlanılacaktır. Gelir düzeyi asgari ücretin 1/3’ün altına düştüğü ailelerde ise primi devlet karşılamak sureti ile hak mahrumiyeti yaşanmayacaktır.

5510 sayılı Kanununun 3. Maddesinde Genel Sağlık Sigortası kişilerin öncelikle sağlıklarının korunmasını, sağlık riskleri ile karşılaşmaları halinde ise oluşan harcamaların finansmanını sağlayan sigortayı, Genel sağlık sigortalısını ise bu Kanununun 60. maddesinde sayılan kişileri ifade eder şeklinde kısaca özetlemiştir.

³⁴ 5510 S. K. M. 81

1.3.1.Genel Sağlık Sigortasına Tabi Sigortalılar

Genel Sağlık Sigortasına tabi kişiler Kanununun 60. Maddesinde:

“İkametgâhı Türkiye'de olan kişilerden;

a) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının;

1) (a) ve (c) bentleri gereğince sigortalı sayılan kişiler,

2) (b) bendi gereğince sigortalı sayılan kişiler,

b) İsteğe bağlı sigortalı olan kişiler,

c) Yukarıdaki (a) ve (b) bentlerine göre sigortalı sayılmayanlardan;

1)Harcamaları, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakları da dikkate alınarak, Kurumca belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak tespit edilecek aile içindeki geliri kişi başına düşen aylık tutarı asgari ücretin üçte birinden az olan vatandaşlar ile gelir tespiti yapılmaksızın genel sağlık sigortalılığı ya da bakmakla yükümlü olduğu kişi bulunmayan Türk vatandaşlarından 18 yaşını doldurmamış çocuklar

2) Uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız olarak tanınan kişiler,

3) 1.7.1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

4) 24.2.1968 tarihli ve 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre şeref aylığı alan kişiler,

5) 28.5.1986 tarihli ve 3292 sayılı Vatani Hizmet Tertibi Aylıklarının Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

6) 3.11.1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

7)24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerine göre korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz faydalanan kişiler ile ana ve babası olmayan Türk vatandaşlarından 18 yaşını doldurmamış çocuklar,

8) Harp malullüğü aylığı alanlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamında aylık alanlar

9) 18.3.1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanununun 74 üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre görevlendirilen kişiler ile aynı Kanunun ek 16ncı maddesine göre aylık alan kişiler,

10) 11.10.1983 tarihli ve 2913 sayılı Dünya Olimpiyat ve Avrupa Şampiyonluğu Kazanmış Sporculara ve Bunların Ailelerine Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

d) Mütakabiliyet esası da dikkate alınmak şartıyla, oturma izni almış yabancı ülke vatandaşlarından yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında sigortalı olmayan kişiler,

e) 25.8.1999 tarihli ve 4447 sayılı Kanun gereğince işsizlik ödeneği ve ilgili kanunları gereğince kısa çalışma ödeneğinden yararlandırılan kişiler,

f) Bu Kanun veya bu Kanundan önce yürürlükte bulunan sosyal güvenlik kanunlarına göre gelir veya aylık alan kişiler,

g) Yukarıdaki bentlerin dışında kalan ve başka bir ülkede sağlık sigortasından yararlanma hakkı bulunmayan vatandaşlar, genel sağlık sigortalısı sayılır.

h) Ülkemizde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler (d) bendindeki ve 52nci maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesindeki şartlar aranmaksızın ilk kayıt tarihinden itibaren üç ay içinde talepte bulunmaları hâlinde genel sağlık sigortalısı olurlar.

ı) 19.3.1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu uyarınca avukatlık stajı yapmakta olanlardan bu Kanuna göre genel sağlık sigortalısı veya bakmakla yükümlü olunan kişi durumunda olmayanlar staj süresi ile sınırlı olmak üzere genel sağlık sigortalısı sayılır.

i) 8.3.2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hükümlerine göre hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerden genel sağlık sigortalısı olmayan ve genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi kapsamına da girmeyen veya genel sağlık sigortası kapsamında olup sağlık yardımlarından yararlanamayanlar,

j) 29.7.2002 tarihli ve 4769 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezleri Kanunu kapsamına göre hizmet öncesi eğitime alınanlar, eğitim gördükleri süre içinde genel sağlık sigortalısı sayılırlar.³⁵

k) 5.6.1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrenciler, meslek liselerinde okumakta iken veya yükseköğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrenciler ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 46.ncı maddesine tabi olarak kısmi zamanlı çalıştırılan öğrencilerden aylık prime

³⁵ 5510 S. K. M. 60

esas kazanç tutarı, 82.nci maddeye göre belirlenen günlük prime esas kazanç alt sınırının otuz katından fazla olmayanlar hakkında genel sağlık sigortalısı hükümleri uygulanır.³⁶

l) Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimine katılan kursiyerler,³⁷

m) Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri,³⁸

n) 24.11.1994 tarihli ve 4046 sayılı Kanununun 21 inci maddesi kapsamında iş kaybı tazminatı alanlar,³⁹

o) 4 üncü madde ile isteğe bağlı sigortalılık hükümleri ve 506 sayılı Kanunun geçici 20nci maddesi kapsamında sigortalı olmayan, kendi sigortalılıklarından dolayı bu kanunlara göre gelir veya aylık almayan ve 18 yaşını doldurmuş olanlardan; tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar istemeleri halinde müracaat ettikleri ayı takiben,⁴⁰

ö) Ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerleri ile 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında ay içerisinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olan kişiler,⁴¹

Genel Sağlık Sigortalısı ve Genel Sağlık Sigortalısının Bakmakla Yükümlü Olduğu Kişi Sayılmayanlar;

5510 sayılı Kanununun 60. Maddesinde GSS sigortalısı olmayanlar, aynı kanun maddesi ve aynı kanununun 6. Maddesinin ilgili bentlerine atıfta bulunarak aşağıda yazılı kişileri Genel Sağlık Sigortalılık kapsamının dışında bırakmıştır.

1)Askerlik hizmetlerini er ve erbaş olarak yapmakta olanlar ile yedek subay okulu öğrencileri,

2)Yabancı bir ülkede kurulu herhangi bir kuruluş tarafından ve o kuruluş adına ve hesabına Türkiye'ye bir iş için gönderilen ve yabancı ülkede sosyal sigortaya tâbi olduğunu belgeleyen kişiler ile Türkiye'de kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan, yurt dışında ikamet eden ve o ülke sosyal güvenlik mevzuatına tâbi olanlar,

³⁶ 5510 S.K.M.5/c

³⁷ 5510 S.K.M.5/e

³⁸ 5510 S.K.M.5/g

³⁹ 5510S.K. Geçici M. 13

⁴⁰ 5510 S.K. Ek M.5

⁴¹ 5510 S.K.Ek M. 6

3) Kamu idarelerinin dış temsilciliklerinde istihdam edilen ve temsilciliğin bulunduğu ülkede sürekli ikamet izni veya bu devletin vatandaşlığını da haiz bulunan Türk uyruklu sözleşmeli personelden, bulunduğu ülkenin sosyal güvenlik kurumunda sigortalı olduğunu belgeleyenler ile kamu idarelerinin dış temsilciliklerinde istihdam edilen sözleşmeli personelin uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri çerçevesinde ve temsilciliğin bulunduğu ülkenin ilgili mevzuatının zorunlu kıldığı hallerde, işverenleri tarafından bulunulan ülkede sosyal sigorta kapsamında sigortalı yapılanlar,

4) Oturma izni almış yabancı ülke vatandaşlarından yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında sigortalı olmayan kişilerden Türkiye’de bir yıldan kısa süreyle yerleşik olanlar,

5) Bu Kanun veya bu Kanundan önce yürürlükte bulunan sosyal güvenlik kanunlarına göre mülga 30.5.1978 tarihli ve 2147 sayılı ve 8.5.1985 tarihli ve 3201 sayılı kanunlara göre borçlanarak aylık bağlanan kişilerden ise Türkiye’de ikamet etmeyenler genel sağlık sigortalısı ve genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayılmazlar.

Genel Sağlık Sigortası primi yukarıda sigortalılar olarak sayılan grupta c bendinde tanımlanan kişiler ve GSS kapsamında sigortalı sayılmayan kişilerden Genel Sağlık Sigortası prim tahsilatı yoluna gidilmez. Genel Sağlık Sigortalısı sayılan ve kendilerinden prim tahsilatı yapılmayan kişilerin primlerini devlet öder.

1.3.2. Genel Sağlık Sigorta Prim Oranları ve Prim Ödeme Yükümlüleri

Genel Sağlık Sigortası Prim oranları sigortalıya göre değişiklik göstermektedir. Yukarıda kanun maddelerine atıfta bulunularak genel sağlık sigortalılar sıralandığı için tekrar sigortalı kişilere yer verilmeden yalnız kanun maddeleri ile kısaca şu şekilde özetlenebilir;

1)5510 sayılı Kanununun 4. Maddesinin a, b ve c bendine tabi; Ek 5 ve Ek 6. Madde kapsamında çalıştırılanlar; 5. Maddenin e ve g bendi hükümlerine tabi sigortalıların genel sağlık sigorta prim oranı % 12,5 tur. Ek 5. ve Ek 6. Madde ve 4. Maddenin b bendine tabi sigortalılar primi kendileri ödemekle yükümlü iken; 4. Maddenin a, c ve 5. Maddenin e bendi kapsamında sigortalıların primlerini işverenler öder. 5. Maddenin g kapsamında meslek edindirme kurslarında istihdam edilenlerin primlerini ise İŞKUR ödemekle yükümlüdür.

“Genel sağlık sigortası primi, kısa ve uzun vadeli sigorta kollarına tâbi olanlar için 82nci maddenin birinci fıkrasına göre hesaplanan prime esas kazancın % 12,5’idir. Bu primin % 5’i sigortalı, % 7,5’i ise işveren hissesidir.”⁴²

⁴² 5510 S.K.M. 81/f

2) Yalnızca genel sağlık sigortasına tâbi olanlar ile 60ıncı maddenin birinci fıkrasının (e) bendi ve bu Kanunun geçici 13 üncü maddesinde belirtilenlerin genel sağlık sigortası primi, prime esas kazancın % 12'sidir.⁴³

3) Stajyer avukatların genel sağlık sigorta primini Barolar Birliği karşılamakta olup sigorta prim oranı % 6' tır.

4) Kanunun 5. Maddenin b ve c bentlerinde ifade edilen stajyer öğrenci ve çırakların primlerini çalıştıkları kamu idareleri veya okulları ödemekle yükümlü iken ödenecek prim oranı % 5'tir.

1.4. İşsizlik Sigortası

“İşsizlik Sigortası 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununda, bir işyerinde çalışırken, çalışma istek, yetenek, sağlık ve yeterliliğinde olmasına rağmen, herhangi bir kasıt ya da kusuru olmaksızın işini kaybeden sigortalılara, işsiz kalmaları nedeni ile uğradıkları gelir kaybını belli süre ve ölçüde karşılayan, sigortacılık tekniği ile faaliyet gösteren zorunlu sigorta olarak tanımlanmıştır.”⁴⁴

1.4.1. İşsizlik Sigortasına Tabi Sigortalılar

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun 48. Maddesine göre “İşsizlik sigortası zorunludur. Bu Kanun kapsamına giren ve halen çalışmakta olanlar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, yeni girenler ise işe başladıkları tarihten itibaren sigortalı olurlar.”

4447 sayılı Kanununun 46 numaralı kapsam maddesine göre “Bu Kanun, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ile ikinci fıkrası kapsamında olanlardan bir hizmet akdine dayalı olarak çalışan sigortalıları, 4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanlardan 5510 sayılı Kanunun 52nci maddesinin birinci fıkrası kapsamında işsizlik sigortası primi ödeyen isteğe bağlı sigortalılar ile aynı Kanunun Ek 6ncı maddesi kapsamındaki sigortalıları ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20nci maddesinde açıklanan sandıklara tabi sigortalıları kapsar.”

⁴³ 5510 S.K.M. 81/f

⁴⁴ Ahmet Naçaroğlu, Mali Çözüm Dergisi, Eylül Ekim 2012, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/113malicozum/20_ahmetnacaroglu.pdf, 21.09.2014

4447 sayılı Kanununun 5510 sayılı kanuna atıfta bulunduğu ilgili maddelere göre işsizlik sigortasına tabi çalışanlar şu şekilde tasnif edilebilir;

1) Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar,⁴⁵

2) İşçi sendikaları ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenler,⁴⁶

3) "Bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan; film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar,

4) Mütakabiliyet esasına dayalı olarak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülke uyruğunda olanlar hariç olmak üzere, yabancı uyruklu kişilerden hizmet akdi ile çalışanlar,

5) 2.7.1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanuna göre çalıştırılanlar,

6) 24.4.1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununda belirtilen umumî kadınlar,

7) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen kurslarda usta öğretici olarak çalıştırılanlar, kamu idarelerinde ders ücreti karşılığı görev verilenler ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (c) bendi kapsamında çalıştırılanlar,

8) Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen Toplum Yararına Çalışma Programlarından yararlananlar,⁴⁷

9) Ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerleri ile 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında ay içerisinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olan kişiler istemeleri halinde,⁴⁸

10) 506 sayılı Kanunun geçici 20nci maddesi kapsamındaki bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birlikler personeli için kurulmuş bulunan sandıkların iştirakçileri ile aylık veya gelir bağlanmış olanlar ile bunların hak sahipleri,⁴⁹ işsizlik sigortasına tabidirler.

⁴⁵ 5510 S.K. 4. M/a

⁴⁶ 5510 S.K. M. 4 /f.2

⁴⁷ 5510 S.K. M. 4 /f.2

⁴⁸ 5510 S.K. Geçici.6.M

⁴⁹ 5510 S.K. Geçici 20. M

1.4.2.İşsizlik Sigortasından Sağlanan Faydalar

İşsizlik Sigortasına tabi ahlak ve iyi niyet kurallarına uygun çalışanların kendi istek ve arzularının dışında işverenleri tarafından iş akitlerinin tek taraflı fesih edilmesi halinde çalışanlara giderleri işsizlik sigortası fonundan karşılanmak üzere iş kaybı tazminatı, kısa çalışma ödeneği, iş göremezlik parası ve işsizlik maaşı şeklinde değişik ödeneklerden yararlandırılmaktadır.

“İşsizlik sigortasından yardım alacak olanlarda, işsizliğin doğuş nedeni, kendi iradesi dışında ekonomik koşulların zorlaması sonucu olarak çıkmalıdır.”⁵⁰

İş Kaybı Tazminatı

İş kaybı tazminatı 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 21. Maddesinde düzenlenmiş olup “özelleştirme nedeniyle işini kaybeden özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda çalışırken hizmet akitleri sona erenlerden, hizmet akdi kesintisiz en az;

550 gün devam edenlere 90 gün,

1100 gün devam edenlere 120 gün,

1650 gün devam edenlere 180 gün,

2200 gün devam edenlere 240 gün, iş kaybı tazminatı ödenmektedir.”⁵¹

Giderleri işsizlik sigortası fonu yerine özelleştirme fonunda toplanacak özelleştirme gelirlerinden öncelikle iş kaybı tazminatı ödenir.⁵²

İş kaybı tazminatına hak kazanan kişi aynı zamanda işsizlik maaşı almaya hak kazanmış ise öncelikli olarak iş kaybı tazminatı ödenir ve yapılan ödemeler başlangıçta belirlenen işsizlik ödeneği süresinden düşülür.

İşsizlik Ödeneği

4447 sayılı Kanunun 50. Maddesinde bu konu düzenlenmiş olup ilgili kanun maddesinde “Hizmet akdinin sona ermesinden önceki son 120 gün prim ödeyerek sürekli çalışmış olanlardan, son üç yıl içinde;

a) 600 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 180 gün,

⁵⁰ Toker, Murat, İşsizlik Sigortası, Sayıştay Dergisi, Sayı 46,47 s. 89

⁵¹ Lütfi İnciroğlu, İş Kaybı Tazminatı, <http://www.lutfiinciroglu.com/docs/24sira.htm>, 21.09.2014

⁵² 4046 S.K. M. 21

b) 900 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 240 gün,

c) 1080 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 300 gün süre ile işsizlik ödeneği verilir.”⁵³

“Günlük işsizlik ödeneği, sigortalının son dört aylık prime esas kazançları dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama brüt kazancının yüzde kırkıdır. Bu şekilde hesaplanan işsizlik ödeneği miktarı, 4857 sayılı İş Kanununun 39 uncu maddesine göre on altı yaşından büyük işçiler için uygulanan aylık asgari ücretin brüt tutarının yüzde seksenini geçemez.”⁵⁴

Kısa Çalışma Ödeneği

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu’na 06.05.2008 tarih ve 26887 sayılı Resmi Gazete ‘de yayımlanan 5763 sayılı Kanunun 18inci maddesiyle eklenen Ek 2nci maddesi ile “Genel ekonomik, sektör veya bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma sürelerinin geçici olarak önemli ölçüde azaltılması veya işyerinde faaliyetin tamamen veya kısmen geçici olarak durdurulması hallerinde, işyerinde üç ayı aşmamak üzere kısa çalışma” yapılabileceği şeklinde işverene hak tanınmıştır.

Kanunda belirtilen üç aylık süre yine aynı kanunun vermiş olduğu yetki ile Bakanlar Kurulu kararı ile altı aya kadar çıkartılabilir.

Ek 2. Maddede yazılı olduğu üzere, “Günlük kısa çalışma ödeneği; sigortalının son on iki aylık prime esas kazançları dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama brüt kazancının % 60’ıdır. Bu şekilde hesaplanan kısa çalışma ödeneği miktarı, 4857 sayılı Kanunun 39 uncu maddesine göre 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan aylık asgari ücretin brüt tutarının % 150’sini geçemez. Kısa çalışma ödeneğinden yararlananlara ait sigorta primlerinin aktarılması ve sağlık hizmetlerinin sunulmasına ilişkin işlemler 5510 sayılı Kanunda belirtilen esaslar çerçevesinde yürütülür. Kısa çalışma ödeneği olarak yapılan ödemeler başlangıçta belirlenen işsizlik ödeneği süresinden düşülür.”⁵⁵ Ancak 2009 yılında getirilen geçici 8. madde ile

“(Ek: 18.2.2009–5838/1 M) (1) (2) 2008, 2009 ve 2010 yıllarında kısa çalışma için yapılan başvurulara münhasır olmak üzere, ek 2nci maddenin ikinci fıkrasında kısa çalışma için öngörülen azami üç aylık süre, altı ay olarak uygulanır; üçüncü fıkrasında öngörülen kısa

⁵³ 4447 S.K. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>, 20.08.2014

⁵⁴ <http://www.sgkrehberi.com/haber/624/>, 20.08.2014

⁵⁵ 4447 S.K. Ek 2. Madde, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>

çalışma ödeneği miktarı % 50 oranında artırılarak ödenir ve kısa çalışma ödeneği olarak yapılan ödemeler, başlangıçta belirlenen işsizlik ödeneği süresinden düşülmez.”⁵⁶

Çalışanın kısa çalışma ödeneğinden yararlanabilmesi için işsizlik sigortasına hak kazanma koşullarından iş akdinin fesih edilmesi haricindeki diğer şartları yerine getirmesi gerekmektedir.

1.4.3. İşsizlik Sigortası Prim Oranları ve Prim Ödeme Yükümlüleri

İşsizlik Sigortası Kanununun 49. maddesinde düzenlenmiş olan işsizlik sigorta prim oranları şu şekildedir. “İşsizlik sigortası primi, sigortalının 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 80nci ve 82nci maddelerinde belirtilen prime esas aylık brüt kazançlarından % 1 sigortalı, % 2 işveren ve %1 Devlet payı olarak alınır. (Ek cümle: 13.2.2011–6111/70. M) İsteğe bağlı sigortalılardan işsizlik sigortası primini ödeyenlerden ise % 1 sigortalı ve % 2 işveren payı alınır.”⁵⁷

1.5. Sosyal Güvenlik Destek Primi

Sosyal Güvenlik Destek Primi emeklilik şartlarını sahip kişilerin Kuruma müracaatları ile kendilerine emeklilik aylığı bağlandıktan sonra çalışmaya devam etmeleri halinde yasal olarak ücretli çalışabilmeleri için kanunen emeklilik maaşından kesinti yapılmaktadır.

5510 sayılı kanununun 30. Maddesinin 3. Fıkrasının a bendi gereği 5510 sayılı kanununun 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendi hariç olmak üzere bu Kanuna göre veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaya başlayanların yaşlılık aylıkları, çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ödeme dönemi başında kesilir. Bunlardan bu Kanuna tabi çalıştıkları süre zarfında 80 inci maddeye göre belirlenen prime esas kazançları üzerinden 81 inci madde gereğince kısa ve uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasına ait prim alınmak sureti ile tüm sigorta kollarına tabi çalışırlar.

5335 sayılı kanununun 30. Maddesi gereği çalışan bir emeklinin sosyal güvenlik destek primi ödeyerek resmi dairede çalışabilmesi mümkün değildir. İki maaşlı çalışabileceği yer özel sektördür.

⁵⁶ 4447 S.K. Geçici 8. M.

⁵⁷ 4447 S. K. 49.M

1.5.1. Sosyal Güvenlik Destek Primine Tabi Sigortalılar

5510 sayılı kanununun 30. Maddesinin 3. Fıkrasının b bendi gereği “yazılı istekte bulunanların yaşlılık aylıklarının ödenmesine devam edilir. Bunlardan, almakta oldukları aylıklarının % 15’i oranında sosyal güvenlik destek primi kesilir. Ancak kesilecek olan bu tutar, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendine tabi sigortalılara ilgili yılın Ocak ayında ödenen en yüksek yaşlılık aylığından alınabilecek sosyal güvenlik destek priminden fazla olamaz. Sosyal güvenlik destek primine tabi olanların primleri, aylıklarından kesilmek suretiyle tahsil edilir.”

Sosyal Güvenlik Destek Primine tabi olmak çalışanın yazılı talebi ile mümkün olmakta olup destek primi emeklilik maaşından kesilmektedir. Bu dönem içinde emeklilik maaşından yapılan sosyal güvenlik destek primlerinin tüm sigorta kollarına tabi çalışanda olduğu gibi sürelerin malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim ödeme gün sayısına ilave edilmesi veya sigortalının toptan ödeme talebinde bulunması aynı kanun maddesinin devamında yasaklanmıştır.⁵⁸

Tüm sigorta kollarına tabi özel sektör çalışanı yazılı talep ile sosyal güvenlik destek primine tabi çalışmayı devam eden süre içinde talep edebileceği gibi; sosyal güvenlik destek primine tabi sigortalı da tekrar yazılı talep ile emeklilik maaşının kesilerek tüm sigorta kollarına tabi çalışmak isteminde bulunabilir.

5335 sayılı yasal düzenleme ile getirilen kamu idarelerinde çalışan emeklilerin emekli maaşlarından men edilmeleri ve zorunlu tüm sigorta kollarına tabi çalışma şartı nedeni ile resmi işyerlerinde çalışanların sosyal güvenlik destek primine tabi olmaları mümkün değildir.

1.5.2. Sosyal Güvenlik Destek Prim Oranları ve Prim Ödeme Yükümlüleri

Emekli iken tekrar çalışmaya karar veren bir sigortalıdan kesilecek olan Sosyal Güvenlik Destek Primi çalışanın yeni çalıştığı işyeri ve statüsüne bağlı değişiklik göstermektedir.

Emekli kişiden Sosyal Güvenlik Destek Primi ya yalnız emekli maaşından kademeli olarak (ilgili yılın Ocak ayında ödenen en yüksek yaşlılık aylığından alınabilecek sosyal güvenlik destek priminden fazla olmamak üzere) 2008 yılında % 12, 2009 yılında % 13, 2010

⁵⁸ 5510 S.K. M.30, 2.Fıkra B Bendi

yılında % 14 ve 2011 yılında itibaren de % 15 oranında SGDP kesilecektir ya da yalnız ücretinden % 7,5 oranında SGDP kesilecektir.⁵⁹

Emekli memur/işçi 5510 sayılı Kanunu 4-1/b kapsamında kendi işini yapmak üzere yeniden çalışmaya karar verirse yukarıda yazılı ilk seçeneğe göre emekli maaşından kesinti yapılacaktır. Ayrıca kısa vadeli sigorta kollarına tabi olmayacaktır. Ancak 4-1/b yerine 4-1/a kapsamında ücretli olarak bir işyerinde yeniden çalışmak isterse bu durumda ikinci seçenek geçerli olur ve işçinin ücretinden % 7,5 oranında SGDP kesilir.

Emekli statüde işçi çalıştıran özel işyeri % 7,5 oranında işçinin maaşından keserek Kuruma göndermesi gerektiği gibi ayrıca % 22,5 oranında kendi namına ayrıca SGDP ödemelidir. Yani emekli işçinin işverene maliyeti kısa vadeli sigorta kolları da dahil edildiğinde toplam % 32 olmaktadır.

4-1/a kapsamında emekli çalışanın primlerini ödemekle yükümlü olan işvereni iken 4-1/b kapsamında kendi nam ve hesabına çalışan kişinin primlerini ödemekle yükümlüsü ise bizzat kendisidir.

Genel olarak tüm sigorta kollarının değişik personel tiplerine bağlı sigorta prim çeşit ve oranlarını gösteren sigorta prim belge türleri Ek – 1 de belirtilmiştir.

⁵⁹http://www.sgk.gov.tr/emeklilikten_sonra_tekrar_calisma.pdf?MOD=AJPERES, 20.07. 2014

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAYITDIŞI İSTİHDAM

Bu bölümde ülkemizde kayıtdışı istihdam şekilleri ve kayıtdışı istihdamın nedenlerine yer verilecektir. Böylelikle daha sonra yer vereceğimiz teşviklerin istihdam açısından katkılarının daha iyi anlaşılması sağlanacaktır.

2.1. Kayıtdışı İstihdam Şekilleri

Kayıt dışı ekonominin çalışma hayatına yansımaları, ilgili sosyal güvenlik yasalarına aykırı olarak işçi çalıştırılması da, kayıt dışı istihdam olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kayıtdışı istihdam kendi adına ve bağımsız ya da bir işverene hizmet akdi ile bağlı çalışanların çalışmalarının ve ya elde ettikleri ücret ve kazançların, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına hiç bildirilmemesi ya da gün sayısı ve ücret tutarı olarak eksik bildirilmesini ifade eder.⁶⁰

Kayıt dışı istihdama yönelik yapılan başvurulan yöntemlerin sayısı artırılabilir. Birlikte aşağıdaki tabloda daha ayrıntılı yazılı olduğu üzere genel olarak başlıca üç temel gruba ayırabiliriz.

- a)Çalışmaları Sosyal Güvenlik Kurumuna hiç bildirilmeyenler
- b)Çalışmaları ücret veya gün olarak eksik bildirilenler
- c)Mevzuatın kayıt dışında bıraktığı çalışmalar

2.1.1. Kamu Kurumuna Çalışmaları Hiç Bildirilmeyenler

Kamu kurumuna çalışmaları hiç bildirilmeyenler, SGK'ya çalışmaları ile ilgili eksik gün ve ya eksik kazanç bildirilenler değil; hiç kayıt altına alınmayan personel grubunu ifade etmektedir. Bu grup SGK'nın sigortalıların faydalandığı iş kazası, meslek hastalıkları ve ya hastalık analık gibi genel sağlık problemleri yaşamaları halinde gerekli sağlık hizmetlerinden tamamen kendi imkânları ile faydalanırken, tazminat ve sosyal yardımlardan hiç faydalanamayacaktır. Ayrıca uzun vadede ölüm yaşlılık durumlarında emeklilik imkânlarından mahrum kalan kesimdir.

İlgili bildirim hiç yapılmamasının sebebi işverenden ve ya çalışandan kaynaklanan nedenleri olmaktadır

⁶⁰http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/8e20bd1e4aa94938b0699bbe22b5db50/KITUP_Projesi_Kapsaminda_Yapilanlar.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=8e20bd1e-4aa9-4938-b069-bbe22b5db50, s.1. 20.07.2014

Tablo 3: Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam Şekilleri

Kayıt Dışı İstihdam Şekilleri	1. Çalışmaları Hiç Bildirilmeyenler	a. Kendi İradeleri İle Kayıtdışı Çalışanlar *	b. İşverenleri Tarafından Bildirilmeyen Çalışanlar veya Çalışmaları Bildirilmeyenler			
	2. Çalışmaları Eksik Bildirilenler	a. Çalışmaları Gün olarak Eksik Bildirilenler	b. Deneme Süresinde Kayıtdışı Çalışanlar	c. Bir Kuruma Kayıtlı olup Diğerine Kayıtlı Olmayanlar	d. İlk İşlerinde Kayıtlı olup Diğerine Kayıtlı Olmayanlar	e. Çalışmaları Ücret olarak Eksik Bildirilenler
	3. Mevzuatın Kayıt Dışında Bıraktığı Çalışmalar	a. Vergiden Muaf Tutulanlar	b. Standard Dışı Çalışanlar			
* Kendi iradeleri ile kayıtdışı çalışanlar aşağıdaki gibi beş başlıkta incelenebilir. (1) Yabancı Kaçak İşçiler (2) Çocuk İşçiler (3) Sosyal Güvenlik Kurumundan Çeşitli Adlarla Aylık ya da Gelir Elde Edenler (4) İşsizlik Geliri Elde Edenler (5) Sosyal Yardım veya Hizmetten Yararlananlar						

Kaynak: Erkan Karaaslan, Mali Hizmetler Derneği, Yayın No:7, Kayıtdışı İstihdam ve Neden olduğu Mali Kayıpların Bütçe Üzerindeki Etkileri; Türkiye Örneği, s.25

2.1.1.1. Kendi İradeleri ile Kayıt Dışı Çalışanlar

Çalışanlar arasında bazı gruplar, işverenleri istese dahi Sosyal Güvenlik Kurumu’na ve ya vergi dairelerine belirli nedenlerle kayıtlı olmak istememektedir. Bu nedenler siyasi, ekonomik, sosyal nedenlerden kaynaklanabilmektedir.

Örnekleme olarak nedenlerden bazılarını şöyle sıralanabilir. Çalışan:

1. Kaçak durumda yurda girmiş olabilir,
2. İcra borçları çok olduğu için maaşının eksilmesini istemeyebilir,
3. Almakta olduğu maaşını (işsizlik, malullük gibi) kaybetmek istemeyebilir,
4. İşini kaybetmemek için bu durumu kabullenmiş olabilir,

Kayıtdışı istihdamın “en fazla görüldüğü çalışan gruplarını ise işsizler, eğitim seviyesi düşük vasıfsız işçiler, kadın işçiler, çocuk işçiler, öğrenciler, yabancı kaçak işçiler, maluller, emekliler ile dul ve yetim aylığı alanlar ve serbest çalışanlar oluşturmaktadır.”⁶¹

Bu grupları biraz açacak olunursa,

Yabancı Kaçak İşçiler,

Türkiye’ye vize alarak ya da kaçak yollarla girişin AB ülkelerine göre daha kolay olması, Türkiye’deki fiyatların genel düzeyinin Avrupa’ya göre düşük olması, halkın yabancılara karşı daha hoşgörülü olması, transit bir ülke konumunda yer alması ve diğer komşu

⁶¹ Ülkü Gülmez, Türk Hukukunda Kayıt Dışı İstihdam ve Asgari İşçilik Uygulamaları, İstanbul 2012, S. 7

ülkelerdeki istikrarsızlıklar, yabancı kaçak işçilik konusunda Türkiye'nin tercih edilmesine neden olmaktadır.⁶²

Ülkemizde, işverenler, sigortalı işçi çalıştırmanın maliyetinin yüksek olması nedeniyle düşük maliyetle yabancı kaçak işçi çalıştırmaktadırlar.

Yasa dışı yollarla ülkemize giriş yapan yabancı kaçakların ülkemizde sayılarının artması yerli halkın istihdam edilmesinde engel teşkil etmektedir. Çünkü hayatını devam ettirmesi adına çalışma zorunluluğu olan ve ülkesine dönmek istemediği gayet açık olan yabancı kaçak işçiler devlet makamlarının varlıklarından haberdar olmasını istemeyeceği için tercihi de kısıtlı olması nedeni ile hem kayıt dışı hem de ucuza çalışmayı isteyerek kabul etmektedir.

Ülkemizde yabancı kaçak işçiliğin önlenmesi için, yabancı kaçak işçiliğin cazibesi, istihdamla ilgili maliyetlerin azaltılması suretiyle ortadan kaldırılması; cezai müeyyidelerin artırılması; yabancıların çalıştırılması ile ilgili mevzuattan kaynaklı problemler ile izin verme süreçlerini çok zorlaştıran bürokrasinin ortadan kaldırılması ve kamu kurumları arasında koordinasyon ve otomasyonun artırılması gerekmektedir.⁶³

Çocuk İşçiler,

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4. Maddesinde genç işçi ve çocuk işçi tanımı yapılmıştır. Genç işçi, 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişiyi; Çocuk işçi, 14 yaşını bitirmiş; 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişiyi ifade ettiği yazılıdır.⁶⁴ Bu maddeden de anlaşıldığı üzere 14 yaşını doldurmamış bir çocuğun çalıştırılması yasaklanmıştır.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Borçlar Kanununa göre çıraklık sözleşmesi ile çalışan çocukları sigortalı saymamaktadır. İşverenler, 18 yaşın altındaki çocukları çıraklık sözleşmesi ile sosyal güvencesiz çalıştırabilmektedir. 3308 sayılı Çıraklık Mesleki Eğitimi Kanunu gereği Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı çıraklık okuluna giden çocuklar kısmen sosyal güvenlik kapsamındadır (İş kazası, meslek hastalığı, hastalık).⁶⁵

⁶² Ahmet Oğuz Sarıca, Kayıt Dışı İstihdam Ve Mücadele Yöntemleri Planlama Uzmanlığı Tezi, Temmuz 2006 Ankara, s.43

⁶³ Erkan Kararlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.31

⁶⁴ Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, M. 4, www.mevzuat.basbakanlik.gov.tr, 05.12.2013

⁶⁵ Erkan Kararlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.34

Sosyal güvenlik kapsamına alınan bu çocuklar genel sağlık hizmetlerinden faydalanamamaktadırlar, Ayrıca 18 yaş altı çalışılan süre sigortalılık süresinden de istisna tutulmaktadır. Mesleki eğitim alan çocuklar bazı aileler tarafından kendileri mesleği öğrensinler diye karşılık beklemezsiniz ustanın yanına gönderilirken, bazı aileler tarafından ise muhtaç kaldıklarından aile büyükleri ölmüş ve ya hapiste olması gibi nedenlerle gönderebilmektedir. Ancak her iki durumda da çocuklar işverenler tarafından ucuz işgücü kaynağı olarak görülmektedir.

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 5. Maddesi ile (Ek fıkra: RG-21.2.2013-28566) “ Ayrıca yaş kayıtlarına bağlı olarak müsaade edilen işlerden olsalar dahi hazırlama, tamamlama ve temizleme işlerinde, alkol, sigara ve bağımlılığa yol açan maddelerin üretimi ve toptan satış işlerinde, parlayıcı, patlayıcı, zararlı ve tehlikeli maddelerin toptan ve perakende satış işleri ile bu gibi maddelerin imali, işlenmesi, depolanması işleri ve bu maddelere maruz kalma ihtimali bulunan her türlü işlerde, gürültü ve/veya vibrasyonun yüksek olduğu ortamlarda yapılan işlerde, aşırı sıcak ve soğuk ortamda çalışma gerektiren işlerde, sağlığa zararlı ve meslek hastalığına yol açan maddeler ile yapılan işlerde, radyoaktif maddelere ve zararlı ışınlarla maruz kalınması ihtimali olan işlerde, fazla dikkat isteyen ve aralıksız ayakta durmayı gerektiren işlerde, parça başı ve prim sistemi ile ücret ödenen işlerde, eğitim amaçlı işler hariç iş bitiminde evine veya ailesinin yanına dönmesine imkan sağlamayan işlerde, işyeri hekimi raporu ile fiziki ve psikolojik yeterliliklerinin üzerinde olan işlerde, eğitim, deney eksikliği, güvenlik konusunda dikkat eksikliği getirme ihtimali olan işlerde, para taşıma ve tahsilat işleri ile 4857 sayılı İş Kanununun 69 uncu maddesinin birinci fıkrasında belirtilen gece dönemine rastlayan sürelerde yapılan işlerde 18 yaşını doldurmamayan işçiler çalıştırılmaz.”⁶⁶

İşverenler bu konuda duyarlı olmamakla birlikte ailelerde bilinçsiz olunca gelişigüzel çalıştırılan çocukların ruhsal yapılarında, psikolojilerinde sağlık durumlarında ciddi travmalara sebep olabilmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumundan Çeşitli Adlarla Aylık ya da Gelir Elde Edenler

Sosyal Güvenlik Kurumundan, prim karşılığında ya da tazminat niteliğinde aylık ya da gelir elde edip bu aylık ya da gelirlerin kesintisiz devamını sağlamak amacıyla kendi iradeleriyle kayıtdışı kalmayı tercih edenler oluşturmaktadır. Bu tanıma uygun şekilde kayıtdışında kalanları emekliler, dul ve yetimler ve maluller olarak üç alt başlığa ayırabiliriz.

⁶⁶<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.5457&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=05.12.2013>

Normal şartlarda emeklilik, kişilerin artık dışarıda devamlı çalışamaz hale geldiği yaşlandığı zamanda devletin vatandaşlarına maddi anlamda ödediği prime endeksli en azı asgari ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde sürekli aylık bağlamasıdır. Ancak ülkemizde emeklilik, artan nüfusa yetecek yeni yatırımların yapılamaması, yerli ve yabancı sermayenin mevcut iş talebini karşılayamaması nedeni ile işsiz kalması nedeni ile devletin işsizlikle mücadelede çözüm arayışı olarak görülmüştür. Tüm sosyal hakları güvence altına alınmış emekliler de maaşlarını kaybetmek istememeleri ve ekstra sosyal güvenlik primi ödemek istemedikleri için kayıt dışı kalmayı tercih etmektedirler.

Malullük aylığı alan bir kişinin kayıtlı olarak bir yerde çalışması halinde aylıkları kesilmektedir. Bu nedenle söz konusu kimseler herhangi bir şekilde istihdama katıldıklarında, malullük aylıklarının kesilmemesi için kendi istekleriyle kayıt dışında çalışmaktadırlar.

İşsizlik Geliri Elde Edenler

Hizmet akdinin feshinden önceki 120 günü sürekli olmak üzere, son üç süre kendi kalanlar işsizlik ödeneğini hak etmektedir. İşsizlik ödeneğine hak kazanan sigortalı işsizlere işsizlik ödeneği ödenmektedir. Bu ödenek ilişkilidir. Sigortalı işsizler prim ödeme sürelerine göre; en az 180, en fazla 300 gün süre ile işsizlik ödeneği alabileceklerdir.⁶⁷ Ayrıca, işsizlerin ödenek aldıkları süre içinde; genel sağlık sigortası primleri, Sosyal Güvenlik Kurumu'na yatırılacaktır. Dolayısıyla sağlık güvenceleri devam etmektedir.

İşsizlik ödeneği olarak ödenen rakamlardaki artış ve yaşanan ekonomik kriz, insanları işten çıkmadan çıkmış gibi yaparak işsizlik ödeneği almaya, dolayısıyla kayıt dışına çıkmaya yönlendirmektedir. İşsizken iş bulanlar da işsizlik ödeneğinden yararlanmak için bu süre zarfında kayıt dışında kalmaktadır.

Sosyal Yardım ve Hizmetten Yararlananlar

“Sosyal yardımın başlıca amacı yoksulluğu azaltmak olsa da; gelir transferlerinin çalışma teşviklerini zayıflatmaması ve sosyal yardıma bağımlılığı artırmaması gerekmektedir.”⁶⁸

Her geçen gün sosyal yardım alan kişi sayısının artmakta olduğu ülkemizde kişi sayısı on milyonu geçmiştir. Yapılan yardımla kişiler maddi destekle birlikte genel sağlık hizmetlerinden de faydalanmaktadır. Artan sayıya rağmen kontrol mekanizması yeterli olmadığından yardıma muhtaç aile mensupları ucuz işgücünün ağırlık kazandığı ülkemizde

⁶⁷ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>, 30.06.2013

⁶⁸ İş-Kur; İstihdamda 3İ Dergisi; Sayı: 8; Ekim-Kasım-Aralık 2013; s. 81

mevcut gelirinden mahrum olmamak ve daha iyi maaşa çalışabilmek için kayıt dışılığı tercih etmektedir

2.1.1.2. İşverenleri Tarafından Bildirilmeyen Çalışanlar

Kayıt dışı çalışmanın en ciddi şekli, çalışmaları işverenleri tarafından bildirilmeyenlerdir. İstihdam üzerindeki mali yükün çok yüksek olması, yüksek işsizlik, işyerlerinin kurumsallaşmaması, denetim ve otomasyon yetersizlikleri ve çalışanların haklarını arama konusundaki yetersizlik ve eğitimsizlikleri nedeniyle işverenler, çalışanları Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) bildirmeme eğilimindedir. İşverenler tarafından bildirilmeyen çalışanlar kayıtdışı istihdamın en önemli boyutunu ve dolayısıyla en önemli şeklini oluşturmaktadır.⁶⁹

2.1.2. Eksik Bildirilenler

Eksik bildirilenler işverenler tarafından çalışan personelin Sosyal Güvenlik Kurumuna primleri, prim gün sayıları ve ya kayıtlı çalışanların ikinci işyerleri tarafından bildirilmeyenleri ifade etmektedir.

Ülkemizde aktif sigortalı dört kişiye bakmaktadır. Sigortalıların, bu kadar düşük ücretle dört kişiyi geçindirmeleri hayatın olağan akışına terstir. Bu durumda ailedeki diğer fertlerin de (çocuklar dahil) çalışmaları kaçınılmazdır. Ancak bu kişiler ailede bir sigortalının kendi sosyal güvenliklerini (en azından sağlık yardımları açısından) karşılamaları sebebiyle daha rahat bir biçimde kayıt dışı çalışabilmektedirler.⁷⁰

2.2. Kayıt Dışı İstihdamın Nedenleri

“Kayıtdışı ekonomiye yönelmenin temel sebebi, insanların gelirlerini arttırmak istemeleridir. Gelirlerini arttırmak isteyen insanlar, faaliyetlerinin bir kısmını ya da tamamını kayıt dışında tutarak bu faaliyetlerden elde ettikleri kazanç üzerinden vergi ödememiş olurlar. Kayıt dışı faaliyetlerin kayıtlı faaliyetler karşısında sağladığı avantajlar kayıtlı ekonomiden kayıtsız ekonomiye doğru gidişin ortamını hazırlar. Vergi kayıp ve kaçaklarının çok sayıda

⁶⁹ Erkan Kararşlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.41

⁷⁰ Erkan Kararşlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.47

nedenleri vardır. Bu nedenler her toplumda ve toplumların gelişmişine düzeylerine göre farklılıklar gösterir.”⁷¹

Hızla artan nüfus, plansız bir şekilde kentleşme olgusu ve işgücü arzının artması ile kronikleşen işsizlik alınan çeşitli önlemlere karşın, kayıt dışı çalışmanın artmasına neden olmaktadır. 1980 sonrasında gelir dağılımının bozulması ve yoksulluğun artması da kayıtdışı istihdamın önemli nedenlerinden birisidir. Prim ödeme kabiliyeti olmayan yoksul insanlar kayıt dışında çalışan kesimin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.⁷²

İşçi ve işveren üzerindeki istihdama ilişkin mali yükler, işyeri açma ve işletme ile ilgili bürokratik işlemlerin fazlalığı ve karışıklığı, markalaşamama ve dünyada rekabet edememe de kayıtdışı istihdamın önemli nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Ayrıca sosyal yardım sisteminden yerli yersiz nemalanan önemli bir toplum kesiminin bulunması ve bu yardımlardan yararlanmanın başta gelen şartının çalışmama olması kayıt dışı istihdama neden olmaktadır.

Çok sık çıkarılan af kanunları ve borçların silinmesi veya yapılandırması da, denetimin etkin olmayışı ve cezaların etkisizliği ile birlikte kayıtdışılık konusunda tarafları cesaretlendirmektedir.⁷³

Aşağıda Tablo4 de kayıtdışı istihdamı güzel şekilde özetlenmiş olup konuyu anlatırken Tablo 4 deki başlıklar altında anlatılmaya çalışılacaktır.

2.2.1. Ekonomik Nedenler

Ekonomik Krizler, Mali Yükün Artması

a-) İşsizlik ve Formel Sektörün İşgücü Arzını Karşalayamaması

ILO'nun tanımına göre işsiz sayılabilmek için aktif olarak iş aramak gerekir. Yani işsiz sayılabilmek için iki şart vardır: birincisi çalışmayı arzulamak, ikincisi ise aktif olarak iş aramaktır. İşsiz miktarını iki temel dinamik belirler: İşgücü arzı ve talebi. İşgücü arzı talepten daha hızlı artarsa, istihdam artsa bile işsizlik artar. İşgücü arzı sabitken, istihdam azalırsa işsizlik yine artacaktır.⁷⁴ Diğer önemli bir neden “kayıt dışı istihdam tercihi yalnızca işsiz bir

⁷¹ Halim Murat BULUT, Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Etkileri ve Kayıt Dışı İle Mücadele Yöntemleri: Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, 2007, s. 23

⁷² Erkan Kararşlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.51

⁷³ Erkan Kararşlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.52

⁷⁴ Erkan Kararşlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.56

kimsenin tercihi değil, işsiz kalma tehlikesi ile karşı karşıya olan kayıtlı çalışanları da kapsamaktadır.”⁷⁵

Tablo 4: Kayıtdışı İstihdamın Nedenleri

1. Ekonomik Nedenler	a. İşsizlik ve Formel Sektörün İşgücü Arzını Karşılamaaması	b. İşgücü Üzerindeki Vergi ve Sigorta Primi Gibi Yükümlülüklerin Yüksekliği	c. Gelir ve Vergi Yükü Dağılımında Adaletsizlik ve Yoksulluk	d. Çalışma Hayatında Değişim ve Kısmi Çalışma Şekilleri	e. İstihdamın Sektörel Yapısındaki Değişiklik	
2. Sosyal Nedenler	a. Göç ve Çarpık Kentleşme	b. Nüfus Artışı	c. İşgücünün Niteliği ile Eğitim ve Bilinç Seviyesinin Düşüklüğü			
3. İşletmeden Kaynaklı Nedenler	a. Küçük İşletmelerin Yaygınlığı	b. İşletmelerin Rekabet Gücünün Düşüklüğü	c. Kurumsallaşamama	d. Marka Yaratamama ve Fason Üretim		
4. Kamudan Kaynaklanan Nedenler	a. Bürokratik İşlemlerin Fazlalığı	b. Mevzuatın Karşıklığı	c. Kamu Kurumları Arasındaki Noksan Koordinasyon	d. Kamu Hizmetlerine ve Kamu Harcamalarına Bakışın Olumsuzluğu	e. Denetimin Yetersizliği ve Zorluğu ile Cezanın Eşitsizliği ve Etkinsizliği	
5. Sosyal Güvenlik ve Vergi Sisteminden Kaynaklanan Nedenler	a. Sık Çıkarılan Vergi ve Sosyal Güvenlik Adları ve Borçlanma Kamnaları	b. Prim ile Edim Arasındaki Dengesizlik	c. Sosyal Güvenlik ve Vergi Sisteminin Bazı Çalışma Şekillerini Kapsam Dışı Bırakması	d. Sosyal Güvenlik Hizmetlerinden Memnuniyetsizlik	e. Emeklilik Yaşı ve Emeklilik Sistemi	f. Asgari Ücret
6. Sosyal Yardım Sisteminden Kaynaklanan Nedenler	a. Sosyal Yardım Ödemeleri	b. Primsiz Ödemeler	c. İşsizlik Ödemeleri			

Kaynak: Erkan Karaaslan, Mali Hizmetler Derneği, Yayın No:7, Kayıtdışı İstihdam ve Neden olduğu Mali Kayıpların Bütçe Üzerindeki Etkileri; Türkiye Örneği, s.25

İşyerlerimizde taşeron anlayışının yaygınlaşması ekonomik daralmalar ve kriz dönemlerinde ucuz işgücü teminin sonucudur. “Alt işverenliğin kayıt dışı istihdamla olan güçlü ilişkisi düşünüldüğünde denetimlerin artırılmasının en etkili sonuçlarının alt işverenlik ve kayıt dışı alanlarındaki sorunlar üzerinde alınacağı söylenebilir.”⁷⁶

Ekonomilerde daralma ve kriz dönemlerinde görülen işsizlik ile daha çok genişleme aşamasında görülen enflasyon, kayıt dışı ekonomiyi genişleten unsurlardır. Nitekim, işsizlik, özellikle işsizlik sigortasının olmadığı ülkelerde enformel ekonomiyi geliştirici etki yaratırken, enflasyon bir taraftan gelirleri reel olarak gerileyen kesimlerin gelir düzeylerini yükseltmek için ek işler yapmalarına, diğer taraftan fiktif kazançların vergilendirilmesine sebep olduğu için beyan dışı ekonomik faaliyetlerin gelişmesine sebep olmaktadır.⁷⁷

Ekonominin hızlı büyüdüğü yıllarda, kayıtdışı çalışma oranları düşmektedir. İşsizlikle büyüme arasında ters orantı varken, işsizlikle kayıtdışı istihdam arasında doğru bir orantı vardır. “Kayıt dışı istihdamın en temel nedenlerinden biri, katma değeri düşük istihdamın

⁷⁵ Mehmet Candan, İş-Kur, Kayıt Dışı İstihdam, Yabancı Kaçak İşçi İstihdamı Ve Toplumumuz Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri, Ankara 2007, S. 40

⁷⁶ Tozlu Ahmet, Eraslan Mehmet Tarık; Sayıştay Dergisi, Sayı:84/ Ocak-Mart 2012, s. 60

⁷⁷ Halim Murat BULUT, , Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Etkileri ve Kayıt Dışı İle Mücadele Yöntemleri: Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, 2007, s. 38

yaygınlığıdır.”⁷⁸ Ekonominin küçülme dönemlerinde işsizlik artmakta aynı zamanda kayıtdışı istihdamda işsizliğe bağlı olarak artmaktadır.⁷⁹

b) İşgücü Üzerindeki Vergi ve Sigorta Primi Gibi Ağır Kamusal Yükler

İstihdamın maliyetinin yüksek olmasının bir nedeni, prim oranlarının yüksek olması, diğer nedeni ise ücretten kesilen vergi oranının yüksek olmasıdır. İşverenler ücretten kesilen vergi ve prim yüklerini çok ağır bulmakta ve bu yükten kaçınmaktadır. İşçilerde bu ağır vergi ve sigorta yükünün bir kısmının net ücretlerine ilave edilmesi durumunda kayıt dışında kalmayı tercih edebilmektedir.⁸⁰

İşletmelerin istihdam ettikleri işçilerin sayıları belirli rakamları aştıktan sonra, işletmeler, ek maliyetlere katlanmak ve engelli, eski hükümlü, terör mağduru çalıştırmak zorunda kalmaktadır. İşverenler için doktor, iş güvenliği uzmanı, avukat çalıştırmak ve emzirme odası, spor kompleksi yapmak maliyetli ve istemedikleri bir uygulamadır.

İşverenler açısından zahmetli ve maliyetli olarak kabul edilen bu uygulamalar sonucunda, işverenler kota miktarlarını aşmamak için kendilerine iki yol bulmuşlardır. Bunlardan birincisi limit dışında çalıştırdıkları işçileri kayıt dışı olarak çalıştırıp hem ilave maliyetlerden kurtulmakta hem de sigortasız işçi çalıştırıp istihdam yüklerini hafifletmektedirler. İşverenlerin kullandığı ikinci yöntem ise ilave maliyetten kaçınmak amacıyla belli sayıların üstündeki işçileri işten çıkarmakta, ellerinde kalan diğer işçileri çalışma saatleri artırmaktadır.⁸¹

2.2.2. Sosyal Nedenler

Kentlerde yaşanan sosyal dışlanma ve yoksulluk etrafında gelişen toplumsal sorunların büyük bir bölümü, yoksulluğun kırdan kente göçmesinin sonucudur.⁸²

⁷⁸ Nazan Öksüz, Mesleki Eğitim Kurslarının Kadınların İstihdam Edilebilirliğine Katkısı Ve İşkur'un Üstlenebileceği Roller, Ankara 2007, s. 41

⁷⁹ Erkan Kararlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.58

⁸⁰ Erkan Kararlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.59

⁸¹ Erkan Kararlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.69

⁸² Erkan Kararlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.81

Büyük kentlere göç, bir yandan gecekondulaşmayı artırırken diğer yandan gayri resmi (enformel) sektörü oluşturmaktadır. Göç çeşitli şekillerde doğrudan ya da dolaylı olarak kayıtdışı çalışmaya ve kayıt dışı ekonomiye neden olmaktadır.⁸³

Hızlı nüfus artışı bireylerin refah artışını engellemekte, GSMH' dan daha az gelir almalarına neden olmakta, devletin yapmakla sorumlu olduğu alt yapı, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin maliyetini artırmaktadır. Ülkemizde yaşanan hızlı nüfus artışı sonucunda yeni işgücünü istihdam edememe sorunu ortaya çıkmıştır.

“Kırsal alanlarda tarımın ana geçim kaynağı olması sebebiyle kadınlar ve yaşlılar da dâhil olmak üzere tüm aile fertlerinin işgücüne katılması kırsal kesimde işgücüne katılım oranını artırmaktadır.”⁸⁴ Çalışan işgücü oranı kırsal kesimde fazla olmakla birlikte çalışanların eğitim düzeyinin ve sosyal güvenlik konusundaki bilinç seviyesinin düşüklüğü nedeni ile kayıtdışılık çok yüksektir.

2.2.3. İşletmelerden Kaynaklanan Nedenler

Küçük İşletmelerin Yaygınlığı

Ülkemizde çok yaygın olan küçük işletmelerin rekabet gücünün zayıf olması ve işgücü maliyetlerinin yüksek olması nedeni ile kayıt dışı istihdamı artırmaktadır. Ayrıca işletme çalışan personel sayısının otuz olması halinde iş güvencesi açısından ağır sorumluluklar beraberinde getirmesi bu durumu tetiklemektedir.

KOBİ'lerin rekabet güçlerinin zayıflığı maliyetten kaçınmaya sebep olmakla birlikte darboğaz yaşayan işletmelerin finansman temini de işletmelerin sürdürülebilirliği açısından yetersiz kalmaktadır. KOBİ'lere sağlanan kredi, finans desteği yaptıkları iş hacmi ile karşılaştırıldığında oransal olarak çok düşük kalmaktadır. Bu noktada büyük firmaların finans sektöründeki firmalarla daha yüksek seviyede nakit alış-verişinde bulunmaları, banka ve reasürans şirketlere paydaş olmaları, hisse senedi ve ya holdingleşmeye yönelmeleri de özellikle kriz dönemlerinde küçük işletmeleri daha zor duruma düşürmektedir.

⁸³ Erkan Kararşlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.82

⁸⁴ Bilge Çakır, İş-Kur, Tarım Sektörü Ve Kırsal Kesimde Yaşanan Çözümler Sonucu İşgücü Piyasasında Yaşanan Değişim Ve Oluşan İşsizlikte Kamu İstihdam Kurumlarının Rolü, Ankara 2014, s. 54

İşletmelerin Rekabet Gücünün Düşüklüğü

Küreselleşen dünyada işletmelerin yalnız kendi ülkeleri içinde rekabet güçlerinin yüksek olması yeterli değildir. Özellikle Uzakdoğu ülkelerinden gelen ucuz ithal emtia girişi ülkedeki piyasa arzını düşürmekte ve alternatif daha az maliyetli üretim modelleri geliştirmesine sebep olmaktadır.

Korumasız dış ticaret, ekonomik krizler, talebin daralması, enerji kıtlığı globalleşen ticarete rekabeti kıyasıya artırmaktadır.

Denetimlerin düşük olması, sık çıkarılan aflar işlerini dürüst yapan kayıtçı çalışmaya özen gösteren işverenleri cezalandırmaktadır. Global piyasada enerji kıtlığı nedeni ile yüksek maliyetli üretim yapan dürüst işveren yüksek sigorta ve vergi yükü olan işgücü maliyetleri ile iyice ezilmektedir.

Rekabeti artırıcı önlemlerin alınmaması, yatırım ve istihdam teşvikleri ile konu ele alınmaması, denetim ve kontrollerin yetersiz olması kayıt dışı istihdamı artırmaktadır.

Marka Oluşturamama ve Fason Üretim

Rekabetin artırılmasında en önemli aktörlerin başında markalaşma ve ürün kalitesi gelir. Markalaşmış olan firmalar ürünlerini dünyanın her yerinde satabilmektedir. Marka değeri de olduğu için yüksek fiyatla alıcı bulabilmektedir.

Markalaşmış firmaların ürünlerini pahalıya satması rantabilitesini artırmakta ve rekabet gücünü daha da artırmakta; markalaşamayan üreticiler ise daha da güçsüz çıkmaktadır. Bu durum markalaşamayan firmaların maliyetleri düşürmek için iş güvencesi olmayan daha küçük işletmelere fason üretime yönlendirmektedir. Bu durum kayıtdışılığı artırmaktadır.

2.2.4. Kamudan Kaynaklanan Nedenler

Bürokratik İşlemlerin Fazlalığı

İşyerinin tescili için aynı tür belgeler birçok yere verilmektedir. Bir fabrikanın kurulması için 123 adet belge ve onay; vergi ile çalışma ve sosyal güvenlik idarelerine ilişkin olarak 38 adet belge; odalara zorunlu kayıt için ise 38 adet belge gerekmektedir. Böyle olunca bir fabrika kurabilmek için işverenlerden 193 adet belge istenmekteydi. Bu sisteme yönelik

eleştiriler artınca 4884 sayılı Kanunla bürokratik işlemleri azaltan bazı iyileştirmeler yapılmıştır.⁸⁵

Kamu Kurumları Arasında Koordinasyon Eksikliği

Kamu kurumlarının sistemselsel alt yapı noksanlığı nedeni ile kayıtdışılıkla mücadelede eksik kalması, konu ile ilgili denetim faaliyetlerinin yetersiz ve etkin olmaması gibi nedenler işverenleri kayıt dışı çalıştırmaya özendirmektedir.

Cezaların caydırıcı olmaması

Cezalarda yapılan 2010 yılı revizyonu ile idari para cezaları asgari ücrete bağlanması ile önceki uygulamaya göre daha caydırıcıdır. Ancak 5510 sayılı Sosyal Güvenlik Kanununun 102. Maddesi ile düzenlenmiş cezalarda iki asgari ücret tutarında üst limit belirlenmiş olması uygulamada eşitsizliklere sebep olmakla birlikte caydırıcı özelliği azalmaktadır. Ayrıca cezalar kurallara uygun işçi çalıştıran tüm işlemlerini kayıt altına alan işverenlere daha çok kesilmektedir. Çünkü etkin ve fiziksel denetim uygulanmamaktadır.

2.2.5. Sosyal Güvenlik ve Vergi Sisteminden Kaynaklı Nedenler

Sık çıkarılan sosyal güvenlik ve vergi afları ve yeni borç yapılandırma yasaları ile toplumda yanlış bir algı oluşmuş olması işverenlerde “ben vergi ve sosyal güvenlik prim ödemelerini neden ödüyorum ki” şeklinde bir tepki oluşturur.

Sosyal Güvenlik Kurumundan etkin, hızlı ve verimli bir hizmet alınamaması kesilen yüksek prim oranları nedeni ile işçilerde kayıtdışı tarafa destek vermelerini tetikler.

Sosyal Güvenlik Kurumundan çok erken yaşta ve daha düşük prim gün sayısı ile emekli olunması ile toplumda çalışmaya muhtaç emekli, zaten düşük olan emekli maaşının daha fazla kesilmesini istemeyecektir. Kayıtdışı çalışmak gerek işveren açısından gerek işçi açısından daha olumlu olacaktır.

Ülkenin uygulamış olduğu asgari ücret politikaları önemli bir yer tutmaktadır. Asgari ücretin kişinin asgari ihtiyaçlarını karşılamaması halinde işçi zaruri olarak biraz daha fazla kazanmak adına kayıtdışılığa yönlenecektir. Ancak bu anlamda asgari ücretin istenilen anlamda iyileştirilebilmesi için sermayenin toplum geneline yaygın kişilerde olması ve ülkenin zengin olması esastır.

⁸⁵ Erkan Kararlan, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Kasım 2010 Ankara, s.93

Yapılan sosyal yardım politikasındaki aksaklıklar da kayıt dışılığa sebep olmaktadır. Kamu kurumları arasında etkin bir haberleşme, takip-kontrol mekanizması işlemediğinden aynı kişiye değişik yerlerden eş zamanlı sosyal yardım yapılabilmektedir.

Sosyal yardım sisteminin tam kurulamaması, sosyal yardımlara ilişkin mevzuatın karmaşık olması, izleme-değerleme faaliyetlerin yaygın yapılamaması gibi nedenlerle sosyal adaletsizlik yapılabilmektedir. Yapılan sosyal yardımların devamlı olması, aile gelir testlerinin sağlıklı ve periyodik yapılmaması kayıtdışı istihdama yönlendirmektedir. Alınan sosyal yardımların kesilmemesi için günümüzde giderek yaygınlaşan e-devlet uygulamaları nedeni ile kişiler kazançlarını ya hiç bildirmek istemeyecek ve ya eksik bildireceklerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOSYAL SİGORTALAR KURUMU İSTİHDAM TEŞVİKLERİ

Bu bölümde 2002 ve sonrası uygulanmış ve uygulaması devam eden SGK prim teşviklerine ilgili mevzuatlar ışığında geniş yer verilecektir.

3.1. 4447 Sayılı Kanun Kapsamında Teşvikler

İşsizlik Kanununda var olan ve değişik dönemlerde yeni kanunlarla ilave edilen veya değiştirilen prim teşvikleri incelencektir.

3.1.1. Geçici 7. Maddesi ile Sağlanan Teşvikler

Günümüzde yeni bir işverenin veya yeni bir sigortalının bu teşvikten yararlanabilme olanağı kalmadığı için konunun çok ayrıntısına girilmeyecektir. Yalnız hala günümüze etkisi sürmekte olan teşvik yasasının etkilerinin iyi anlaşılabilmesi için bu teşvikin incelenmesi önemlidir.

3.1.1.1. Teşvik Kapsamı

26.5.2008 tarihli ve 26887 Resmi Gazetede yayımlanan, 5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 20nci maddesi ile 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa geçici 7nci maddesi ile yeni bir teşvik getirilmiştir. Aynı maddede teşvik kapsamının sınırlarını teşvik kapsam dışı tutulan işyerleri ve sigortalıları sıralamak sureti ile belirlemiştir.

Geçici 7. maddenin getirdiği teşvikten istisna tutulan işyerleri,

- 8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4.1.2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve Uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan hizmet ve yapım konulu işyerleri ve
- Kamu İdareleri İşyerleridir.⁸⁶

Bu bağlamda yukarıda yazılı kanunlara istinaden yapılan hizmet ve yapım konulu işlerden başka her türlü işlerde faal tüm özel teşebbüsler teşvik kapsamındadır. Yine kapsam dışına alınan işlerle meşgul özel teşebbüslerin de teşvik kapsamında faal diğer işyerleri kapsama dahildir.

⁸⁶ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>, 30.06.2013

“25.8.1999 tarihli ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun geçici 7nci maddesinin ikinci fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.

"Bu maddenin üçüncü fıkrasının (f) bendi hükmü saklı kalmak kaydıyla bu maddede düzenlenen teşvik, 506 sayılı Kanun kapsamında bulunanlarla aynı şartlarda olmak üzere 506 sayılı Kanunun geçici 20nci maddesi kapsamındaki sandıkların statülerine tabi personeli için de uygulanır."”⁸⁷

“Bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birlikler ve personelinin malullük, yaşlılık ve ölümlerinde yardım yapmak üzere bu kanunun yayımı tarihine kadar tesis veya dernek olarak kurulmuş bulunan sandıklar”⁸⁸ kapsama dahil edildiği yeni düzenlenen kanunla sarıh şekilde teyit edilmiş ve Geçici 7. Madde ile aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.⁸⁹

Geçici 7. maddenin getirdiği teşvikten istisna tutulan işçiler ise,

- 506 sayılı Kanuna göre sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ve
- Yurtdışında çalışanlar,⁹⁰

Teşvikle hedeflenen istihdama yeni bireylerin katılması şartının suistimalinin önlenmesi için alınmış tedbirler olup yerinde alınmış kararlardır.

SGDP ye tabi çalışanların kapsam dışı bırakılması sosyal güvenlik açısından da yine yerinde bir karar olmuş; çünkü SGDP ’ye tabi çalışan personelin sağlık güvencesi var olup ayrıca kendisine devlet tarafından gelir bağlanmış kişilerdir.

3.1.1.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranan Şartlar

Yukarıda yazılı mevzuat ışığında konu ele alındığında; işverenin işveren hissesi sigorta prim teşvikinden yararlanma şartları, işçinin ve işverenin ayrı ayrı bazı özelliklere haiz olmasını gerekli kılmış olup öngörülen şartların tamamını gerçekleşmesi esastır. Bu şartlardan bir ve ya bir kaçının sağlanmış olması teşvik için yeterli değildir.

Sigortalılar Yönünden Aranan Şartlar

Geçici 7. madde de yazılı olduğu üzere teşvikten yararlandırılan sigortalıların aşağıdaki şartlara sahip olması gerekmektedir.⁹¹

⁸⁷ 5797 S.K. M 9, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/08/20080819-2.htm> 03.07.2013

⁸⁸ 506 S. K. Geçici 20. M, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.506.pdf> 30.06.2013

⁸⁹ 5797 S. K. M.12. , <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/08/20080819-2.htm> 3.7.2013

⁹⁰ 2008/73 sayılı SGK Genelgesi, 18–29 yaş aralığında olan erkek ve 18 yaşından büyük kadın Sigortalılardan yeni işe alınanlara ilişkin işveren hissesi sigorta prim teşviki, s. 17

5763 sayılı Kanununun 38 inci maddesiyle; bu maddenin 1.7.2008 tarihinde yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır.⁹²

1)18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük erkekler ile yaş şartı aranmaksızın 18 yaşından büyük kadınlar,

“Sigortalının işe giriş tarihi itibariyle yaşı; işe giriş tarihinden, doğum tarihi çıkarılmak suretiyle hesaplanacaktır. Buna göre; işe giriş tarihi itibariyle yaşı, 18 yıl 00 ay 00 gün (dâhil) ile 28 yıl 11 ay 29 gün (dâhil) arasında olan erkek sigortalılar ile yine işe giriş tarihi itibariyle yaşı 18 yıl 00 ay 00 gün veya üzerinde olan kadın sigortalılardan dolayı geçici 7nci maddede öngörülen diğer şartların da sağlanmış olması kaydıyla işveren hissesi sigorta prim teşvikinden yararlanılması mümkün olacaktır.”⁹³

Sigortalının, yaş yönünden anılan maddede öngörülen şartları taşıyıp taşımadığının tespitinde, işe giriş tarihindeki yaşı dikkate alınacaktır. Bu bağlamda, 01.07.2008 ile 30.06.2009 tarihleri arasında işe alındıktan sonra, aynı işyerinde, işveren hissesi prim teşvikinden yararlanan sigortalının hizmet akdi devam ettiği sırada yaş sınırının aşılmasının bir önemi olmayacaktır.

2)Yürürlük tarihinden önceki altı aylık dönemde (1.1.2008 ile 30.06.2008 dönemine ilişkin) prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı olmamalı,

“İşverenlerin, 1.7.2008 ile 30.6.2009 tarihleri arasında işe almış oldukları sigortalıların 1.1.2008 ile 30.6.2008 dönemine ilişkin düzenlenen aylık prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı olup olmadıklarını, SGK WEB sitesinden (<http://www.sgk.gov.tr> adresinden) “Çalışan”, seçeneği işaretlenmek suretiyle erişilen “Hizmet Hesabı” seçeneği vasıtasıyla, sigorta sicil numarasını girerek tespit etmeleri gerekmektedir.”⁹⁴

2008/1 ile 2008/6 aylara ilişkin bildirgelerde sigortalılar için prim gününün olması veya çeşitli nedenlerle (hastalık, istirahat, ücretsiz izin gibi) işyerinde fiilen çalışmayan ancak aktif sigortalı olan işçilerin de söz konusu teşviklerden yararlandırılması mümkün bulunmamaktadır.

Altı aylık dönem ifadesi 18.2.2009 tarihli ve 5838 sayılı Kanununun 32nci maddesiyle “önceki altı aylık dönemde” ibaresi altı aya veya 2008 yılı Aralık ve 2009 yılı Ocak aylarına

⁹¹ 5726 S.K. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/05/20080526-5.htm> Tarih 03.07.2013

⁹² 4447 S.K. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>, 03.07.2013

⁹³ 2008/73 S. SGK Genelgesi, 18–29 yaş aralığında olan erkek ve 18 yaşından büyük kadın Sigortalılardan yeni işe alınanlara ilişkin işveren hissesi sigorta prim teşviki, s. 3

⁹⁴ 2008/73 S. SGK Genelgesi, 18–29 yaş aralığında olan erkek ve 18 yaşından büyük kadın Sigortalılardan yeni işe alınanlara ilişkin işveren hissesi sigorta prim teşviki, s. 4

ilişkin Sosyal Güvenlik Kurumuna verilen” şeklinde değiştirilmiştir.⁹⁵ Böylece sigortalının işe alındığı tarihten geriye doğru son altı aylık dönemde SGK kaydının olmaması veya 2008 Aralık ve 2009 Ocak ayında işsiz olması durumunda prim desteğinden yararlanmaları sağlanmıştır.

3)İşyerinin kanunun yürürlük tarihinden önceki bir yıllık dönemde işyerine ait prim hizmet belgelerinde bildirilen ortalama sigortalı sayısına ilave çalıştırılmış olması,

İşyerine alınan sigortalı işçilerin işyerine ilave istihdam oluşturmaları şarttır. Bu nedenle teşvikten yararlanan süreçte işyerinin çalışan sigortalı sayısı değişik nedenlerle teşvikin yürürlüğe girdiği son bir yıl içerisindeki ortalama işçi sayısının altına düşmesi halinde ilgili dönemde teşvik hükümlerinden yararlanması mümkün olmayacaktır.

4)Geçici 7.maddenin yürürlük tarihinden itibaren bir yıl içinde (1.7.2008 ila 30.6.2009 tarihleri arasında) işe alınmış olması,

18.2.2009 tarihli ve 5838 sayılı Kanunun 32nci maddesiyle “bir yıl” ibaresi “iki” yıl olarak değiştirildiğinden 1.7.2008 ila 30.6.2010 tarihine kadar işe alınan sigortalılar diğer şartları da sağlaması halinde teşvikten yararlanacaktır.

5838 sayılı kanunla yapılan değişiklikle teşvikin süresi uzatılmış ve yürürlükten tarihinden önceki altı aylık dönemde prim ve hizmet listelerinde veya 2008/Aralık ve 2009/Ocak aylarında prim ve hizmet belgelerinde kaydının olmaması şartı getirilmekle teşvikten yararlanabilecek kişi sayısı artmıştır.

5)İşyerinde fiilen çalışıyor olması,

“Anılan kanunda öngörülen diğer şartlara sahip olmasına rağmen ay içinde çeşitli nedenlerle (yıllık ücretli izin ve istirahat gibi) fiilen çalışmamış olan sigortalılara, işverenlerce ücret ödenmesi halinde, fiilen çalışılmamış sürelerle ilişkin ödenen ücretlerden dolayı söz konusu teşvikten yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.

Örnek- 4447 sayılı Kanunda aranılan şartları haiz olan (B) sigortalısının, 2008/Kasım ayında 20 gün fiilen çalıştığı, 10 gün de yıllık ücretli izinli olduğu varsayıldığında, söz konusu sigortalının 2008/Kasım ayındaki 20 günlük fiili çalışmasından dolayı işveren hissesi sigorta prim teşvikinden yararlanılabilecek, buna karşın 10 günlük yıllık ücretli izin süresinden dolayı bahse konu teşvikten yararlanılamayacaktır.”⁹⁶

İşveren teşvik kapsamında çalıştırdığı işçinin değişik nedenlerle işyerine gelemediği dönemlere ait SGK ya bildirge verirken bu işçinin fiilen çalıştığı süreler için 4447 sayılı kanun

⁹⁵ 5838 S K. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/02/20090228M1-1.htm>, 03.07.2013

⁹⁶ 2008/73 S. SGK Genelgesi, 18–29 yaş aralığında olan erkek ve 18 yaşından büyük kadın Sigortalılardan yeni işe alınanlara ilişkin işveren hissesi sigorta prim teşviki, s. 5

türü seçilerek, fiilen çalışmadığı süreler ise 4447 kanun maddesi seçilmeden verilecektir. Böylece işçi için aynı döneme ait EK 1 de belirtilen iki farklı bildirge düzenlenmiş olacaktır. Aylık prim ve hizmet belgesi düzenlenirken eksik gün nedeni için “diğer nedenler” seçilecektir.⁹⁷

6)İşçinin değişik mevzuat hükümlerine istinaden sigorta işveren payı prim desteğinden ayrıca yararlanmıyor olması gerekir.

“Bu kanun maddesiyle düzenlenen destek unsurundan diğer ilgili mevzuat uyarınca ayrıca yararlanmakta olan işverenler; aynı dönem için ve mükerrer olarak bu destek unsurundan yararlanamaz. Bu durumda, işverenlerin tercihleri dikkate alınmak suretiyle uygulama, destek unsurlarından sadece biriyle sınırlı olarak yapılır.”⁹⁸

25.02.2011 tarih 27857 sayılı Resmi Gazetede “4447 sayılı Kanunun geçici 7nci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi ve aynı maddenin beşinci fıkrası ile geçici 9uncu maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi ve aynı maddenin beşinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış” tır.⁹⁹

Bu değişiklikle beşinci fıkrasında yer alan, “Bu maddeyle düzenlenen destek unsurundan diğer ilgili mevzuat uyarınca ayrıca yararlanmakta olan işverenler; aynı dönem için ve mükerrer olarak bu destek unsurundan yararlanamaz. Bu durumda, işverenlerin tercihleri dikkate alınmak suretiyle uygulama, destek unsurlarından sadece biriyle sınırlı olarak yapılır.” cümlesi 25.02.2011 tarihinden geçerli yürürlükten kaldırılmıştır. Böylelikle işverenin aynı dönemde diğer teşviklerden yararlanmasına engel kalmamıştır.

İşyeri Yönünden Aranılan Şartlar

1)İlave istihdamı sağlamış olmalı,

Teşvikin getirildiği 5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 20. maddesi ile getirilen geçici 7. maddenin aynı metninde “bu maddenin yürürlük tarihinden önceki bir yıllık dönemde işyerine ait prim ve hizmet belgelerinde bildirilen ortalama sigortalı sayısına ilave” şartı getirilmiştir.¹⁰⁰

İşyeri için 2007/Temmuz ila 2008/Haziran arasında SGK ya bildirilen bildirgelerdeki toplam kişi sayısının (aynı dönemde birden fazla bildirgede ismi geçen çalışan tek kişi kabul

⁹⁷ 2008/73 S.SGK Genelgesi, 18–29 yaş aralığında olan erkek ve 18 yaşından büyük kadın Sigortalılardan yeni işe alınanlara ilişkin işveren hissesi sigorta prim teşviki, s. 5

⁹⁸ 2008/73 S.SGK Genelgesi, 18–29 yaş aralığında olan erkek ve 18 yaşından büyük kadın Sigortalılardan yeni işe alınanlara ilişkin işveren hissesi sigorta prim teşviki, s. 2

⁹⁹ 6111 S.K. M. 74, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225m1.htm>, 3.09.2013

¹⁰⁰ 5763 S.K. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5763.html>, 03.09.2013

edilir) 12 aylık bu dönemde kuruma verdikleri toplam asıl bildirge sayısına bölünerek bulunan ortalama çalışan sayısının son tarihteki işyeri çalışan sayısından çıkartılması sureti ile ilave istihdam edilen personel sayısı tespit edilmiş olur.

“Kuruma bildirilmiş toplam sigortalı sayısının tespitinde; sosyal güvenlik destek primine tabi olarak bildirilmiş sigortalılar hesaplamaya dâhil edilecek, buna karşın aday çırak, çırak ve öğrenciler hesaplamaya dâhil edilmeyecektir.”¹⁰¹

Örnek: Ocak 2008 de kuruldu. Ocakta 50, Şubat'ta 55; Mart'ta 75, Nisan'da 70, Mayıs'ta 52, Haziran ayında 60 kişi çalıştırdığı kabul edilirse;

Ortalama çalışan sayısı $= (50+55+75+70+52+60)/6=60,33=60$ olarak kabul edilir.

Şirket Aralık ayı çalışan sayısı 55 kişi olup Aralık ayında şartları geçici 7. Maddeye uygun 8 kişi alındığında çalışan sayısı 63 olacak olup aralarından yalnız 3'ünü teşvikten yararlandırabilecektir.

26.05.2008 tarih 26887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 15.05.2008 tarihli 5763 sayılı Kanununun 20. maddesinde aşağıda yazılı unsurlar ilave istihdam oluşturmaması halinde teşvik kapsamı dışında tutulduğu açıkça ifade edilmiştir.

a)“1.10.2003 tarihinden sonra özelleştirme kapsamında devir alınan işyerleri hariç olmak üzere, mevcut ve faaliyette bulunan işyerlerinin devredilmesi, birleşmesi, bölünmesi veya nevi değiştirmesi gibi hallerde yeni işe başlama olarak değerlendirilmez.

b) Mevcut bir işyerinin kapatılarak; değişik bir ad veya unvan ya da bir iş birimi olarak aynı faaliyette açılması veya çalışan sigortalıların bütün olarak devredilmesi halinde, bu işyerleri hakkında uygulanmaz.

c)Yönetim ve kontrolü elinde bulunduracak şekilde doğrudan veya dolaylı ortaklık ilişkisi bulunan şirketler arasında istihdamın kaydırılması, şahıs işletmelerinde işletme sahipliğinin değiştirilmesi gibi ek bir kapasite ve istihdam artışına neden olmayan, sadece teşviklerden yararlanmak amacıyla yapılan işlemler hakkında uygulanmaz.”¹⁰²

2)Aylık Prim ve Hizmet Belgesinin süresi içinde kuruma bildirilmesi

4447 sayılı Kanununun geçici 7. maddesinde yazılı olduğu üzere,

”İşverenlerin çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak 506 sayılı Kanun uyarınca aylık prim ve hizmet belgelerinin yasal süresi içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna verilmesi”

¹⁰¹ 2008/73 S. SGK Genelgesi, 18–29 yaş aralığında olan erkek ve 18 yaşından büyük kadın Sigortalılardan yeni işe alınanlara ilişkin işveren hissesi sigorta prim teşviki, s. 6

¹⁰² 5763 S. K. M. 20, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/05/20080526-5.htm> 3.09.2013

gerekmekte¹⁰³ olup süresi geçen geçen prim ve hizmet bildireler nedeni ile tahakkuk eden idari para cezalarını ödeseler de (ki yasal bir af olmaması halinde ödememe gibi bir durum söz konusu olamaz) bu teşvik hükümlerinden yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.

3)Tahakkuk eden sigorta prim tutarlarının süresi içinde kuruma ödenmiş olması

İşverenlerin gerek 4447 sayılı kanun maddesi seçilerek gerekse seçilmeden bildirilmiş prim tutarlarına isabet eden prim borcunun süresi içinde kuruma ödenmiş olması şarttır.

“Sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden tutarı ile İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmayan işveren hissesine ait tutarın ödenmiş olması şarttır. Bu maddeye göre işveren tarafından ödenmesi gereken primlerin geç ödenmesi halinde, İşsizlik Sigortası Fonundan Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacak ödemenin gecikmesinden kaynaklanan gecikme zammı, işverenden tahsil edilir.”¹⁰⁴

Bu düzenleme ile ödemelerde olan gecikmelerde İşsizlik sigorta fonundan ödenen tutar dahil gecikme zammı tüm borç üzerinden hesaplatılarak tahakkuk eden faiz işverene yüklenmekte ve teşvik hükümlerinden faydalanmaktadır. Ancak 6111 sayılı torba kanun ile teşvik kanununun bazı hükümler mülga edilmiştir.

25.02.2011 tarih 27857 sayılı Resmi Gazetede “4447 sayılı Kanununun geçici 7nci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi ve aynı maddenin beşinci fıkrası ile geçici 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi ve aynı maddenin beşinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış”tır.¹⁰⁵

Bu değişiklik ile geçici 7. Maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi olan “Bu maddeye göre işveren tarafından ödenmesi gereken primlerin geç ödenmesi halinde, İşsizlik Sigortası Fonundan Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacak ödemenin gecikmesinden kaynaklanan gecikme zammı, işverenden tahsil edilir.” ilga edilmiştir. Bu değişiklikle kanunun yürürlüğe girdiği 2011/Mart ayından geçerli sigorta prim borcunu zamanında ödemeyen işverenin ilgili dönemde Geçici 7. Madde ile sağlanan sigorta prim desteğinden faydalanma hakkı kalmamıştır.

Yasal ödeme süresi geçmiş prim ve idari para cezası borcunun bulunması halinde ise, beş puanlık prim desteğinden yararlanamayacak yalnızca 4447 sayılı Kanunun geçici 7nci veya geçici 9uncu maddesinde öngörülen destekten yararlanmaya devam edeceklerdir.¹⁰⁶ İlgili değişiklikle prim tutarlarının zamanında ödenmemesi, yalnız ödenmediği döneme ait teşviki engellemektedir.

¹⁰³ 4447 S.K. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>, 03.09.2013

¹⁰⁴ 5763 S.K.M 20, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/05/20080526-5.htm>, 03.09.2013

¹⁰⁵ 6111 S.K. M.74 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225m1.htm>, 3.09.2013

¹⁰⁶ 2011/45 S.SGK Genelgesi, 6111 S. Kanunla yapılan sigorta primi desteği düzenlemeleri s.5

3)Kayıt dışı istihdam etmemeli,

“506 sayılı Kanun gereğince yapılan kontrol ve denetimler sonucunda çalıştırdığı kişileri sigortalı olarak bildirmedeği tespit edilen işyerleri hakkında bir yıl süreyle uygulanmaz.”¹⁰⁷

“Buna göre, yapılan kontrol ve denetimler sonucunda çalıştırdıkları sigortalıları Kuruma bildirmedeği tespit edilen işyerleri, tutanak tarihini izleyen aybaşından itibaren bir yıl süreyle işveren hissesi sigorta primi teşviki uygulamasından yararlanamayacaklardır.

Örnek – (F) Anonim Şirketinin çalıştırdığı sigortalılardan ikisini Kuruma bildirmedeği 19.9.2008 tarihinde yapılan denetim sonucunda tespit edildiği varsayıldığında, söz konusu işyeri 1.10.2008 tarihinden 30.9.2009 tarihine kadar işveren hissesi sigorta prim teşvikinden yararlandırılmayacaktır.

Aynı işverenin aynı veya farklı ünite sınırları içinde birden fazla işyeri dosyasının mevcut olması halinde ise, Kuruma bildirilmemiş sigortalılar hangi işyerinde çalışmış ise, bu işyeri teşvik uygulamasından bir yıl süreyle yararlandırılmayacaktır.”¹⁰⁸

3.1.1.3. Geçici 7. Madde ile Sağlanan Teşvikler ve Hesaplanması

“506 sayılı Kanununun 72nci ve 73üncü maddelerinde sayılan ve 78 inci maddesi uyarınca belirlenen prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primine ait işveren hisselerinin;

- a) Birinci yıl için yüzde yüzü,
- b) İkinci yıl için yüzde sekseni,
- c) Üçüncü yıl için yüzde altmışı,
- d) Dördüncü yıl için yüzde kırkı,
- e) Beşinci yıl için yüzde yirmisi,

İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanır.”¹⁰⁹

¹⁰⁷ 4447 S. K. Geçici M 7/d, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>, 1.07.2013

¹⁰⁸ 2008/73 sayılı SGK Genelgesi, 18–29 yaş aralığında olan erkek ve 18 yaşından büyük kadın Sigortalılardan yeni işe alınanlara ilişkin işveren hissesi sigorta prim teşviki, s. 15

¹⁰⁹ 4447 S. K. Geçici 7. M, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>, 1.07.2013

İşsizlik Sigortası Fonundan Karşılancak İşveren Hissesi Sigorta Priminin Hesaplanması;

Örnek olarak kişi 25 Mayıs 2009 da işe alındı ise;

— 25.5.2009 ila 24.5.2010 tarihleri arasında yüzde yüzü,

— 25.5.2010 ila 24.5.2011 tarihleri arasında yüzde sekseni,

— 25.5.2011 ila 24.5.2012 tarihleri arasında yüzde altmışı,

— 25.5.2012 ila 24.5.2013 tarihleri arasında yüzde kırkı,

— 25.5.2013 ila 24.5.2014 tarihleri arasında yüzde yirmisi İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacaktır.

Mayıs 2010 ayına ait e-bildirgede 24 günlüğünün %100'ü, kalan 6 günlüğünün ise %80'i işsizlik sigortası fonundan karşılanır.

“Kapsama giren sigortalıların İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacak olan işveren hissesi sigorta primlerinin yüzdelerik dilimleri yukarıda da açıklandığı üzere, sigortalıların işe başladıkları tarihten itibaren dikkate alınacaktır. Ancak, 1.7.2008 ila 30.6.2009 tarihler arasında işe başlatılmasına ve geçici 7nci maddede öngörülen diğer şartları haiz olmasına rağmen sadece işe başlatıldıkları tarihte 18 yaşından küçük olanlar, işveren hissesi sigorta prim teşvikinden, 18 yaşını doldurduğu (bu durumun 1.7.2008 ila 30.6.2009 tarihleri arasında gerçekleşmesi kaydıyla) tarihten sonra yararlanılabileceğinden, bu nitelikteki sigortalılara ilişkin yüzdelerik dilimler 18 yaşını doldurdukları tarihten itibaren dikkate alınacaktır.”¹¹⁰

Sigorta Prime Esas Kazancı 1500 TL olan bir çalışanın 2013 Temmuz Asgari Ücreti 1021,50 TL olması nedeni ile asgari ücrete tekabül eden kısmının sigorta işveren hissesi olan 209,41 TL si İşsizlik Sigorta Fonundan karşılanacaktır. İşveren tarafından ödenmesi gereken tutar, işsizlik primi hariç tüm sigorta kollarına tabi çalışanın ödeme ile yükümlü prim tutar SPEK' ın % 34,50 olduğu için toplam ödenmesi gereken prim tutarı işsizlik sigorta fonundan karşılanan 209,41 TL mahsup edildiğinde yalnız 308,09 TL edecektir.

Teşvik ile işverene sağlanan kişi başı kazanç oran toplamı her ay ilk sene %100 den başlanarak %80, %60, %40 ve %20 olmak üzere toplamda %300 etmektedir. Yani kişi başı faydalanılan kazanç toplamı 7.538,76 TL' dir.

¹¹⁰ 2008/73 S. SGK Genelgesi, 18–29 yaş aralığında olan erkek ve 18 yaşından büyük kadın Sigortalılardan yeni işe alınanlara ilişkin işveren hissesi sigorta prim teşviki, s. 11

3.1.2. Geçici 9. Maddesi ile Sağlanan Teşvikler

Geçici 7.maddenin yürürlükten kalkması ile bu eksiklik farklılıkları olmakla birlikte bu teşvik ile giderilmiştir.

3.1.2.1. Teşvik Kapsamı

18.8.2009 tarihli ve 27323 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 11.08.2009 tarih 5921 Sayılı “İşsizlik Sigortası Kanunu İle Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 2nci maddesi ile 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa yeni bir teşvik getiren geçici 9uncu madde eklenmiştir. Aynı maddede teşvik kapsamının sınırlarını geçici 7. Maddede olduğu gibi teşvik kapsam dışı tutulan işyerleri ve sigortalıları sıralamak sureti ile belirlemiş olmakla birlikte teşvik kanunu içinde istisnalar yerine teşvik kapsamına dahil edildiği yazılı grup “506 sayılı Kanunun geçici 20. maddesi kapsamındaki sandıkların statülerine tabi personeli için de uygulanır.”¹¹¹

506 sayılı kanunun geçici 20. Maddesi kapsamındaki işyerleri yukarıda da yazıldığı gibi, “Bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birlikler personelinin malullük, yaşlılık ve ölümlerinde yardım yapmak üzere, bu kanunun yayımı tarihine kadar tesis veya dernek olarak kurulmuş bulunan sandıklar”¹¹² tır.

Teşvik Kapsamı geçici 7. madde ile genel olarak örtüşmekle birlikte bazı farklılıklar vardır.

Geçici 9. maddenin getirdiği teşvikten istisna tutulan işyerleri,

1)Geçici 7. Maddede 4.1.2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve Uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan hizmet ve yapım konulu işyerleri kapsam dışı tutulurken geçici 9. maddede aynı hükümlere istinaden yapılan hizmet alımı ve yapım işlerini yürüten işyerleri istisna tutulmuştur.¹¹³

Bu bağlamda hizmet alımı yerine hizmet satımı gibi diğer hizmet konulu işler ile yapım işlerinin yürütücülüğünü yapmadıkça teşvik hükümlerinden yararlanacaktır.

Yine geçici 7nci madde teşvik kapsamına çıkarılan 8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanuna istinaden yapılan hizmet ve yapım konulu işyerleri geçici 9. maddede teşvikten istisna tutulmamıştır.

¹¹¹ 4447 S. K. Geçici M. 9, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf> 1.07.2013

¹¹² 506 S. K. Geçici 20. M, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.506.pdf>, 01.07.2013

¹¹³ 5921 S.K <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/08/20090818-1.htm>, 30.06.2013

2) Geçici 7.maddede tüm Kamu İdareleri İşyerleri istisna tutulurken geçici 9. maddede 5335 sayılı Kanuna atıfta bulunularak “21.4.2005 tarihli ve 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamına giren kurum ve kuruluşlara ait işyerlerinde çalışmaya başlayanlar hakkında” uygulanmaması hüküm altına alınmıştır.

5335 sayılı Kanunun ikinci fıkrası kapsamındaki işyerleri “genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idareler, döner sermayeler, fonlar, belediyeler, il özel idareleri, belediyeler ve il özel idareleri tarafından kurulan birlik ve işletmeler, sosyal güvenlik kurumları, bütçeden yardım alan kuruluşlar ile özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müessese ve işletmelerinde ve sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait olan diğer ortaklıklar”dır.¹¹⁴

Geçici 9. maddenin getirdiği teşvikten istisna tutulan işçiler ise, Geçici 7. Madde de olduğu gibi,

1)5510 S. Kanuna göre sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ve

“3308 sayılı Kanunda belirtilen aday çırak, çırak ve mesleki işletmelerde eğitim gören öğrenciler ile meslek liselerinde okumakta iken veya yükseköğrenimleri sırasında zorunlu staja tabi tutulan öğrenciler ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 46ncı maddesine tabi olarak kısmi zamanlı çalıştırılan öğrencilerden aylık prime esas kazanç tutarı 5510 sayılı Kanunun 82nci maddesine göre belirlenen günlük prime esas kazanç alt sınırına kadar olanlar hakkında yalnızca kısa vadeli sigorta kolları hükümleri uygulandığından, işe alındığı tarihten önceki üç aylık dönemde yukarıda açıklanan sigortalılık hallerinden dolayı haklarında yalnızca kısa vadeli sigorta kolları hükümleri uygulanan sigortalılardan dolayı söz konusu teşvik hükümlerinden yararlanılması mümkün bulunmaktadır.”¹¹⁵

2)Yurtdışında çalışanlar,

3.1.2.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranan Şartlar

Sigortalılar Yönünden Aranan Şartlar,

1) “Sigortalının işe alınma tarihinden önceki üç aylık dönemde Kuruma verilen aylık pim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalılar dışındaki kişilerden”¹¹⁶ olması gerekir.

¹¹⁴ 5335 S. K M. 30, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5335.pdf>, 30.06.2013

¹¹⁵ https://www.alomaliye.com/2009/sgk_2009_113.pdf, 01.07.2013

¹¹⁶ 5921 S.K, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/08/20090818-1.htm>, 30.06.2013

“Hizmet Hesabı” seçeneği vasıtasıyla yapılacak olan sorgulamalar sonucunda, sigortalının işe alındığı tarihten önceki üç aylık dönemde prim ödeme gün sayısına rastlanması veya aynı dönemde sigortalının çeşitli nedenlerle (istirahat, ücretsiz izin gibi) ay içinde fiili çalışmasının bulunmamasına rağmen, gün ve kazanç bölümünün 0 (sıfır) olması halinde, bu nitelikteki kayıtları bulunan sigortalılardan dolayı söz konusu teşvik hükümlerinden yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.¹¹⁷

2) “18.8.2009 ila 31.12.2009 tarihleri arasında işe alınmış olması”

İlk düzenleme ile teşvik 31.12.2009 tarihine kadar işe alınan işsizler için uygulanmakta iken 28.1.2010 tarihli ve 5951 sayılı Kanunun 7.nci maddesiyle “31.12.2009 tarihine kadar” ibaresi “31.12.2010 tarihine kadar” şeklinde değiştirildiği için 2010 yılsonuna kadar işe alınan ve diğer şartları sağlayan çalışan teşvikten yararlanacaktır.

“4447 sayılı Kanunun geçici 9 uncu maddesi, 18.8.2009 tarihi itibarıyla yürürlüğe girdiğinden anılan maddede öngörülen teşvikten 18.8.2009 ila 31.12.2010 tarihleri arasında işe alınan sigortalılardan dolayı yararlanılabilecektir.

Yani 17.8.2009 ve önceki tarihlerde işe alınan sigortalılar ile hâlihazırda mevcut düzenlemeye göre 1.1.2011 tarihinden sonra işe alınan sigortalılardan dolayı söz konusu teşvikten yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.”¹¹⁸

3) Sigortalının Fiilen Çalışması

“4447 sayılı Kanunun geçici 9 uncu maddesinde öngörülen sigorta primi işveren hissesi teşvikinden yararlanabilmesi için, sigortalının ay içinde fiilen çalışmış olması gerekmektedir. Dolayısıyla, anılan Kanunda öngörülen diğer şartlara sahip olmasına rağmen ay içinde çeşitli nedenlerle (yıllık ücretli izin ve istirahat gibi) fiilen çalışmamış olan sigortalılara, işverenlerce ücret ödenmesi halinde, fiilen çalışılmamış sürelerle ilişkin ödenen ücretlerden dolayı söz konusu teşvikten yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.”¹¹⁹

4) “2009 yılının Nisan ayına ait prim ve hizmet belgelerinde bildirilen sigortalı sayısına ilave olarak”¹²⁰ istihdam edilmeli

İşyerleri Yönünden Aranılan Şartlar,

1) İlave İstihdam sağlamış olmalı,

¹¹⁷ Alo Maliye, https://www.alomaliye.com/2009/sgk_2009_113.pdf, 01.07.2013

¹¹⁸ Alo Maliye, https://www.alomaliye.com/2009/sgk_2009_113.pdf, 01.07.2013

¹¹⁹ Alo Maliye, https://www.alomaliye.com/2009/sgk_2009_113.pdf, 01.07.2013

¹²⁰ 4447 S.K Geçici M.9

Geçici 7. maddedeki gibi ortalama çalışan sayısı hesaplanmadan yalnız 2009 yılı Nisan ayı prim ve hizmet belgesindeki kişi sayısının üstünde personel istihdam edilmesi halinde teşvikten yararlanabilecektir.

28.1.2010 tarihli ve 5951 sayılı Kanunun 7nci maddesiyle, “Nisan ayına” ibaresi “Ekim ayına” şeklinde değiştirilmiştir.¹²¹

Bu değişiklikle 5951 sayılı kanunun 7. Maddesi 1/1/2010 tarihinde yürürlüğe girmesi (28/01/2010 tarih 5951 S. K.M.14)¹²² nedeni ile 1/1/2010 tarihinden sonra işe alınan personelin teşvikten yararlanması için ilave istihdam şartı Nisan bildirgesi yerine Ekim bildirgesi baz alınarak tespit edilecektir.

“Dolayısıyla, geçici 9 uncu maddede öngörülen sigorta prim teşvikinden yararlanılıp yararlanılmayacağına tespiti sırasında, aylık prim ve hizmet belgesinin ilişkin olduğu ayda çalışan sigortalı sayısı ile

— 18.8.2009 ila 31.12.2009 tarihleri arasında işe alınan ve sigortalılar yönünden aranılan şartları haiz sigortalılar için 2009/Nisan ayında kayıtlı sigortalı sayısı,

— 1.1.2010 ila 31.12.2010 tarihleri arasında işe alınan ve sigortalılar yönünden aranılan şartları haiz sigortalılar için 2009/Ekim ayında kayıtlı sigortalı sayısı, karşılaştırılacaktır.”¹²³

Prim ve hizmet belgesindeki kişi sayısı tespit edilirken işe giren veya ayrılan personel dâhil edilir ve mükerrer kayıtlar ile iptal nitelikteki bildirelerdeki kişiler düşülür.

1.5.2009 tarihinden sonra 5510 sayılı Kanun kapsamına alınmış işyerleri tüm çalıştırdığı personeli teşvikten yararlandırabilir.

“Alt işverenleri bulunan ve 1.5.2009 tarihinden önce 5510 sayılı Kanun kapsamına alınmış olan işyerlerinde ortalama sigortalı sayısının tespiti sırasında, 2009/Nisan ayında gerek asıl işveren, gerekse alt işverenler tarafından çalıştırılan toplam sigortalı sayısı temel alınacaktır.”¹²⁴

Ancak Geçici 7. Maddede de olduğu gibi bazı durumlar yeni istihdam olarak değerlendirilmemekte olup bu haller geçici 9. Maddesinde şu şekilde sıralanmıştır.

¹²¹ 4447 S.K, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>, 01.07.2013

¹²² 5951 S. K. M.7, http://www.verginet.net/Dokumanlar/2010/haber/5951_sayili_kanun.pdf, 1.09.2013

¹²³ Alo Maliye, https://www.alomaliye.com/2010/sgk_genelgesi_2010_33.pdf, 01.07.2013

¹²⁴ Alo Maliye, https://www.alomaliye.com/2009/sgk_2009_113.pdf, 01.07.2013

“a)1.10.2003 tarihinden sonra özelleştirme kapsamında devir alınan işyerleri hariç olmak üzere, mevcut ve faaliyette bulunan işyerlerinin devredilmesi, birleşmesi, bölünmesi veya nevi değiştirmesi gibi hallerde yeni işe başlama olarak değerlendirilmez.

b) Mevcut bir işyerinin kapatılarak; değişik bir ad veya unvan ya da bir iş birimi olarak aynı faaliyette açılması veya çalışan sigortalıların bütün olarak devredilmesi halinde, bu işyerleri hakkında uygulanmaz.

c) Yönetim ve kontrolü elinde bulunduracak şekilde doğrudan veya dolaylı ortaklık ilişkisi bulunan şirketler arasında istihdamın kaydırılması, şahıs işletmelerinde işletme sahipliğinin değiştirilmesi gibi ek bir kapasite ve istihdam artışına neden olmayan, sadece teşviklerden yararlanmak amacıyla yapılan işlemler hakkında uygulanmaz.”¹²⁵

2) Aylık Prim ve Hizmet Belgesinin süresi içinde kuruma bildirilmesi,

3) Tahakkuk eden sigorta prim tutarlarının süresi içinde kuruma ödenmiş olması,

2. ve 3. Maddelerdeki koşullar geçici 7. Maddedeki ile aynıdır.

4) Kayıt dışı istihdam etmemeli,

Geçici 9. Madde ile müfettişler ve kontrolörlerce tetkik edildikten sonra kayıt dışı istihdamın tespiti halinde tespit tarihini takip eden aydan itibaren teftişin yapıldığı işyerinde teşvik uygulanmaz.

“Dolayısıyla, aylık prim ve hizmet belgelerinin 5921 sayılı Kanun numarası seçilmek suretiyle gönderilebilmesi amacıyla gerekli kodlama yapıldıktan sonra, 5510 sayılı Kanun gereğince yapılan kontrol ve denetimler sonucunda çalıştırdığı kişileri sigortalı olarak bildirmede tespit edilen işyerleri hakkında, anılan maddede öngörülen işveren hissesi sigorta primi teşviki, tespit yapıldığı aydan başlanarak uygulanamayacağından, Sigorta Primleri Servisi tarafından durum, süpervizöre intikal ettirilecek ve daha önce yapılmış kodlama süpervizör tarafından kaldırılmak suretiyle işverenlerin aylık prim ve hizmet belgelerini 5921 sayılı Kanun numarasını seçmek suretiyle göndermeleri engellenmiş olacaktır.”¹²⁶

5)Mevzuata tabi diğer sigorta prim teşviklerinden yararlanmıyor olmalı,

“Bu maddeyle düzenlenen destek unsurundan diğer ilgili mevzuat uyarınca ayrıca yararlanmakta olan işverenler; aynı dönem için ve mükerrer olarak bu destek unsurundan

¹²⁵ 5921 S. K.M. 2, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/08/20090818-1.htm>, 30.06.2013

¹²⁶ Alo Maliye, https://www.alomaliye.com/2009/sgk_2009_113.pdf, 01.07.2013

yararlanamaz. Bu durumda, işverenlerin tercihleri dikkate alınmak suretiyle uygulama, destek unsurlarından sadece biriyle sınırlı olarak yapılır.”¹²⁷

3.1.2.3. Geçici 9. Madde İle Sağlanan Teşvikler

5510 sayılı Kanununun 81 inci maddesinde sayılan ve 82nci maddesi uyarınca belirlenen prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hisselerine ait tutarı, altı ay boyunca İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanır. Bu madde kapsamında primlerin fondan karşılanma süresini ise altı aya kadar daha uzatmaya, Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Teşvikten yararlanan her bir sigortalının altı aylık sigorta prim işveren payının asgari ücrete kadarlık kısmı İşsizlik Sigortası fonundan karşılanacaktır.

“İkinci cümlesinde yer alan “31.12.2009 tarihini 30.6.2010 tarihine kadar” ibaresi “31.12.2010 tarihini 30.6.2011 tarihine kadar” şeklinde değiştirilmiş”¹²⁸ olduğundan 5951 sayılı yasa ile süresi 1 yıl uzatılarak 31.12.2010 yılına alınan teşvikin süresini altı ay daha uzatma yetkisi aynı yasa ile tekrar Bakanlar Kuruluna verilmiştir.

Geçici 9. Madde kapsamında teşvikin işverene getirisinin ne olduğunun anlaşılması için bir örnekle açıklanırsa,

“Örnek -Kısa vadeli sigortalı kolları prim oranı 2 olan (B) Kolektif Şirketinin, 2009/Nisan ayına ilişkin düzenlenmiş aylık prim ve hizmet belgesinde kayıtlı sigortalı sayısına ilave olarak 13.10.2009 tarihinde işe aldığı ve anılan Kanunda öngörülen şartlara sahip (D) sigortalısının, 2009/Ekim ayındaki prim ödeme gün sayısının 19 gün, prime esas kazanç tutarının ise 850,00 TL olduğu ve anılan sigortalının hizmetlerinin 5921 sayılı Kanun numarası seçilmek suretiyle Kuruma bildirildiği varsayıldığında, Anılan sigortalı için, 4447 sayılı Kanununun geçici 9 uncu maddesinde öngörülen teşvikten 13.10.2009 ila 13.4.2010 tarihleri arasında yararlanılabilecek olup, 2009/Ekim ayına ilişkin işveren tarafından ödenecek olan tutar ile İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacak olan tutar aşağıda belirtildiği şekilde hesaplanacaktır.

Prime Esas Günlük Kazanç Alt Sınırı x Prim Ödeme Gün Sayısı = İşsizlik Sigortası Fonundan Karşılanacak Olan Prime İlişkin Prime Esas Kazanç Tutarı

$$23,10 \times 19 \text{ gün} = 438,90 \text{ TL}$$

¹²⁷ 5921 S. K. M. 2, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/08/20090818-1.htm>,30.06.2013

¹²⁸ 5951 S. K. M 7, http://www.verginet.net/Dokumanlar/2010/haber/5951_sayili_kanun.pdf, 01.09.2013

$(438,90 \times 20,5)/100 = 89,97$ TL Prime Esas Kazanç Alt Sınırı Üzerinden İşveren Hissesi Prim Tutarı (İşsizlik Sigortası Fonundan Karşılancak Olan Tutar)

$850,00 \times 14 / 100 = 119,00$ TL Sigortalı Hissesi Prim Tutarı (İşverence Ödenecek)

$850,00 - 438,90 = 411,10$ TL Prime Esas Kazanç Alt Sınırını Aşan Kazanç Tutarı

$(411,10 \times 20,5)/100 = 84,28$ TL Alt Sınırı Aşan İşveren Hissesi Prim Tutarı (İşverence Ödenecek)

İşverence ödenecek olan toplam tutar : $(119,00 + 84,28) = 203,28$ TL

İşsizlik Sigortası Fonundan karşılancak olan tutar: 89,97 TL olacaktır.”¹²⁹

3.1.3. Geçici 10. Maddesi ile Sağlanan Teşvikler

6111 sayılı torba Kanun ile getirilen bu teşvik ile gençler ile kadınların istihdamı ve iş dünyasının kalifiye personel ihtiyacının giderilmesi amaçlanmıştır.

3.1.3.1. Teşvik Kapsamı

13.02.2011 tarih 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun 74. maddesi ile 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanuna eklenen geçici 10. madde ile getirilen teşvikler aynı maddede yazılı olduğu üzere “bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren özel sektör işverenlerince işe alınan“ işçiler hakkında uygulanacaktır. Yine aynı maddenin devamında “Bu madde hükümleri; 21.4.2005 tarihli ve 5335 sayılı Kanununun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamına giren kurum ve kuruluşlara ait işyerleri ile 8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa, 4.1.2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa ve uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan alım ve yapım işleri ile 4734 sayılı Kanundan istisna olan alım ve yapım işlerine ilişkin işyerleri, sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ve yurt dışında çalışan sigortalılar hakkında”¹³⁰ uygulanmayacağı bildirilmekle,

a)“genel bütçeye dâhil daireler, katma bütçeli idareler, döner sermayeler, fonlar, belediyeler, il özel idareleri, belediyeler ve il özel idareleri tarafından kurulan birlik ve işletmeler, sosyal güvenlik kurumları, bütçeden yardım alan kuruluşlar ile özel kanunla

¹²⁹2009/113 S. SGK Genelgesi, 4447 sayılı Kanununun geçici 9 uncu maddesinde öngörülen işveren hissesi sigorta primi teşviki, s.8

¹³⁰ 4447 S.K. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf> 01.07.2013

kurulmuş diğerk kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağılı ortaklıkları ile müessese ve işletmelerinde ve sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait olan diğerk ortaklıklar”¹³¹

- b)8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa
- c)4.1.2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa
- d)Uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan alım ve yapım işleri,
- e)4734 sayılı Kanundan istisna olan alım ve yapım işlerine ilişkin işyerleri,
- f)Sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ve
- g)Yurt dışında çalışan sigortalılar teşvik kapsamı dışına alınmıştır.

“Söz konusu destek hükümleri, sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar, aday çırak, çırak ve öğrenciler, harp malulleri ile 3713 ve 2330 sayılı kanunlara göre vazife malullüğü aylığı alanlardan yalnızca kısa vadeli sigorta kollarına tabi olanlar, yalnızca işsizlik sigortasına tabi olanlar, yurt dışında çalışanlar, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklular, Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimine katılan kursiyerler ve iş kaybı tazminatı alanlar hakkında uygulanmaz.”¹³²

3.1.3.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranan Şartlar

Sigortalılar Yönünden Aranan Şartlar

- a) 1.3.2011 ila 31.12.2015 tarihleri arasında işe alınmış olması,

“74 üncü maddesiyle 4447 sayılı Kanuna eklenen geçici 10 uncu maddesi 1.3.2011 tarihinde” (13.02.2011 T. 6111 s. Kanun m.256/ç) yürürlüğe girmekte olması ve eklenen geçici 10. Maddenin ilk cümlesinde yazılı “31.12.2015 tarihine kadar işe alınan her bir sigortalı için geçerli olmak üzere“ ifadesinden teşvikin yalnız 01.03.2011 – 31.12.2015 tarih aralığında işe alınan sigortalıların faydalanacağı açıktır.

- b) 18 yaşından büyük olması,

Geçici 10. Maddede destek unsurları çalıştırılan sigortalının 18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük erkekler ile 18 yaşından büyük kadın olması şeklinde sınıflandırılmaya gidilerek asgari yaş şartının 18 olduğu belirtilmiştir.

¹³¹ 5335 S. K. M. 30

¹³² 2011/45 S. Genelge, 6111 sayılı Kanunla yapılan sigorta primi desteği düzenlemeleri, s.22

c) İşe alındığı tarihten önceki altı aylık dönemde kuruma verilmiş olan aylık prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı olmaması,

“İşe alındıkları tarihten önceki altı aya ilişkin Sosyal Güvenlik Kurumuna verilen prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalılar dışında olmaları”(4447 S.K, Geçici m.10) ¹³³ şartı ile teşvikten yararlanır.

ç) Fiilen çalışması,

Fiilen çalışma diğer teşvik primlerinden farklı olarak 2011/45 sayılı genelgede daha farklı yorumlanmıştır. İlgili genelgede “4857 sayılı İş Kanunu uyarınca hafta tatili, ulusal bayram ve genel tatil günleri ile yıllık ücretli izinli olunan süreler gibi sigortalılara fiilen çalışılmış gibi ücreti ödenen (süreler fiili çalışma olarak kabul edilmiş olup) bu süreler zarfında hak kazanılan ücretlerden dolayı da, 4447 sayılı Kanunun geçici 10uncu maddesinde öngörülen sigorta primi desteğinden yararlanılması mümkün sayılmıştır.

Buna karşın, 4857 sayılı Kanunda çalışmış süreler gibi değerlendirilerek ücreti ödenen süreler haricindeki fiilen çalışılmayan (örneğin sigortalıların istirahatli oldukları) sürelerle ilişkin işverenlerce ücret ödenmesi halinde (diğer teşviklerde olduğu gibi) bu ücretlerden dolayı anılan maddede öngörülen sigorta prim desteğinden yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.”¹³⁴

d) Sigortalı işsiz daha önce bu teşvikten yararlanmamış olmalı

“Düzenlemeye göre, sağlanan teşvikten aynı sigortalı için bir kez yararlanılabilir. Sigortalı, teşvik süresini tamamlamadan tekrar işsiz kalır ise, kalan süreden yeniden yararlanamaz. Ancak, 18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük erkekler ile 18 yaşından büyük kadınlar tekrar işe girerler ve tekrar işe girerken mesleki yeterlilik belgesi sahibi olmaları veya mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yüksek öğretimi bitirmeleri veya Türkiye İş Kurumunca düzenlenen işgücü yetiştirme kursundan mezun olduklarını gösterir belgeye haiz olmaları durumunda teşvikten tekrar yararlanırlar. Bu durumda ilk yararlanma süresi, ikincisinden düşülür ve toplam yararlanma süresi en son yararlanılan destek için maddede öngörülen süreyi aşamaz.”¹³⁵

İşyeri Yönünden Aranılan Şartlar

a) Sigortalının ortalama sigortalı sayısına ilave olarak çalıştırılması

¹³³ 6111 S.K, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225M1-1.htm>, 1.07.2013

¹³⁴ Alo Maliye, http://www.alomaliye.com/2011/sgk_genelgesi_2011_45.pdf, 1.07.2013

¹³⁵ Sakarya Esnaf ve Sanatkarlar Odası, <http://www.sesob.org.tr/userfiles/file/pdf/5.pdf>
1.05.2014

4447 sayılı Kanunun geçici 10uncu maddesine göre, işsizin işe alındığı tarihten önceki altı aya ilişkin işe alındıkları işyerinden bildirilen prim ve hizmet belgelerindeki sigortalı sayısının ortalamasına ilave olması şarttır. Ortalama sigortalı sayısı, sigortalının işe başladığı işyerinde işe giriş tarihinden önceki altı ayda Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilmiş olan toplam sigortalı sayısının, aynı dönem aralığında bildirim yapılmış ay sayısına bölünmesi suretiyle bulunacaktır.¹³⁶

İşe giren sigortalının işe girdiği tarih itibarıyla çalıştırılan toplam sigortalı sayısı, ortalama sigortalı sayısının üzerinde olmalıdır. Bu kapsamda yeni açılan bir işyeri için işe alınan her sigortalı teşvik hükümlerinden yararlanılmasına olanak verecektir. Eğer ki işe giriş tarihinde bu artış olmamış, sonraki aylarda olmuş ise, söz konusu teşvikten yararlanmak mümkün olmayacaktır.

Öte taraftan, sigortalı işsiz aynı işyerinde çalışmaya devam etse dahi o işyerinde çalıştırılanların sayısı, ortalama sigortalı sayısının üzerine çıkmadığı aylarda sigorta prim teşvikinden yararlanmak yine mümkün olmayacaktır. Ortalama sigortalı sayısı, teşvikten yararlanılacak olan her bir sigortalı için işe giriş tarihine göre ayrı ayrı tespit edileceğinden, farklı aylarda işe alınan sigortalılar yönünden baz alınan ortalama sigortalı sayıları farklı olabilecektir.

İşyerinde çalışan sigortalı sayısının tespitinde, sosyal güvenlik destek primine tabi olarak çalışanlar, çeşitli nedenlerle çalışması bulunmayan ve ücret ödenmeyen sigortalılar, ay içinde işe giren veya işten çıkanlar hesaplama dahil edilirken, aday çırak, çırak ve işyerinde mesleki eğitim gören öğrenciler ve stajyerler hesaplama dahil edilmeyeceklerdir. Ortalama sigortalı sayısı hesap edilirken 0,49'a kadar olan kesirler 0 (sıfır), 0,50 ve üstü kesirler ise tama iblağ edilecektir.

b) İşyerinin yasal ödeme süresi geçmiş prim, idari para cezası ve bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borcunun bulunmaması

“Aynı veya farklı Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğünde/Sosyal Güvenlik Merkezinde işlem gören birden fazla işyeri bulunan işverenlerce, söz konusu destekten, yasal ödeme süresi geçmiş sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borcu bulunmayan işyerlerinden dolayı yararlanılabilecek, yasal ödeme süresi geçmiş sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası

¹³⁶ Sakarya Esnaf ve Sanatkarlar Odası, <http://www.sesob.org.tr/userfiles/file/pdf/5.pdf>, 1.05.2014

ve gecikme zammı borcu bulunan işyerlerinden dolayı bahse konu borçlar ödenmediği sürece yararlanılamayacaktır.”¹³⁷

“Sosyal Güvenlik Kurumuna olan prim, idari para cezası ve bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borçlarının 6183 sayılı Kanununun 48 inci maddesine göre tecil ve taksitlendirilmiş veya ilgili diğer kanunlar uyarınca prim borçlarının yeniden yapılandırılmış ve taksitlendirilmiş olması, bu tecil, taksitlendirme ve yeniden yapılandırma devam ettiği sürece işverenlerin bu fıkra hükmünden yararlanmasına engel teşkil etmez. “

c) Aylık prim ve hizmet belgesinin Kurumumuza yasal süresi içinde gönderilmesi

“İşveren hissesine ait primlerin Fondan karşılanabilmesi için işverenlerin çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak; 5510 sayılı Kanun uyarınca aylık prim ve hizmet belgelerini yasal süresi içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna vermesi” gerekir.¹³⁸

ç) Tahakkuk eden sigorta primlerinin yasal süresi içinde ödenmesi

Tahakkuk eden sigorta primlerini yasal süresi içinde ödemeyen işyeri İşsizlik Sigortası fonundan ödenen primler dâhil tüm primleri gecikme zammı ile birlikte kuruma borçlandırılır.

d)Kayıt dışı istihdam etmemeli

5510 sayılı Kanun gereğince yapılan kontrol ve denetimlerde, çalıştırdığı kişileri sigortalı olarak bildirmediği tespit edilen işverenler bir yıl süreyle bu maddeyle sağlanan destek unsurlarından yararlanamaz.

e)Kuruma müracaatta bulunmalı,

Prim teşvikinden yararlanmak isteyen işverenin, teşvik hükümlerinden yararlanmak istediğini Sosyal Güvenlik Kurumuna beyan etmesi gerekmektedir. Diğer bir ifade ile Kanunda belirtilen kişilerin işe alınmış olması doğrudan teşvik hükümlerinden yararlanma sonucunu doğurmayacaktır.

Geçici 10. Madde teşvikine dair anlatılanları aşağıdaki tablo güzel özetlemektedir.

¹³⁷ 2011/45 S. Genelge, 6111 sayılı Kanunla yapılan sigorta primi desteği düzenlemeleri, s.12

¹³⁸ 4447 S. K. M Geçici 10, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>, 01.07.2013

Tablo 5: 4447 S. Kanun Geçici 10. Maddeye İlişkin Temel Esaslar

İşverenin Başvurusuna İlişkin Temel Esaslar	Bu madde de belirtilen destekler 31/12/2015 tarihine kadar işe alınan her bir sigortalı için geçerli olmak üzere, bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren özel sektör işverenlerince işe alınan ve fiilen çalıştırılanların; işe alındıkları tarihten önceki altı aya ilişkin Sosyal Güvenlik Kurumuna verilen prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalılar dışında olmaları gerekmektedir.
	Bu maddede sayılan belge ve nitelikler nedeniyle destek unsurundan yararlanabilmek için sigortalıların sahip oldukları mesleki yeterlik, mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yüksek öğretim kurumları veya Türkiye İş Kurumunca düzenlenen işgücü yetiştirme kurslarına ilişkin belgelerde belirtilen meslek ya da alanlarda işe alınmaları ve/veya çalışıyor olmaları gerekir.
	İşveren hissesine ait primlerin Fonan karşılanabilmesi için işverenlerin çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak; 5510 sayılı Kanun uyarınca aylık prim ve hizmet belgelerini yasal süresi içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna vermesi, sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden tutarını yasal süresi içinde ödemesi ve kapsama giren sigortalının işe alındığı işyerinden dolayı Sosyal Güvenlik Kurumuna prim, idari para cezası ve bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borcu bulunmaması şarttır.
	Sosyal Güvenlik Kurumuna olan prim, idari para cezası ve bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borçlarının 6183 sayılı Kanununun 48 inci maddesine göre tecil ve taksitlendirilmiş veya ilgili diğer kanunlar uyarınca prim borçlarının yeniden yapılandırılmış ve taksitlendirilmiş olması, bu tecil, taksitlendirme ve yeniden yapılandırma devam ettiği sürece işverenlerin bu fıkra hükmünden yararlanmasına engel teşkil etmez.
	Bu madde hükümleri; 21/4/2005 tarihli ve 5335 sayılı Kanununun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamına giren kurum ve kuruluşlara ait işyerleri ile 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa, 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa ve uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan alım ve yapım işleri ile 4734 sayılı Kanundan istisna olan alım ve yapım işlerine ilişkin işyerleri, sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ve yurt dışında çalışan sigortalılar hakkında uygulanmaz.
	5510 sayılı Kanun gereğince yapılan kontrol ve denetimlerde, çalıştırdığı kişileri sigortalı olarak bildirmede tespit edilen işverenler bir yıl süreyle bu maddeyle sağlanan destek unsurlarından yararlanamaz.
	Bu maddeyle sağlanan destek unsuru, 5510 sayılı Kanununun 81 inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendi uygulandıktan sonra kalan sigorta primlerinin işveren hissesine ait oranı üzerinden, bu maddede belirtilen esaslar dikkate alınarak uygulanır.
	Bu maddede düzenlenen teşvik, 5510 sayılı Kanun kapsamında bulunanlarla aynı şartlarda olmak üzere 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesi kapsamındaki sandıkların statülerine tabi personeli için de uygulanır.
	Fonan karşılanan prim tutarları, gelir ve kurumlar vergisi uygulamalarında gider veya maliyet unsuru olarak dikkate alınmaz.

Kaynak: Sakarya Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği <http://sesob.org.tr/userfiles/file/pdf/5.pdf> s. 5

3.1.3.3. Teşvikler ve Teşvik Süreleri

4447 sayılı Kanuna eklenen geçici 10. madde ile getirilen teşviklerin süresi sigortalıların sahip oldukları nitelik ve şartlar, yaşı, cinsiyeti ve İş-Kur'a kaydının olup olmamasına bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Teşvik süreleri ilgili kanun maddesinde ayrıntılı şekilde yazılıdır. Geçici 10. maddede:

a) 18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük erkekler ile 18 yaşından büyük kadınlardan;

1) Mesleki yeterlik belgesi sahipleri için kırk sekiz ay süreyle,

2) Mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yükseköğretimi veya Türkiye İş Kurumunca düzenlenen işgücü yetiştirme kurslarını bitirenler için otuz altı ay süreyle,

3) (1) ve (2) numaralı alt bentlerde sayılan belge ve niteliklere sahip olmayanlar için yirmi dört ay süreyle,

b) 29 yaşından büyük erkeklerden (a) bendinin (1) ve (2) numaralı alt bentlerinde sayılan belge ve niteliklere sahip olanlar için yirmi dört ay süreyle,

c) (a) ve (b) bentleri kapsamına girenlerin Türkiye İş Kurumuna kayıtlı işsizler arasından işe alınmaları halinde ilave olarak altı ay süreyle,

ç) 5510 sayılı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında çalışmakta iken, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra mesleki yeterlik belgesi alanlar veya mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yükseköğretimi bitirenler için on iki ay süreyle,

d) 18 yaşından büyüklerden bu fıkranın (a), (b) ve (ç) bentlerine girmeyenlerin Türkiye İş Kurumuna kayıtlı işsizler arasından işe alınmaları halinde altı ay süreyle, uygulanır.

Bu maddede sayılan belge ve nitelikler nedeniyle destek unsurundan yararlanabilmek için sigortalıların sahip oldukları mesleki yeterlik, mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yükseköğretim kurumları veya Türkiye İş Kurumunca düzenlenen işgücü yetiştirme kurslarına ilişkin belgelerde belirtilen meslek ya da alanlarda işe alınmaları ve/veya çalışıyor olmaları gerekir.

Yukarıda şartlar dâhilinde “5510 sayılı Kanunun 81 inci maddesinde sayılan ve 82nci maddesi uyarınca belirlenen prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hisselerine ait tutarı, işe alındıkları tarihten itibaren İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanır.”¹³⁹

Değişik şartlara bağlı değişen teşvik sürelerini bir tabloda özetlenecek olursa,

Tablo 6: 4447 sayılı Kanun Geçici 10. Madde Teşvik Süreleri

		18 yaşından Büyük Tüm Vatandaşlar	18 yaşından Büyük Kadınlar	18-29 Yaş Arası Erkekler	29 Yaşından Büyük Erkekler	
İşe alınacak Personelde Bulunması Gereken Nitelik ve Şartlar	Mesleki Yeterlik Belgesi (MYB) Sahipleri	X	48	48	24	Çalıştırılacak Personel İŞKUR'a kayıtlı işsizlerden alınrsa ilave 6 ay süre eklenecektir.
	Mesleki ve Teknik Eğitim (MTE) Mezununu (Orta/Yüksek Öğr.) İşkur İşgücü Yetiştirme Kursu Bitirme Belgesi Sahipleri	X	36	36	24	
	5510 Sayılı Kanununun 4/a Maddesi Kapsamında çalışırken yürürlüğe girdiği tarihten sonra MYB / MTE belgesi alanlar	12	X	X	X	X
	Herhangi bir Belgesi Bulunmayanlar	6 (Personel İŞKUR'a kayıtlı İşsizlerden alınrsa geçerlidir.	24	24	X	X

Bu maddeyle sağlanan destek unsurundan aynı sigortalı için bir kez yararlanılabilir. Sigortalı, destek süresini tamamlamadan işsiz kalması halinde, kalan süreden yeniden yararlanamaz. Ancak, İkinci fıkranın a bendi kapsamına girenler, aynı bent kapsamında yeniden işe almalarında ve (1) veya (2) numaralı alt bentlerde sayılan belge ve nitelikleri bu dönemde temin etmeleri halinde destekten yeniden yararlanabilirler. Bu durumda ilk yararlanma süresi, ikincisinden düşülür ve toplam yararlanma süresi en son yararlanılan destek için maddede öngörülen süreyi aşamaz.

Kaynak: Sakarya Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği <http://sesob.org.tr/userfiles/file/pdf/5.pdf> s. 5

Teşvikin işverene katkısı konu ile ilgili genelgedeki örnek üzerinden açıklanırsa

Bir işyerinde kapsama giren beş sigortalı için 06111 kanun numarası seçilmek suretiyle düzenlenmiş olan aylık prim ve hizmet belgesinde;

¹³⁹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf>, 01.07.2013

Prim ödeme gün sayısı toplamının: 140

Prime esas kazanç tutarı toplamının ise: 8.879,50 TL olduğu varsayıldığında,

Geçici 10. Maddede aynı sigortalı için mükerrer teşvik hükümlerinden yararlanmasına bir engel olmaması ve geçici 10 madde teşviki için gerekli şartları sağlayan bir işyeri 5510 sayılı kanunun birinci fıkrasının (1) bendinde öngörülen beş puanlık prim desteğinden yararlanılabilmektedir. Ayrıca 6111 sayılı kanunla 5510 sayılı kanunun 81. Maddesinin 1 bendinde yapılan değişiklikle “Bu fıkra ve diğer ilgili mevzuatla sağlanan sigorta prim desteklerinin aynı dönem için birlikte uygulanması halinde, bu destek öncelikle” uygulanmaktadır.¹⁴⁰

$8.879,50 * 5 / 100 = 443,98$ TL, 5510 S. Kanunun 81 inci maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinde öngörülen beş puanlık prim desteğinden yararlanılacak tutar,

$8.879,50 * 15,5 / 100 = 1.376,32$ TL 4447 S. Kanunun geçici 10 uncu maddesinde öngörülen sigorta primi işveren hissesinden yararlanılacak tutar,

$8.879,50 * 14 / 100 = 1.243,13$ TL sigortalı hissesi olup işveren tarafından ödenecek tutar, olacaktır.

3.1.4. 4447 Sayılı Kanunun 50. Maddesi ile Sağlanan Teşvikler

2002 yılından önce de uygulanan bu teşvik günümüzde de yürürlükte olup devlet işsizlik ödeneğinden yararlanan işsizlerin kısa zamanda iş bulması amaçlanmıştır.

3.1.4.1. Teşvik Kapsamı

4447 sayılı Kanunun 50. Maddesinin 5. Bendine ile getirilen teşvikin yasa hükmünde teşvikin uygulanacağı kapsamla ilgili özel hüküm bulunmamakla birlikte, aynı kanun maddesinde “21.4.2005 tarihli ve 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 30. maddesinin ikinci fıkrası kapsamına giren kurum ve kuruluşlara ait işyerlerinde çalışmaya başlayanlar hakkında” uygulanmayacağı bildirilmek sureti ile diğer tüm kurum ve kuruluşlar dolaylı olarak teşvik hükümlerinden yararlanması gerektiğine işaret edilmiştir.

5335 sayılı Kanunun ikinci fıkrası kapsamındaki işyerleri “genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idareler, döner sermayeler, fonlar, belediyeler, il özel idareleri, belediyeler ve il özel idareleri tarafından kurulan birlik ve işletmeler, sosyal güvenlik kurumları, bütçeden

¹⁴⁰ 2011/45 S. Genelge, 6111 sayılı Kanunla yapılan sigorta primi desteği düzenlemeleri, s.1

yardım alan kuruluşlar ile özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müessese ve işletmelerinde ve sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait olan diğer ortaklıklar”dan ¹⁴¹ müteşekkil olup bu işyerleri kapsam dışı bırakılmıştır.

Sigortalılar açısından sosyal güvenlik destek primine tabi olarak çalışanlar, yurt dışında çalışan sigortalılar, aday çırak, çırak ve öğrencilerin SGK genelge ile bu teşvik kapsamından yararlanmalarının mümkün olmadığını, yani teşvik kapsamı dışında olduklarını duyurmuştur. ¹⁴²

3.1.4.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranan Şartlar

Sigortalı Yönünden Aranan Şartlar

4447 sayılı Kanununun 50. maddesinin beşinci fıkrasında yazılı olduğu ve ilgili genelgede de yinlendiği üzere sigorta prim teşvikinden yararlanılabilmesi için;

Sigortalılar yönünden;

1)1.10.2009 veya sonraki bir tarihte işe alınmış olması,

11.08.2009 tarihli 5921 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda Değişiklik Yapılmasına dair Kanunun 1. Maddesi ile 4447 sayılı kanunun 50. Maddesine eklenen teşvik hükümleri aynı 5921 sayılı kanunun 4. Maddesinde “Bu Kanunun 1 inci maddesi 1.10.2009 tarihinde” yürürlüğe gireceği hüküm alınmıştır.

Bu nedenle 1 Ekimden 2009 tarihinden önce işe başlatılan sigortalılar diğer şartları sağlarsa da bu teşvikten yararlanamazlar.

2)İşe giriş tarihi itibariyle işsizlik ödeneği almaya hak kazanmış olması,

4447 sayılı Kanununun 51. Maddesinde belirtilen İşsizlik ödeneği almaya hak kazanmış olması gerekmektedir. Teşvikten yararlanılabilmesi için sigortalının işe alındığı tarihte işsizlik ödeneği almaya hak kazanmış olmalı ve işsizlik ödeneği almakta iken işe başlatılması şarttır.

İşyerleri Yönünden Aranan Şartlar

1.Sigortalının işe alındığı tarihten önceki aydan başlanarak, son altı aylık dönemde aylık prim ve hizmet belgelerinde bildirilen ortalama sigortalı sayısına ilave olarak işe alınmış olması,¹⁴³

¹⁴¹ 5335 S. K. 30.M <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5335.pdf>, 01.07.2013

¹⁴² 2009–149 sayılı SGK Genelgesi, 4447 sayılı Kanununun 50nci maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen sigorta primi teşviki, s.15

Sigortalının işe alınması istihdama katkı yapması yasa koyucu tarafından ön koşul olarak kabul edilmiştir. Örnekleme yolu ile şu şekilde açıklanabilir.

“(B) Anonim Şirketine ait tekstil atölyesine, işsizlik ödeneği almakta olan (E) sigortalısının 14.10.2009 tarihinde işe alındığı ve işe alındığı tarihten önceki aydan başlanarak bahse konu işyerinin son altı aylık döneminde,

2009/Nisan ayında: 4

2009/Mayıs ayında: 6

2009/Haziran ayında: 6

2009/Temmuz ayında: 8

2009/Ağustos ayında: 7

2009/Eylül ayında: 5

Sigortalı çalıştırılmış olduğu varsayıldığında,

Baz alınan aylardaki toplam sigortalı sayısı: $4 + 6 + 6 + 8 + 7 + 5 = 36$

Ortalama sigortalı sayısı: $36 / 6 = 6$ olduğundan,

Söz konusu teşvikten, 14.10.2009 tarihi itibarıyla en az 7 sigortalı istihdam ediliyor olması kaydıyla, 7 ve üzerinde sigortalı çalıştırılan aylarda yararlanılabilecektir.”¹⁴⁴

Ortalama sigortalı sayısı yarım kesirler tama iblağ edilmek sureti ile tespit edilecektir.

2. İşsizlik ödeneği almaya hak kazanmış olan sigortalının, işsizlik ödeneği almaya hak kazanmadan önce son çalıştığı işyeri haricindeki bir işyerinde işe başlamış olması,

İşyeri işten çıkarttığı bir personelini tekrar işe başlatması halinde bu teşvik hükmünden yararlanamaz.

3. İşverenin Aylık Prim ve Hizmet belgesini Sosyal Güvenlik Kurumuna süresi içinde bildirmeli ve tahakkuk eden prim farklarını Kuruma ödemesi gerekmektedir.

Teşvik Kanununda yazılı emredici hüküm prim desteğinden faydalanmak isteyen işverenin “çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak 5510 sayılı Kanun uyarınca aylık prim ve hizmet belgelerini yasal süresi içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna vermesi, varsa prime esas alt kazanç sınırı ile prime esas kazanç arasındaki fark ve kısa vadeli sigorta kollarına ilişkin

¹⁴³ 2009–149 sayılı SGK Genelgesi,4447 sayılı Kanunun 50. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen sigorta primi Teşviki, s.2

¹⁴⁴ 2009–149 sayılı SGK Genelgesi,4447 sayılı Kanunun 50nci maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen sigorta primi Teşviki, s.3

prim tutarı farkı ile işsizlik sigortası primlerini Sosyal Güvenlik Kurumuna ödemiş olması ” şartına bağlamıştır.

3.1.4.3. Özellikli Durumlar

“Sigortalı birden fazla işyerinde çalışmaya başlaması halinde, bahse konu sigorta prim teşvikinden, ortalama sigortalı sayısına ilave olarak alınmış olması kaydıyla ancak işe girilen ilk işyeri işverenince yararlanılabilecektir.”¹⁴⁵

Sigortalı farklı bir işyerinde teşvik kapsamında işe başladıktan sonra tekrar işsiz kalması halinde işbaşı yapması nedeni ile faydalanamadığı bakiye işsizlik ödenek tutar ve süresi teşvik kanununun 4. bendinde belirtildiği üzere saklı hakkı olduğu için bu durumda tekrar işsiz kalan sigortalı diğer şartları da sağlaması halinde kalan süre kadar bu teşvikten yararlanır.¹⁴⁶

Öngörülen destekten, 4447 sayılı Kanununun 50nci maddesinin beşinci fıkrasında; bu Kanunda (4447/M.50) düzenlenen destek unsurlarından diğer ilgili mevzuat uyarınca yararlanmakta olanların aynı dönem için ve mükerrer olarak anılan Kanunla sağlanan destek unsurlarından ayrıca yararlanamayacakları öngörüldüğünden, aynı sigortalıdan dolayı söz konusu maddede öngörülen destekler ile birlikte ayrıca bir teşvikten yararlandırılması mümkün değildir.¹⁴⁷

3.1.4.4. Teşvik, Teşvikin Hesaplanması ve Teşvik Süresi

“4447 sayılı Kanununun 50nci maddesinin beşinci fıkrasına istinaden, kapsama giren sigortalıların, prime tabi tutulacak kazançlarının 5510 sayılı Kanununun 82. maddesi uyarınca belirlenen prime esas kazanç alt sınırı üzerinden tahakkuk eden,

- Kısa vadeli sigorta kolları primininin 1 puanlık kısmı,
- Malullük yaşlılık ve ölüm sigortası primininin tamamı,
- Genel sağlık sigortası primininin tamamı,

¹⁴⁵ 2009–149 S. SGK Genelgesi,4447 sayılı Kanununun 50nci maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen sigorta primi Teşviki, s.8

¹⁴⁶ 2009–149 S.SGK Genelgesi,4447 sayılı Kanununun 50nci maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen sigorta primi Teşviki, s.9

¹⁴⁷ 2011–45 S. SGK Genelgesi, 6111 sayılı Kanunla yapılan sigorta primi desteği düzenlemeleri s.3

İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacaktır.”¹⁴⁸

Örnek - İşsizlik ödeneğinden yararlanmaya hak kazanmış olan tüm sigorta kollarına tabi çalıştırılan (A) ve (B) sigortalılarının, işsizlik ödeneğinden yararlanma süresi içinde çelik döküm işyerinde ortalama sigortalı sayısına ilave olarak işe alındıkları, 2013/Temmuz ayında (A) sigortalısının 25 günlük çalışması karşılığında 1.200 TL, (B) sigortalısının 30 günlük çalışması karşılığında 2.000 TL ücret almaya hak kazanmış olduğu varsayıldığında, 15921 sayılı Kanun numarası seçilmek suretiyle düzenlenecek olan aylık prim ve hizmet belgesinden dolayı, A ve B sigortalıları için işveren tarafından ödenecek olan tutar ile İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacak olan tutar aşağıda belirtildiği şekilde hesaplanacaktır.

Prime Esas Kazanç Günlük Alt Sınırı x Prim Gün Sayısı = İşsizlik Sigortası Fonu Tarafından Karşılanacak olan Prime İlişkin Prime Esas Kazanç Tutarı

$$35,70 \text{ TL} \times 55 \text{ gün} = 1.963,50 \text{ TL}$$

$((1.963,50 \times 33,5)/100) = 657,77 \text{ TL}$ İşsizlik Sigortası Fonundan Karşılanacak Olan Tutar

$(1.963,5 \times 1)/100 = 19,64 \text{ TL}$ Kısa Vadeli Sigorta Kolları Prim Farkı(İşverence Ödenecek Tutar)

$$3.200 - 1963,50 = 1.236,50 \text{ TL Prime Esas Kazanç Alt Sınırı Aşan Kazanç Tutarı}$$

$(1.236,50 \times 34,5)/100 = 426,59 \text{ TL}$ Prime Esas Kazanç Alt Sınırını Aşan İşveren ve Sigortalı Hissesi Prim Tutarı (İşverence Ödenecek Tutar)

$$\text{İşverence ödenecek olan tutar: } 19,64 + 426,59 = 446,23 \text{ TL,}$$

$$\text{İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacak olan tutar} = 657,77 \text{ TL,}^{149}$$

Teşvikin süresi işe başlatılan ve şartları sağlayan sigortalının işe başladığı tarihte başlar; 4447 sayılı Kanununun 51. Maddesi kapsamında hak kazandığı işsizlik ödeneğinin süresi sonuna kadar devam eder.

¹⁴⁸ 2009–149 sayılı SGK Genelgesi,4447 sayılı Kanunun 50nci maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen sigorta primi Teşviki, s.11

¹⁴⁹ 2009–149 sayılı SGK Genelgesi,4447 sayılı Kanunun 50nci maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen sigorta primi Teşviki, s.11

3.2. 4857 Sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri

İş Kanununun 30. Maddesi ile engelli kişilerin istihdamının artışı hedefleyen bu teşvik 2002 yılından önce de yürürlükte olup farklı zamanlarda değişiklik yapılarak günümüzde uygulaması devam etmektedir.

3.2.1. 4857 Sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Teşviklerinin Kapsamı

15.5.2008 tarihli ve 5763 sayılı Kanununun 2. Maddesi ile

4857 sayılı İş Kanununun 30 uncu maddesi, 26.5.2008 tarihli ve 26887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 15.05.2008 tarihli 5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun 2nci maddesi ile değiştirilerek getirilen teşvik maddesinin altıncı fıkrasında teşvikin “özel sektör işverenlerince bu madde kapsamında çalıştırılan” işyerleri için uygulanacağı yazılıdır.¹⁵⁰

1)Tüm kamu işyerleri kapsam dışına alınmıştır.

“Kamu işyerlerinde (genel ve katma bütçeli idareler, il özel idareleri, belediyeler, köyler ile bunlara bağlı işletmeler, sermayesinin yarısından fazlası bunlara ait olan işyerleri ve diğer kamu işyerlerinde) çalıştırılan özürlü sigortalılar için, bahse konu sigorta prim teşvikinden yararlanılması mümkün bulunmamaktadır. Buna göre; mahiyet kodu (1) ve (3) olarak tescil edilen veya resmi nitelikte olduğu halde (2) mahiyet kodu verilen işyerleri kapsama dahil edilmeyecektir. Mahiyet kodu daha önce (1) veya (3) olarak verildiği halde, özel sektör işyeri olduğu iddia edilerek bu Kanunla getirilen teşvikten yararlanmak isteyen işverenlerin durumları üniteler tarafından mevzuat çerçevesinde araştırılacak ve sonucuna göre işlem yapılacaktır.”¹⁵¹

2) Tüm özel sektör çalışanları kapsama alınmış olup aynı madde kapsamında özel işverenlerine bazı şartlar getirilmiştir. Bu bağlamda, dördüncü fıkrasının, ‘yer altı ve su altı işlerinde özürlü işçi çalıştırılmaz’ hükmü gereği, söz konusu faaliyetleri yürüten işyerlerinde fiilen yer altı ve su altı işlerinde çalıştırılanlar sigorta prim desteğinden faydalanamazlar.¹⁵²

3) Teşvik maddesinin altıncı fıkrasında belirtildiği gibi “506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesi kapsamındaki sandıkların (“Bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birlikler personelinin malullük, yaşlılık ve ölümlerinde yardım yapmak üzere, bu kanunun yayımı tarihine kadar tesis veya

¹⁵⁰ 5763 S. K.M. 20, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/05/20080526-5.htm> 3.09.2013

¹⁵¹ 2008/77 S.SGK Genelgesi, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki s.2

¹⁵² SGK 2008/77 S. Genelge, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki, s.2

dernek olarak kurulmuş bulunan sandıklar” (506 s. Kanun, Geçici 20.m)¹⁵³) statülerine tabi personeli için de uygulanır.”¹⁵⁴

3.2.2. Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranılan Şartlar

Sigortalılar Yönünden Aranılan Şartlar

1.Sigortalının diğer sigorta teşviklerinden yararlanmaması gerekir.

“Diğer teşvik Kanunlarına istinaden sigorta primi işveren hissesi teşviki uygulamasından yararlanmakta olan işverenlerin, teşvik kapsamına giren özürlü sigortalılarından dolayı aynı dönem için ve mükerrer olarak 4857 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinde öngörülen teşvikten yararlanmaları mümkün bulunmamaktadır.

Örnek- (D) Anonim Şirketinin, ilk kez sigortalı olarak çalışmaya başlayacak olan 22 yaşındaki özürlü bir kişiyi 15.8.2008 tarihinde işe aldığı varsayıldığında, söz konusu sigortalıdan dolayı gerek 4447 sayılı Kanunun geçici 7nci maddesine gerekse 4857 sayılı Kanunun değişik 30 uncu maddesine istinaden sigorta primi işveren hissesi teşviki şartlarını taşıyan sigortalısından dolayı aynı dönem için ancak bir teşvik uygulamasından faydalanması söz konusu olacaktır.”¹⁵⁵

3. Sigortalının kontenjan dahili ve kontenjan harici olup olmadığının her ay düzenli tespitinin yapılması,

Teşvikler yalnız özel sektör işverenleri için geçerli olduğu için yalnız özel sektör işyerleri için olan hükümlere yer vererek açıklama yapılacak. 4857 sayılı Kanunun 30. maddesinde

“İşverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelli ve meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü olduğu işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır.

Bu kapsamda çalıştırılacak işçi sayısının tespitinde belirli ve belirsiz süreli iş sözleşmesine göre çalıştırılan işçiler esas alınır. Kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalışanlar, çalışma süreleri dikkate alınarak tam süreli çalışmaya dönüştürülür. Oranın hesaplanmasında

¹⁵³ Başbakanlık, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.506.pdf>, 01.7.2013

¹⁵⁴ Başbakanlık, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf>, 01.7.2013

¹⁵⁵ SGK 2008/77 S. Genelge, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki, s.6

yarıma kadar kesirler dikkate alınmaz, yarım ve daha fazla olanlar tama dönüştürülür. İşyerinin işçisi iken engelli hâle gelenlere öncelik tanınır.”

Kontenjan dahili ibaresi yasal olarak istihdam edilmesi gereken engelli çalışanı, kontenjan fazlası ise kanuni mücbir bir sebep olmadan işverenin kendi inisiyatifi ile istihdam ettikleri engelli sigortalıyı ifade eder.

Yukarıda yazılı kanun metni üzerinden kontenjan dahili ve harici tespitine geçmeden önce, İşyeri “ 1.7.2005 tarihli ve 5378 sayılı Kanununun 14 üncü maddesinde belirtilen korumalı işyerlerinde çalıştırılan engelli sigortalılar” ın tamamı kontenjan dahilinde kabul edilir. Bu işyerlerinde aylık bir kontenjan dahili veya harici bir hesaplama gidilmez.

Diğer işyerlerinde engelli çalıştırma zorunluluğu asgari 50 personel istihdam şartına bağlandığı için aynı il içinde istihdam edilen toplam işçi sayısı 50 ve altında ise tamamı kontenjan dışıdır.

Kısmi zamanlı çalıştırılan personellerin ay içinde çalıştıkları toplam iş saati tam zamanlıya dönüştürülerek hesaplanır.

Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağdurlarının İstihdamı Hakkındaki Usul ve Esaslara İlişkin Tebliğin 3.maddesinde “İşyerinde kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalışanlar da varsa bunlar çalışma süreleri dikkate alınmak suretiyle aylık fiili çalışma saati olan 195 saat üzerinden tam süreli çalışmaya dönüştürülerek, işyerinde tam süreli olarak çalışan işçi sayısına ilave edilir.”¹⁵⁶

Örnek: Ankara’da 23 işçi (2 tanesi engelli) istihdam edilen tek işyeri, İstanbul Pendik’te 60 (5 tanesi ayda toplam 195 saat) ve Kadıköy’de 55 (4 tanesi engelli) işçi istihdam ettiği toplam 3 işyeri sahibi olan bir işverenin kontenjan dâhili ve kontenjan harici çalıştırdığı engelli personel sayısının tespiti şu şekilde yapılır.

Ankara’da tek işyeri toplam $23-2=21$ kişi asgari 50 işçi şartını sağlamadığı için 2 engellinin ikisi de kontenjan dışıdır. İstanbul’da iki işyeri için 5 tane kısmi zamanlı çalışan 1 tam zamanlıya eşdeğerdir. Pendik işyerinde kısmi zamanlı çalışanlar tam zamanlıya iblağ edildiğinde $60-5+1=56$ Kişi ve Kadıköy işyerinde $55-4=51$ Kişi istihdam edilmek sureti ile İstanbul içinde toplam $56+51=107$ Kişi toplam çalışmanı vardır. 107 işçi çalıştıran bir işyeri engelli personel çalıştırmakla mükellef olup asgari $107*0.3= 3,21$ “oran hesaplanmasında yarıma kadar kesirler dikkate alınmaz”¹⁵⁷ hükmü nedeni ile işverenin İstanbul’da çalıştırması

¹⁵⁶<http://www.iskanunu.com/tebligler/82-ozurlu-eski-hukumlu-ve-terror-magdurlarinin-istihdami-hakkindaki-usul-ve-esaslara-iliskin-teblig>, 03.9.2014

¹⁵⁷ 4857 S. K. M. 30

gereken toplam engelli personel sayısı üçtür. Beş engelli çalıştırdığı için 3 tanesi kontenjan dahilinde 2 tanesi kontenjan haricindedir. Aynı işverenin toplam kontenjan dahili engelli personel sayısı 3, kontenjan harici toplam çalışan sayısı ise 4 tür.

3. İstihdam edilen engelli personelin İş-Kur aracılığı ile alınması gerekir.

“İşverenler çalıştırmakla yükümlü oldukları işçileri Türkiye İş Kurumu aracılığı ile sağlarlar. Bu kapsamda çalıştırılacak işçilerin nitelikleri, hangi işlerde çalıştırılabilecekleri, bunların işyerlerinde genel hükümler dışında bağlı olacakları özel çalışma ile mesleğe yönettirmeleri, mesleki yönden işverence nasıl işe alınacakları, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”¹⁵⁸

Yukarıda yazılı kanun maddesinden anlaşıldığı gibi engelli personelin İş-Kur aracılığı ile yönetmeliğe uygun olarak işe alınması şarttır. Aksi halde teşvikten yararlanamaz.

4. Aylık İş-KUR’ a gönderilen Ek-1 Belgesinde kaydı olmalı

Burada bahse konu EK – 1 Belgesi ekler listesinde sunulan EK-1 den farklı bir belgedir.

İstihdam edilen sigortalının sigorta prim desteğinden faydalanabilmeleri için “her yılın Ocak ayında özürlü sigortalı çalıştırdıklarına dair Türkiye İş Kurumu İl/ Şube Müdürlüklerinden onaylatarak işyerinin bağlı bulunduğu Sosyal Güvenlik İl/Merkez Müdürlüğüne ibraz” ettikleri (Ek-1) belgelerinde sigortalının kaydı olmalı.¹⁵⁹

Sigortalının işyerinde yeni işe başlaması ve ya işyerinde kontenjan fazlası olarak veya yükümlü olunmadığı halde çalıştırılan engelli iken, daha sonra kontenjan dâhilinde çalıştırılmaya başlanması durumunda bu değişikliğin yine Türkiye İş Kurumu İl/Şube Müdürlüklerinden onaylatılacak Ek-1’de yer alan belgesi ile belgelenmesi gerekmektedir.¹⁶⁰

5. “Sosyal güvenlik destek primine tabi olarak çalışanlar, topluluk sigortasına tabi olanlar, yurt dışında çalışan sigortalılar, aday çırak, çırak ve öğrenciler için 14857 ve 54857 sayılı Kanun çeşidi seçilemeyecektir.”¹⁶¹

Yukarıda yazılı çalışan grupları teşvikten yararlanamayacaktırlar.

¹⁵⁸ 4857 S. K. M. 30/3

¹⁵⁹ SGK 2008/77 S. Genelge, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki, s.7

¹⁶⁰ SGK 2008/77 S. Genelge, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki, s.2

¹⁶¹ SGK 2008/77 S. Genelge, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki, s.7

İşyeri Açısından Aranan Şartlar

1) Aylık Prim ve Hizmet belgesi verilmeden önce Ek-1 belgesinin aslının Sosyal Güvenlik İl müdürlüğüne ibraz edilmesi gerekir.

“İşyerleri istihdam ettikleri engelli personellerin sigorta teşvikinden faydalanabilmeleri için bağlı bulunduğu İş-Kur İl/Şube Müdürlüğü’nden onaylatacakları ilgili personelin çalıştığı işyerinin korumalı işyeri olup olmaması, personelin kontenjan dâhilinde ve ya kontenjan haricinde olduğu, çalışanların TC Kimlik No ve Ad Soyadlarını ihtiva eden EK-1 belgesinin aslını Sosyal Güvenlik İl Merkez Müdürlüğüne ibraz etmeleri gerekmektedir.

Ayrıca yeni engelli personel istihdamı, kontenjan dışı çalıştırılan engelli personelin kontenjan dahili hale gelmesi ve ya işyeri statüsünün farklılaşması gibi değişikliklerde konu ile ilgili yeni EK-1 belgesini bağlı bulunan İş-Kur’dan alınmak sureti ile Sosyal Güvenlik İl Merkez Müdürlüğüne yenden ibraz etmeleri gerekmektedir.

Her şart ve halükarda her sene yılbaşında yeniden düzenlenerek Sosyal Güvenlik İl Merkez Müdürlüğüne ibraz edilmelidir.”¹⁶²

2)Aylık Prim ve Hizmet Belgelerinin yasal süresi içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna verilmelidir.

“Bahse konu sigorta primi işveren hissesinin Hazinece karşılanabilmesi için, işverenlerin çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak 506 sayılı Kanun uyarınca vermeleri gereken aylık prim ve hizmet belgelerini yasal süresi içinde Kuruma vermeleri gerekmektedir. Aylık prim ve hizmet belgelerinin yasal süresi geçtikten sonra verilmesi halinde, anılan maddede belirtilen işveren hissesi sigorta primi teşvikinden yararlanılamayacaktır.”¹⁶³

Kuruma gönderilen aylık prim ve hizmet bildirelerinin ilgili kanun maddesi seçilerek engellilerin kontenjan dâhili ve kontenjan harici şeklinde tasnif edilerek gönderilmesi gerekmektedir.

Aynı döneme ait süresi dışında ek nitelikte aylık prim hizmet belgesi verilmesi halinde önce verilen bildiredeki kişiler için prim desteğinden yararlanırken sonradan ilave bildiredekiler nedeni ile faydalanamayacaktır.

3)Tahakkuk eden primlerin süresi içinde kuruma ödenmiş olması şarttır.

¹⁶² SGK 2008/77 S. Genelge, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki, s.2

¹⁶³ SGK 2008/77 S. Genelge, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki, s.4

“Sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden tutarı ile Hazinece karşılanmayan işveren hissesine ait tutarın ödenmiş olması şarttır. Bu fıkraya göre işveren tarafından ödenmesi gereken primlerin geç ödenmesi halinde, Hazinece Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacak ödemenin gecikmesinden kaynaklanan gecikme zammı, işverenden tahsil edilir.”¹⁶⁴

“Tahakkuk etmiş sigorta primlerinin işveren hissesine ait kısmının Hazinece karşılanabilmesi için, aynı aya ilişkin gerek 4857 sayılı Kanun türü seçilerek, gerekse Kanun türü seçilmeksizin düzenlenmiş aylık prim ve hizmet belgelerinden dolayı tahakkuk etmiş sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden kısmı ile Hazinece karşılanmayan işveren hissesine isabet eden kısmın tamamının ödenmesi gerekmektedir.

Sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden kısmı ile işveren tarafından ödenmesi gereken (Hazinece karşılanmayan) tutarının, yasal süresi içinde ödenmemesi veya eksik ödenmesi halinde, gerek işveren tarafından ödenmesi gereken kısma, gerekse Hazine tarafından karşılanması gereken kısma isabet eden gecikme cezası ve gecikme zammı, işverenden tahsil edilecektir.”¹⁶⁵

3.2.3. 4857 Sayılı Kanun ile Getirilen Teşvikler

“Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranların üstünde özürlü ve eski hükümlü ve terör mağduru çalıştıran işverenlerin kontenjan fazlası işçiler için özürlü ve eski hükümlü çalıştırmakla yükümlü olmadıkları halde özürlü çalıştıran veya çalışma gücünü yüzde seksenden fazla kaybetmiş özürünü çalıştıran işverenlerin bu şekilde çalıştırdıkları her bir özürlü için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre ödemeleri gereken işveren sigorta prim hisselerinin yüzde ellisini kendisi, yüzde ellisini Hazine öder.”¹⁶⁶

Kanunun 30. maddesi ile yalnız kontenjan harici istihdam edilen engelliler (çalışma gücünü yüzde seksenden fazla kaybetmiş işçiler için kontenjan dâhili ya da kontenjan harici olmasına bakılmaksızın) için sigorta işveren priminin yarısı hazine tarafından karşılanırken, 26.05.2008 tarih ve 26887 sayılı R.G.de yayımlanan 5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 2. maddesi ile değiştirilmiş olup yukarıda yazılan kanun maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

¹⁶⁴ 4857 S. K. M. 30, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf>, 01.07.2013

¹⁶⁵ SGK 2008/77 sayılı Genelge, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki, s.6

¹⁶⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030610.htm>, 20.8.2013

“17.7.1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa tabi engelli sigortalılar ile 1.7.2005 tarihli ve 5378 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinde belirtilen korumalı işyerlerinde çalıştırılan engelli sigortalıların, aynı Kanunun 72nci ve 73 üncü maddelerinde sayılan ve 78 inci maddesiyle belirlenen prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primine ait işveren hisselerinin tamamı, kontenjan fazlası engelli çalıştıran, yükümlü olmadıkları halde engelli çalıştıran işverenlerin bu şekilde çalıştırdıkları her bir engelli için prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primine ait işveren hisselerinin tamamı Hazinece karşılanır.”¹⁶⁷

Yeni düzenleme ile istihdam edilen tüm engelliler teşvik kapsamına alınmış olup kontenjan dâhilinde çalıştırılan engelliler için prime esas kazancın asgari tutarına kadar hesaplanan sigorta işveren prim tutarının yarısı hazine tarafından karşılanırken özel korumalı işyerlerinde istihdam edilen işçiler ile kontenjan harici çalıştırılan işçilerin prime esas kazancın asgari tutarına kadar hesaplanan sigorta işveren prim tutarının tamamı hazine tarafından karşılanacaktır.

Yeni düzenleme ile teşvike tabi prime esas kazanç asgari ücretle sınırlandırılmıştır. Daha önce çalışma gücünün yüzde seksenini kaybedenler için yapılan düzenleme ilga edilmiştir.

“14857 ve 54857 sayılı Kanun çeşidi seçilmek suretiyle düzenlenen aylık prim ve hizmet belgelerinden dolayı tahakkuk eden işsizlik sigortası primleri hakkında, sigorta primi işveren hissesi teşviki uygulanmayacaktır.”¹⁶⁸

Örnek:

B Limited şirketinin İstanbul ve Ankara’da iki farklı işyeri olup Ankara’da 30 işçisi olup 1 tanesinin engelli olduğunu İstanbul’da ise 74 işçisi olup 5’ünün engelli olduğu kabul edilirse;

B Limited Şti Ankara’daki işyerinde engelli çalıştırma zorunluluğu olmadı için Ankara’daki 1 engelli işçisini kuruma kapsam dışı beyan edecek ve SPEK alt sınırı üzerinden hesaplanan işveren hissesinin yarısı hazinece karşılanırken, İstanbul’daki işyerinde $69 * 0,03 = 2,07 = 2$ Engelli çalıştırma zorunluluğu olduğu için istihdam ettiği 5 engelli personelinin ikisi için SPEK alt sınırı üzerinden hesaplanan işveren hissesinin tamamı hazinece karşılanırken kalan üçü için engelli personel için ise SPEK alt sınırı üzerinden hesaplanan işveren hissesinin yarısı hazineden karşılanacaktır.

¹⁶⁷ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf>, 20.05.2014

¹⁶⁸ SGK 2008/77 sayılı Genelge, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki, s.7

01/07/2013-31/12/2013 arası SPEK alt kazancı 1.021,50 TL olup bu tutar baz alınarak işverenin hazineden faydalandığı aylık teşvik tutarı :

$$1021,50*0,205*2 + ((1021,50*0,205)/2)*3 = 732,93 \text{ TL olacaktır.}$$

3.3. 5510 Sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri

İşverenlerin sigorta primlerini zamanında ödemesini özendirmek amaçlı çıkartılmış teşviklerdir.

3.3.1. 81. Madde I Bendi ile Getirilen Teşvikler

26.5.2008 tarihli ve 26887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 24 üncü maddesi ile 31.5.2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 81 inci maddesinin birinci fıkrasına, (1) bendi eklenmek sureti ile 1.10.2008 den geçerli yeni bir teşvik getirilmiştir.¹⁶⁹

3.3.1.1. 81. Madde I Bendi Teşvik Kapsamı

Teşvikten bahseden maddenin 1 bendinde geçtiği üzere “Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalıları çalıştıran özel sektör işverenleri” ni kapsar. Dolayısıyla resmi nitelikli işyerlerinin teşvikten yararlanması söz konusu değildir.

“(Ek cümle: 31.7.2008–5797/2 M.) Bu fıkra düzenlenene teşvik, kamu idareleri hariç bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılara ilişkin matrah, oran ve esaslar üzerinden 506 sayılı Kanunun geçici 20nci maddesi kapsamındaki sandıkların statülerine tabi personel için de uygulanır.”¹⁷⁰

13.2.2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanunun 38 inci maddesiyle yapılan değişiklikle “Bu bent hükümleri; 21.4.2005 tarihli ve 5335 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamına giren kurum ve kuruluşlara ait işyerleri ile 8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa, 4.1.2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa ve uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan alım ve yapım işleri ile 4734 sayılı Kanundan istisna olan alım ve

¹⁶⁹ 2008/93 sayılı SGK Genelge, Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranının işveren hissesinden beş puanlık indirimi, s.1

¹⁷⁰ Başbakanlık, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>, 20.05.2014

yapım işlerine ilişkin işyerleri” (5510 S.K.M. 81/I)¹⁷¹ özel sektör de olursa 8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa, 4.1.2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa ve uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan alım ve yapım işleri ile 4734 sayılı Kanundan istisna olan alım ve yapım işlerinde faal iseler bu teşvik hükümlerinden yararlanamazlar.

Yine daha önce tüm kamu işyerleri iken son düzenleme ile 5335 sayılı kanunun 30. Maddesinin 2. fıkrasında yazılı,

- 1.Genel bütçeye dâhil daireler,
- 2.Katma bütçeli idareler,
- 3.Döner sermayeler,
- 4.Fonlar,
- 5.Belediyeler,
- 6.İl özel idareleri,
- 7.Belediyeler ve il özel idareleri tarafından kurulan birlik ve işletmeler,
- 8.Sosyal Güvenlik Kurumları,
- 9.Bütçeden yardım alan kuruluşlar,
- 10.Özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları,
- 11.Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müessese ve işletmelerinde
- 12.Sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait olan diğer ortaklıklar kapsam dışına alınmıştır.

3.3.1.2. Sigortalı ve İşyeri Açısından Aranılan Şartlar

Sigortalılar yönünden aranılan Şartlar

Kanunun 4. maddesinin a bendi kapsamında çalışan olmalı, yani kısa ve uzun vadeli sigorta kolları uygulaması bakımından Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlardır.

“Birinci fıkranın (a) bendi gereği sigortalı sayılanlara ilişkin hükümler;

¹⁷¹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>, 20.05.2014

a) İşçi sendikaları ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenler,

b) Bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan; film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar,

c) Mütakabiliyet esasına dayalı olarak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülke uyruğunda olanlar hariç olmak üzere, yabancı uyruklu kişilerden hizmet akdi ile çalışanlar,

d) 2.7.1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanuna göre çalıştırılanlar,

e) 24.4.1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununda belirtilen umumî kadınlar,

f) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen kurslarda usta öğretici olarak çalıştırılanlar, kamu idarelerinde ders ücreti karşılığı görev verilenler ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (C) bendi kapsamında çalıştırılanlar,

g) (Ek: 11.10.2011-KHK-665/29 M) Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen Toplum Yararına Çalışma Programlarından yararlananlar, hakkında da uygulanır.¹⁷²

Özel sektör işyerlerinde çalışan 4/a kapsamında çalışan işçi olmakla birlikte “sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ve yurt dışında çalışan sigortalılardan dolayı Kanunun 81 inci maddesinin (ı) bendinin açık hükmü nedeniyle; aday çırak, çırak ve öğrencilerden, harp malulleri ile 3713 ve 2330 sayılı Kanunlara göre vazife malullüğü aylığı alanlardan yalnızca kısa vadeli sigorta kollarına tabi olanlardan, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklulardan, Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimine katılan kursiyerlerden dolayı ise uzun vadeli sigorta kollarına tabi bulunmamaları nedeniyle; beş puanlık prim indiriminden yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.”¹⁷³

İşyeri açısından aranan şartlar

1) İşverenin, Kuruma prim, idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borcunun bulunmaması,

“Uygulama, işverenin Türkiye genelindeki tüm işyerleri bazında değil, sigorta prim indiriminden yararlanılacak işyeri bazında yapılacak olup, kapsama giren bir işverenin aynı

¹⁷² <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>, 20.05.2014

¹⁷³ 2008/93 sayılı SGK Genelge, Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranının işveren hissesinden beş puanlık indirimi, s.2

veya farklı Sosyal Güvenlik İl/Merkez Müdürlüğünde işlem gören birden fazla işyeri dosyasının bulunması halinde, beş puanlık prim indiriminden, muaccel sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borcu bulunmayan işyerlerinden dolayı yararlanılabilecek, buna karşın, muaccel sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borcu bulunan işyerlerinden dolayı ise, (söz konusu borçlar ödenmediği sürece) bahse konu sigorta prim indiriminden yararlanılamayacaktır.”¹⁷⁴

2) “Kuruma olan prim, idari para cezası ve bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borçlarının çeşitli kanunlar gereğince yapılandırılmış veya 6183 sayılı Kanunun 48 inci maddesine istinaden tecil ve taksitlendirilmiş olması”¹⁷⁵

“Kuruma olan prim, idari para cezası ve bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borçlarını 21.7.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 48 inci maddesine göre tecil ve taksitlendiren işverenler ile 29.7.2003 tarihli ve 4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununa ve 22.2.2006 tarihli ve 5458 sayılı Sosyal Güvenlik Prim Alacaklarının Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile diğer taksitlendirme ve yapılandırma Kanunlarına göre taksitlendiren ve yapılandıran işverenler bu tecil, taksitlendirme ve yapılandırmaları devam ettiği sürece bu fıkra hükmünden yararlandırılır”¹⁷⁶

Sonuç olarak kuruma olan her türlü borç değişik kanunlarla tecil edilmiş veya taksitlendirilmiş olması halinde borç devam etse dahi teşvikten yararlanmaya mani olmayacaktır.

3) “Kuruma olan prim, idari para cezası ve bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borçlarının bulunmamasına rağmen, müfredat kartlarındaki hatalı kayıtlar nedeniyle 5510 sayılı Kanun türünün seçilememesi”¹⁷⁷

4) 5510 sayılı Kanun türü seçilmek suretiyle düzenlenmiş aylık prim ve hizmet belgesinin Kuruma yasal süresi içinde verilmesi

5) Tahakkuk eden sigorta primlerinin yasal süresi içinde ödenmesi,

¹⁷⁴ 2008/93 sayılı SGK Genelge, Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranının işveren hissesinden beş puanlık indirimi, s.3

¹⁷⁵ 2008/93 sayılı SGK Genelge, Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranının işveren hissesinden beş puanlık indirimi, s.3

¹⁷⁶ 5510 S. K.M. 81/I

¹⁷⁷ 2008/93 sayılı SGK Genelge, Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranının işveren hissesinden beş puanlık indirimi, s.5

Gerek kanun türü seçilmek sureti ile gerek kanun türü seçilmeksizin gönderilen aynı işyerine ait tüm prim ve hizmet belgesi ile gerçekleşen tüm primlerin (Hazinece karşılanacak tutar dışında) tamamının süresi içinde ödenmesi gerekmektedir.

6) “Diğer teşvik kanunlarına istinaden işveren hissesi sigorta prim teşviki uygulamasından yararlanmakta olan işverenlerin, teşvik kapsamına giren sigortalılarından dolayı aynı dönem için ve mükerrer olarak 5510 sayılı Kanunun 81 inci maddesinin (ı) bendinde öngörülen beş puanlık prim indiriminden yararlanmaları mümkün bulunmamaktadır.

Buna karşın, diğer teşvik kanunlarından yararlanan işverenler, diğer teşvik kanunları kapsamına girmeyip 5510 sayılı Kanunun 81 inci maddesinin (ı) bendi kapsamına giren sigortalılarına ilişkin düzenleyecekleri aylık prim ve hizmet belgelerini, muaccel sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ve bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borçları bulunmaması kaydıyla, 5510 sayılı Kanun türünü seçmek suretiyle gönderebileceklerdir.”¹⁷⁸

Ancak 13.2.2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanunun 38 inci maddesi ile “Bu fıkıyla düzenlenen destek unsurundan diğer ilgili mevzuat uyarınca ayrıca yararlanmakta olan işverenler aynı dönem için ve mükerrer olarak bu destek unsurundan yararlanamaz. Bu durumda, işverenlerin tercihleri dikkate alınmak suretiyle uygulama, destek unsurlarından sadece biriyle sınırlı olarak yapılır.” Cümleleri “Bu fıkra ve diğer ilgili mevzuatla sağlanan sigorta prim desteklerinin aynı dönem için birlikte uygulanması halinde, bu destek öncelikle uygulanır.” şeklinde değiştirilerek¹⁷⁹ diğer şartları sağlamak koşulu ile diğer sigorta prim teşviklerinden yararlanmış olmak bu teşvike mani olmamaktadır.

7) “Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin işveren hissesinin beş puanlık kısmının Hazinece karşılanabilmesi için her bir işyeri bazında muaccel sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borcunun bulunmaması gerektiğinden, asıl işverenin söz konusu indirimden yararlanmak amacıyla aylık prim ve hizmet belgesini 5510 sayılı Kanun türünü seçerek Kuruma gönderebilmesi için, gerek kendisinden gerekse kendisinden iş alan alt işverenlerden kaynaklanan muaccel sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borcunun bulunmaması gerekmektedir.”¹⁸⁰

¹⁷⁸ 2008/93 sayılı SGK Genelge, Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranının işveren hissesinden beş puanlık indirimi, s.13

¹⁷⁹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>, 20.5.2014

¹⁸⁰ 2008/93 S. SGK Genelge, Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranının işveren hissesinden beş puanlık indirimi, s.14

8)Kayıt dışı istihdam etmemeli,

“Bu Kanun gereğince yapılan kontrol ve denetimlerde çalıştırdığı kişileri sigortalı olarak bildirmedeği tespit edilen işverenler bir yıl süreyle bu fıkra ile sağlanan destek unsurlarından yararlanamaz.”¹⁸¹

Ancak bu cümle 21.05.2013 tarih 6486 sayılı kanun ile ilga edilerek yerine “Yapılan kontrol ve denetimlerde, çalıştırdığı kişileri sigortalı olarak bildirmedeği veya bildirilen sigortalının fiilen çalışmadığının tespit edilmesi hâlinde, işverenler bir yıl süreyle bu maddeyle sağlanan destek unsurlarından yararlanamaz. Bu madde kapsamındaki teşvikten yersiz olarak faydalanıldığının tespiti hâlinde, yararlanılan teşvik tutarı işverenden gecikme cezası ve gecikme zammı ile birlikte tahsil edilir.” Şeklinde ek fıkra eklenmiştir. Böylece kayıt dışı istihdam yanında fiilen çalışmadığı halde kayıtlarda gözükmemesi halinde de bir yıl süre ile teşvikten men edilmekle birlikte hazineden karşılanan tutar işverenden gecikme zammı ve gecikme cezası ile birlikte tahsili yoluna gidilecektir.

3.3.1.3. 81. Madde I Bendi ile Getirilen Teşvikler

Süresiz olarak yukarıdaki şartları sağlayan her işyeri teşvikten yararlandığı her bir sigortalı çalışanın uzun vadeli sigortalı kolları işveren payının % 5'i hazine tarafından karşılanır.

3.3.2. 81. Madde İ Bendi İle Sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri

29.05.2013 tarih 28661 sayılı Resmi gazete yayımlanan 21.05.2013 tarihli 6486 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ”un 5. maddesi ile 5510 sayılı Kanunun 81.maddesine eklenen bu yeni bentle işverenlerin yurtdışında çalıştırdıkları sigortalılar için sigorta prim teşviki getirilmiştir.

3.3.2.1. 81. Madde İ Bendi Prim Teşvik Kapsamı

Teşvik “Özel sektör işverenlerinin yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı olarak yurt içinden götürülen sigortalılar için”¹⁸² geçerlidir.

¹⁸¹ 5510 S. K. M. 81/1

¹⁸² 5510 S. K. M. 81/1

“6486 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanununun 81 inci maddesinin birinci fıkrasına eklenen (i) bendi hükümlerinden, özel sektör işyeri işverenlerince yurtdışındaki işyerlerinde çalıştırmak üzere;

— 5510 sayılı Kanununun 5inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelere götürülen Türk işçilerinden,

— Sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkeler ile sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmış ülkelere 5510 sayılı Kanununun 10 uncu maddesi kapsamında geçici görevle gönderilen sigortalıların Türkiye’deki sigortalılık statüsüne göre ödenecek sigorta primlerinde sigorta kolları bakımından genel sağlık sigortası primlerinin bulunması halinde, bahse konu işçilerden,

— Almanya ile yapılan “İstisna Akdi” sözleşmesi çerçevesinde Almanya’ya götürülen Türk işçilerinden, dolayı, anılan Kanunda öngörülen ve bu Genelgede belirtilen şartların sağlanması kaydıyla, genel sağlık sigortası primlerinde beş (5) puanlık prim indiriminden yararlanılacaktır.

Dolayısıyla, yukarıda açıklanan bahse konu sigortalılardan dolayı, yurtdışında çalıştığı süreler için 5510 sayılı Kanununun 81 inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendi uyarınca malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta primlerinde beş (5) puanlık prim indiriminden yararlanılamayacak, ancak bu sigortalıların çalışmak üzere yurtdışına götürüldüğü/geçici olarak gönderildiği sürelerden dolayı aynı maddenin (i) bendi hükümleri kapsamında genel sağlık sigortası primlerinde beş (5) puanlık prim indiriminden yararlanılacaktır.”¹⁸³

Aynı maddenin ı bendi ile sağlanan teşvikte olduğu gibi “5335 sayılı Kanununun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamına giren kurum ve kuruluşlara ait işyerleri; 2886 sayılı Kanun ve 4734 sayılı Kanun hükümlerine istinaden yapılan alım ve yapım işleri bu bent hükümleri uygulanmaz. “¹⁸⁴ Kanunda yazılı açık hüküm gereği özel sektör de olursa 8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa, 4.1.2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa istinaden yapılan alım ve yapım işleri ile 4734 sayılı Kanundan istisna olan alım ve yapım işlerinde faal iseler bu teşvik hükümlerinden yararlanamazlar.

Yine daha önce tüm kamu işyerleri iken son düzenleme ile 5335 sayılı kanununun 30. Maddesinin 2. fıkrasında yazılı genel bütçeye dâhil daireler, katma bütçeli idareler, döner sermayeler, fonlar, belediyeler, İl özel idareleri, belediyeler ve il özel idareleri tarafından kurulan birlik ve işletmeler, sosyal güvenlik Kurumları, bütçeden yardım alan kuruluşlar, özel

¹⁸³ 2013/30 S. SGK Genelgesi, 6486 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi teşviki düzenlemeleri, s.2

¹⁸⁴ 5510 S. K. M.81/i

kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müessese ve işletmelerinde ve sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait olan diğer ortaklıklar kapsam dışına alınmıştır.

3.3.2.2. İşyeri ve Sigortalılar Açısından Aranan Şartlar

Sigortalılar yönünden aranan şartlar

1)Teşvik maddesinde ilave istihdam şartı getirilmediği için gerek teşvikin yürürlüğe girdiği 1.06.2013 tarihinden önce işe alınan ve sigortalılığı devam eden, gerek teşvikin yürürlüğe girdikten sonra istihdam edilen tüm çalışan sigortalılar diğer şartları da sağlaması halinde teşvikten yararlanmasını engelleyen bir unsur yoktur.

2)Aşağıda yazılı çalışan sigortalı grubu değişik nedenlerden dolayı teşvik kapsamı dışındadır. Bu teşvik kapsamından yararlanamayan çalışan grupları

“Sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlardan,

- Libya’da çalışanlardan,
- 3308 sayılı Kanunda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören öğrencilerden,
- Meslek liselerinde okumakta iken veya yüksek öğrenimleri sırasında zorunlu staja tabi tutulan öğrencilerden,
- 4046 sayılı Kanununun 21 inci maddesi kapsamında iş kaybı tazminatı alanlardan,
- Harp malulleri ile 3713 ve 2330 sayılı Kanunlara göre vazife malullüğü aylığı alanlardan, dolayı, genel sağlık sigortası primlerinde beş (5) puanlık prim indiriminden yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.¹⁸⁵

İşyerleri Yönünden Aranan Şartlar

İşyerleri açısından aranan şartlar aynı maddenin 1 bendi ile sağlanan teşvikte işyerlerinde aranan şartlar ile aynı olması ve bu şartların daha önce yukarıda yazılı olarak ifade edildiği için burada yinelenmedi.

¹⁸⁵ 2013/30 S. SGK Genelgesi, 6486 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi teşviki düzenlemeleri, s.3

3.3.2.3. 81. Madde İ Bendi Prim Teşvikleri ve Süreleri

Teşvik 2013 yılı Haziran döneminden geçerli olarak uygulanacaktır.

“6486 sayılı Kanunun 5 inci maddesi uyarınca, özel sektör işyeri işverenlerince yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen ya da geçici görevle gönderilen 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılar için ödenmesi gereken genel sağlık sigortası primlerinin prime esas kazanç tutarı üzerinden hesaplanan işveren hisselerinin beş (5) puanlık kısmı işverenin şartları sağlaması halinde süresiz Hazinece karşılanacaktır.

Örnek; Kısa vadeli sigorta kolları prim oranı % 2 olan (C) Limited şirketi tarafından Ülkemizle sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış olan Irak’a çalışmak üzere (D) Türk işçisinin götürülmesi halinde, bahse konu sigortalı hakkında kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası hükümleri uygulanacağından, bu sigortalının 2013/Haziran ayına ilişkin prime esas kazanç tutarının 3.000,00 TL olduğu varsayıldığında;

2013/Haziran ayına ilişkin olarak Hazinece karşılanacak olan tutar (genel sağlık sigortası primi işveren hissesinin beş puan karşılığı tutar) = 3.000,00 TL*5/100 = 150,00 TL,

İşveren tarafından ödenmesi gereken tutar ise Hazinece karşılanmayan genel sağlık sigortası primi işveren ve sigortalı hissesi (%2,5+%5) ile kısa vadeli sigorta kolları primi (%2) olmak üzere prime esas kazanç tutarı üzerinden toplam %9,5’lik kısma ilişkin sigorta primi ise;

İşveren tarafından ödenmesi gereken tutar = (3.000,00*9,5)/100= 285,00 TL, olacaktır.”¹⁸⁶

3.4. 5746 Sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri

“5746 sayılı Kanun’un amacı; Ar-Ge ve yenilik yoluyla ülke ekonomisinin uluslararası düzeyde rekabet edebilir bir yapıya kavuşturulması için teknolojik bilgi üretilmesini, üründe ve üretim süreçlerinde yenilik yapılmasını, ürün kalitesi ve standardının yükseltilmesini, verimliliğin artırılmasını, üretim maliyetlerinin düşürülmesini, teknolojik bilginin ticarileştirilmesini, rekabet öncesi işbirliklerinin geliştirilmesini, teknoloji yoğun üretim, girişimcilik ve bu alanlara yönelik yatırımlar ile Ar-Ge’ye ve yeniliğe yönelik doğrudan yabancı

¹⁸⁶2013/30 S. SGK Genelgesi, 6486 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi teşviki düzenlemeleri, s.4

sermaye yatırımlarının ülkeye girişinin hızlandırılmasını, Ar-Ge personeli ve nitelikli işgücü istihdamının artırılmasını desteklemek ve teşvik etmektedir.”¹⁸⁷

3.4.1. 5746 sayılı Sigorta Prim Teşvikinin Kapsamı

12.3.2008 tarihli ve 26814 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak 1.4.2008 tarihi itibariyle yürürlüğe giren 28.2.2008 tarihli ve 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanununun 2. maddesinde yazılı olduğu üzere destek ve teşvikler,

- Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı tarafından 12/4/1990 tarihli ve 3624 sayılı Kanuna göre oluşturulan teknoloji merkezleri (teknoloji merkezi işletmeleri)

- Türkiye’deki Ar-Ge Merkezleri
- Ar-Ge projeleri ve rekabet öncesi işbirliği projeleri
- Teknogirişim sermayeli işyerlerini kapsamaktadır.

Aynı kanunun “İndirim, istisna, destek ve teşvik unsurları” başlıklı 3 üncü maddesinin “Sigorta primi desteği” konulu üçüncü fıkrası gereği Ar-Ge projelerinin kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülmesini esastır.¹⁸⁸

31.7.2008 tarihli, 26953 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak 1.8.2008 tarihi itibariyle yürürlüğe giren Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliğinin “Sigorta primi desteği uygulaması” başlıklı 11 inci maddesinde teşvik kapsamına giren yerler açıklanırken de yukarıda şartlara işyerlerinde çalışan Ar-Ge ve destek personeli ile 26.06.2001 tarihli ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun geçici 2nci maddesi uyarınca ücreti gelir vergisinden istisna olan personeli teşvik kapsamı içine almıştır.¹⁸⁹

Yine aynı yönetmeliğin aynı maddesinde teşvik kapsamında projelere Ar-Ge ve Rekabet öncesi İşbirliği Projeleri ile birlikte yenilik projeleri de sayılmıştır.

Aynı yönetmeliğin 11. Maddesinin 10. Fıkrası ile “Kanun kapsamında sigorta primi işveren hissesi desteğinden yararlanan sigortalılardan dolayı ayrıca, 5084 sayılı Kanunun

¹⁸⁷ Gelir İdaresi Başkanlığı, <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1295>, 23.04.2014

¹⁸⁸ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080312-2.htm> Tarih 01.7.2013

¹⁸⁹ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> Tarih 01.7.2013

değişik 4 üncü maddesi ve 22.5.2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununun 30 uncu maddesinde öngörülen sigorta primi işveren hissesi desteğinden yararlanılamaz.”¹⁹⁰ 5746 sayılı kanunun sağladığı teşvike öncelik tanınmış olup mükerrer istifade yasaklanmıştır.

Kanunun 4. Maddesinin 4. Fıkrası gereği “Bu Kanun kapsamındaki indirim, istisna, destek ve teşviklerden yararlananlar; 193 sayılı Kanunun 89 uncu Maddesinin birinci fıkrasının (9) numaralı bendi, 5520 sayılı Kanunun 10 uncu Maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ve 29.1.2004 tarihli ve 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun aynı mahiyetteki hükümlerinden ayrıca yararlanamazlar.”¹⁹¹

Kapsam dışı bırakılanlar,

1.8.2008 tarihi itibariyle yürürlüğe giren Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliğinin “Sigorta primi desteği uygulaması” başlıklı 11 inci maddesinin 16. Fıkrası gereği aşağıda yazılı sigortalılar kapsam dışı tutulmuştur.

- Kamu Personeli
- Sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar
- 5.6.1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde eğitim gören öğrenciler
- Topluluk Sigortasına tabi çalışanlar,

Kamu personeli ile aylık sosyal güvenlik destek primine tabi olarak çalıştırılan personelden, araçlar (taşeronlar) tarafından çalıştırılan sigortalılardan, 5.6.1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler ve topluluk sigortasına tabi olanlardan dolayı, yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.¹⁹²

Teşvikte Kapsama Dâhil Edilen Kamu Çalışanları

2009 yılında 5904 sayılı kanunla eklenen aşağıda yazılı fıkra ile kamu personelinin kapsamı daraltılarak bazı kamu çalışanları da kapsama dahil edilmiştir.

“(Ek: 16.6.2009–5904/27 M.) Kamu personeli: 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun eki (I), (II), (III) ve (IV) sayılı cetvellerde yer alan kamu

¹⁹⁰ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> Tarih 01.7.2013

¹⁹¹ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080312-2.htm> Tarih 01.7.2013

¹⁹² 2008/85 SGK S. Genelge, Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi, s.7

idarelerinde, il özel idareleri ve belediyeler ile bunlara bağılı kuruluşlarda, üyelerinin tamamı köylerden oluşun birlikler dışındaki mahalli idare birliklerinde, döner sermayeli kuruluşlarda, kanunla kurulan fonlarda, kefalet sandıklarında, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağılı ortaklıkları ile 5018 sayılı Kanun kapsamı dışındaki özel bütçeli kamu idarelerinde çalışan memurlar ile diğer kamu görevlilerini ve diğer personeli (Bu kamu görevlilerinin ilgili mevzuat kapsamında sahip oldukları özlük haklarına sahip olmayanlardan geçici olarak ve proje süresiyle sınırlı olarak istihdam edilenler bu Kanun uygulamasında kamu personeli sayılmaz.)¹⁹³ 16.6.2009 tarihli ve 5904 sayılı Kanunun 27nci maddesiyle; bu Kanunun 2nci maddesinin birinci fıkrasına (g) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki bent eklenmiş ve mevcut (ğ) bendi (h) bendi olarak teselsül ettirilmiştir. Bu madde hükmü 3.7.2009 tarihini izleyen aybaşında yürürlüğe girecektir.”

Aynı Yönetmeliğin 11. Maddesinin 18. Fıkrası gereği Kanun kapsamında düzenlenen aylık prim ve hizmet belgelerinden dolayı tahakkuk eden işsizlik sigortası primleri hakkında işveren hissesi sigorta primi desteği uygulanmaz.¹⁹⁴

3.4.2. Sigortalı ve İşyeri Açısından Şartlar

Sigortalı yönünden aranan şartlar

a)Ar-Ge ve destek personeli olması veya 26.06.2001 tarihli ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun geçici 2nci maddesi uyarınca ücreti gelir vergisinden istisna olan personel olmalı,¹⁹⁵

“5746 sayılı Kanun çeşidi seçilmek suretiyle düzenlenecek olan aylık prim ve hizmet belgeleri ile;

Ar-Ge merkezlerinin, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülen Ar-Ge ve yenilik projeleri ile rekabet öncesi işbirliği projelerinde ve tekno-girişim sermaye desteklerinden yararlanan işletmelerin Ar-Ge faaliyetlerinde doğrudan görevli olan araştırmacı ve teknisyenlerinin (Ar-Ge personelinin) tamamı ile Ar-Ge personel sayısının yüzde onunu aşmamak kaydıyla Ar-Ge faaliyetlerine katılan veya bu faaliyetlerle doğrudan ilişkili yönetici, teknik eleman, laborant, sekreter, işçi ve benzeri personel (destek personeli) ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun geçici 2nci maddesi uyarınca ücreti gelir

¹⁹³ Başbakanlık, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5746.pdf>, 30.5.2014

¹⁹⁴ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm>, 01.7.2013

¹⁹⁵ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> Tarih 01.7.2013

vergisinden istisna tutulmuş fiilen çalışan personel ”¹⁹⁶ 5746 sayılı kanunun sağladığı teşvikten yararlanabilir.

5746 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi işveren hissesi desteğinden;

1)Teknoloji merkezi işletmelerinde, Ar-Ge merkezlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülen Ar-Ge ve yenilik projeleri ile rekabet öncesi işbirliği projelerinde ve teknoloji sermaye desteklerinden yararlanan işletmelerin:

Ar-Ge personel sayısının yüzde onunu aşan destek personelinden dolayı, Ar-Ge faaliyetlerinde doğrudan görevli olmadığı gibi Ar-Ge faaliyetlerine katılmayan ve bu faaliyetlerle doğrudan ilişkisi de bulunmayan personelinden dolayı,

2)Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde faaliyet gösteren işyerlerinde çalışmakla birlikte, ücretinden gelir vergisi kesilen personelden dolayı yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.¹⁹⁷

16.6.2009 tarihli ve 5904 sayılı Kanunun 28 inci maddesiyle; bu maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesinde, ikinci, üçüncü ve yedinci fıkralarında yer alan “kanunla kurulan vakıflar” ibareleri, “kanunla kurulan veya teknoloji geliştirme projesi anlaşmaları kapsamında uluslararası kurumlardan ya da kamu kurum ve kuruluşlarından Ar-Ge projelerini desteklemek amacıyla fon veya kredi kullanan vakıflar” şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir. Bu madde hükmü 3.7.2009 tarihini izleyen aybaşıda yürürlüğe girmiştir. Böylelikle vakıfların kapsamı genişletilmiştir.¹⁹⁸

5746 sayılı Kanunun 4. Maddesince bu kanundan yararlanan sigortalıların bu Kanunda öngörülen şartları taşıyıp taşımadıkları ilişkin tespitler en geç iki yıllık süreler yapılarak denetlenmesi gerekmektedir.

b)28.2.2008 tarihli ve 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanunun dördüncü maddesi gereği aynı kanunun 3 üncü Maddesinde belirtilen gelir vergisi stopajı ve sigorta primi işveren hissesine ilişkin teşviklerden yararlanacak olan destek personelinin tam zaman eşdeğeri sayısı, toplam tam zamanlı Ar-Ge personeli sayısının yüzde onunu geçemez.¹⁹⁹

Destek personelinin tam zaman eşdeğeri sayısı, toplam tam zamanlı Ar-Ge personeli sayısının yüzde onunu geçmesi halinde 31.07.2008 tarihli Araştırma Ve Geliştirme

¹⁹⁶ 2008/85 SGK S. Genelge, Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi, s.6

¹⁹⁷ 2008/85 SGK S. Genelge, Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi s. 7

¹⁹⁸ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5746.pdf>, 30.5.2014

¹⁹⁹ Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080312-2.htm>, 01.7.2013

Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama Ve Denetim Yönetmeliğın 11. Maddesinin 10. Fıkrasındaki gibi kúsuratlar tama iblağ edildikten sonra “brüt ücreti en az olan destek personelinin ücretinden başlamak üzere sigorta primi işveren hissesi teşviki uygulanır. Brüt ücretlerin aynı olması hâlinde, sigorta primi işveren hissesi teşviki uygulanacak destek personeli işverence belirlenir.”²⁰⁰

c) Sigortalıların fiilen çalışmaları şarttır.

İlgili Yönetmeliğın 11. Maddesinin 7. Fıkrası gereğı “Sigorta Prim İşveren desteğinin hesaplanmasında bu kapsamdaki personelin, fiilen Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerine ayırdıkları zamanın, toplam çalışma zamanına oranı dikkate alınır.”

Aynı yönetmeliğın 11. Maddesi 8. Fıkrası gereğı “Kapsama giren personelin ay içindeki çalışmalarının tamamının Ar-Ge ve yenilik faaliyetleriyle ilgili olması hâlinde hak kazanılmış hafta tatili ve yıllık ücretli izin süreleri de bu kapsamda değerlendirilir. Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinde kısmi zamanlı olarak çalışan personelin hak kazanılmış hafta tatili ve yıllık ücretli izin süreleri sigorta primi işveren hissesi desteğı uygulamasında dikkate alınmaz.”²⁰¹

d) Her bir sigortalı için teşvikten yararlanılan azami süre beş yıldır.

“İşveren hissesi sigorta prim desteğı, kapsama giren her bir personel için Kanunda sayılan şartları taşımaları kaydıyla, Kanuna göre Sosyal Güvenlik Kurumuna ilk defa bildirilmeye başlanılan tarihten itibaren beş yılı aşmamak üzere uygulanır. Destekten yararlanılmaya başlandıktan sonra herhangi bir sebeple çalışmaya ara verilmesi veya destekten yararlanılmaya başlandıktan sonra işten ayrılıp aynı işe tekrar başlanması ya da Kanun kapsamına giren başka bir işyerinde çalışmaya başlanması bu süreyi uzatmaz.”²⁰²

e) Sigortalılara yapılan ücret dışı ek ödemeler sigorta prim desteğine tabi değildir.

“Kanun kapsamına giren sigortalılara ücret dışında yapılan ödemeler, Kanun kapsamında düzenlenen aylık prim ve hizmet belgesinde yer alan prime esas kazançta dâhil

²⁰⁰ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliğı, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

²⁰¹ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliğı, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

²⁰² Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliğı, 11. M/9, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

edilmez. Bu ödemeler, destek kapsamına girmeyen aylık prim ve hizmet belgesiyle Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilir”²⁰³

İşyeri yönünden aranan şartlar

a)“Teknoloji merkezi işletmelerinin TEKMER müdürlüğünden, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından desteklenen Ar-Ge ve yenilik projelerinde desteği veren kamu kurum/kuruluşu veya kanunla kurulan vakıftan, uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülen Ar-Ge ve yenilik projeleri için TÜBİTAK’tan, Ar-Ge merkezleri ile rekabet öncesi işbirliği projeleri için Sanayi ve Ticaret Bakanlığında, teknogirişim sermaye desteği alan işletmeler için merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında ücreti gelir vergisinden istisna tutulan personel çalıştıran işverenlerin, sigortalının bölgede fiilen çalışıp çalışmadığını denetlemekle yükümlü yönetici şirketten alacakları belgeyle işyerinin bağlı bulunduğu Sosyal Güvenlik (Devredilen SSK) İl Sigorta Müdürlüğüne yazılı olarak müracaat etmeleri şarttır.”²⁰⁴

İşletme ancak “Kanunda aranan şartların taşındığına ve bu Yönetmeliğin ilgili maddeleri gereğince destekten yararlanmaya hak kazanıldığına ilişkin ilgili kurum, kuruluş veya denetimle görevli şirket tarafından düzenlenen belgenin alındığı tarihten itibaren” yararlanabilir.²⁰⁵

“Ar-Ge ve yenilik faaliyetleriyle ilgili birden fazla işyerinin olması durumunda, kapsama giren her bir işyeri için ayrı başvuru yapılır ve her bir işyeri ayrı ayrı değerlendirilir. İşyerlerinin, aynı organizasyon yapısı içinde ayrı bir birim şeklinde örgütlenmiş birden fazla Ar-Ge merkezinin bulunması durumunda, her bir Ar-Ge merkezi için yeni işyeri dosyası tescil edilmek suretiyle ayrı başvuru yapılır.”²⁰⁶

b)“İşverenlerin, işveren hissesi sigorta prim desteğinden yararlanabilmeleri için kapsama giren sigortalıların çalışmalarına ilişkin aylık prim ve hizmet belgelerini yasal süresi

²⁰³ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, 11. M/17, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

²⁰⁴ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, 11. M/3, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

²⁰⁵ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, 11. Madde, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

²⁰⁶ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, 11. M. 13.f, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

içinde Sosyal Güvenlik (Devredilen SSK) İl Sigorta Müdürlüğüne vermeleri zorunludur. Söz konusu belgenin yasal süresi dışında verilmesi hâlinde, Kanunda belirtilen sigorta primi işveren hissesi desteğinden yararlanılamaz ve bu belgelerdeki sigorta primlerinin sigortalı ve işveren hisselerinin tümü işverenlerden tahsil edilir.”²⁰⁷

“Kapsama giren sigortalılara ilişkin aylık prim ve hizmet belgelerinin yasal süresi içinde verilmesi hâlinde, tahakkuk eden sigorta primi işveren hissesinin yarısı ile sigortalı hissesinin işverenlerce ödenip ödenmediğine bakılmaksızın, sigorta primi işveren hissesinin diğer yarısı Maliye Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır.”²⁰⁸

c)İşletmenin devrolması halinde Ar-Ge projesinin tamamlanmış olup olmaması belirleyici olmaktadır.” Tamamlanmamış bir Ar-Ge ve yenilik projesinin devredilmesi durumunda, Ar-Ge ve yenilik projesini devralan işletme, gerekli şartları taşıması hâlinde işveren hissesi sigorta primi desteğinden yararlanır. Buna karşın, tamamlanmış bir Ar-Ge ve yenilik projesinin devredilmesi durumunda, Ar-Ge ve yenilik projesini devralan işletme, işveren hissesi sigorta primi desteğinden yararlanamaz”²⁰⁹

d)İşverenin TİS kaynaklı ek ödemelere ait sigorta prim desteğinden yararlanması, sigortalılara ödenen ücret farkları TİS ’den kaynaklı ise hizmetleri ve ücretleri daha önce kanuna göre bildirilmiş olmak şartı ile “Ar-Ge yenilik faaliyetleriyle ilgili çalışmalara ait ücret farklarına ilişkin ek nitelikteki aylık prim ve hizmet belgelerinin toplu iş sözleşmesinin imzalandığı ayı takip eden ayın sonuna kadar Kuruma verilmesi hâlinde” mümkündür.²¹⁰

e)Üç aylık geçici vergilendirme dönemi itibari ile asgari 50 tam zamanlı eşdeğer Ar-Ge personeli çalıştırması şarttır.²¹¹

“Bir işletmenin Ar-Ge merkezi olabilmesi için, organizasyon yapısı içinde ayrı bir birim şeklinde örgütlenmiş, münhasıran yurt içinde araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunan, en az 50 tam zamanlı eşdeğer Ar-Ge personeli istihdam ediliyor olması gerekmektedir. Ar-Ge

²⁰⁷ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, 11. M. 5.f, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

²⁰⁸ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, 11. M. 6.f, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

²⁰⁹ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, 11. M. 14.f <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

²¹⁰ Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, 11. M. 15.f, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm> 01.7.2013

²¹¹ 2008/85 SGK sayılı Genelge, Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi, s.10

merkezinde çalışan tam zaman eşdeğer Ar-Ge personeli sayısı ise, fiilen çalışan Ar-Ge personelinin, çalışma sürelerine göre üçer aylık dönemler itibarıyla hesaplanan toplam çalışma süresinin, bir kişinin üç aylık tam zamanlı çalışma süresine bölünmesi suretiyle bulunacaktır. Buna göre, Ar-Ge merkezlerinde çalışan tam zaman eşdeğer Ar-Ge personeli sayısı; fiilen çalışan Ar-Ge personelinin üçer aylık dönemler itibarıyla bulunan toplam çalışma süresinin, 90 güne bölünmesi suretiyle hesaplanacaktır.²¹²

“(Ek: 6.2.2014–6518/101 M.) Bu Kanunun 2nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan elli tam zaman eş değer Ar-Ge personeli sayısını otuza kadar indirmeye, kanuni seviyesine kadar artırmaya veya sektörler itibarıyla belirlenen sınırlar dâhilinde farklılaştırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.”²¹³ Bu değişiklikle Bakanlar Kurulu Kararı ile 30 tam zaman eş değer Ar-Ge personeli çalıştıran işyerleri de kapsama alınabilecektir.

Eşdeğer Ar-Ge Personel Sayısının Bulunması

Eşdeğer Ar-Ge personel sayısı aşağıdaki şekilde hesaplanarak bulunur.

Tam zaman eşdeğer Ar-Ge personeli sayısı = Ar-Ge personelinin üç aylık dönemdeki Ar-Ge faaliyetleri ile ilgili prim ödeme gün sayısı / 90 (2008/85 SGK Genelge s.9) formülü üzerinden hesaplanacaktır.

Üçer aylık dönemler, geçici vergilendirme dönemleri olup,

Birinci üç aylık dönem; Ocak, Şubat, Mart,

İkinci üç aylık dönem; Nisan, Mayıs, Haziran,

Üçüncü üç aylık dönem; Temmuz, Ağustos, Eylül,

Dördüncü üç aylık dönem; Ekim, Kasım, Aralık, olarak dikkate alınacaktır.

Örnek. Ar-Ge merkezi belgesini almış olan (A) Anonim Şirketinin Ar-Ge Merkezinde çalıştırdığı Ar-Ge personelinin, Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri ile ilgili olarak 2013 yılı dördüncü üç aylık dönemdeki prim ödeme gün sayısının;

2013/Ekim ayında; 1.500 gün,

2013/Kasım ayında; 1.464 gün,

2013/Aralık ayında; 1.795 gün, olduğu varsayıldığında,

2013 yılı dördüncü üç aylık dönem itibarıyla; toplam prim ödeme gün sayısı $1.500 + 1.464 + 1.795 = 4.759$,

²¹² 2008/85 SGK Genelge s.9

²¹³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5746.pdf>, 30.5.2014

Tam zaman eşdeğer Ar-Ge personel sayısı ise, $4.759 / 90 = 52,88$ olacaktır.

Üç aylık geçici vergilendirme dönemi itibariyle asgari 50 tam zaman eşdeğer Ar-Ge personeli çalıştırma şartını yerine getiren Ar-Ge merkezleri 5746 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi işveren hissesi desteğinden yararlanılabilecekler, buna karşın üç aylık geçici vergilendirme dönemi itibariyle asgari 50 tam zaman eşdeğer Ar-Ge personeli çalıştırma şartını yerine getiremeyen Ar-Ge merkezleri, şartların tekrar sağlandığı üç aylık geçici vergilendirme dönemine kadar söz konusu destekten yararlanamayacaklardır.²¹⁴

3.4.3. 5746 Sayılı Kanun ile Getirilen Prim Teşvikleri ve Hesaplanması

Kanunun 3. Maddesinde Ar-Ge Teşvikleri aşağıda başlıklar halinde yazılıdır.

“(1) Ar-Ge indirimi: Teknoloji merkezi işletmelerinde, Ar-Ge merkezlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslararası fonlarca desteklenen Ar-Ge ve yenilik projelerinde, rekabet öncesi işbirliği projelerinde ve teknoloji girişim sermaye desteklerinden yararlananlarca gerçekleştirilen Ar-Ge ve yenilik harcamalarının tamamı ile 500 ve üzerinde tam zaman eşdeğer Ar-Ge personeli istihdam eden Ar-Ge merkezlerinde ayrıca o yıl yapılan Ar-Ge ve yenilik harcamasının bir önceki yıla göre artışının yarısı, 13.6.2006 tarihli ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 10uncu maddesine göre kurum kazancının ve 31.12.1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 89 uncu maddesi uyarınca ticari kazancın tespitinde indirim konusu yapılır. Ayrıca bu harcamalar, 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununa göre aktifleştirilmek suretiyle amortisman yoluyla itfa edilir, bir iktisadi kıymet oluşmaması halinde ise doğrudan gider yazılır. Kazancın yetersiz olması nedeniyle ilgili hesap döneminde indirim konusu yapılamayan tutar, sonraki hesap dönemlerine devredilir. Devredilen tutarlar, takip eden yıllarda 213 sayılı Kanuna göre her yıl belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılarak dikkate alınır.

(2) Gelir vergisi stopajı teşviki: Kamu personeli hariç olmak üzere teknoloji merkezi işletmelerinde, Ar-Ge merkezlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülen Ar-Ge ve yenilik projelerinde, teknoloji girişim sermaye desteklerinden yararlanan işletmelerde ve rekabet öncesi işbirliği projelerinde çalışan Ar-Ge ve destek personelinin; bu çalışmalarını karşılığında elde ettikleri ücretlerinin doktoralı olanlar için yüzde doksanı, diğerleri için yüzde sekseni gelir vergisinden müstesnadır.

²¹⁴ 2008/85 SGK Genelge s.10

(3) Damga vergisi istisnası: Bu Kanun kapsamındaki her türlü Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri ile ilgili olarak düzenlenen kâğıtlardan damga vergisi alınmaz.

(4) Teknogirişim sermayesi desteği: Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri tarafından bu Kanunun 2nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendindeki koşulları taşıyanlara bir defaya mahsus olmak üzere teminat alınmaksızın 100.000 Yeni Türk Lirasına kadar teknogirişim sermayesi desteği hibe olarak verilir. Bu fıkra uyarınca yılı bütçesinde Ar-Ge projelerinin desteklenmesi amacıyla ödeneği bulunan merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin tümü tarafından yapılan ödemelerin toplamı, her takvim yılı için 10.000.000 Yeni Türk Lirasını geçemez. Bu tutarlar, takip eden yıllarda 213 sayılı Kanuna göre her yıl belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılmak suretiyle uygulanır.

29.3.2011 tarihli ve 6215 sayılı Kanunun 5inci maddesiyle, bu fıkroda yer alan “10.000.000 Yeni Türk Lirasını” ibaresi “50.000.000 Türk Lirasını” şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.”²¹⁵

(5) Sigorta primi desteği: Kamu personeli hariç olmak üzere teknoloji merkezi işletmelerinde, Ar-Ge merkezlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülen Ar-Ge ve yenilik projeleri ile rekabet öncesi işbirliği projelerinde ve tekno-girişim sermaye desteklerinden yararlanan işletmelerde çalışan Ar-Ge ve destek personeli ile 26.6.2001 tarihli ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun geçici 2nci maddesi uyarınca ücreti gelir vergisinden istisna olan personelin; bu çalışmalarını karşılığında elde ettikleri ücretleri üzerinden hesaplanan sigorta primi işveren hissesinin yarısı, her bir çalışan için beş yıl süreyle Maliye Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır.”²¹⁶

31.07.2008 tarih 26953 sayılı “Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama Ve Denetim Yönetmeliği” 11. Maddesinde yazılı olduğu üzere her bir sigortalı için “sigorta primi işveren hissesinin yarısı, beş yılı aşmamak üzere Maliye Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır.”²¹⁷

Sigorta primi işveren hissesi desteği uygulaması 2023 yılına kadar devam edecektir.²¹⁸

²¹⁵ Başbakanlık, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5746.pdf>, 30.05.2014

²¹⁶ Başbakanlık, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080312-2.htm>, 1.7.2013

²¹⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080731-2.htm>, 1.7.2013

²¹⁸ 2008/85 SGK sayılı Genelge, Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi, s.9

Sigorta Primi İşveren Hisselinin Maliye Bakanlığınca Karşılancak Kısmının Hesaplanması

Tablo 7: 5746 sayılı Ar-Ge Teşvik Kanunu Sigorta İşveren Payının Maliye Bakanlığınca Karşılancak Kısmının Örnek Hesaplanması

Teşvikten yararlanan 100 kişi Sigorta Primine Esas Kazanç Toplamı	Maliye Bakanlığının fonundan karşılanacak tutar (SPEK işveren hissesinin yarı tutarı)	İşveren tarafından ödenmesi gereken tutar (SPEK işveren hissine düşen kalan yarı kısmı ile sigortalı hissesine düşen kısmı)
470.000 TL	$(470.000 * 20,5 / 100) / 2 = 48.175$ TL	$(470.000 * 20,5 / 100) / 2 = 48.175$ TL İşveren Hissesi kalan kısmı $470.000 * 14 / 100 = 65.800$ TL Sigortalı hissesi 65.800 TL + 48.175 TL = 113.975 TL ödenecek tutar

Kaynak: 2008/85 sayılı SGK Genelgesi, s. 13

3.5. 5084 Sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri

Günümüzde hala yürürlüğü devam eden 5084 sayılı kanun teşvikinin istihdam üzerinde etkilerinin daha iyi anlaşılması için ilk yürürlük tarihi olan 2004 yılı ve sonrası düzenlemelere de yer verildi.

Bu Kanunun amacı; bazı illerde vergi ve sigorta primi teşvikleri uygulamak, enerji desteği sağlamak ve yatırımlara bedelsiz arsa ve arazi temin etmek suretiyle yatırımları ve istihdam imkânlarını artırmaktır.²¹⁹

²¹⁹ www.bosb.org.tr/mevzuatdos.asp?id=20, 30.6.2014

3.5.1. 5084 sayılı Kanun ile Sağlanan Teşviklerin Kapsamı

5084 sayılı Kanunun kapsamı ikinci maddesinde “Bu Kanun;

a) Vergi ve sigorta primi teşvikleri ile enerji desteği açısından Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca 2001 yılı için belirlenen fert başına gayrisafi yurt içi hâsıla tutarı 1500 ABD Doları veya daha az olan illeri,

b) Bedelsiz arsa ve arazi temini açısından (a) bendindeki iller ile kalkınmada öncelikli yöreler kapsamındaki diğer illeri kapsar.”²²⁰ yazılmıştır.

Aynı kanunun çeşitli hükümler başlıklı 7. Maddesinde

a) “8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 4.1.2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine tâbi olan hizmet ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetler hakkında 3, 4 ve 6ncı madde hükümleri uygulanmaz.

b) ...

c) Mevcut ve faaliyette bulunan işletmelerin devredilmesi, birleşmesi, bölünmesi veya nevi değiştirmesi gibi haller, 3, 4 ve 6ncı maddelerin uygulamasında yeni işe başlama olarak değerlendirilmez.

e) Yönetim ve kontrolü elinde bulunduracak şekilde doğrudan veya dolaylı ortaklık ilişkisi bulunan şirketler arasında istihdamın kaydırılması, şahıs işletmelerinde işletme sahipliğinin değiştirilmesi gibi ek bir kapasite ve istihdam artışına neden olmayan, sadece teşviklerden yararlanmak amacıyla yapılan işlemler, bu Kanunla getirilen teşviklerden yararlanamaz.

g) Kamu işletmeleri hakkında 4 üncü madde hükmü uygulanmaz.”²²¹

7. maddenin b, d ve f bentleri sigorta prim teşviki ile ilgisi olmadığı için yer verilmedi.

5084 sayılı kanunun kapsamını yukarıda yazılı hükümler çerçevesinde madde madde açıklanacak olursa;

1)İşverenler 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve 4734 sayılı Kamu ihale kanunlarına tabi yaptıkları her türlü hizmet ve yapım işlerinde bu kanunun sağladığı teşviklerden yararlanamazlar.

5350 sayılı Yatırımların Ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 6 maddesi ile 5084 sayılı

²²⁰ http://www.alomaliye.com/5084_sayili_kanun_yatirim.htm, 1.7.2013

²²¹ http://www.alomaliye.com/5084_sayili_kanun_yatirim.htm, 1.7.2014

kanunun 7. maddenin a bendine “ve uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden” ibaresi eklenmiştir.

“2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun yanı sıra 5350 sayılı Kanunla, uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan hizmet ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetler de teşvik kapsamı dışında tutulduğundan, 1.4.2005 tarihinden itibaren uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden hizmet ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyette bulunacak işverenler, bu faaliyetlerine ilişkin istihdamları dolayısıyla sigorta primi işveren hissesi teşvikinden yararlanamayacaklardır.

Bununla birlikte, Kanun kapsamına giren illerde 1.4.2005 tarihinden önce uluslararası anlaşmalara göre, hizmet ve yapım işlerine fiilen başlamış olan ve bu nedenle 5084 sayılı Kanunun 5350 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki 4 üncü maddesinde yer alan sigorta primi işveren hissesi teşvikinden yararlanmaya başlayan işverenlerin taahhüt ettikleri iş sonuçlanıncaya kadar teşvikten yararlanmaya devam edeceklerdir.”²²²

2)Mevcut ve faal işletmelerin devri, birleşmesi, bölünmesi veya nevi değiştirmesi yine ilgili teşviklerden yararlanmak açısından yeni işe başlama kabul edilmeyecektir. Yine ek bir kapasite ve istihdam artışına neden olmayan, sadece teşviklerden yararlanmak için yapılan değişiklikler teşvik kapsamı dışında kalacaktır.

Bu bağlamda,

— Mevcut ve faaliyette bulunan işletmelerin devredilmesi, birleşmesi, bölünmesi veya nevi değiştirmesi,

— Mevcut bir işletmenin kapatılarak değişik bir ad veya unvan veya bir iş birimi olarak açılması,

— Yönetim ve kontrolü elinde bulunduracak şekilde doğrudan veya dolaylı ortaklık ilişkisi bulunan şirketler arasında istihdamın kaydırılması,

—Şahıs işletmelerinde işletme sahipliğinin değiştirilmesi, gibi ek bir kapasite ve istihdam artışına neden olmayan işlemler sonucu sigorta primi işveren hissesi teşvikinden yararlanılması mümkün bulunmamaktadır. “²²³

12.05.2005 tarih 25819 S. RG 5350 sayılı Yatırımların Ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 6 maddesi ile ilgili kanunun kapsamında değişikliğe gidilmiştir.

²²² 16–344 S. Genelge, 5084 sayılı Kanunda 5350 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler, s.10

²²³ 16–344 S. SGK Genelge, 5084 sayılı Kanunda 5350 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler, s.6

7. maddenin c bendine “1.10.2003 tarihinden sonra özelleştirme kapsamında devir alınan işletmeler hariç olmak üzere, “ ibaresi eklenmiştir.

Böylelikle uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan her türlü hizmet ve yapım işleri de teşvik kapsamı dışına çıkartılırken 01.10.2003 ten sonra özelleştirme kapsamında devir alınan işletmelerin devredilmesi, birleşmesi, bölünmesi veya nevi değiştirilmesi halleri yeni işe başlama olarak değerlendirilecektir.

3)Tüm kamu işletmeleri teşvik kapsamı dışına çıkarılmıştır.

4)5084 sayılı kanunun dördüncü maddesi gereği gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayanlar sigorta prim teşvik kapsamı dışındadır.

5)“Aylık sosyal güvenlik destek primi, işsizlik sigortası primi ve topluluk sigortası primlerinin işveren hissesi tutarları teşvik kapsamına dahil edilmeyecektir.”²²⁴

6)Kapsam içine alınan iller

5084 sayılı Kanun kapsamına; 2’nci maddenin (a) bendi çerçevesinde, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca 2001 yılı için belirlenen fert başına gayrisafi yurtiçi hasıla tutarı 1500 ABD Doları veya daha az olan Adıyaman, Afyon, Ağrı, Aksaray, Amasya, Ardahan, Batman, Bartın, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Çankırı, Diyarbakır, Düzce, Erzincan, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırşehir, Malatya, Mardin, Muş, Ordu, Osmaniye, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tokat, Uşak, Van ve Yozgat illeri dahil olmak üzere 36 il girmektedir.²²⁵

12.05.2005 tarih 25819 S. RG 5350 sayılı Yatırımların Ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 1. maddesi ile 5084 sayılı kanunu 2 nolu kapsam maddesine “ ile bu iller dışında kalan ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca 2003 yılı için belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre endeks değeri eksi olan illeri,” ibaresi eklenmek sureti ile kapsama alınan il sayısı artırılmıştır.²²⁶

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca 2003 yılı için belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre endeks değeri eksi olan Kilis, Tunceli, Kastamonu, Niğde, Kahramanmaraş, Çorum, Artvin, Kütahya, Trabzon, Rize, Elazığ, Karaman ve Nevşehir olmak

²²⁴ 2008/31 S. SGK Genelgesi, 5084 sayılı Kanunun 4. ve 7. maddelerinde 5568 ve 5615 sayılı Kanunlarla Yapılan Düzenlemeler, s.2

²²⁵ 16–314 S. SSK Ek Genelgesi, Yatırımların ve istihdamın teşvikine ilişkin 5084 sayılı Kanun uyarınca yapılacak işlemler, s.1

²²⁶ http://www.alomaliye.com/5350_sayili_kanun_5084.htm, 10.7.2013

üzere 13 il daha 1.4.2005 tarihi itibariyle kapsama dâhil edilerek toplam 49 İl’de faaliyet gösteren gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olan işverenlerin diğer teşviklerin yanı sıra sigorta primi işveren hissesi teşvikinden şartları taşımaları kaydıyla yararlanma imkanı sağlanmıştır.²²⁷

Gerek 5084 sayılı Kanunun 5350 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki 4 üncü maddesi uyarınca 36 ilde faaliyette bulunduğu halde, şartları yerine getirmediğinden teşvikten yararlanma hakkı kazanamamış, gerekse 01.04.2005 tarihinden itibaren yine bu illerde yeni işe başlayanlar yeni hükümler çerçevesinde teşvikten yararlanabileceklerdir.²²⁸

28.03.2007 tarih 5615 sayılı kanunla 5084 sayılı kanuna eklenen geçici madde ile aynı şartları sağlaması halinde Gökçeada ve Bozcaada da kapsam içine alınmıştır.²²⁹

3.5.2. Sigortalı ve İşyeri Açısından Aranan Şartlar

Sigortalılar açısından aranan teşvikler

1.Sigortalı Sayısının Tespiti

5084 sayılı bordro Kanununun 7. maddesinde, “Kapsama dâhil olan illerde bulunan iş yerleri dolayısıyla birden fazla verilmesi durumunda işçi sayısı olarak, 6ncı madde uygulamasında ilgili işkolu veya sektörde faaliyet gösteren işletmelere ilişkin bordrolardaki işçi sayısının toplamı dikkate alınır. Mevcut bir işletmenin kapatılarak değişik bir ad veya unvan veya bir iş birimi olarak açılması halinde, bu faaliyet ile ilgili olarak bu Kanun hükümleri uygulanmaz”²³⁰

Teşvik çalıştırılan işçi bazında değil uygulamadan yararlanabilen işçi sayısı dikkate alınarak toplu olarak yapılacaktır.

18.05.2005 tarih 5350 sayılı Yatırımların Ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5084 S. kanununun 3. Maddesinde yapılan değişiklikle kapsam genişletilen yerlerde teşvikten yararlandırılacak sigortalı sayısı ile ilgili;

²²⁷ https://www.alomaliye.com/ssk_genelgesi_16_344.htm,10.7.2013

²²⁸ 16–344 S. Genelge, 5084 sayılı Kanunda 5350 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler, s.7

²²⁹ 5615 S. Kanun, http://www.ekonomi.gov.tr/upload/f557f111-d8d3-8566-4520386edab5da9d/5615_kanun_2.pdf, 1.7.2013

²³⁰ http://www.alomaliye.com/5084_sayili_kanun_yatirim.htm, 10.7.2013

Teşvikten yararlandırılacak toplam işçi sayısı 01.04.2005 tarihinden önce son bildirdikleri prim bildirgesindeki mevcut işçi sayısını geçmemek kaydı ile ilave istihdam ettikleri işçi sayısının iki katını geçemeyeceği şeklinde bir kıstas getirilmiştir.²³¹

İşyeri sigortalı çalışan sayısının tespiti yapılırken 1.4.2005 tarihinden önce işe başlamış olan işverenlerin 1.1.2005 tarihinden önce Kuruma verilen en son aylık prim ve hizmet belgesinden 2004/Kasım ayına ait aylık prim ve hizmet belgesinin anlaşılması gerekmektedir birlikte, 2004/Aralık ayına ait aylık prim ve hizmet belgesinin bu tarihten (1.1.2005 tarihinden) önce verilmiş olması halinde, bu defa 2004/Aralık ayına ait aylık prim ve hizmet belgesi de dikkate alınacaktır.

2004 Kasım ayında sigortalı çalıştırılmış olmasına rağmen, bu aya ait prim ve hizmet belgesinin verilmemiş olması veya sözü edilen belgenin süresinden (1.1.2005 tarihinden) sonra verilmiş olması halinde, bu belgede kayıtlı sigortalı sayısı dikkate alınmayacak, bunun yerine *01.01.2005 tarihinden önce o işyeri için usulüne uygun olarak verilmiş en son aylık prim ve hizmet belgesinde bildirilen sigortalı sayısı dikkate alınacaktır.*²³²

Çalışan sayısı tespitinde sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar (emekliler) sigortalı sayısının tespitinde dikkate alınacak, aday çırak, çırak ve öğrenciler ile topluluk sigortasına tabi olanlar ise sigortalı sayısının tespitinde nazara alınmayacaktır.²³³

2.Fiilen Çalışma Şartı

5084 sayılı kanununun 4. Maddesinde,

“1.10.2003 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu tarihten önce ilgili idareye vermiş oldukları en son dört aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilâve olarak yeni işe aldıkları ve bu iş yerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçiler için”²³⁴ yasa hükmünden anlaşıldığı üzere işçinin işyerinde fiilen çalışma şartı vardır.

3. Sigortalı aynı dönem içinde mevzuat hükümlerinden mükerrer faydalanamaz.

7. maddeye eklenen j) (Ek: 12.5.2005– 5350/6 m.) Bu Kanun kapsamındaki illerde bulunan işletmelerden, bu Kanunda düzenlenen destek unsurlarından diğer ilgili mevzuat uyarınca yararlanmakta olanlar; aynı dönem için ve mükerrer olarak, bu Kanunla sağlanan destek unsurlarından ayrıca yararlanamaz. Bu durumda, işletmelerin tercihleri dikkate alınmak suretiyle uygulama, destek unsurlarından sadece biriyle sınırlı olarak yapılır.”

²³¹ http://www.alomaliye.com/5350_sayili_kanun_5084.htm, 10.7.2013

²³² 16–344 S. Genelge, s.3

²³³ 2008/31 SGK Genelge, s.2

²³⁴ http://www.alomaliye.com/5084_sayili_kanun_yatirim.htm, 10.7.2013

12.05.2005 tarih ile yayınlanmakla birlikte yürürlük tarihi 06.02.2004 olup 5084 sayılı kanunun yürürlükten tarihinden geriye dönük geçerlidir.²³⁵

4.Sosyal Güvenlik Destek Primi veya Topluluk Sigortası Primine tabi olmayan çalışan olmalı,²³⁶

İşyeri Açısından Aranılan Şartlar

1.İşveren hissesine ait primlerin Hazinece karşılanabilmesi için işverenlerin çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu uyarınca aylık prim ve hizmet belgelerinin yasal süresi içerisinde Kuruma verilmedir.²³⁷

2.Sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin işçi hissesine isabet eden tutarı ile Hazinece karşılanmayan işveren hissesine ait tutarın ödenmiş olmasının şart olduğu, bu maddeye göre işveren tarafından ödenmesi gereken primlerin geç ödenmesi halinde, Hazinece Kuruma yapılacak ödemenin gecikmesinden kaynaklanan gecikme zammının, işverenden tahsil edilecektir.²³⁸

3. Asgari On İşçi Çalıştırma

18.05.2005 tarih 5350 sayılı Yatırımların Ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5084 sayılı kanunun 3. Maddesinde yapılan değişiklikle “1.4.2005 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, en az otuz işçi çalıştırmaları koşulu“, 01.04.2005 tarihinden önce işe başlayanlar için ise yine en az otuz işçi çalıştırmakla birlikte toplam işçi sayısını en az % 20 artırılması şartı getirilmiştir.²³⁹

28.03.2007 tarih 5615 sayılı Gelir Vergisi Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile asgari 30 işçi çalıştırma şartı 5084 sayılı kanunun 3. ve 4. Maddelerinin 4 bendinde değişiklik yapılmak sureti ile 30 yerine 10 olarak revize edilmiştir.²⁴⁰

5350 sayılı Kanun uyarınca yeni işe başlayan gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olan işverenler, en az 30 sigortalı çalıştırmaları koşuluyla (2007’de tekrar 10 oldu) işyerlerinde çalıştırdıkları tüm sigortalılardan dolayı sigorta primi işveren hissesi teşvikinden yararlanmaları

²³⁵ Alo Maliye, www.alomaliye.com/5350_sayili_kanun_5084.htm, 10.7.2013

²³⁶ 2008/31 S. SGK Genelgesi, 5084 sayılı Kanunun 4. ve 7. maddelerinde 5568 ve 5615 sayılı Kanunlarla Yapılan Düzenlemeler, s.2

²³⁷ 16-344 Sayılı Genelge, 5084 sayılı Kanunda 5350 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler, s.2

²³⁸ 16-344 Sayılı Genelge, 5084 sayılı Kanunda 5350 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler, s.3

²³⁹ Alo Maliye, www.alomaliye.com/5350_sayili_kanun_5084.htm, 10.7.2013

²⁴⁰Ekonomi Bakanlığı, www.ekonomi.gov.tr/upload/f557f111-d8d3-8566-4520386edab5da9d/5615_kanun_2.pdf

gerekmekle birlikte, uygulama işveren değil, işyeri bazında yapılacağından, aynı işverenin gerek kapsama giren birden fazla ilde, gerekse kapsama giren aynı ilde birden fazla işyerinin olması durumunda, her bir işyeri Kanunun aradığı şartları yerine getirip getirmediği yönünden ayrı ayrı değerlendirilecektir.²⁴¹

Teşvikten yararlanan bir işyerinde, daha sonra bu işyerinden sigortalı çıkarılması nedeniyle, bir sonraki ayda fiilen çalışan sigortalı sayısında azalma olmasına bağlı olarak, anılan işyeri işvereni, fiilen çalışan sigortalı sayısının on sigortalının altına düşmesi nedeniyle bu işyerinde sigortalı sayısı yeniden on sigortalıya ulaşmadıkça sigorta primi işveren hissesi teşvikinden yararlanamayacaktır.²⁴²

Kanun kapsamındaki illerde işverenlerin birden fazla işyeri bulunması durumunda ise, asgari on sigortalı çalıştırma şartı, işyerlerinin *her biri için ayrı ayrı aranacaktır.*²⁴³

4.Farklı İki ayrı aylık prim ve hizmet belgesi düzenlenmeli

5350 sayılı Kanunla, gerek 1.4.2005 tarihinden önce işe başlamış ve gerekse bu tarihten sonra işe başlamış olan işverenler kapsama alındığından, 1.4.2005 tarihinden önce işe başlamış ve 1.1.2005 tarihinden önce de Kuruma aylık prim ve hizmet belgesi vermiş olan işverenlerin çalıştırmış oldukları sigortalıların sigorta primlerinin işveren hissesinin Hazinece karşılanabilmesi için, işverenlerin teşvik kapsamına giren sigortalılarından dolayı ayrı, teşvik kapsamına girmeyen sigortalılarından dolayı ayrı olmak üzere farklı iki aylık prim ve hizmet belgesi düzenlemeleri gerekmektedir.²⁴⁴

5. Organize Sanayi veya Endüstri Bölgelerinde faal işletmelerin bunu belgelendirmeleri

5350 sayılı Kanun kapsamına giren işyerlerinin, organize sanayi veya endüstri bölgelerinde bulduklarının, organize sanayi bölgesi yönetim kurulundan veya ticaret ya da sanayi odalarından alınacak bir belge ile kanıtlanması gerektiğinden, bu belgenin Kuruma verilmemesi halinde, sigorta primlerinin işveren hissesinin %80'inin Hazinece karşılanması yoluna gidilecektir. Söz konusu belge başlangıçta bir kez verilecek olup, değişiklik olmadığı sürece takip eden aylarda tekrar verilmeyecektir.²⁴⁵

²⁴¹ 16-344 S. Genelge, 5084 sayılı Kanunda 5350 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler, s.7

²⁴² 2008/31 SGK Genelge, s.2

²⁴³ 2008/31 SGK Genelge, s.2

²⁴⁴ 16-344 S. Genelge, 5084 sayılı Kanunda 5350 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler, s.5

²⁴⁵ 16-344 S. Sayılı Genelge, 5084 sayılı Kanunda 5350 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler, s.5

3.5.3. 5084 Sayılı Kanun İle Sağlanan Teşvikler

29.01.2004 Tarih 5084 Sayılı Yatırımların Ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 3, 4, 5 ve 6. Maddelerinde teşvikler açıklanmıştır.

Yukarıda kapsam ve şartlarını ilgili kanunla sağlanan sigorta prim destekleri üzerine açıklanmış olmakla birlikte ağırlıklı şartlar tüm teşviklerde sabit olmakla birlikte bazı farklılıklar gösterebilmekte olup bu farklılıklar üstünde durulmamak kaydı ile ilgili teşvikler şu şekildedir.

1)5084 sayılı Kanunun 3. Maddesi ile:

Gelir Vergisi Stopaj Teşviki:

“İşçilerin ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için % 80'i, verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilir.

Terkin edilecek tutar, yeni işe alınan işçi sayısı ile asgari ücret üzerinden ödenmesi gereken verginin çarpımı sonucu bulunacak tutarın organize sanayi ve endüstri bölgelerindeki iş yerlerinde tamamını, diğer yerlerdeki iş yerlerinde ise % 80'ini aşamaz.”²⁴⁶

2)Aynı kanunun 5. Maddesi ile:

Bedelsiz arsa ve arazi tahsisi

“Bu Kanunun 2nci maddesinin (b) bendi kapsamındaki illerde en az on kişilik istihdam öngören yatırımlara girişen gerçek veya tüzel kişilere; Hazineye, katma bütçeli kuruluşlara, belediyelere veya il özel idarelerine ait arazi veya arsaların mülkiyeti bedelsiz olarak devredilebilir. Ancak, organize sanayi veya endüstri bölgelerinde yer alabilecek yatırımlar için bu bölgelerde tahsis edilecek boş parsel bulunmaması şartı aranır.”²⁴⁷ 5615 sayılı kanunla yapılan değişiklikle 49 yıl süreli kısıt getirilmiştir.²⁴⁸

3)Aynı kanunun 6. Maddesi ile:

Enerji Desteği:

“ Fiilen ve sürekli olarak asgari on işçi çalıştıran işletmelerin elektrik enerjisi giderlerinin % 20'si Hazinece karşılanır. Bu orana ondan sonraki her bir işçi için 0,5 puan

²⁴⁶ Alo Maliye, http://www.alomaliye.com/5084_sayili_kanun_yatirim.htm, 10.7.2013

²⁴⁷ Alo Maliye, http://www.alomaliye.com/5084_sayili_kanun_yatirim.htm, 10.7.2013

²⁴⁸ Ekonomi Bakanlığı, http://www.ekonomi.gov.tr/upload/f557f111-d8d3-8566-4520386-edab5da9d5615_kanun_2.pdf, 10.7.2013

eklenir. Hazinece karşılanacak oran, organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu bulunan işletmeler için % 50'yi, diğer alanlarda kurulu bulunan işletmeler için % 40'ı geçemez.”²⁴⁹

4) Aynı Kanunun 4. Maddesi ile:

Sigorta Primi İşveren Paylarında Teşvik

“506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73üncü maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hissesinin organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için % 80'i Hazinece karşılanır.

Hazinece karşılanacak tutar, organize sanayi ve endüstri bölgelerindeki iş yerleri için 506 sayılı Kanunun 78 inci maddesi uyarınca belirlenen kazanç alt sınırına göre hesaplanan işveren hissesi prim tutarını, diğer yerlerdeki iş yerleri için 506 sayılı Kanunun 78 inci maddesi uyarınca belirlenen kazanç alt sınırına göre hesaplanan işveren hissesi prim tutarının % 80'ini aşamaz.”²⁵⁰

Hazinece karşılanacak tutar, işçi sayısı ile Sosyal Sigortalar Kanununun 78 inci maddesi uyarınca belirlenen prime esas kazanç alt sınırına göre hesaplanan işveren hissesi prim tutarının çarpımı sonucu bulunacak değer üzerinden, yukarıda belirtilen oranlara göre saptanan tutarı aşamaz.”²⁵¹

“18.2.2009 tarihli ve 5838 sayılı Kanunun 32nci maddesiyle; bu maddenin birinci fıkrasında yer alan “31.12.2008” ibaresi “31.12.2009” şeklinde, daha sonra bu ibare 28.1.2010 tarihli ve 5951 sayılı Kanunun 10 uncu maddesiyle 1.1.2010 tarihinden geçerli olmak üzere “31.12.2012” şeklinde değiştirilmiştir.”²⁵²

Böylelikle bölgede sağlanan teşviklerin süresi 2012 yılına kadar uzatılmakla birlikte 2006 yılında yapılan değişiklik ile yeni yatırımla özendirilerek süre kısıt olmaksızın 2012 yılına kadar teşvikten yararlandırılmıştır.

Bölgede yapılan yeni yatırımlar “5568 sayılı Kanunla yapılan ve 30.12.2006 tarihinden itibaren yürürlüğe giren değişiklik dikkate alındığında, 5084 sayılı Kanunun değişik 4 üncü maddesinde yer alan teşvik, bu maddede belirtilen sürelerle bakılmaksızın Kanun kapsamına giren illerdeki yeni yatırımlardan; 31.12.2007 tarihine kadar tamamlananlar için 5 yıl,

²⁴⁹ http://www.alomaliye.com/5084_sayili_kanun_yatirim.htm, 10.7.2013

²⁵⁰ http://www.alomaliye.com/5084_sayili_kanun_yatirim.htm, 10.7.2013

²⁵¹ 16-344 S. Genelge, 5084 sayılı Kanunda 5350 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler, s.6

²⁵² <http://www.ekanun.net/5084-sayili-kanun/index.html>, 01.09.2014

31.12.2008 tarihine kadar tamamlananlar için 4 yıl, 31.12.2009 tarihine kadar tamamlananlar için 3 yıl süreyle uygulanacaktır.

5568 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, 31.12.2007 tarihinden sonra tamamlanacak olan yeni yatırım sahibi gelir veya kurumlar vergisi mükellefi işverenlerin, 5084 sayılı Kanunda öngörülen koşulları taşıması durumunda 5084 sayılı Kanunun değişik 4 üncü maddesinde belirtilen teşvikten yararlanmasına imkân tanınmıştır.

Dolayısıyla 5568 sayılı Kanunun 5 inci maddesi ile değişik 5084 sayılı Kanunun 7nci maddesinin (h) bendine göre, bu Kanun kapsamına giren illerdeki *yeni yatırımlar* nedeniyle uygulanacak sigorta primi teşviki 5084 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde yer alan süreye bakılmaksızın, aşağıdaki tabloda belirtilen sürelerle sınırlı kalınarak uygulanacaktır.”²⁵³

2007 yılında yapılan değişiklikle teşvikten yararlanma süreleri aşağıdaki tabloya uygun şekilde revize edilmiştir.

Tablo 8: 5084 sayılı Kanun Teşvik Süreleri

Yeni Yatırımın Tamamlanma Tarihi	Destek ve Teşviklerden Yararlanma Süresi	En Son Yararlanılacak Tarih
31/12/2007 tarihine kadar	Tamamlanma tarihini izleyen 5 yıl	31/12/2012 tarihine kadar
31/12/2008 tarihine kadar	Tamamlanma tarihini izleyen 4 yıl	31/12/2012 tarihine kadar
31/12/2009 tarihine kadar	Tamamlanma tarihini izleyen 3 yıl	31/12/2012 tarihine kadar

Kaynak: 2007–48 sayılı SGK Genelgesi, s.5

3.6. 2013/4966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Getirilen Sigorta Prim Teşvikleri

5084 sayılı teşvikin süresinin 31.12.2012 tarihinde sona ermesi nedeni ile Bakanlar Kurulu Kararı ile benzer ancak destek kapsamı daha dar olan yeni bir teşvik getirilmiştir. Amacı sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi dikkate alınarak ilgili kararnamenin ekinde yazılı üç bölgede üretim ve istihdam imkânlarını artırmaktır.

29.5.2013 tarihli ve 28661 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6486 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 5 inci maddesi ile 5510 sayılı kanunun 81. maddesinin birinci fıkradan sonra gelmek üzere “On ve üzerinde sigortalı çalıştıran işyerlerine uygulanmak üzere, birinci fıkranın (i) bendinde belirtilen ve Hazinece karşılanan puana, prime esas kazanç alt sınırı

²⁵³ 2007–48 S. SGK Genelgesi, 5084 sayılı Kanunda 5568 ve 5615 sayılı Kanunlarla Yapılan Düzenlemeler, s.5

üzerinden altı puana kadar ilave puan eklemeye, sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksini dikkate almak suretiyle ilave puan uygulanacak illeri ve uygulama süresini belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.”(Ek fıkra: 21.5.2013–6486/5 M.) şeklinde ek fıkra eklenmiştir.

Bakanlar Kurulu 6486 sayılı kanunun kendine verdiği yetkiye dayanarak bu hakkını kullanarak yeni 30.5.2013 tarih ve 2013/4966 sayılı Karar ile yeni bir teşvik getirmiştir.

3.6.1. 2013/4966 sayılı BKK Kapsamı

Teşvikin kapsamı kararnamenin 1. maddesinin 2. bendinde “ Bu Karar; ekli (I), (II) ve (III) sayılı listelerde belirtilen yerlerde faaliyet gösteren ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel sağlık Sigortası Kanununun 81 inci maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi hükümlerinden yararlanıp, 10 ve üzerinde sigortalı çalıştıran özel sektöre ait işyerlerini kapsar.” şekli ile açıklanmıştır.²⁵⁴

Bu kararın ekinde sıralanan üç bölgeye ait iller:

1.Afyonkarahisar, Amasya, Artvin, Bartın, Çorum, Düzce, Elazığ, Erzincan, Hatay, Karaman, Kastamonu, Kırıkkale, Kırşehir, Kütahya, Malatya, Nevşehir, Rize, Sivas, Trabzon ve Uşak,

2.Adiyaman, Aksaray, Bayburt, Çankırı, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Kahramanmaraş, Kilis, Niğde, Ordu, Osmaniye, Sinop, Tokat, Tunceli ve Yozgat

3.Ağrı, Ardahan, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkâri, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak, Van, Bozcaada ve Gökçeada

Bu karar hükümleri ancak yukarıda yazılı illeri kapsamaktadır.

Yine kararın üçüncü maddesi gereği “5510 sayılı Kanunun 81 inci maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi kapsamında sigorta primi teşvikinden yararlanamayan işyerleri ile aynı Kanunun ek 2nci maddesinde öngörülen sigorta primi teşvikinden yararlanmakta olan işyerleri hakkında bu Karar hükümleri uygulanmaz.”²⁵⁵

5510 sayılı kanunun 81. maddesinin 1 bendi ve aynı kanunun Ek-2. maddesine bakıldığında;

5510 sayılı 81. Maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinde “Bu bent hükümleri; 21.4.2005 tarihli ve 5335 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamına giren kurum ve kuruluşlara ait işyerleri ile 8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa,

²⁵⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130714-1.htm>, 27.8.2013

²⁵⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130714-1.htm>, 27.08.2013

4.1.2002 tarihli ve 4734 Kamu İhale Kanununa ve uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan alım ve yapım işleri ile 4734 sayılı Kanundan istisna olan alım ve yapım işlerine ilişkin işyerleri, sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ve yurt dışında çalışan sigortalılar hakkında” uygulanmayacağı belirtilmiştir. Yine aynı kanunun ek 2. maddesinde de “Bu madde hükümleri, 21.4.2005 tarihli ve 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 30. maddesinin ikinci fıkrası kapsamına giren kurum ve kuruluşlara ait işyerleri ile sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ve yurt dışında çalışan sigortalılar hakkında” uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Bu bağlamda kapsam dışı bırakılan işyerleri ve sigortalılar sıralanacak olursa;

- 1.Genel bütçeye dâhil daireler,
- 2.Katma bütçeli idareler,
- 3.Döner sermayeler,
- 4.Fonlar,
- 5.Belediyeler,
- 6.İl özel idareleri,
- 7.Belediyeler ve il özel idareleri tarafından kurulan birlik ve işletmeler,
- 8.Sosyal Güvenlik Kurumları,
- 9.Bütçeden yardım alan kuruluşlar,
- 10.Özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları,
- 11.Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müessese ve işletmelerinde
- 12.Sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait olan diğer ortaklıklar,
13. 8.9.1983 tarih ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa istinaden yapılan alım ve yapım işleri
14. 4.1.2002 tarih ve 4734 Kamu İhale Kanununa istinaden yapılan alım ve yapım işleri
15. Uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan alım ve yapım işleri
16. Sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar sigortalılar
- 17.Yurtdışında çalışan sigortalılar

3.6.2 Sigortalılar ve İşyerleri Açısından Aranan Şartlar

Sigortalılar yönünden aranan şartlar

Aşağıda yazılı hususiyetleri olan sigortalılar teşvikten yararlanamayacaktır. Başka bir ifade ile teşvik kapsamından istisna tutulan gruplar harici tüm sigortalılar işyerinin ilgili Bakanlar Kurulu Kararı ve teşvik kanunun şartlarına haiz olması halinde bu teşvikten yararlanırlar.

“a)Sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlardan,

b)Yurtdışında çalışan sigortalılardan,

c)3308 sayılı Kanunda belirtilen aday çırak, çırak ve mesleki işletmelerde eğitim gören öğrencilerden,

d)Meslek liselerinde okumakta iken veya yükseköğrenimleri sırasında zorunlu staja tabi tutulan öğrencilerden,

e)Yalnızca işsizlik sigortası primlerine tabi olanlardan,

f)Harp malulleri ile 3713 ve 2330 sayılı Kanunlara göre vazife malullüğü aylığı alıp, yalnızca kısa vadeli sigorta kollarına tabi olanlardan, dolaylı, söz konusu prim indiriminden yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.”²⁵⁶

İşyerleri yönünden aranan şartlar

1)Asgari on işçi çalıştırması gerekmektedir.

On işçi tespiti yapılırken işyerinin kuruma gönderdiği aylık prim ve hizmet belgelerinin değişik teşvik kanunlarına göre birden fazla asıl olması veya ek nitelikte sonradan gönderilmesi gibi hallerde ay içinde kuruma gönderilmiş kişi sayısı hesabında farklı belge türleri ile gönderilen sigortalılar ile mükerrer kayıtlar düşüldükten sonra kalan sayı dikkate alınacaktır

“Örnek: Sigorta primi teşviki kapsamına giren Erzurum ilinde faaliyet gösteren (F) gerçek kişisine ait işyerinde 13 sigortalının çalıştığı ve bahse konu sigortalılardan,

— 5 sigortalının 06111 kanun numaralı aylık prim ve hizmet belgesiyle,

— 1 sigortalının 54857 kanun numaralı aylık prim ve hizmet belgesiyle,

Bildirildiği varsayıldığında, diğer şartların da sağlanması kaydıyla kalan 7 sigortalının 56486 kanun numarası seçilmek suretiyle düzenlenecek aylık prim ve hizmet belgesi ile bildirilmesi mümkün bulunmaktadır.

²⁵⁶ 2013/30 S. SGK Genelgesi, 6486 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi teşviki düzenlemeleri, s.7

Bu kapsamda, sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar sigortalı sayısının tespitinde dikkate alınacak, buna karşın aday çırak, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler, meslek liselerinde okumakta iken veya yükseköğrenimleri sırasında zorunlu staja tabi tutulan öğrenciler toplam sigortalı sayısı hesabında dikkate alınmayacaktır.”²⁵⁷

Çalışan sayısı tespiti işverene ait her bir işyeri için ayrı ayrı değerlendirilecektir. ²⁵⁸

Yine sigortalı sayısı her ay için ayrı ayrı hesaplanacağı için işyerinden ayrılanlar olması halinde çalışan işçi sayısı 10’un altına düşmesi halinde sigortalı sayısı 10 ve üzere oluncaya kadar geçen zamanda ilgili dönemlerde bu teşvikten yararlanamayacaktır.

2) Kuruma muaccel sigorta primi, işsizlik sigortası primi ve idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borçlarının bulunmaması gerekir

3) Aylık prim ve hizmet belgesinin Kuruma verilmesi gereken yasal sürenin son gününde, Türkiye genelinde muaccel sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borçlarının, işverenin gerçek kişilik olması halinde ayrıca 5510 sayılı Kanunun 4/1-b kapsamında borçlarının bulunup bulunmadığının kontrol edilerek, muaccel borcun bulunmadığının, ya da bu borcun 16 yaşından büyükler için belirlenmiş olan brüt asgari ücretten fazla olmamalı,

4) Düzenlenmiş asıl/ek nitelikteki aylık prim ve hizmet belgelerinin yasal süresi içinde Kuruma verilmiş olmalı,

5) Tahakkuk etmiş sigorta primlerinin yasal süresi içinde ödenmeli

6)Yapılan kontrol ve denetimler sonucunda kayıt dışı sigortalı çalıştırıldığına veya bildirilen sigortalıları fiilen çalıştırmadığına ilişkin tespitinin bulunmaması gerekir.²⁵⁹

Alt işvereni olan işyerleri ile alt işverenlerin sigorta primi teşvikinden yararlanma şartları

İşverenin işçi sayısı 10’un altında olmakla birlikte alt işverenleri ile 10’u geçmesi halinde gerek alt işverenin gerek kendi işçilerinden dolayı teşvikten yararlanır. 5510 sayılı kanunun 12. Maddesi gereği asıl işveren alt işverenle birlikte sorumlu tutulmaktadır. “Dolayısıyla, 5510 sayılı Kanunun 81 inci maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sigorta primi teşviki kapsamında, sigorta primlerinin Hazinece karşılanabilmesi için asıl işverenin kapsama

²⁵⁷ 2013/30 S. SGK Genelgesi, 6486 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi teşviki düzenlemeleri, s.7

²⁵⁸ 2013/30 S. SGK Genelgesi, 6486 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi teşviki düzenlemeleri, s.7

²⁵⁹ 2013/30sayılı SGK Genelgesi, 6486 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi teşviki düzenlemeleri, s.4

giren borcunun bulunmamasının yanı sıra kendisinden iş alan alt işverenlerden kaynaklanan muaccel sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borcunun da bulunmaması gerekmektedir.”²⁶⁰

Ancak alt işverenin kuruma son döneme ait tahakkuk eden primlerini ödememesi halinde alt işverenin ödemediği bu dönem için asıl işveren prim teşvikinden yararlanmaya devam edecektir. Yalnız takip eden dönemde alt işveren geçmiş döneme ait bu borcu ödememesi halinde teşvikten alt işverenle birlikte asıl işverenin de yararlanması mümkün değildir.²⁶¹

3.6.3. 2013/4966 Sayılı BKK Teşvikler ve Teşvik Süreleri

30.5.2013 tarihli ve 2013/4966 Sayılı Kararnamenin ikinci maddesi ile “5510 sayılı Kanununun 81 inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendi kapsamında uygulanan malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta primi işveren hissesinde beş puanlık prim teşvikine ilave olarak, sigorta primine esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanmak üzere altı puan ilave edilmek suretiyle sigorta primi teşviki uygulanır.”²⁶²

“Sigorta primi teşvikinin uygulama süresi;

(I) sayılı liste kapsamındaki illerde faaliyet gösteren işyerleri için 31.12.2016 tarihi itibarıyla,

(II) sayılı liste kapsamındaki illerde faaliyet gösteren işyerleri için 31.12.2017 tarihi itibarıyla,

(III) sayılı liste kapsamındaki il ve ilçelerde faaliyet gösteren işyerleri için 31.12.2018 tarihi itibarıyla sona erecektir.”²⁶³

Örnek : “Kısa vadeli sigorta kolları prim oranı %1 olan (L) gerçek kişi işverenince çalıştırılan 12 sigortalının 2013/Haziran ayına ilişkin prim ödeme gün sayısının (300), prime esas kazanç tutarının ise 15.000,00 TL olduğu varsayıldığında,

²⁶⁰ 2013/30sayılı SGK Genelgesi, 6486 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi teşviki düzenlemeleri, s.12

²⁶¹ 2013/30sayılı SGK Genelgesi, 6486 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi teşviki düzenlemeleri, s.12

²⁶² <http://www.guncelmusavirlik.com.tr/Eklenti/422,bg-2013-84.pdf?0>, 20.09.2013

²⁶³ 2013/4966 BKK, m.2

SPEK tutarı üzerinden 5 puanlık indirim karşılığı Hazinece karşılanacak olan tutar :
 $15.000 * 5 / 100 = 750,00$ TL

Asgari ücret üzerinden 6 puanlık indirim karşılığı Hazinece karşılanacak olan tutar =
 $300*32,62*6/100 = 587,16$ TL olmak üzere toplam= $750,00+587,16= 1.337,16$ TL Hazinece karşılanacak olan tutar,

İşverence ödenmesi gereken tutar ise;

$(15.000 * 33,5)/100 = 5.025,00$ TL,

$5.025,00$ TL- $1.337,16$ TL= $3.687,84$ TL olacaktır.”²⁶⁴

3.7. 5921 Sayılı Kanun İle Sağlanan Sigorta Prim Teşvikleri

15.07.2009 tarih 2009/15199 sayılı Bakanlar Kurulu Kararın ilk maddesinde ilgili teşvikin amacı şu şekilde ifade edilmiştir.

Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda öngörülen hedefler ile uluslararası anlaşmalara uygun olarak, tasarrufları katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirmek, üretimi ve istihdamı artırmak, yatırım eğiliminin devamlılığını ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, uluslararası rekabet gücünü artıracak teknoloji ve araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirerek, doğrudan yabancı yatırımları artırmak, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek, çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerini desteklemektir.

3.7.1. 5921 Sayılı Kanun İle Getirilen Teşviklerin Kapsamı

28.7.2009 tarihli ve 27302 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2009/1 sayılı Tebliğin müracaat edebilecek gerçek ve tüzel kişilikler başlıklı 4. Maddesinde ²⁶⁵

“ (1) Teşvik belgesi düzenlenebilmesi için gerçek kişiler, adi ortaklıklar, sermaye şirketleri, kooperatifler, iş ortaklıkları, kamu kurum ve kuruluşları (genel ve özel bütçeli kurum ve kuruluşlar, il özel idareleri, belediyeler ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların sermaye bileşimindeki hisse oranları %50’yi geçen kurum ve kuruluşlar) ve kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler ve vakıflar ile yurt dışındaki yabancı şirketlerin Türkiye’deki şubeleri müracaat edebilir.

²⁶⁴ <http://www.guncelmusavirlik.com.tr/Eklenti/422,bg-2013-84.pdf?0>, 20.09.2013

²⁶⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/Tebli%C4%9F%20hazine.htm>, 30.6.2014

(2) Kurulacak şirketler adına yapılacak teşvik belgesi talepleri dikkate alınmaz” şeklinde belirtildiği üzere,

- a)Gerçek kişiler,
- b)Adi ortaklıklar,
- c)Sermaye şirketleri,
- d)Kooperatifler
- e)İş ortaklıkları,

f)Kamu kurum ve kuruluşları (genel ve özel bütçeli kurum ve kuruluşlar, il özel idareleri, belediyeler ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların sermaye bileşimindeki hisse oranları %50’yi geçen kurum ve kuruluşlar)

g)Kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernek ve vakıflar

h)Yurt dışındaki yabancı şirketlerin Türkiye’deki şubeleri kapsama alınmıştır.

Ve yine aynı maddenin ikinci fıkrası ile kurulu olmayan şirketler kapsam dışına alınmıştır.

Bakanlar Kurulu 15/06//2012 tarih 2012/3305 sayı ile Yatırımlarda Devlet Yardımı Hakkında yeniden Karar almış anılan Bakanlar Kurulu Kararının uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ise 20.6.2012 tarihli ve 28329 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına ilişkin 2012/1 sayılı Tebliğle yeniden düzenlenmiş olup 25.Maddesi ile 2009/1 sayılı tebliğ yürürlükten kaldırılmıştır.²⁶⁶

18.8.2009 tarihli ve 27323 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5921 sayılı Kanunla 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa Ek 2nci maddesi ile getirilen teşvikin aynı maddesi 15.6.2012 tarihli ve 28324 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 6322 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 32nci maddesi ile değiştirilmiş olup teşvik kapsamı daraltılmıştır.²⁶⁷

İlgili değişiklikle

“Bu madde hükümleri, 21.4.2005 tarihli ve 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamına giren kurum ve kuruluşlara ait işyerleri ile sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ve yurt dışında çalışan sigortalılar hakkında uygulanmaz.” şeklinde değiştirilmiştir.

²⁶⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120620-8.htm>, 30.6.2014

²⁶⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120615-1.htm>, 30.6.2014

Bu madde hükmünden anlaşıldığı üzere teşvik kapsamına alınmayan üç grup var.
Bunlar

a) 5335 sayılı kanunun 30.Maddesinin 2 fıkrasında sayılan kurum ve kuruluşlar, 21/04/2005 ve 5335 sayılı Kanununun 30. Maddesinin ikinci fıkrasında, “Herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan emeklilik veya yaşlılık aylığı alanlar bu aylıkları kesilmeksizin; genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idareler, döner sermayeler, fonlar, belediyeler, il özel idareleri, belediyeler ve il özel idareleri tarafından kurulan birlik ve işletmeler, sosyal güvenlik kurumları, bütçeden yardım alan kuruluşlar ile özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müessese ve işletmelerinde ve sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait olan diğer ortaklıklarda herhangi bir kadro, pozisyon veya görevde çalıştırılmaz ve görev yapamazlar.”

b) Sosyal Güvenlik Destek Primine Tabi Çalışanlar

Bu gruptakiler ise²⁶⁸

- a) 2008 yılı Ekim ayı başından sonra emekli olup (4/a) kapsamında çalışması olanlar
- b) 2008 yılı Ekim ayı başından sonra yaşlılık ve emeklilik aylığı bağlanıp (4/b) çalışması olanlar.
- c) Yurtdışında çalıştırılan işçiler

3.7.2. Sigortalılar ve İşyerleri için Aranan Şartlar

Sigortalılar yönünden aranan şartlar

28.7.2009 tarihli ve 27302 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2009/1 sayılı Tebliğin Sigorta primi işveren hissesi desteği başlıklı 20. Maddesi ile teşvik belgesinde kayıtlı istihdam öngörülere ile tutarlı olmak kaydı ile komple yeni yatırımlar için aynı tebliğin 12. Maddesinde belirtilen işletmeye geçiş tarihinden itibaren sağlanan, diğer yatırım cinslerinde ise yatırıma başlama tarihinden önceki son altı aylık dönemde dönemde (mevsimsellik özellik taşıyan yatırımlarda bir önceki yıla ait mevsimsel istihdam ortalamaları dikkate alınır) Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne verilen aylık Prim ve Hizmet Belgesinde bildirilen ortalama işçi sayısına ilave edilen sigortalılar teşvikten yararlandırılacaktır.²⁶⁹

²⁶⁸<http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/069b0043-df10-4bf2-bad8-e67fe1925d3/sgdp.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=069b0043-df10-4bf2-bad8-ce67fe1925d3>, 30.6.2014

²⁶⁹<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/Tebli%C4%9F%20hazine.htm> 30.6.2014

Ayrıca teşvikten yararlandırılan sigortalıların 5084 sayılı kanun kapsamında mükerrer sigortalı işveren prim desteğinden yararlanmaması gerekmektedir.²⁷⁰ 5084 kanun kapsamındaki illerden gelen taleplerde ilgili olarak mükerrer teşvikten yararlanmadığının tespiti ile ilgili yükümlülük SGK'ya ait olduğu 2009/1 Tebliğde bildirilmiş ve 2009/1 sayılı tebliğde değişiklik yapılmasına dair tebliğ (2010/2) de yinelenmiştir.²⁷¹

21.10.2010 tarihli RG 27736 sayılı 2009/1 sayılı tebliğde değişiklik yapılmasına dair tebliğ (2010/2)le 2009/1 sayılı tebliğin 20 Maddesinde şu değişikliklerle teşvikten yararlanacak sigortalılar hakkında “teşvik belgesinde kayıtlı istihdam öngörülere ile tutarlı” ifadesi “tamamlama vizesi yapılmış teşvik belgesinde kayıtlı istihdamı aşmamak kaydıyla” şeklinde değiştirilmiştir.²⁷²

Yine komple yatırımlarda “12nci maddede yer alan işletmeye geçiş tarihinden itibaren sağlanan” ibaresi “teşvik belgesi kapsamında gerçekleşen yatırımla sağlanan” şeklinde değiştirilmiştir.²⁷³

Böylece ifade daha yalınlaştırılmış ve istihdam edilecek personel sayısı üst sayısı kesin ifade ile ortaya konmuştur. Ve yapılan diğer değişiklikle teşvik kapsamında gerçekleşen yatırım nedeni ile istihdamı sağlanan tüm personel teşvik kapsamına dahil edilmiştir.

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına ilişkin 2012/1 sayılı Tebliğle 2009/1 sayılı tebliğ yürürlükten kaldırıldığı için aynı Tebliğin 14. Maddesinde teşvikten yararlandırılan sigortalılarla ilgili “Sigorta primi işveren hissesi desteği, komple yeni yatırımlarda belge kapsamında gerçekleştirilen yatırımla sağlanan istihdam, diğer yatırım cinslerinde ise mevcuda ilave edilen istihdam için uygulanır. Komple yeni yatırım dışındaki yatırım cinslerinde, aylık prim ve hizmet belgesinde kayıtlı işçi sayısının mevcut istihdamın altında olması halinde ilgili ay için prim desteği uygulanmaz.” şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

Buna göre anılan Tebliğde öngörülen sigorta prim desteğinden;

- a) Komple yeni yatırımlar teşvik belgesi kapsamında gerçekleşen yatırımla sağlanan,
- b) Diğer yatırım cinslerinde ise mevcut sigortalılara ilave olarak işe alınan sigortalılardan dolayı yararlanılabilecektir.

Dolayısıyla, komple yeni yatırımlarda bahse konu destekten, Ekonomi Bakanlığınca tespit edilen ve teşvik belgesinde gösterilen ilave sigortalı sayısı kadar sigortalıdan dolayı; diğer yatırım cinslerinde (modernizasyon, tevsi, ürün çeşitlendirmesi yatırımlarında) ise Ekonomi

²⁷⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/Tebli%C4%9F%20hazine.htm> 30.6.2014

²⁷¹ https://www.alomaliye.com/2010/yatirimlarda_devlet_yardimlari_2010_2.htm, 30.06.2014

²⁷² https://www.alomaliye.com/2010/yatirimlarda_devlet_yardimlari_2010_2.htm, 30.06.2014

²⁷³ https://www.alomaliye.com/2010/yatirimlarda_devlet_yardimlari_2010_2.htm, 30.06.2014

Bakanlığınca tespit edilen mevcut sigortalı sayısının üzerinde sigortalı çalıştırmak kaydıyla yine Ekonomi Bakanlığınca tespit edilecek sayıdaki ilave sigortalıdan dolayı yararlanılabilecektir.²⁷⁴ Diğer taraftan, anılan Tebliğin 14 üncü maddesinin dokuzuncu fıkrasına istinaden, teşvik belgeli gemi, yat, yüzer tesis ve deniz araçlarında çalıştırılan sigortalılardan dolayı bahse konu tebliğde öngörülen destekten, komple yeni yatırımlarda olduğu gibi Ekonomi Bakanlığınca bildirilen sayı kadar sigortalıdan dolayı yararlanılması mümkün olup, aşan kısmından dolayı yararlanılması mümkün bulunmamaktadır.²⁷⁵

Gerek komple yeni yatırımlarda sigorta primi işveren hissesi desteğinden yararlanılabilecek azami sigortalı sayısı, gerekse diğer yatırım cinslerinde mevcut istihdam (ortalama işçi) sayısı ile sigorta primi işveren hissesi desteğinden yararlanılabilecek azami sigortalı sayısı Hazine Müsteşarlığı/Ekonomi Bakanlığı tarafından SGK' ya bildirileceğinden, bahse konu destekten yararlanacak işyerlerinin ortalama sigortalı sayısının ayrıca SGK tarafından hesaplanması yönüne gidilmeyecektir.²⁷⁶

İşyeri yönünden aranan şartlar,

1-)İşverenin teşvikten faydalanabilmesi için yasal ödeme süresi geçmiş sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ve bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borçlarının bulunmaması/ yeniden yapılandırılmış veya tecil ve taksitlendirilmiş olması gerekmektedir.

2009/1 sayılı tebliğin 20. Maddesinden teşvikten yararlanmak isteyen işyerinin “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uyarınca Türkiye genelinde Sosyal Güvenlik Kurumuna muaccel olmuş prim ve idari para cezası borçlarının bulunmadığının veya tecil ve taksitlendirildiğinin ya da yapılandırıldığı ve yapılandırmanın bozulmadığının belirlenmiş olması,” nı şart koşmuştur. Ve ilgili hüküm 2012/1 Tebliğin 14. Maddesinde tekrarlanmıştır.

Teşvik belgesinin düzenlendiği işyerinden dolayı Kuruma yasal ödeme süresi geçmiş prim ve idari para cezası borcu bulunmadığı halde, kendi adına tescil edilmiş diğer işyerleri ile ortak, üst düzey yönetici, işveren vekili ve aracı olarak işlem gördüğü işyerlerinden kaynaklanan yasal ödeme süresi geçmiş sigorta primi, işsizlik sigortası primi ve idari para cezası ile işverenin gerçek kişi olması halinde ayrıca kendi sigortalılığında kaynaklanan (5510/4-1-b kapsamında) yasal ödeme süresi geçmiş prim borçlarının toplamı (gecikme cezası

²⁷⁴ 2012/30 S. SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.3

²⁷⁵ 2012/30 S. SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.4

²⁷⁶ 2011/54 S. SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda öngörülen sigorta primi işveren hissesi desteği, s.3

ve gecikme zammı ile birlikte) 16 yaşından büyükler için belirlenmiş aylık asgari ücretin brüt tutarını aşan işverenler, bahse konu destekten yararlanılamayacaktır.

İşverenlerin, Türkiye genelinde yasal ödeme süresi geçmiş borçlarının olup olmadığının her ay düzenli bir şekilde kontrol edilmesi icap etmektedir. Bu nedenle, bahse konu işverenlerin Türkiye genelinde yasal ödeme süresi geçmiş prim ve idari para cezası borçlarının olup olmadığının kontrol edilebilmesi için e-Borcu Yoktur aktivasyon işleminin yapılmış olması icap etmektedir.

2. Aylık prim ve hizmet belgelerinin SGK' ya 16322/26322 sayılı kanun numarası seçilerek yasal süresi içinde gönderilmesi,

Destekten yararlanılabilmesi için,

— Tamamlama vizesi yapılmış olan işyerlerinden 1, 2, 3, 4 ve 5 inci bölgelerde kurulu bulunan işyerleri ile hangi bölgede kurulu olduğu üzerinde durulmaksızın gemi inşa yatırımlarına ilişkin işyerlerinde çalışan ve destek kapsamına giren sigortalılara ilişkin aylık prim ve hizmet belgelerinin 16322 sayılı,

— Tamamlama vizesi yapılmış olan işyerlerinden 6ncı bölgede kurulu bulunan işyerlerinde çalışan ve destek kapsamına giren sigortalılara ilişkin aylık prim ve hizmet belgelerinin 26322 sayılı kanun numarası seçilmek suretiyle yasal süresi içinde Kurumumuza gönderilmesi gerekmektedir.²⁷⁷

3. Sigorta primlerinin yasal süresi içinde ödenmesi

2009/1 sayılı tebliğin 20. Maddesi gereği “desteğin uygulanacağı aya ait prim ve hizmet belgesinde belirtilen sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin, sigortalı hissesine isabet eden tutarın Hazinece karşılanmayan işveren hissesine ait tutarın tamamının ödenmiş olması” şarttır. Bu şart değişikliğe uğramamıştır ve 2012/1 Tebliğin 14. maddesinde yinelenmiştir.

İşverenin gerek 6322 sayılı kanun gerek diğer teşvik kanunları kapsamında veya kanun belirtmeksizin Kuruma bildirmiş olduğu toplam prim borcunun Devlet tarafından (Hazinece/ Türkiye İş Kurumunca/ Maliye Bakanlığınca/ Kültür ve Turizm Bakanlığınca) karşılanmayan kısmının tamamının yasal süresi içinde ödemesi şarttır.

Aksi halde eksik ya da hiç ödenmemesi halinde ilgili SGK teşvikinden yararlanması mümkün değildir.²⁷⁸

²⁷⁷ 2012/30 SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.10

²⁷⁸ 2012/30 SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.10

4. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 22/A maddesi uyarınca Maliye Bakanlığı tahsilat dairelerine müracaat tarihinden önceki 15 gün içinde vadesi geçmiş borcunun bulunmaması

2009/1 Tebliğin 20. Maddesinde “15 gün içinde vadesi geçmiş borcunun 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 22/A maddesi uyarınca Maliye Bakanlığı tahsilat dairelerine müracaat tarihinden önceki olmadığının tespit edilmiş olması” şartı getirilmiş 2012/1 Tebliğin 14. Maddesinde tekrar edilmiştir.

2012/1 sayılı tebliğde öngörülen sigorta prim desteğinden yararlanılabilmesi için, işverenlerin 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 22/A maddesi uyarınca Maliye Bakanlığı tahsilat dairelerine vadesi geçmiş borcunun olmaması veya söz konusu borçların 6183 sayılı Kanununun 48 inci maddesine istinaden tecil ve taksitlendirilmiş ya da çeşitli Kanunlar gereğince yeniden yapılandırılmış olması, ayrıca yapılandırma veya taksitlendirme işlemlerinin devam ediyor (bozulma şartlarının oluşmamış) olması gerekmektedir.²⁷⁹

5. Kayıtlı Sabit Yatırımın bir kısım harcamaların gerçekleşmiş olma şartı

2009/1 Tebliğin 11. Maddesi gereği “yatırıma başlanıldığının kabul edilebilmesi için, arazi-arsa alımı, altyapının hazırlanması, inşaaata başlama, makine ve teçhizat temini gibi harcamalardan bir veya birkaçının gerçekleştirilmesi şarttır. Ancak harcama tutarının; bölgesel uygulama kapsamında gerçekleştirilen yatırımlar için teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırımın en az %10’u, büyük ölçekli yatırımlar için ise en az 5 milyon Türk Lirası olması halinde yatırıma başlanılmış sayılır.” Aksi halde teşvikten yararlanmayacaktır.²⁸⁰ İlgili madde 11.05.2011 tarihli 2011/1 tebliğin 6. Maddesi ile şu şekilde değiştirilmiştir. “yatırıma başlanıldığının kabul edilebilmesi için, yatırıma başlama tarihinden sonra arazi-arsa, altyapı, bina-inşaat, makine ve teçhizat (avans ve ön ödemeler dahil) ile diğer yatırım harcamalarına yönelik olarak, teşvik belgesinin ilk düzenlendiği tarihteki sabit yatırım tutarı esas alınmak üzere; bölgesel uygulama kapsamında gerçekleştirilen yatırımlarda teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının en az %10’u oranında (sabit yatırım tutarı 50 milyon Türk Lirasının üzerindeki yatırımlar için ise en az 5 milyon Türk Lirası), büyük ölçekli yatırımlarda ise en az 5 milyon Türk Lirası tutarında harcama yapılması gerekmektedir.”²⁸¹

Böylece yatırımcı için bir kolaylık sağlanmıştır.

²⁷⁹ 2012/30 S. SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.10

²⁸⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/Tebli%C4%9F%20hazine.htm> 30.6.2014

²⁸¹ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110511-7.htm> Tarih 30.6.2014

3.7.3. 5921 sayılı Kanun ile Düzenlenen Yatırım Bölgeleri ve Yatırım Alanları

3.7.3.1. Yatırım Bölgeleri

16.07.2009 tarih ve 27290 sayılı RG 2009/15199 Bakanlar Kurulu Kararının 3. Maddesinde “Yatırım desteklerinin uygulanması açısından 28.8.2002 tarihli ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında yer alan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması- Düzey 2 bölgeleri, sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyeleri dikkate alınarak Ek-2 de belirtilen dört gruba ayrılmıştır.”²⁸²

19.06.2012 tarih 28328 sayılı RG 2012/3305 Bakanlar Kurulu yeni kararın üçüncü maddesi ile dört olan bölge sayısı sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyeleri dikkate alınarak altıya çıkartılmıştır.²⁸³ Altı bölgede yer alan iller EK-3 te belirtilmiştir.

3.7.3.2. Yatırım Alanları

2009/15199 Bakanlar Kurulu Kararında yatırımlar dört gruba ayrılmış olup bunlardan üç grubu teşviklerden yararlanmaktadır.²⁸⁴

1)Teşvik Edilmeyen Yatırım Konuları: Aynı kararın 3. Maddesi (2) bendinde ifade edildiği gibi EK- 4 listesinde yer alan teşvik edilmeyecek yatırım konuları ile aranan şartları sağlamayan yatırım konuları

2)Bölgesel desteklerden yararlanacak yatırım konuları: Her bir il grubunun yatırım potansiyeli ve rekabet gücü dikkate alınarak EK-5’de gösterilen yatırım konuları

3)Büyük Ölçekli Yatırımlar: EK -6 da yazılı asgari yatırım şartını sağlayan yatırım konularıdır.

4)Genel Teşvik Sisteminden yararlanacak yatırımlar: Mevcut asgari yatırım tutarları ve kapasitelerini karşılamak kaydı ile diğer üç gruba girmeyen tüm yatırımlar²⁸⁵

Asgari yatırım tutar şartı:

Teşviklerden genel anlamda yararlanılması için “ Tekstil, hazır giyim ve hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerinde I inci ve Iinci bölgelerdeki illerde faaliyette bulunan işletmelerin IV üncü bölgedeki illere 31.12.2010 tarihine kadar bütünüyle taşınması ve en az elli

²⁸² <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090716-5.htm>, 30.6.2014

²⁸³ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120619-1.htm>, 30.6.2014

²⁸⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090716-5.htm>, 30.6.2014

²⁸⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/Tebli%C4%9F%20hazine.htm> 30.6.2014

kişilik istihdam sağlanması hâlinde bu tesisler için sadece taşınma desteklerinden yararlanacak tesisler” hariç kalan dördüncü maddede yazılı “ I inci ve II nci bölgelerde bir milyon Türk Lirası, III üncü ve IV üncü bölgelerde ise beşyüzbin Türk Lirası tutarında olması gerekir. Ancak, büyük ölçekli yatırımlar, bölgesel yatırımlar ile genel teşvik sisteminden yararlanacak yatırımların varsa ekli listelerde her bir konuya yönelik olarak belirlenen yukarıdaki tutarların üzerindeki asgarî sabit yatırım ve/veya asgarî kapasite şartlarını sağlaması ve Finansal kiralama şirketleri aracılığıyla yapılacak yatırımlarda finansal kiralamaya konu makine ve teçhizata ait toplam tutarın her bir finansal kiralama şirketi için asgari ikiyüzbin Türk Lirası olması gerekir.²⁸⁶

Yeni düzenlenen 19.06.2012 tarih 28328 sayılı 2012/3305 Bakanlar Kurulu kararının 4. maddesi ile teşvik sistemine Özel Nitelikli Yatırımlar ve Stratejik Yatırımlar eklenmiştir. 2012/1 tebliğin 10. Maddesinde:

5.Stratejik Yatırımlar:

“(1) Aşağıda yer alan kriterlerin tamamını birlikte sağlayan, ithalat bağımlılığı yüksek ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar stratejik yatırım olarak değerlendirilir.

a) Asgari sabit yatırım tutarının elli milyon Türk Lirasının üzerinde olması (münhasıran bu yatırımların enerji ihtiyacını karşılamak üzere gerçekleştirilecek doğalgaza dayalı olmayan enerji yatırımlarının tesis kurulu gücü ile orantılanacak kısmı yatırım tutarına dahil edilir).

b) Teşvik belgesine konu yatırımda üretilecek ürünle ilgili yurtiçi toplam üretim kapasitesinin, aynı ürünün ithalatından az olması.

c) Teşvik belgesi kapsamında gerçekleştirilecek yatırımla asgari yüzde kırk oranında katma değer sağlanması.

ç) Yatırım konusu tesiste üretilecek ürünle ilgili son bir yıl içerisinde gerçekleşen toplam ithalat tutarının elli milyon ABD Dolarının üzerinde olması (ithalat miktarının tespitinde, müracaat tarihinden önce yayımlanmış son on iki aylık resmi veriler esas alınır).

(2) Birinci fıkrada yer alan kriterlerin değerlendirilmesinde 2012/1 Tebliğin 10. Ekte yazılı esaslar dikkate alınmaktadır.

(3) Yurt içinde üretimi bulunmayan ürünlerin üretimine yönelik yatırımlarda birinci fıkranın (ç) bendi, rafineri ve petrokimya yatırımlarında ise (c) bendi hükmü uygulanmaz. “

6) Özel Nitelikli Yatırımlar: 2012/1 Tebliğin 15. Maddesinde bahsedilmiş olup tamamlama vize şartı aranmaksızın yatırıma başlama tarihinden itibaren en fazla 18 aya kadar

²⁸⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090716-5.htm>, 30.6.2014

sigorta prim desteği karşılanan tersanelerin gemi inşa yatırımları, yüzer tesis ve deniz araçlarının inşasına yönelik yatırımlardır.²⁸⁷

Eklerde Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2012/1) le büyük ölçekli yatırımlar, bölgesel teşviklerden yararlandırılacak yatırım konuları ve teşvike konu olmayan teşviklerin revize edilmiş son haline yer verilmiştir.

3.7.4. 5921 Sayılı Kanun İle Getirilen Teşvikler

Yukarıda açıklamalı anlatılan teşvike tabi tüm yatırımlar yukarıda belirtilen asgarî sabit yatırım tutarının üzerindeki tüm yatırımlar, bölgesel ayırım yapılmaksızın gümrük vergisi muafiyeti ile katma değer vergisi (KDV) istisnasından yararlanırlar. 2009/1599 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının üçüncü maddesinde

“ (3) Bölgesel desteklerden yararlanacak yatırımlar, ikinci fıkrada belirtilen destek unsurlarına ilave olarak;

a) I inci ve II nci bölgelerde;

1) Vergi indirimi,

2) Sigorta primi işveren hissesi desteği,

3) Yatırım yeri tahsisi,

b) III üncü ve IV üncü bölgelerde;

1) Vergi indirimi,

2) Sigorta primi işveren hissesi desteği,

3) Yatırım yeri tahsisi,

4) Faiz desteği,

Desteklerinden yararlanabilir.

(4) Büyük ölçekli yatırımlara;

a) Gümrük vergisi muafiyeti,

b) KDV istisnası,

c) Vergi indirimi,

ç) Sigorta primi işveren hissesi desteği,

²⁸⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120620-8.htm>, 30.6.2014

d) Yatırım yeri tahsisi uygulanabilir.²⁸⁸

Şeklinde tüm teşvik konuları belirtilmekle birlikte her dört bölgede yalnız büyük ölçekli yatırımlar ve bölgesel desteklerden yararlanacak yatırım konularına sağlanan sigorta prim işveren hissesi desteği üzerinde durulacak.

Tablo 9: 5921 sayılı Kanun Teşvik Süreleri – 1

Bölgeler	31.12.2010 tarihine kadar başlanılan yatırımlar	31.12.2010 tarihinden sonra başlanılan yatırımlar
1	2 yıl	Teşvik yok
2	3 yıl	Teşvik yok
3	5 yıl	3 yıl
4	7 yıl	5 yıl

Kaynak: 2009/1599 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 9. Madde

İstihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgarî ücrete tekabül eden kısmı yukarıda belirtilen sürelerde Hazinece karşılanır.(2009/1599 sayılı BKK M. 9) 21.10.2010 tarih 27736 sayılı RG Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'ın Uygulanmasına İlişkin 2009/1 Sayılı Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (2010/2) de değiştirilmeden tekrarlanmıştır.²⁸⁹

Şekilden anlaşıldığı üzere I ve II bölgelerde teşvikten yararlanmak için en geç 31.12.2010 tarihine kadar yatırıma başlanması şarttır.

11.05.2011 tarih ve 27931 sayılı RG Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2009/1 Sayılı Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (2011/1)in 9. Maddesi ile 2009/1 tebliğin sigorta prim teşviki ile ilgili “31.12.2010 tarihine kadar başlanılan yatırımlar” ibaresi “31.12.2011 tarihine kadar başlanılan yatırımlar” ve “31.12.2010 tarihinden sonra başlanılan yatırımlar” ibaresi “01.01.2012 tarihinden sonra başlanılan yatırımlar” şeklinde değiştirilmiştir.²⁹⁰

Yine aynı tebliğin 20. Maddesine “(2) Ancak, yararlanılan sigorta primi işveren hissesi desteği tutarı, bölgesel uygulama kapsamında desteklenen yatırımlarda gerçekleşen sabit yatırım tutarının I inci bölgede %6’sını, II nci bölgede %8’ini, III üncü bölgede %10’unu ve IV üncü bölgede %14’ünü; büyük ölçekli yatırımlarda ise I inci bölgede %2’sini, II nci bölgede %3’ünü, III üncü bölgede %5’ini ve IV üncü bölgede %7’sini geçemez. Bölgesel desteklerden yararlanan

²⁸⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090716-5.htm>, 30.6.2014

²⁸⁹ https://www.alomaliye.com/2010/yatirimlarda_devlet_yardimlari_2010_2.htm, 30.6.2014

²⁹⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110511-7.htm>, 30.6.2014

yatırımlar kapsamındaki KOBİ'ler için bu oranlara tüm bölgelerde 5'er puan ilave edilir.” şeklinde yeni bir fıkra eklenmiştir.²⁹¹

Tablo 10: Bölgesel Teşviklerin Prim Desteğinin Sabit Yatırım Tutarlarına Oranları - 1

Bölgeler	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırımlar
	Sigorta Prim Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı (%)	Sigorta Prim Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı (%)
1	6	2
2	8	3
3	10	5
4	14	7

Kobiler için ise,

Bölgeler	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırımlar
	Sigorta Prim Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı (%)	Sigorta Prim Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı (%)
1	11	2
2	13	3
3	15	5
4	19	7

Kaynak: 2011/1 sayılı Tebliğin 9. Maddesi

2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bölge sayısı artırılmış ve yeni yatırım alanları getirilmiştir. 2012/3305 sayılı kararın 12. Maddesi ile büyük ölçekli yatırımlar ve bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında desteklenen yatırımlarda,

Tablo 11: 5921 sayılı Kanun Tesvik Süreleri (YIL) - 2

Bölgeler	31.12.2013 tarihine kadar (bu tarih dahil) başlanılan yatırımlar	01.01.2014 tarihinden itibaren başlanılan yatırımlar
1	2	Teşvik Yok
2	3	Teşvik Yok
3	5	3
4	6	5
5	7	6
6	10	7

Kaynak: 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 12. Madde

²⁹¹ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110511-7.htm>, 30.6.2014

olarak yeniden düzenlenmiştir.²⁹² Stratejik yatırımlarda ise 6. Bölgede 10 yıl, diğer bölgelerde 7 yıl olarak uygulanmaktadır. Yatırıma başlama tarihi, belge tarihi olmayıp Ekonomi bakanlığı tarafından ayrıca tespit edilmektedir.²⁹³

Ancak, 6. bölgede büyük ölçekli yatırımlar, stratejik yatırımlar ve bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında teşvik belgesine istinaden gerçekleştirilecek yatırımla sağlanan ilave istihdam için, tamamlama vizesi yapılan teşvik belgesinde kayıtlı istihdam sayısını aşmamak kaydıyla, Ekonomi bakanlığınca Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirildiği tarihi takip eden aybaşından itibaren, işveren tarafından Sosyal Güvenlik Kurumuna ödenmesi gereken sigorta primi işçi hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmı, tamamlama vizesinin yapılmasını müteakip, yukarıdaki oranlara tabi olmaksızın on yıl süreyle işveren adına Bakanlık bütçesinden karşılanabilecektir.

“15.6.2012 tarihli ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın 12nci maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları 2.10.2012 tarihli ve 2012/3802 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değiştirilmiştir.

Bu çerçevede, destek kapsamına giren işverenler ile sosyal güvenlik il müdürlüklerince/sosyal güvenlik merkezlerince dikkat edilecek hususların açıklandığı, 22.8.2012 tarihli ve 2012/30 sayılı Genelgenin “5- Sigorta Primi Desteğinden Yararlanılacak Azami Süre ve Prim Tutarı” başlıklı bölümünün;

Dördüncü paragrafında yer alan tablo aşağıda belirtildiği şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Tablo 12: Bölgesel Teşviklerin Prim Desteğinin Sabit Yatırım Tutarlarına Oranları - 2

Bölgeler	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırımlar
	Sigorta Prim Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı (%)	Sigorta Prim Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı (%)
1	10	3
2	15	5
3	20	8
4	25	10
5	35	11

Kaynak: 2012/3802 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

²⁹² <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120619-1.htm>, 30.6.2014

²⁹³ 2012/30 SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.6

Beşinci paragrafında “Stratejik yatırımlarda ise yararlanılabilecek azami sigorta primi işveren hissesi desteğinin miktarı, 1, 2, 3, 4 ve 5 inci bölgelerde sabit yatırım tutarının yüzde on beşini geçemeyeceği.”²⁹⁴ hükme bağlanmıştır.

Yapılan düzenlemeyle, sigorta primi işveren hissesi desteğine ilişkin azami destek sınırı 6. Bölge için kaldırılmıştır. Bu çerçevede, 6. Bölgede yatırım yapan yatırımcılar, Gelir Vergisi Stopajı ile Sigorta Primi (işçi hissesi) Desteğinde olduğu gibi Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteğinden de 10 yıl (OSB'lerde ise 12 yıl) süreyle yararlanabileceklerdir.²⁹⁵

3.7.5. 5921 sayılı Kanun ile Düzenlenen Özellikli Alanlar

Gemi Yatırımları

“Genel teşvik uygulamaları kapsamında desteklenen tersanelerin gemi inşa yatırımlarında ise söz konusu destekten yararlanma süresi, inşa edilen her bir gemi için ayrı ayrı olmak üzere teşvik belgesinin düzenlendiği tarihi takip eden aybaşından itibaren, 18 ayı aşamayacaktır. Ancak, geminin inşasının 18 aydan önce tamamlanması halinde tamamlama tarihinde, Ekonomi Bakanlığının yazısına istinaden destekten yararlandırılmaya son verilecektir.”²⁹⁶

“Gemi yatırımları dolayısıyla, bahse konu destekten yararlanıp yararlanılamayacağına belirlenmesi sırasında, gemi yatırımının hangi bölgede yapıldığına bakılmadığından, 1.1.2014 tarihinden sonra başlanılan ve 1. ve 2. bölgelerde yapılan gemi yatırımlarından dolayı da söz konusu destekten yararlanılması mümkün olacaktır. Yine gemi yatırımlarından dolayı yararlanılabilecek destek tutarının, azami prim tutarını aşamayacağı gibi bir düzenleme yapılmadığından, kapsama giren işverenlerce destekten yararlanılabilecek azami prim tutarının hesaplanmasına da gerek bulunmamaktadır”²⁹⁷.

“Bu bağlamda, her bir gemi için bahse konu destekten 18 aydan fazla yararlanılmasının önüne geçilmesi amacıyla, teşvikten yararlanılacak her bir gemi için, teşvik belgesinde kayıtlı işveren adına, teşvik belgesinde yer alan işyeri sicil numarasında Kurumumuz tescil kayıtlarındaki bilgiler esas alınarak geçici mahiyette ve ihale kodu 0: (Diğer) olarak ayrıca bir işyeri dosyası tescil edilecektir”²⁹⁸.

²⁹⁴ 2012/37 S. SGK Genelgesi, 2012/30 sayılı Genelgede yapılan değişiklik, s.1

²⁹⁵ <http://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2012-116.aspx>, 30.6.2014

²⁹⁶ 2012/30 S. SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.6

²⁹⁷ 2012/30 S. SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.7

²⁹⁸ 2012/30 S.SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.7

“Yapılacak olan bu tescil işlemleri, Ekonomi Bakanlığınca karşılanacak olan desteğin süresini kontrol etmek amacıyla yapılacağından, teşvik kapsamına giren gemi yatırımları dolayısıyla işverenlerce düzenlenecek olan işyeri bildirelerinin yasal süresi dışında Kuruma verilmesi halinde, tescil edilecek olan geminin 5510 sayılı Kanununun 11 inci maddesinde tarif edilen bir işyeri olmaması nedeniyle, işveren aleyhine idari para cezası uygulanmayacaktır.”²⁹⁹

3.7.6. 5921 Sayılı Kanun ile Sağlanan Sigorta Prim Desteğinin Hesaplanması

Kapsama giren sigortalıların prime tabi tutulacak kazançlarının, 5510 sayılı Kanununun 82nci maddesi uyarınca belirlenen prime esas kazanç alt sınırına kadar olan kısmına isabet eden sigorta priminin işyerinin;

- 1, 2, 3, 4 veya 5. bölgede kurulu olması halinde, işveren hissesi prim tutarının,
- 6. bölgede kurulu olması halinde, sigortalı ve işveren hissesi prim tutarının,
- Gemi yatırımı olması halinde ise işyerinin hangi bölgede kurulu olduğu üzerinde durulmaksızın işveren hissesi prim tutarının tamamı Ekonomi Bakanlığınca karşılanacaktır.³⁰⁰

Örnek: ³⁰¹ Komple yeni yatırıma ilişkin teşvik belgesinin tamamlama vizesi yapılmış olan (A) Anonim şirketinin 6. bölgede yer alan Diyarbakır ilinde faaliyet gösterdiği, kısa vadeli sigortalı kolları prim oranının % 2 olduğu ve bahse konu işveren tarafından mevcut sigortalı sayısına ilave olarak işe alınan (A) sigortalısının 2013/Temmuz ayındaki;

Prim ödeme gün sayısının: 30 gün

Prime esas kazanç tutarının ise: 1020,50 TL (Asgari ücret)

Olduğu varsayıldığında, bahse konu sigortalı için öncelikle beş puanlık prim indiriminden yararlanılacak tutar hesaplanacaktır. Buna göre, 5510 sayılı Kanununun 81 inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendi kapsamında beş puanlık prim indiriminden yararlanılacak tutar;

$1020,50 * 5 / 100 = 51,03$ TL olacaktır.

Ardından, 2012/1 sayılı Tebliğde öngörülen destekten yararlanılacak olan tutar hesaplanacaktır. Ancak bu durumda, desteğin prime esas kazanç alt sınırı üzerinden ve hem işveren hissesi hem de sigortalı hissesi prim tutarı üzerinden hesaplanacağı dikkate alınarak beş

²⁹⁹ 2012/30 S.SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.7

³⁰⁰ 2012/30 S.SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.10

³⁰¹ 2012/30 S.SGK Genelge, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, s.12

puanlık prim indirimi için yararlanılmış olan 5 puan söz konusu işyeri yönünden % 34,5 olan sigortalı ve işveren hissesinden düşülecek ve işyerinin 6. bölgede kurulu olması nedeniyle % 29,5 oranı üzerinden tahakkuk eden sigorta primi Ekonomi Bakanlığınca karşılanacaktır. Buna göre, 2012/1 sayılı Tebliğ kapsamında yararlanılacak destek tutarı;

$$1020,50 * 29,5 / 100 = 301,04 \text{ TL olacaktır.}$$

Sonuçta, söz konusu sigortalı için $1020,5 * 34,5 / 100 = 352,07$ TL tutarındaki sigorta priminin;

51,03 TL tutarındaki kısmı Hazine Müsteşarlığınca, 301,04 TL tutarındaki kısmı Ekonomi Bakanlığınca karşılanacağından işveren tarafından ödenecek herhangi bir sigorta primi olmayacaktır. Bu durumda anılan işveren tarafından bahse konu sigortalı için yalnızca $1020,50 * 3 / 100 = 30,62$ TL tutarında işsizlik sigortası primi ödenecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNUN PRİM DESTEKLERİNİN İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİLERİ

Bu bölümde teşviklerin; genç, kadın, emekli gibi değişik sosyal grupların istihdamı ile bölgesel ve sektörel istihdam üzerindeki etkileri incelenecektir. Bu incelemeye kaynak ağırlıklı olarak TÜİK, İş-Kur ve faaliyet raporlarından derlenerek tarafımda hazırlanan tablolar olacaktır.

4.1. Çocuklar ve Gençler Üzerine Etkileri

Genç nüfusun fazlalığına karşın kalifiye iş gücünün az olduğu ülkemizde sosyal bir risk olabilen genç nüfusun işsizliğine karşı prim teşviklerinin etkileri analiz edilecektir.

4.1.1. Çocuk ve Gençlerin Çalışma Nedenleri

Çocukların ve gençlerin ülkemizde nüfus yoğunluğu yüksektir. Konu incelenirken çocuk ve 20 yaş altı gençler üzerine analiz edilecektir. Çocuk ve 20 yaş altı gençlerin çalışma nedenlerini şu şekilde sıralanabilir.

a) Babanın vasıfsız işçi olduğu ailelerde, asgari ücretin yeterli olmadığı geçim maliyetlerinin karşılanması amacı ile babalar çocuklarını da çalıştırmak zorunda kalmaktadır. Çalıştırılan çocuk ağırlıklı yaş ortalaması kanuni asgari yaş sınırı olan 15 yaş altına inmekte ve tamamen kayıt dışı istihdam edilmektedir.

b) Çocuk işçi çalıştırılması yalnız fakir ailelerde karşılaşılan bir durum değildir. Çocuklarının örgün öğrenimde meslek sahibi olamayacağına inanan bazı aileler henüz mezun olmamış çocuklarını meslek sahibi olması amacıyla çalıştırabilmektedir. Bu grup ağırlıklı olarak 16-18 yaş aralığını oluşturan ve bir ustanın yanında çıraklık yapan yaş grubunu oluşturur.

c) Üniversiteli gençler de aileye katkıda bulunmak, meslek sahibi olmak, serbest hareket etmek, ek gelir kazanmak gibi değişik nedenlerle çalışmak istemektedirler. Bu gençler ağırlıklı olarak 18-20 yaş çalışan grubunu oluşturan sınıftır.

d) Diplomalı işsiz sayısının çoğaldığı ülkemizde aileler, okuttukları çocuklarının ikinci bir meslek sahibi olmaları için de çocukken çalıştırılmasına göz yummaktadır. Bu son grup içinde 14-18 arası her yaşta kişi ile karşılaşılabilmektedir.

4.1.2. Genç İstihdamına Yasal Düzenlemelerle Getirilen Teşvikler ve Etkileri

18 yaş altı çalıştırılan bir çocuk genel sağlık sigortası ve uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmayıp yalnız kısa vadeli sigorta kollarına tabidir. Ve kısa vadeli sigorta kolları brüt kazancın % 2 si olduğu için getirilen teşvikler çalıştırılan çocuk işçiler için katlanılan maliyeti azaltmamaktadır. Daha kolay anlaşılması amacı ile 18-20 yaş aralığını ilgilendiren genç istihdamına yönelik için teşvikler aşağıda özetle sıralanmıştır.

1) 4447 sayılı kanunda yapılan değişiklikle getirilen teşvikle on sekiz yaş üstünde olup Mesleki ve Teknik Eğitim Mezunu (Orta/Yüksek Öğretim) ve ya İş-Kur İşgücü Yetiştirme Kursu bitirme belgesine sahip olanlar 36 ay, Mesleki Yeterlilik Belgesine sahip olanlar 48 ay süre ile işçinin prime esas kazancı üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hisselerine ait tutarı İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmaktadır.

2) 5084 sayılı kanunla getirilen fert başına gayri safi yurt içi hâsıla tutarı 1500 USD veya daha az olan iller ile bu iller dışında kalan ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca 2003 yılı için belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre endeks değeri eksi olan illerde istihdamı sağlanan işçilerin sigorta işveren hisseleri prime esas kazancın tabanı üzerinden hesaplanan değere kadar olan kısmı hazinece karşılanmaktadır.

3) 4447 sayılı kanunun geçici 7 ve geçici 9. Maddeleri ile getirilen teşviklerle (yıl ve kanun maddesine bağlı) son 3 veya 6 ayda sigorta kaydı olmayan işçinin sigorta işveren payı yine kanunlarda belirtilen hususlara bağlı olarak (geniş şekli ile teşvikler kısmında yazılıdır.) değişik oranlarda teşvikten yararlandırılırlar.

Teşviklerin İşverenlerin Kararları Üzerinde Etkileri

5921 sayılı kanunla getirilen teşvikte sigorta primi işveren hissesi desteğinden yararlanılabilecek azami sigortalı sayısı Hazine Müsteşarlığı/Ekonomi Bakanlığı tarafından SGK' ya bildirileceğinden³⁰² bahse konu destekten yararlanacak işveren yalnız kısa vadeli sigorta kollarına tabi çalışan yerine tüm sigorta kollarına tabi çalışmanı tercih edecektir.

Yine 5746 sayılı kanununun 11. maddesinin 2. fıkrasında işveren hissesi sigorta primi desteğinden yararlanacak olan destek personelinin tam zaman eşdeğer sayısı toplam tam zamanlı Ar-Ge personeli sayısının %10'unu aşamayacağı belirtildiği için yine işveren teşvikin kendisine getirisi daha fazla olan tüm sigorta kollarına tabi işçisini tercih eder.

Ancak 5084 sayılı kanunda zorunlu staj yapanlar, 3308 sayılı kanunda belirtilen çırak adayı, çırak ve mesleki işletmelerde eğitim gören öğrencileri ve meslek liselerinde okumakta

³⁰² 2011/54 SGK Genelge, s.3

iken veya yükseköğrenimleri sırasında zorunlu staja tabi tutulan öğrencileri ³⁰³ kapsam dışına bırakmakla birlikte bahse konu ağırlıklı olarak 18 yaş altında çalışmaktadır.

6111 sayılı torba kanun ile getirilen geçici 10. madde teşvik ile “mesleki ve teknik eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması, hem Organize Sanayi Bölgelerinin nitelikli personel bulmadaki sorununu çözmeye hem de girişimciliğin teşvik edilmesinde önemli katkılar sağlamaktadır.”³⁰⁴

Teşviklerin İşçiler Üzerinde Etkileri

Yukarıda yazılı teşviklerin ağırlıklı etkisi 18 yaş üstündekileredir. 18 yaş altı grup da mesleki yeterlilik belgesi ve ya mesleki ve teknik eğitim (orta/yükseköğrenim) sahip olmasının kendisine ilerleyen dönemde iş ararken faydasına olacağını veya yeterliliğe sahip olmaması veya mesleki teknik eğitiminin olmamasının kendisine diğer meslektaşlarının yanında dezavantaj oluşturacağını bildiği için mesleğini icra ederken aynı zamanda açıktan meslek lisesi bitirmeye, sertifika veren değişik kurumlardan eğitim almaya teşvik edecektir.

Bu durum gençlerin mesleki donanıma sahip olmalarını, teknik bilgi sahip olmalarını, yaptıkları işte vasıf kazanmalarını, ufuklarının açılmasını sağlayacaktır. Maddi getirisinden çok tecrübe, ehliyet, vasıf kazandıracaktır. Kısa vadede maddi imkan açısından çok artı değeri olmasa da ilerleyen hayatlarında kendilerine maddi anlamda da katkı sağlayacaktır.

18 yaş üstü ucuza çalışan işçiler mevcut teşviklerle kalifiye eleman olmaları neticesi daha fazla maaşla çalışmaya başlayacaklardır. Bu katkı ile aile büyükleri zaruri ihtiyaçlarını karşılaması halinde çocuklarını çalıştırmak istemeyecektir.

Teşviklerin Sosyal Etkileri

Yine yukarıda ifade edildiği gibi diplomalı işsiz sayısının artması da çocuk işçilerin değişik meslek öğrenmeleri için aileleri tarafından çalıştırılmaktadır. Bu durumdaki çocukların çoğu zaman okullarına devamlarının sağlanması güç olmaktadır. Çocuk yaşta para kazanmalarının kendi yaş grupları arasında kendilerine itibar kazandırması, para kazanmanın tatlı olması, amirlerinin yaş olarak kendisinden büyük olması ve okul okuyan diplomalı kişilerin işsiz kalması gibi nedenlerle ikinci mesleklerinde daim olmayı sağlamakta ve okul okumaktan vaz geçirmektedir.

³⁰³ 2013/30 SGK Genelge, s.7

³⁰⁴ Hasan Çam; Organize Sanayi Bölgeleri Ve Uygulanan Teşvik Politikalarının İşletmeler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinde Uygulama, Karaman 2011, s.25

“İşgücümüzün yine yaklaşık %18’ini 15–24 yaş arası gençlerimiz oluşturmaktadır. Bu nedenle; şu aşamada her yıl işgücü piyasasına katılan yaklaşık 750 bin gencin istihdam edilmesi”³⁰⁵ sosyal bir problem olmasını engellemesi açısından da genç istihdamının teşviki önemlidir.

Getirilen teşvikle meslek edindirme kursları teşvik edilmekte, işgücü maliyetleri devlet tarafından sübvansede edilmekte, mesleki ve teknik eğitime sahip işçiler için pozitif ayrımcılık yapılmaktadır. Değişik sebeplerle işlerinden ayrılmış olmaları halinde yeni başvurularında mesleki ve teknik eğitim mezunu (Orta/Yüksek Öğretim) ve ya İş-Kur işgücü yetiştirme kursu bitirme belgesine sahip olduklarını belgelemeleri halinde teşvikten yararlanmaya devam edilmektedirler. Bu teşviklerle diplomalı işsiz sayısının azalması ve toplumdaki bu algının değişmesinin de önü açılmaktadır. Bu durum pozitif çocuk istihdamının artmasına katkı sağlamaktadır.

Yine işgücünde önemli bir yer tutmakla birlikte dezavantajlı gruplar içinde yer alan engellileri “İş-Kur İş ve meslek danışmanları ile işgücü piyasasının dezavantajlı bir unsuru olan engellilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleklere göre niteliklerini tespit ediyor, bu sayede onları niteliklerine uygun kurslara yönlendirmektedir.”³⁰⁶

4.1.3. Teşviklerin Çocuk ve Gençler Üzerine Etkilerine Dair İstatiksel Veriler

Teşviklerle özendirilen mesleki kurs ve sertifika program sayıları 2002 yılından itibaren sürekli artış göstermektedir. 2008 yılından sonra getirilen 5084 ve 5921 sayılı kanunlarla artırılan teşviklerle doğru orantılı artış ivme kazanmıştır. Bu durum teşviklerin aşağıda izah edilen istihdam üzerindeki olumlu etkilerinin varlığını desteklemektedir.

³⁰⁵ İş-Kur, İstihdamda 3İ Dergisi, Sayı: 1, Ocak-Şubat-Mart 2011, s. 7

³⁰⁶ İş-Kur; İstihdamda 3İ Dergisi, Sayı: 9, Nisan-Mayıs- Haziran 2013, s. 7

Tablo 13: İş ve Meslek Danışmanlığı ile İlgili Sayısal Veriler

YILLAR	Bireysel Görüşmeler		Çalışma Yapılan Öğrenci Sayısı	Meslek Bilgi Merkezi Hizmetlerinden Yararlanan Kişi Sayısı	Çalışma Yapılan Vdi Toplantı Sayısı
	Meslek Danışmanlığı	İş Danışmanlığı			
2002	4.585	4.330	88.038	59.661	13
2003	1.281	1.702	48.639	50.640	27
2004	1.817	2.249	49.247	46.362	158
2005	607	1.038	68.207	55.912	291
2006	796	1.328	67.223	52.033	172
2007	1.098	1.502	90.015	61.909	276
2008	919	3.235	110.445	62.562	215
2009	1.598	5.255	133.950	70.653	291
2010	3.576	16.058	163.501	54.499	307
2011	4.502	160.603	155.220	48.071	162
2012	54.049	741.691	138.336	12.417	37
Toplam	74.828	938.991	1.112.821	574.719	1.949

Kaynak: Türkiye İş Kurumu 2006-2013 Yıllık Faaliyet Raporlarından derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 14: Çocuk ve Gençlerin İstihdam Oranları

	YILLAR	6-14 YAŞ			15-17 YAŞ			18-24 YAŞ		
		TOPLAM	İSTİHDAM EDİLEN	İSTİHDAM ORANI	TOPLAM	İSTİHDAM EDİLEN	İSTİHDAM ORANI	TOPLAM	İSTİHDAM EDİLEN	İSTİHDAM ORANI
GENEL	2006	11.378	285	2,50	3.647	605	16,59	7.987	2.990	37,44
	2012	11.386	292	2,56	3.861	601	15,57	7.734	3.073	39,73
ŞEHİR	2006	7.599	120	1,58	2.560	370	14,45	5.825	2.082	35,74
	2012	7.567	79	1,04	2.572	322	12,52	5.485	2.033	37,06
KIR	2006	3.779	165	4,37	1.087	235	21,62	2.162	908	42,00
	2012	3.819	213	5,58	1.289	279	21,64	2.249	1.040	46,24

Kaynak: TÜİK Ek 12 verilerinden istifade edilerek hazırlanmıştır.

İstihdam edilen çocuk ve gençlerin 2006–2012 yıl aralığında istihdam edilen kişi sayıları ve istihdam oranları incelendiğinde çocuk ve gençleri üç ana yaş grubunda değerlendirilmektedir.

6–14 yaş grubuna bakıldığında,

Mevcut istihdam teşvikleri, daha üst yaş grubunda yer alan tüm sigorta kollarına tabi çalışanların istihdamını özendirilmektedir. İşgücü maliyetinin göreceli olarak daha fazla olduğu şehirlerde bu yaş grubunun istihdamının azalmış olması teşviklerle getirilen özendirmenin faydalı olduğunu göstermektedir. Kırsal kesimde çocuk istihdam oranındaki artış bu yörelerdeki

yerleşik hayatın daha çok tarım ve hayvancılığa dayalı olmasından ve kırsal kesimlerin kurumsallaşamaması ve büyümemesinden kaynaklanmaktadır.

15–17 yaş grubuna bakıldığında,

Gerek kırsal kesimde gerekse şehirlerde bu yaş grubunun istihdamının azalması mevcut teşvikler üzerine yapılan yukarıdaki varsayımların tutarlı olduğunu göstermektedir.

18–24 yaş grubuna bakıldığında ise,

Tüm kesimlerde bu yaş grubunun istihdamı artış göstermiştir. Tecrübeleri az, mesleki birikimleri yetersiz olan bu yaş grubunun istihdamındaki artış, piyasada iş arayan yaşı büyük ve tecrübeli diğer rakipleri de düşünüldüğünde teşviklerin istihdama etkileri açısından yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu desteklemektedir.

4.2. Teşviklerin Emeklilerin İstihdamı Üzerine Etkileri

55 ve üstü yaş grubu kesim yaşları gereği iş arayan bir kesim değildir ve (çok ciddi bir bilgi birikimine sahip değilse ve temininde gerçekten güçlük çekilmiyorsa) işverenlerce de bir tercih değildir. Kendileri lehine ve ya aleyhine çıkartılmış mevcut teşvik paketleri bu grubu etkilemez. Bu durum ilgili çalışan grubunun işe ihtiyacı olabileceği gerçeğini değiştirmez. Bu nedenle istihdam teşvik paketlerinin yaşlılar üzerine etkilerini incelemek yerine emekliler üzerine etkilerinin incelenmesi daha doğru olacaktır. Ülke gerçekleri göz önüne alındığında çok erken yaşta emekli olmuş ve iş gereksinimine ihtiyaç duyan insan sayısı çoktur. Geçmişte değişik nedenlerle kişilerin 38 yaşında emekli olabilmesi için kanuni düzenlemeler yapılmıştır.

50 yaşa kadar emekli olmuş kişilerin çocukları aile içinde büyümekle birlikte okumakta iseler (ki günümüz gençleri okuma eğilimindedir) masrafları çoğalmış ve yaşları nedeni ile evlilik gibi külfetli ve ağır masraflı giderlere sebep olmaları yüksek maddi imkânlarla ancak hal edilebilmektedir.

40–45 yaş aralığında emekli olmuş personelin ortalama 20 yıl çalıştığını kabul edersek (ortalama 5400 prim ödeme gün esasına göre) ömür boyu maaş bağlanıyor. Ülkemizde bir insan hayatının ortalama 70 yıl olduğu varsayılırsa emeklilik sonrası yaklaşık 30 sene tam ücret almakta, ölümü halinde yaşayan eşi veya dul kalan kızları maaş almaya devam etmektedir. Bu durum devlet bütçesi açısından da ciddi bir yük oluşturmaktadır.

Erken emeklilik kanunen kaldırılmış olmasına rağmen müktesep hakların geri alınamaması ve mevcut erken emeklilerin yaşları itibari ile çalışan nüfusa dahil olmaları nedeni ile iş bulma konusunda avantajlı durumdadır. Yeni düzenlenen teşviklerin diğer gruplara yansıyan bu dezavantajlı durumu kaldırması, ancak aynı zamanda mevcut emeklilerin de mağdur etmeyecek şekilde hazırlanması gerekmektedir.

Ar-Ge yapan kamu kurumlarını da geçici süre için kapsamına alan 5921 sayılı kanunla (günümüzde kamu kurumları kapsam dışındadır) ve 5746 sayılı kanunla getirilen teşvik (yalnız kamuda proje personeli olarak çalışan işçiler teşvikten yararlanmakta) hariç tutulursa kamu kurumları tüm teşviklerden istisna tutulmuştur. Devlet 2008 yılında 5335 sayılı bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanunun 30. Maddesi ile emeklilerin kendi kurumlarında işçi olarak çalışmak istemeleri halinde emekli maaşlarının kesilmesini ve tüm sigorta kollarına tabi çalışmalarını şart koşmuştur. Konumuzla doğrudan ilişkisi olmamakla birlikte önemli bir ayrıntı olduğu için değinmeyi faydalı buldum. Bu durum devlette emekliler yerine gençlerin istihdamını kolaylaştırmıştır.

Mevcut teşvik paketlerini incelediğimizde:

- a) 4447 sayılı kanunun geçici 7. 9. ve 10. Maddesi ile getirilen teşvikten sosyal güvenlik primine tabi çalışanlar kapsam dışına alınmıştır.
- b) 5084 sayılı kanunla bazı illerde yapılan yatırımlara getirilen teşvikte 5615 sayılı kanunla yapılan değişiklikle 2007/Mayıs ayından itibaren çalıştırdıkları sigortalıların işveren hisse prim tutarı teşvikinden topluluk sigortası ile SGDP ye tabi çalışanlardan dolayı tahakkuk eden primleri kapsam dışına alınmış olup 2010/31 sayılı SGK Genelgesinde de durum yinelenmiştir.
- c) 5746 sayılı kanunun 11. Maddesinin ilgili bendinde sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar teşvikin kapsamı dışında tutulmuştur.
- d) Sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar 5921 sayılı kanunla getirilen teşvik kapsamında iken ilgili kanunun atıf yaptığı 5510 sayılı kanunun Ek 2 maddesi 2012 yılında 6335 sayılı kanunla Ek 2 maddede yapılan değişiklikle kapsam dışına alınmıştır.
- e) 5510 sayılı kanunla getirilen teşvikten de yine sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmadıkları için teşvikten istisna tutulmuşlardır.

Özetle mevcut istihdam teşvik paketlerinin (engelli personelin teşviki hariç) tamamından sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar kapsam dışı bırakılmıştır.

Sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanların kapsam dışı bırakılması emeklilerin teşvik paketlerinden kesin faydalanamayacağı anlamına gelmemektedir. Emekli personel 4/a kapsamında çalışmak istediğinde emekli maaşının kesilmesini istemiyorsa sosyal güvenlik destek primine tabi çalışacaktır. Tüm sigorta kollarına tabi çalışmak isterse (tüm sigorta kollarına tabi çalışılan süre emekli maaşının yeniden hesaplanmasında olumlu etki eder) emekli aylığı kesilir ancak istihdam teşvik paketlerinden yararlanır.

“Sosyal güvenlik destek primi ödenmiş veya bildirilmiş süreler, Kanuna göre sigortalılık süresinden sayılmayacak, hizmet birleştirmesi kapsamına girmeyecek, bu primlerle ilgili olarak toptan ödeme yapılmayacaktır.

Tüm sigorta kollarına tabi çalışmaya başladığı için yaşlılık aylığı kesilenler, istediklerinde tercihlerini sosyal güvenlik destek primine tabi olma yönünde, sosyal güvenlik destek primine tabi olanlar ise istediklerinde tercihlerini tüm sigorta kollarına tabi olma yönünde değiştirebileceklerdir.³⁰⁷

Emekli personelin maaşını alırken ayrıca istihdam teşviklerinden faydalandırılması emekli sayısının çokluğu ve işsizlik oranları dikkate alındığında mevcut istihdam teşviklerinden beklenenle uyuşmaz.

İkinci maaşı olan personelin istihdam teşviklerinden faydalandırılmaması da çalışana haksızlık değildir. Bu durumda işveren emekli personeli aynı maliyetle çalıştırması halinde emekli personelin eline geçecek net ücret daha düşük olacaktır. Bu durumda emekli personelin hareket alanı:

- a) İş aramaktan vaz geçecektir.
- b) Daha ucuza çalışacaktır.
- c) Kayıt dışında kamayı tercih edecektir.

Bu durumda kayıtdışılığı tercih etme riski en yüksek olan grup emeklilerdir. Bu risk mevcut istihdam teşvik paketleri ile ortaya çıkan yeni bir olgu değildir. 2008 öncesi uygulamada emekli aylığı kesilmeden çalışması halinde işveren tüm sigorta kollarına tabi çalıştırmalı ve emeklinin maaşından da ayrıca SGDP kesilmekte idi. Yani emekli personel maliyeti yüksek idi ve yine emekli olmayan birinin işgücü maliyeti de istihdam paketleri ile düşmüş olduğundan işveren emekli personeli çalıştırmadan önce düşen işgücü maliyetini de düşünecektir.

4.3. Teşviklerin İşsizlerin İstihdamı Üzerine Etkileri

4447 sayılı kanunda yapılan değişiklik ve eklenen geçici maddelerle işsizler için genişletilmiş haklar verilmiştir. İlgili emredici kanun hükümleri gereği SGK yeni düzenlemeler yapmak sureti ile farklı işsiz gruplar için farklı teşvik programları açıklamıştır.

Bu başlık atında teşviklerin işsizler üzerine etkileri incelenecektir, işsizlik üzerine etkileri kapsam dışı tutulmuştur. Çünkü değil yalnız bu başlık altında yazılanlar istihdam üzerine yazılan her faktörün işsizliği engelleyici bir etkisi vardır. Bu başlığımızda işsizler üzerine etkileri incelenirken,

³⁰⁷ <http://www.isvesosyalguvenlik.com/sosyal-guvenlik-destek-primi-uygulamasi/> 15.8.2014

a)Cinsiyet ve yaş faktörlerine göre sınırlandırılmış veya genişletilmiş son altı ay- üç ay (teşviklere göre farklı) SGK’ da kayıtlı prim günü bulunmayan kişilerin istihdamı halinde sağlanan teşvikler ve

b)Teşvikin işsizler üzerinde etkisi örneklerle anlatılırken bazı şartları sağlamış bir şekilde iş sözleşmeleri kendi isteği dışında haklı neden olmadan fesih edilenlere bağlanan işsizlik maaşı alan kişi sayısı ve ödenen sürelerle ilgili veriler dikkate alınacaktır.

16–22 yaş aralığı olan kişilerin iş hayatına yeni başladığı ve/veya eğitim aldığı dönemi bu başlık altında değil çocuk ve erginler üzerindeki etkileri başlığında belirtilmiştir.

4.3.1.İşsizlerin İstihdamına Yönelik Getirilen Teşvikler ve Etkileri

İşsizler için düzenlenmiş olan sigorta teşviklerini daha önce geniş izahı yapılmakla birlikte konunun daha iyi anlaşılması açısından kısaca özetlemek faydalı olacaktır.

- a) Türkiye’nin genç ve dinamik bir işgücü yapısına sahip olması, bu dönemde ekonomik büyüme açısından bir fırsat yakalamasına rağmen, ülkemizde 15–29 yaş grubu genç nüfus işsizlikten en çok etkilenen kitle olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁰⁸ Bu bağlamda 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa geçici 7. maddesi ile 18–29 yaş aralığındaki erkek ve yaş sınırlaması olmadan 18 yaş üstü kadınlardan 1.1.2008 ile 30.6.2008 dönemine ilişkin Kuruma verilen aylık prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı bulunmayıp, 1.7.2008 ile 30.6.2009 tarihleri arasında işe alınmak koşulu ile prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primine ait işveren hisselerin beş yıl süre ile kısmen işsizlik sigorta fonundan karşılanmaktadır.
- b) 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa eklenen ve 18.08.2009 tarihi itibari ile yürürlüğe giren geçici 9. madde ile son üç aylık dönemde prim günü olmamak kaydı ile 18.8.2009 -31.12.2010 tarih aralığında işe alınan işsizlerin prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hisselerine ait tutarı İşsizlik Sigorta Fonundan karşılanacaktır.
- c) 6111 sayılı kanunla yapılan düzenleme ile 4447 sayılı kanuna eklenen geçici 10. Madde ile (son 6 ay prim günü olmayan) her bir sigortalı için 6 ay ile 48 ay arasında değişen sürelerle prime esas kazancı üzerinden sigortalı işveren hissesi İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacaktır.

Sigortalı bu teşvikten yalnız bir defa faydalanır Yani teşvikten yararlanan sigortalı yeniden işsiz kalması halinde bu teşvikten yeniden yararlanması mümkün değildir.

³⁰⁸ İş –Kur, İstihdamda 3İ Dergisi, Sayı 2, Nisan-Mayıs-Haziran 2011, s. 5

Ancak sigortalı erkek 18–29 yaş aralığında, sigortalı kadın 18 yaşından büyük olması ve ‘tekrar işe girerken mesleki yeterlilik belgesi sahibi olmaları veya mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yükseköğretimi bitirmeleri veya Türkiye İş Kurumunca düzenlenen işgücü yetiştirme kursundan mezun olduklarını gösterir belgeye haiz olmaları durumunda teşvikten tekrar yararlanırlar’.³⁰⁹ Yine önemli husus sigortalının 1.03.2011 – 31.12.2015 tarih aralığında işe alınması şarttır.

- d) 4447 s. Kanununun 50. Maddesi ile işsizlik ödeneği almakta iken işe başlayan işsiz sigortalının sigorta prim işveren ve işçi payının asgari ücrete kadar matrahına isabet eden kısmı işsizlik ödeneğinden karşılanır.

Yukarıda belirtildiği üzere işsizlik maaş başvuruları ve işsizlik maaş süreleri üzerinden yapılan değerlendirme İş-Kur tarafından kayıt altına alınan verilerdir. Teşviklerin geniş anlamda kayıt altına alınan tüm sigortalı sayıları için de artı katkı sağlamaktadır.

“Kadının işgücünde istihdam edilmesi ve kariyer edinmesinin daha çok enformel sektörde yapılan işlere dayalı olması, güvencesiz, düşük ücretli ve düşük statülü olmanın yanı sıra kadının cesaretini kırmakta”³¹⁰ olduğu için kadın işçiler için yaş haddi getirilmemesi önem arz etmektedir.

“İstihdamda yer alan 100 kadından 58’i herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmaksızın çalışmakta, bunların da %57,9’unu ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar oluşturmaktadır.”³¹¹ Sorunun çözümünde yalnız teşvikler etkili olamamaktadır. Toplumsal algı ve eğitim düzeyinin de önemli etkisi olmakla birlikte çalışan kadın nüfusun çoğunluğunu ev kadınları ve kırsal kesimde mevsimlik işlerde çalışanlar oluşturmaktadır.

İşsizler için düzenlenen prim desteklerine Temmuz 2008 yılında başlanmış olup Ağustos 2009 da revize edilmiş ve Mart 2011’de torba yasa ile süre ve tutar anlamında genişletilmiştir. Beş yıl süre ile azalan prim katkı oranları şeklindeki uygulama, revize edilen ikinci paketle sigorta prime esas alt kazanç üzerinden Haziran 2011 tarihine kadar altı ay süre ile (1 yıla çıkartma bakanlar kurulu yetkili) şeklinde değiştirilmiştir. Son olarak 6111 sayılı torba yasa ile en çok 48 aya kadar prime esas kazancın tamamı üzerinden sigorta işveren kısmı İşsizlik sigorta fonundan karşılanır şeklinde değiştirilmiştir.

³⁰⁹ Sakarya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, <http://www.sesob.org.tr/userfiles/file/pdf/5.pdf>, 15.6.2013

³¹⁰ İş-Kur, İstihdamda 3i Dergisi; Sayı 5, Ocak- Şubat-Mart 2012; s. 68

³¹¹ Sosyal Güvenlik Dergisi, 2014/1 Sayısı, 2014, s.40

“Kadının ev ve aile sorumlulukları ile iş sorumluluklarını dengelemede yardımcı olan çalışma şekilleri işçi, işveren ve devlet tarafından teşvik edilmeli”³¹² iken bu hususun eksik bırakılması ve işverenin getirilen her paketle sigortalı yönünden işbaşı yaptığı tarihler açısından belirli şartlar öngörülmüş olması nedeni ile kadına faydalanılan destek ile yeni çıkarılan destek arasında tercih hakkı verilmemesi bir eksikliktir.

6111 sayılı torba yasa ile getirilen diğer iki teşvikten ayıran en temel farklılık:

- a) Sigortalı prime esas alt kazanç yerine sigortalı prime esas kazancın tamamının kapsama alınması
- b) Sigortalı yönünden getirilen işe başlama tarihi önceki düzenlemelerde yapıldığı tarihi takip eden bir yıllık süre ile kısıtlı iken yeni teşvikle süre beş yıla yakın bir zamana çıkartılmıştır.
- c) Geçici 10. Madde ile daha önce 6 aylık süre (B.K.K. ile bir yıla kadar) değişik şartlara göre 48 aya kadar artırılmıştır.
- d) İlk defa ‘mesleki yeterlilik belgesi sahibi olmaları veya mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yükseköğretimi bitirmeleri veya Türkiye İş Kurumunca düzenlenen işgücü yetiştirme kursundan mezun olduklarını gösterir belgeye haiz olmaları’ sigortalı teşvik süresini artırıcı unsur olarak kanunla düzenlenmiştir.

“Ekonomik kriz süreçleri, konjonktürel işsizlikle mücadele ve istihdamın korunması perspektifiyle ilave bazı tedbirleri gündeme getirerek işsizlikle mücadelenin daha ön sıralara taşınmasına yol açmıştır. İş-Kur tarafından sübvansede edilen “kısa çalışma ödeneği” ve İş-Kur tarafından düzenlenen “mesleki eğitim programları” gibi tedbirler ciddi anlamda karşılık bulmuştur.”³¹³ İşgücü yetiştirme kurs bitirme belgesi, mesleki ve teknik eğitim diplomasına sahip işçi çalıştırma şartı işverene özendirilmiştir. İşçilerin bu tür mesleki eğitime işbaşı yapmadan tabi tutulmaları işçilerin kendilerini daha özgüvende hissetmeleri sağlamakla birlikte mesleki donanım ve bilgi seviyelerini artırır. İşini daha iyi yapan işçiden işveren memnun kalır. Yeni işyerinde teşvik kapsamında iki yıla kadar çalışan ve mesleki tecrübesi olan personel sigorta primlerinin eksiksiz yatırılması ve maaş konusunda daha rahat olur. Ve bu ülke genelinde yaygınlaşması kayıt dışılığı önleme açısından önemli katkı sağlar.

4447 sayılı kanunun geçici 9. maddesi ile getirilen ikinci teşvikte sigortalı yönünden geriye dönük altı ay olan sigorta prim gün kaydının olmaması şartı üç aya düşürülerek teşvikten yararlanabilecek kişi sayısı artmıştır.

³¹² Yücel Karakoyun, İş-Kur, Esnek Çalışma Yoluyla Kadınların İşgücüne Katılım Oranının Ve İstihdamının Artırılması; İşkur’un Rolü, Ankara, 2007, s.137

³¹³ İş-Kur, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 3, Temmuz,-Ağustos-Eylül 2011; s. 10

İşsizlerin istihdam edilmeleri esas alınmış olmakla birlikte işgücümde önemli yer tutan kadın ve işçilerin girişimciliğe yönlendiren girişimcilik kurslarına da ağırlık verilmeli ve devamlılık sağlanmalıdır. "İŞKUR tarafından sunulan girişimcilik eğitim programlarından 2010 yılında 8.306 kişi, 2011 yılında 24.145 kişi, 2012 yılında 25.475 kişinin yararlanmış"³¹⁴ olması güzel bir gelişmedir ancak yetersizdir. "Kamu istihdam kurumu olarak İŞKUR'un girişimcilik eğitimleri vermeye başlaması; Kurumun talep yönlü piyasa dengesini sağlamasını da kolaylaştırmıştır. Ancak girişimci olarak eğitilen işgücüne yeterli ölçüde mali desteğin sağlanamaması problem oluşturmaktadır."³¹⁵

4.3.2.İşsizliğin Nedenleri ve İşsizlik Maaşı ve Teşviklerin Etkileri

Teşvik kapsamına alınan erkekler için 29 yaş ve kadınlar için ise yaş sınırı olmadan tamamı söz konusudur.

- İşyerinde kayıt dışı çalışıyor olabilir
- Kendisinin almakta olduğu işsizlik maaşı vardır.
- Eğitim, tatil gibi nedenlerle iş aramıyordur,
- İş aradığı halde işsizdir.

İş aramayan grup için de geçerli faydaları olmakla birlikte diğer üç grup üzerindeki etkileri daha fazla ve daha çok önemsenmelidir.

Teşvikten yararlanan sigortalının teşvikten yararlandığı zamanda aynı işverene bağlı aynı ya da farklı bir işyerinde kayıt dışı çalışmış olduğunun ispat edilmesi halinde teşvik kapsamında işverenden tahsili istenmeyen 5510 81/1 bendi % 5 ödenmeyen tüm primlerin gecikme cezası ile tahsili, diğer teşviklerden ise bir yıl süre ile men edileceği hüküm altına alınmıştır. İşverenler sigorta teşvikleri ile işçi çalıştırmaya karar verdiği vakit ilk planda varsa kayıt dışı çalıştırdığı deneyimini tecrübesini bildiği, güvendiği mevcut işçisinden başlar. Sonraki süreçte teşvik kapsam dışına alınsa bile bu durum da bir kazanımdır.

4447 sayılı İş Kanununa göre iş sözleşmesinin işçi tarafından haklı nedenle veya işveren tarafından haklı neden(sağlık nedenleri hariç) olmadan iş akdini feshetmesi halinde, hizmet akdinin sona ermesi halinde 6 aydan 10 aya kadar işsizlik ödeneği almaktadır..

³¹⁴Emrullah Uludağ, İş-Kur, Genç İstihdamını Artırmada Girişimcilik: Çeşitli Ülke Uygulamaları ve İşkur'un Rolü, Ankara 2014, s.51

³¹⁵ Yasemin Esim Bozkurt, İş-Kur, Kobi Ve Yeni Girişimci İçin İstihdam Odaklı İnovasyon ve Finansman: Türkiye İş Kurumu İçin Karşılaştırmalı Model Önerisi, Ankara 2014, S 52

İşçi işsizlik maaşını kaybetmek istemediğinden kayıt dışı kalarak çift maaş almayı tercih etmek ister; ancak işçinin ödün vermek istemediği işsizlik maaşı için asgari ücret üst limittir ve yine ödenen işsizlik maaşı kendisi için ödenen son altı aylık ortalama primin % 40'dır. Yani kişi için ödün vermek istemediği tutar kazanımlarından daha az ise bu yolu tercih etmek istemeyecektir.

“İşsizlik sigortası bir yandan işsizlerin sıkıntılarını hafifletirken, öte yandan iradi işsizliği ve arama işsizliğini (iş arama esnasında işsiz kalınması) artırarak işsizliğe katkıda bulunabilir.”³¹⁶ Bu durumda sağlanan teşvikin işsizlik maaşının ödemeye devam edildiği dönemde işe alınmasının ayrıcalığı olmakla birlikte işsiz kişinin diğer teşvik paketlerinden de yararlandırılması gerekmektedir. Ancak mevcut teşvik paketleri ekseriyetle herhangi bir teşvikten yararlanmamayı şart koşturmuştur.

Teknik imkânları kullanan e-devlet ve e-kimlik uygulamaları ile kişileri takip eden, denetim ve kontrol ağırlıklı çalışan devlet kayıt dışılıkla daha özverili ve amansız mücadele etmekte ancak fiziki teftiş sık sık yapılamadığı için cezalar ağırlıklı olarak işini dürüst yapan işverenlere uygulanmaktadır. Cezai müeyyideleri ağırdır.

İşverenin İşsizlik Maaşı Alan Personel İstihdamında Dikkat Etmesi Gerekenler

İşveren işçisinin kayıt dışı istihdam teklifini kabul etmesi halinde ilk olarak kendisini yersiz yere sıkıntıya sokacaktır. İkincisi mevcut prim desteği ile işverenin alabileceği daha başka kişiler vardır. Üçüncüsü böyle bir sıkıntıya girdiğinde işsizlik maaşı bitmesi ile kayıt altına aldığı da ileri dönemde konunun anlaşılması halinde işçi lehine aldığı karar kendi aleyhine dönecek ve kırk sekiz aya kadar prim desteğinden mahrum kalacaktır.

Yeni destekle asgari ücretle çalışan işçi net 219,55 TL işverenine daha az maliyetle çalışabilmek varken işsizlik maaşı olan yukarıdaki unsurlarda düşünüldüğünde 428 TL'den vazgeçer.

³¹⁶ Emin Kömürcü, Türkiye’de İstihdam Üzerindeki Vergi Ve Benzeri Mali Yükümlülüklerin İstihdam Üzerindeki Etkileri: Avrupa Birliği İle Bir Karşılaştırma, Manisa 2008, s. 41

4.3.3. Teşviklerin İşsizlere Olan Etkilerin İş-Kur Verileri ile Açıklanması*

Tablo 15: İş-Kur İşsizlik Maaşı Alan Kişi Sayıları ve Tutar Bilgileri*

YIL	Başvuru Sayısı	Hak Eden Kişi Sayısı	Hak Etmeyen Kişi Sayısı	ARALIK	
				İşsizlik Alan Kişi Sayısı	Ödeme Tutarı (TL)
2002	93.435	82.886	10.549	41.953	6.862.912
2003	143.457	130.283	12.174	52.965	10.591.968
2004	164.527	147.342	17.185	73.752	18.209.425
2005	207.623	185.768	21.855	90.675	23.151.839
2006	220.270	198.882	21.388	96.597	27.202.221
2007	246.394	220.967	25.427	101.890	31.152.339
2008	380.936	331.121	49.815	193.003	66.657.071
2009	597.806	471.279	126.527	218.493	74.454.945
2010	459.048	329.019	130.029	170.425	63.095.928
2011	498.963	320.664	178.299	174.363	71.340.826
2012	609.236	369.570	239.666	202.923	92.267.775
TOPLAM	3.621.695	2.787.781	832.914	1.417.039	484.987.248

Kaynak: Türkiye İş Kurumu Yıllık Faaliyet Raporlarından istifade edilerek hazırlanmıştır.

*2007 yılında Sigortalının son dört aylık prime esas kazançları dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama net kazancının yüzde ellisi olarak uygulanmakta olan günlük işsizlik ödeneği miktarı, 5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile; sigortalının son dört aylık prime esas kazançları dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama brüt kazancının yüzde kırkı olarak değiştirilmiştir. Ayrıca, işsizlik ödeneği miktarı, 4857 sayılı İş Kanununun 39. maddesine göre on altı yaşından büyük işçiler için uygulanan aylık asgari ücretin brüt tutarının yüzde seksenini geçemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu değişiklik ile işsizlik ödeneği miktarı yaklaşık %12 oranında artırılmıştır.

İşsizlik maaşı alan personel sayısının sürekli artış göstermesi normal şartlar altında olumsuz bir gelişme iken verilerin doğru değerlendirilebilmesi için nüfus artış oranı istihdama katılan personel sayıları gibi veriler de dikkate alınmalıdır. İstihdam teşvik paketlerinin bölgeler üzerine, kadın ve genç nüfus üzerine etkileri izah edilirken başvuru TÜİK ve İş-Kur'un diğer verileri dikkate alındığında mevcut işsiz sayısının artış göstermesinin daha farklı nedenleri olduğu açıktır.

“2008’den itibaren yükseliş eğilimi göstermiş, 2009’da bu sayı krizin etkisi ile bir önceki yıla oranla çok ciddi oranda artmıştır. Kurumun hizmet sunumunu yaygınlaştırması ve e-

İŞKUR sisteminin kullanımının artması başvurulara yaşanan artışın bir diğer önemli sebebidir”³¹⁷

İŞ-KUR kayıtlarındaki işsiz sayısındaki artış istihdam edilen personelin kayıt altına alınma oranının artış gösterdiğini gösterir. Yukarıda yazılı teşviklerden yararlanılması için tercih edilen işsizlerin İŞ-KUR aracılığı ile temin edilmesi gerekliliği ve İş-Kur’un mesleki yeterlilik kursları açmış olması gibi nedenler kayıtlı işsiz sayısının artış göstermesinin nedenleridir.

2009 yılında işsizlik maaşı alan personel sayısının maksimum olması o sene çıkan küresel krizden kaynaklanmaktadır.

Yukarıdaki tabloyu aşağıda yine İş-Kur faaliyet raporlarından yararlanılarak oluşturulan tablo ile birlikte değerlendirilmesi nedenin işsizlik oranındaki artıştan kaynaklanmadığını göstermektedir.

“İş-Kur tarafından işe yerleştirmelerde kamuya yapılan işe yerleştirmeler düşme eğilimi gösterirken, özel sektöre yapılan işe yerleştirmeler artmaktadır. 2003 yılında özel sektöre yapılan işe yerleştirmeler 25.939 iken, 2004 yılında 33.504’e, 2005 yılında 48.932’ye yükselmiştir. İşe yerleştirme sayımız, 2006 yılında ise 61.703 kişiye ulaşmıştır. Özel sektör normal işe yerleştirmeler de % 55 oranında artmıştır.”³¹⁸ Bu derece yüksek artışın sebebi yukarıda bahsedilmekle birlikte kayıt altına alınması yönü ile kayıtdışılıkla mücadele açısından önemli bir bulgudur.

³¹⁷ İş-Kur; İstihdamda 3i Dergisi; Sayı: 7, Ekim-Kasım-Aralık 2012, s. 53

³¹⁸ Davut Öksüz, İşkur’un İşe Yerleştirme Hizmetleri, Özel Sektör Üzerinde Etkisi Ve Etkinliğinin Artırılması, Ankara 2007, S. 53

Tablo 16: İŞKUR tarafından Meslek Edindirme ve İşsizlikle Mücadele için Açılan Kurs ve Kursiyer Sayıları

YILLAR	Kayıtlı İşsizlerin Uzmanlık Meslek Eğitim Merkezi (UMEM)			İşsizlere Yönelik Açılan			İşe Yerleştirilen Kişi Sayıları
	TOPLAM Kişi Sayısı	Artış Oranı%	KURS SAYISI	TOPLAM Kişi Sayısı	Artış Oranı%	KURS SAYISI	
2002							
2003							
2004							
2005							
2006							
2007							
2008							99.841
2009				164.244		6.833	89.842
2010				129.009	-27	6.170	159.050
2011	38.054		4.926	147.586	13	6.157	304.187
2012	53.917	142	5.692	337.069	56	11.076	418.938

Kaynak: Türkiye İş Kurumu 2006 – 2013 Yıllık Faaliyet Raporlarından derlenerek tarafımda hazırlanmıştır.

İş-Kur aracılığı ile işe yerleştirilen personel sayısının 4 yılda 4 kat artması çıkarılan teşvik yasaının ne derece işsizler üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

‘İş ve Meslek Danışmanı Mesleki Yeterlilik Belgesine sahip kimse bulunmadığından arz yönlü bu sıkıntıyı ortadan kaldırmak için, İş ve Meslek Danışmanlığı alanında ilk defa 2011 yılında 3500 Kişiye eğitimi düzenlenmesine karar verilmiş³¹⁹ olup İş-Kur aracılığı ile kayıtlı İşsizler için Uzmanlık Meslek Eğitim Merkezlerinde düzenlenen değişik kurslarla birlikte 2011 yılında 4926 adet kurs ve 38054 kursiyere ulaşılmıştır. “Bazı iş arayanlar danışmanlık hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmadıkları için danışmanlık talep etmeyebilmekte, böyle durumlarda da kayıt ya da plasman memurları danışmanlık hizmetlerine ihtiyacı bulunan kişileri belirleyerek danışmanlık servisine yönlendirmektedir.”³²⁰ İşsizlere yönelik açılan kursların ilk 2009 yılında başlanarak artarak devam etmesi de işsizlikle mücadelede teşviklerin 2008 yılında yürürlüğe girdiği de dikkate alınırsa sigorta prim desteklerinin işsizler üzerinde çok etkili olduğunu göstermektedir.

³¹⁹ İş-Kur, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 4; Ekim-Kasım-Aralık 2011; s. 50

³²⁰ Başak Karagülle, Türkiye’de İşsizliğe Bir Çözüm Önerisi Olarak Türkiye İş Kurumu’nun İş Danışmanlığı Hizmetleri, Ankara 2007, s. 51

4.4. Prim Teşviklerinin Teşvik Bölgeleri ve Coğrafi Bölgeler Üzerine Etkileri

5084, 5921 Kanunlar ve 4966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ülkemiz değişik bölgelere ayrılmıştır. Teşvikten yararlanan iller baz alınarak değişen bölgeler üzerinde etkilerine değinildikten sonra istihdam ülkemiz coğrafi bölgeler açısından yeniden ele alınacaktır.

4.4.1. Prim Teşvik Bölgeleri Üzerinde Etkileri

Sosyal Sigortalar Kurumu ülkenin her kesiminin kalkınması ve zayıf bölgelerin rekabet gücünü artırmak üzere ilk önce 2001 yılı Devlet İstatistik Kurumu verilerine göre illerimizde fert başı yurtiçi hasıla tutarı 1500 dolar ve altı olan 36 ille başlayan teşvik 2005 yılında yapılan düzenleme ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından belirlenen illerimizin 2003 yılı sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre endeks değeri eksi olan 13 il de teşvik kapsamına alarak 49 ili kapsayan bir teşvik paketi getirmiştir. 49 ilde yatırımın cinsine, büyüklüğüne bağlı kalmaksızın bazı ön koşulları sağlayan işyerleri için enerji, vergi stopajı ve enerji desteği ile bedelsiz arsa ve arazi tahsisi için 2012 yılına kadar yararlandırmıştır.

İlerleyen yıllarda 2009 yılında hiçbir ilimiz hariç tutulmaksızın ülkemiz önce dört ve 2012 yılında altı bölgeye tasnif etmek sureti ile ülkemizde yapılan yatırımlarda istihdam teşviklerini kademeli olarak artırmıştır.

4.4.1.1. Bölgelerarası Rekabeti Engelleyici Unsurlar

“Yeterli düzeyde istihdam artışının sağlanması, genel anlamda ekonomik büyümenin ve özel olarak da yatırımların bağımlı değişkeni sayılmaktadır”³²¹. Bu anlamda istihdamın artması her bölgede yatırımın yaygınlaşması ile mümkündür. Ancak Ülkemizde aynı koşullar altında bölgeler arasında rekabeti engelleyen birçok unsurlar vardır. Bazıları;

a) Nüfus dağılımının dengesiz olması. Üretici ürünlerini daha az masrafla daha çok satabilmek için kalabalık nüfuslu bölgeleri tercih etmektedir.

b) Coğrafi konum ve ulaşım yolları. Ülkemizin batı bölgesi deniz yolu ile daha ucuza ithal edilen mallarda ülkeye girdikten sonra daha az lojistik maliyetle temin edebilmektedir. Bazı illerimizin kara demir yolları bakımından çok ileri olması işverenleri ürünlerinin imalat basamağından satış pazarlama safhasına kadar her safhada lojistik kanalları gelişmiş olan bölgeleri tercih etmektedir.

³²¹ Selahattin Bulut, Gazi Üniversitesi, Türkiye’de Aktif İstihdam Politikası Aracı Olarak Düzenlenen İşgücü Eğitim Kurslarının İstihdam Açısından Belirleyiciliği, Ankara 2010, S. 28

c) Reklam ve marka değeri. Yatırımlarda bölgelere artı değer katan unsurların başında yatırım yapılacak lokasyonla ilgili kafalardaki düşünce ve sezgilerdir. Ülkede yatırım merkezi haline gelmiş yerler kendi reklamını yapmakta olup her yeni yatırım bölgenin marka sayısı ve değerini artırmaktadır. Bu noktada geç kalan yerler için reklam ve marka değeri yüksek yerlere göre daha fakir olması ve cazip olan yerlerin ise her geçen dönem içinde daha çok zenginleşmesi kısır döngü oluşturmaktadır.

d)Terör Olayları. Yatırımcı her zaman daha çok kazanmak için yatırım yapar. Katlanılan risk düzeyine bağlı kazanç düzeyinin de artması gerekir. Rekabete terör olayları nedeni ile geriden başlayan bölgeler de bir de rekabeti artırıcı diğer alanlarda da geride kalırsa bu durum var olan yatırımları da kaçıır ve buna bağlı olarak terör daha çok artar bölge yaşanmaz hale gelir.

e)Pahalılık. Yatırımcı daha az maliyetle daha çok kazanmak ister. Globalleşen dünyada firmalar işçilik ve enerji maliyet unsurlarının düşük olduğu büyük pazarlara yakın yerleri tercih etmektedir. Ülkemizdeki üretim yapan firmalar imalat maliyetlerinin düşük olduğu yerleri tercih ederler.

‘Yenilikleri desteklemek, AR-GE desteklerini çoğaltmak, üretimi ve verimliliği artırmak, büyüme ve gelişmeyi sağlamak, toplumsal tasarrufları özendirmek, yeni yatırımları başlatmak, işsizliği azaltmak gibi nedenler yerine günümüzde ve yukarıdaki unsurla değerlendirildiğinde teşvikler bazı şeylerin yapılmasını önlemek için de ekonomik teşvikler söz konusu olabilmektedir.’³²² Bu bağlamdan olmak üzere özendirici, yönlendirici ve caydırıcı teşvikler olmalıdır. Ancak mevcut teşviklerin bölgesel eksiklikleri minimize etme ve caydırıcı özellikleri maalesef bulunmamaktadır.

4.4.1.2. Teşvik Bölgelerine Yasa ile Getirilen Teşvikler ve Etkileri

Kişi başı yurtiçi hâsıla tutarı 1500 doların altında olan iller ve sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre endeks değeri negatif olan illerde asgari on işçi çalıştırmak şartı ile 2012 yılına kadar 49 ilde sigorta işveren prim tutarının organize sanayi ve ya endüstri bölgelerinde yerleşik firmalar için tamamı, yerleşik olmayan firmalar için %80 hazinece karşılanacaktır. Hazinece karşılanacak toplam tutar firma çalışan sayısı ile asgari ücret çarpım tutarını aşamaz.

01.04.2005 tarihinden önce çalışan işçilerin tamamı, 01.04.2005 tarihinden sonra işbaşı yapan işçilerin ise fiilen çalıştıkları süreler için teşvikten faydalanırlar.

³²² Murat Karabıçak, SDU İİBF Dergisi, C. 18 s. 266, 2013

Bu illerde yeni yapılan bir yatırım şartı olmaması ve çalıştırılan işçilerin istisna tutulmaması çok önemli. 01.04.2005 ten sonra çalışan işçilere getirilen fiilen çalışma şartı kişilerin yalnız ücretli izinde oldukları zamanı istisna tutmaktadır ki işçilerin ücretli izinde geçen zamanları yılın pek az bir kısmını oluşturmaktadır. Ayrıca bu teşvikin uygulandığı bölgelerin kişi başı gelir seviyesi çok düşük olması faydalandırılan işçilerin birçoğu için yeterlidir. Yine on işçi çalıştırma şartı aranmış olması kayıt dışı çalıştırılan işçilerin kayıt altına alınmasını hızlandıracaktır. Çünkü işveren bu sayede teşvikin sağladığı sigorta işveren teşvikleri dışında diğer arsa ve arazi temini, gelir vergisi stopajı ve enerji desteklerinden de yararlanacaktır. İşverenin ayrıca katlanacağı sigorta işçi payı diğer kazanımları göz önüne alındığında katlanılabilir bir maliyettir. Ve ileride çıkabilecek muhtelif uyuşmazlık ve ya teftişler sonrası anlaşılabilir kayıt dışılığın getireceği zarardan da emin olmaktadır.

Konumuz sosyal güvenlik kurumunun teşvikleri olmakla birlikte 5084 sayılı kanun teşvikinden yararlanan işverenler aynı şekilde üçüncü maddesi ile aynı şartları sağlaması halinde aynı bölgedeki işyerleri için organize sanayi veya endüstri bölgelerinde mukim olmaları halinde çalıştırdıkları işçilerin gelir vergisinin tamamı, organize sanayi veya endüstri bölgelerinde mukim olmamaları halinde ise yüzde sekseni hazinece karşılanmak sureti ile gelir vergisi stopajından yararlandırılır.

Tablo 17: 6 Bölgeye Uygulanan Teşvikler ve Teşvik Süreleri

		1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Gelir Vergisi Stopajı		YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	10 YIL
Sigorta İşveren Prim Desteği	OSB Dışı	2 YIL	3 YIL	5 YIL	6 YIL	7 YIL	10 YIL
	OSB İçi	3 YIL	5 YIL	6 YIL	7 YIL	10 YIL	12 YIL
Sigorta İşçi Prim Desteği		YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	10 YIL
Yatırım Yeri Tahsisi		VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR

Kaynak: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, http://archive.ismmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/2012/yeni_tesvik_sistemi.pdf

Yukarıda yazılı kanundan faydalanan 36 ilde, 5350 sayılı kanunla yapılan düzenleme ile 49 ile çıkarılmış olup bu illerde yapılan yeni yatırımlar için teşvikten faydalandırılması için asgari 30 işçi çalıştırma şartı getirilmiştir. Teşvik kapsamına yeni alınan Kilis, Tunceli, Kastamonu, Niğde, Kahramanmaraş, Elazığ, Çorum, Artvin, Kütahya, Trabzon, Rize, Nevşehir, Karaman illeri için asgari otuz işçi çalıştırılmasının yanında çalışan sayısını en az %20 artırma şartı aranmıştır.

Kısa süren 10 yerine 30 işçi şartının kayıtdışılık ve iş güvencesi kapsamında değerlendirilmesi

Bu yeni düzenleme ile getirilen otuz işçi şartı, yatırıma aç ve kayıtdışılığın çok yüksek ve işsizliğin artmış olduğu bu bölge için çok yüksektir. Bu teşvik bölgenin mutlaka lehine olmuştur. Ancak bu durumda on-otuz arası işçi çalıştırabilecek yeni yatırımcılar rekabet açısından zayıf olmaları nedeni ile bu düzenleme ile daha da zayıf hale gelmiştir. Zayıflatılan küçük işletmeciler ayakta kalabilmek ya işçisini kayıtdışı çalıştırmasına yol açacak ya da işletmelerini kapatacaktır.

Yasa teşvik kapsamına alınan illerin sayısının artırılması istihdam açısından artı değerdir. Kapsama alınan 13 ile asgari otuz işçi şartı getirmesi ve istihdamı en az %20 artırılması özellikle bölgedeki resmi kayıtlara göre 20 ve üstü personel çalıştıran işverenler için dönüm noktası olmaktadır.

Ülke gerçekleri ile yüzleşildiğinde '20 kişiden az işçi çalıştıran işyeri sayısı 2009 yılında 2.445.339, 2010 yılında 2.262.755, 2011 yılında ise 2.522.011 olup ortalama 5.000.000 işçi istihdam edilmektedir.'³²³ Bu yönü ile teşvikler için 30 işçi şartı getirilmesinin çalışan nüfusumuzun ağırlıklı bir payının teşvik kapsamı dışında kalması demektir.

Personel sayısı otuzdan az olan işverenler yeni kararları ile mevcut çalışanlarının tamamının sigorta işveren teşviki, enerji desteği ve gelir vergisi stopajından faydalanmış olacağı için yapay bir büyümeye gitme ve gitmeme açısından önemli karar vereceklerdir. Bu durumda sıralama olarak önce kayıtdışılardan başlanmak sureti ile asgari ücretle çalıştırılacak personel istihdam edilecektir. Verilen kararın daha iyi anlaşılması için bir örnekle daha iyi anlaşılacaktır.

Örnek Uygulama

Örnek: 24 resmi işçisi ve 2 kayıtdışı işçisi olan ve tüm işçilerini asgari ücretten çalıştıran bir işletme düşünelim. Bu durumda

³²³ Yasemin Özüm Bozkurt, İş-Kur, Kobi Ve Yeni Girişimci İçin İstihdam Odaklı İnovasyon Ve Finansman: Türkiye İş Kurumu İçin Karşılaştırmalı Model Önerisi, Ankara 2014, S.69

Tablo 18: Örnek Uygulama: İşçi Sayısını Otuz Çıkararak Teşvikten Yararlanan İşyerinin Maliyet Tablosu

Resmî Çalışan 24 Kişi ve İki Kayıtlı Çalışan Varken											
	İşçi Sayısı	Brüt Ücret	Sigorta İşçi Payı	İşsizlik	Gelir Vergisi	Damga Vergisi	AGİ	İşçiye Net Ödenen	Sigorta İşveren Payı	İşsizlik İyveren	İşverene Maliyeti
RESMİ	24	1071	149,94	10,71	136,55	8,13	80,33	846,00	219,56	21,42	1.311,98
RESMİ OLMAYAN	2	1000	0	0	0	0	0	1000	0	0	2000
Resmî Çalışan Sayısını Otuz Kişi Yapıldığında											
	İşçi Sayısı	Brüt Ücret	Sigorta İşçi Payı	İşsizlik	Gelir Vergisi	Damga Vergisi	AGİ	İşçiye Net Ödenen	Sigorta İşveren Payı	İşsizlik İyveren	İşverene Maliyeti
Asgari Ücret	28	1071	149,94	10,71	136,55	8,13	80,33	846,00	219,56	21,42	1.311,98
Net 1000 TL	2	1.286,41	180,10	12,86	164,02	9,76	80,33	1000	263,71	25,73	1.575,86
	İLK DURUM			SON DURUM							
	SGK ya Ödenen	Gelir İdaresi Başkanlığına ödenen	İşçiye Ödenen	SGK ya Ödenen	Gelir İdaresi Başkanlığına ödenen	İşçiye Ödenen					
Teşviksiz	9639	1349,34	22303,97	12.210,31	1.741,61	25.687,96					
Teşvik	0	0	0	7229,25	1741,61	0					
Toplam Maliyet	33.292,31 TL			30.669,02 TL							

Kaynak: 193 sayılı VUK , 5510 sayılı SSSGK kanunları, Maliye Bakanlığının Tebliğ ve Genelgelerinde öngörülen parametrelere uygun tarafımca hazırlanmıştır.

Yukarıda hesaplanma iyi incelendiğinde anlaşılacaktır ki 26 asgari ücretli çalışanı olan bir işveren enerji desteğinden yararlanmayacak olsa ve yeni işçi istihdamı işletmesi için gerekli olmasa da çalışan sayısını otuz çıkartacaktır. Yine otuz üstünde işçi çalıştıran bir işyeri de işçi maliyet hesabı yaptığıında yapay bir büyümeyi tercih edecektir.

Otuz işçi sınırının iş kanunu açısından farklı bir önemi bulunmaktadır. Otuz sürekli işçi çalıştıran bir işyerinin iş güvencesi vardır. Yani geçerli ya da haklı bir neden olmadan işyerinden çıkarılan bir personel 6 aylık kıdemi varsa işe iade davası açabilir.³²⁴

Ve işçi sayısı artan bir işveren iş ölçüğü ona göre büyütebilir yeni stratejiler üretebilir. Çünkü teşvikle ayrıca enerji desteği ve bedelsiz arsa veya arazi hakkı da vardır.

On işçi çalıştırma şartının istihdam üzerine etkileri

28.3.2007 tarihli ve 5615 sayılı Kanununun 24 üncü maddesiyle bu bentte geçen “otuz” ibaresi, “on” olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir. Oluşan haksız rekabette önlenmiş on işçi hatta daha az işçi çalıştıran işyerleri de dâhil (yukarıdaki örneklemeden anlaşıldığı üzere) bu teşvikten yararlanmış oldular.

16–344 sayılı Genelgede yer aldığı üzere Kanun kapsamında olmayan bölgelerde yer alan istihdamın Kanun kapsamındaki bölgelere veya kapsama dahil bölgelerde var olan

³²⁴ 4857 S.K. M.18

istihdamın bölge içine kaydırılmasına yönelik teşviklerden yararlanma amaçlı uygulamalar yeni işe başlama olarak kabul edilmemesi yerine teşvik kapsamının daraltılması veya şartlı kabulü yada sınırlı taşıma gibi değişik şekillerde müsaade edilmiş olsa idi mevcut illerde istihdamın daha etkin artmasına sebep olurdu.

Teşviklerde işveren yerine işyeri ifadesinin kullanılması ve 2008/31 sayılı genelgede izah edildiği gibi on kişi çalıştırma şartı vazgeçilmez olduğu için bölgede teşvikten yararlanan tüm işyerleri için on kişi sayısı garanti altına alınmıştır. Değişik nedenlerle kurumdan personel ayrılması halinde sayı onun altına düşüyorsa işveren kesinlikle yeni işçi veya işçilerle eksiği tamamlayacaktır.

Yukarıda değindiğim gibi 2009 yılında 5921 sayılı kanunla teşvik bazı şartlara bağlanarak kapsamı genişletilmiştir. İşverenler tercihen 5084 sayılı kanun teşvikinden yararlanabileceği gibi yeni teşvik yasasından da faydalandırılacaktır.

4.4.1.3. Yeni Bölgesel Teşvikleri Diğer Teşviklerden Ayıran Önemli Özellikler

14.7.2009 tarihli ve 2009/15199 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren teşvikin getirdiği en önemli değişiklik,

- a) Ülkemizin hiçbir ilinin kapsam dışında tutulmaması
- b) 2012 yılına kadar özel teşebbüslerle birlikte kamu teşebbüslerinin de teşviklerden faydandırılması,
- c) Sigorta işveren payı teşvikinde asgari ücret kısıtı olmaması ve bölgesine göre sigorta işçi payından da yararlandırılması,
- d) Bazı yatırımların özendirilerek teşvikin bölgelerin rekabet gücü yanında ülkemizin kendi bölgesinde daha etkin olmasını sağlayacak özellikte olması,
- e) Bazı bölgelerde Teşvik kapsamının geniş ve süresinin uzun olması ülkemize doğrudan yabancı sermayenin gelmesini hızlandırmıştır.

Yukarıda sıralanan maddeler bölgelerin istihdam paylarına artmasına doğrudan katkı yapan hususlardır.

Yatırımlara devlet desteği hakkında karar değişik tebliğlerle ve kanunlarla değişik zamanlarda revize edilmiş olup ayrıntıları ile daha önce üzerinde durulduğu için burada özet olarak bazı konulara değinilecek. Böylelikle istihdam üzerindeki olumlu etkileri daha iyi anlaşılabilir olması ile birlikte yukarıda izah ettiğimiz ve aşağıda tablolarla izah edeceğimiz istatistiksel veriler daha iyi analiz edilecektir.

4.4.1.4. 2009' dan Sonra Getirilen Bölgesel Yatırım Teşvikler ve Etkileri

2009 Sonrası teşvikle yatırımlar

- a) Büyük ölçekli yatırımlar: 2012/3305 BKK EK 3'te belirtilen asgari tutarları sağlayan yatırımları
- b) Stratejik yatırımlar: İthalat bağımlılığı yüksek ürünlerin üretimine yönelik Asgari sabit yatırım tutarı 50 milyon TL üzerinde olan yatırımlar
- c) Bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında yatırımlar: Bölgelerin rekabet gücünü artırmak yatırım havzası haline getirmek amacı ile bölgelerin hususi özelliklerine uygun 2012/3305 BKK'nın 2 nolu ekinde düzenlenen sektörlerde asgari yatırım tutarını geçen yatırımlardır.
- d) Genel Teşvik Uygulamaları: Diğer üç gruba da girmeyen 2012/3305 BKK'nın Ek 4 te yer almayan teşvik edilmeyecek yatırım konuları dışında kalan ve 5. Maddede belirtilen sabit yatırım tutarları üzerindeki yatırımlardır.

Yukarıda Tablo 19 da Bölgesel Teşvik Uygulamaları kapsamındaki Yatırımlar, Büyük Ölçekli Yatırımlar için geçerli olup stratejik yatırımlarda bölge ayrımı olmaksızın yatırım yeri arazi tahsisi olup ilk 5 bölgede sigorta işveren prim desteği 7 yıldır. 6. Bölge için 10 yıl süre ile sigorta işveren ve işçi payı ve gelir vergisi stopajından yararlandırılmaktadır.

Yukarıda konusu edilen dört tip yatırım desteğinden getirilen asgari yatırım tutar şartı ile ancak büyük işletmeler yararlanabilecektir.

“Bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılarak zaman içerisinde giderilmesi, bölgesel kalkınmanın tesisi ve hızlandırılması, sürdürülebilir dengeli bir gelişmenin sağlanması ve bölgelerimizin ulusal kalkınmaya katkılarının artırılması”³²⁵ uygulamaya konulan politikaların hedefi olmalıdır.

Bölgenin yurtiçi hasılasında az payı olmakla birlikte işveren sayısı ve istihdam edilen personel sayısı olarak büyük çoğunluğu oluşturan “ülkemizde %56 istihdam payı olan”³²⁶ küçük ve orta boy işletmelerin (KOBİ) bu yatırım teşviklerinden faydalanmaları nerede ise imkânsızdır. “Nitelikli eleman desteğinden faydalanan KOBİ'lerin ise bu destekten faydalanmayanlara göre üretimlerini arttırma olasılıkları 2 kat daha fazla görülmektedir.”³²⁷ Bu noktada 2012 yılına kadar değişik zamanlarda değişik kanunlarla değişiklik yapılmakla birlikte 49 ilde yürürlükte olan 5084 sayılı kanun 2013/4966 Bakanlar Kurulu Kararı ile şekli ve

³²⁵ İş-Kur, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 6; Temmuz-Ağustos-Eylül 2012; s. 34

³²⁶ Murat PIÇAK, Dicle Üniversitesi, İstihdam ve Türkiye İş Kurumunun İstihdama Etkisi, Diyarbakır 2004, s. 21

³²⁷ Selen Işık Maden; SDU Dergisi, C. 19, Isparta 2014, s. 189

kapsamı değişmek sureti ile yeniden revize edilmiştir. Yeni kararda üç bölge oluşturularak bu bölgelerde on ve üstü işçi çalıştıran iş yerlerinin peşin ödemelerde yararlanılan % 5 sigorta prim devlet desteğine 6 puan ilave edilmesi kararlaştırılmıştır. Üç farklı bölgeden birinci gruptaki illerde faaliyet gösteren işyerleri için 2016, ikinci gruptaki illerde faaliyet gösteren işyerleri için 2017 ve üçüncü gruptaki işyerlerinde faaliyet gösteren işyerleri için 2018 yılına kadar teşvikten yararlandırılacaktır.

“2013 Ekim ayı verilerine göre, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren sigorta primi işveren payı teşviki için yaklaşık 19 milyar TL kamu kaynağı kullanılmıştır ve beş puanlık teşvik indiriminden 1.154.917 işyeri, 8.641.643 sigortalı yararlanmıştır.”³²⁸

2013/4966 Sayılı Karar İle Önceki Kanun (5084 Sayılı) Arasındaki Farklar³²⁹

a) 5084 sayılı kanunda TR63 Bölgesi illerinden Hatay yer almazken, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri desteklenmekteydi. 2013/4966 sayılı karar ile birlikte Hatay ili de desteklenen iller arasına girmiştir.

b) 5084 sayılı kanunda sigorta primi desteğinin yanı sıra, vergi indirimi ve enerji desteği mevcutken, 2013/4966 sayılı kararda sadece sigorta primi desteği yer almaktadır.

c) 5084 sayılı kanunda Gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, en az on işçi çalıştırmaları koşuluyla, bu iş yerlerinde çalıştırdıkları işçilerin ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin; organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için yüzde sekseni, verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilmekteydi. 2013/4966 sayılı kararda vergi indirimi yer almamaktadır.

d) 5084 sayılı kanunda, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, en az on işçi çalıştırmaları koşuluyla, bu iş yerlerinde fiilen çalışan işçilerin prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hissesinin; organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için yüzde sekseni Hazinece karşılanmaktaydı. 2013/4966 sayılı kararda ise sigorta primi payına 5+6 puanlık indirim getirilmiştir.

e) 5084 sayılı kanunda asgarî on işçi çalıştıran işletmelerin elektrik enerjisi giderlerinin yüzde yirmisi Hazinece karşılanmaktaydı. 2013/4966 sayılı kararda enerji desteği yer almamaktadır.

³²⁸ Şerife Türker, Dünyada Ve Türkiye’de İstihdam Teşvik Sistemleri ve Türkiye İçin Uygulanabilir Teşvik Modeli, Ankara 2014, s. 123

³²⁹ <http://www.dogaka.org.tr/duyuru-detay.asp?M=2&Medya=guncel-duyurular&D=824&Duyuru=sgk-prim-tesvikinde-yeni-duzenleme-yapildi>

Tablo 19: Yatırım Türleri ve Yatırım Bölgelerine Bağlı Sağlanan Destekler

Genel Teşvik Uygulamaları	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırımlar Teşvik Uygulamaları	Stratejik Yatırımların Teşviki Uygulamaları
KDV İstisnası	KDV İstisnası	KDV İstisnası	KDV İstisnası
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Gümrük Vergisi Muafiyeti	Gümrük Vergisi Muafiyeti	Gümrük Vergisi Muafiyeti
Gelir Vergisi Stopajı Desteği (6. Bölge Yatırımlar İçin)	Vergi İndirimi	Vergi İndirimi	Vergi İndirimi
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği (Tersanelerin Gemi İnşa Yatırımları İçin)	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği
	Yatırım Yeri Tahsisi	Yatırım Yeri Tahsisi	Yatırım Yeri Tahsisi
	Faiz Desteği (3. 4. 5. ve 6. Bölgedeki Yatırımlar İçin)	Faiz Desteği	Faiz Desteği
	Gelir Vergisi Stopajı Desteği (6. Bölgede Gerçekleştirilecek Yatırımlar İçin)	Gelir Vergisi Stopajı Desteği (6. Bölgede Gerçekleştirilecek Yatırımlar İçin)	Gelir Vergisi Stopajı Desteği (6. Bölgede Gerçekleştirilecek Yatırımlar İçin)
	Sigorta Prim Desteği (6. Bölgede Gerçekleştirilecek Yatırımlar İçin)	Sigorta Prim Desteği (6. Bölgede Gerçekleştirilecek Yatırımlar İçin)	Sigorta Prim Desteği (6. Bölgede Gerçekleştirilecek Yatırımlar İçin)
			KDV İadesi (Bina İnşaat)

Kaynak: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/2012/yeni_tesvik_sistemi.pdf

Ülkemizin zengin yatırımcılara tüm illerini kapsamakla birlikte değil yalnız sigorta prim desteği, bedelsiz arsa ve arazi temininden faiz desteğine kadar çok geniş teşvik sağlanırken KOBİ'lerimize sağlanan 5084 sayılı teşvikin yerine getirilen ve yalnız sigorta prim desteği (eskisinden ve yatırımlara sağlanan devlet teşvikinden daha az) sağlayan uygulama her ne kadar bölgedeki istihdamı artıracak da olsa KOBİ'ler için tehlikelidir.

Tezimi yalnız sosyal sigortalar prim desteğini incelemek üzere bina ederken bölge istihdamı üzerine etkisinde diğer teşvik unsurlarını görmemek yanıltıcı olur. Bu bölgelerde en çok istihdam sağlayıcılar olan KOBİ'lere sağlanan teşvikler maalesef yeterli değildir. "Kuralların Kanunda, yönetmeliklerde, tebliğlerde ve genelgede yer alması karmaşıklığa neden olmaktadır. Bu karmaşıklık sigortalıların ve işverenlerin mevzuata uyumunu olumsuz etkilemektedir."³³⁰ Konu ile ilgili en önemli sorun teşvik mevzuatlarının karmaşıklığı ve çok sık

³³⁰ Sosyal Güvenlik Dergisi, Sayı: 2014/2; s. 142

değişiklik yapılmasıdır. Bu neden ile çoğu kez yatırımcının elde ettiği avantajlar yok olabilmektedir. Yine KOBİ'lerin desteklerden haberdar olmaması nasıl faydalanacağını bilmemesi de ayrı bir sorunun kaynağıdır.³³¹

4.4.1.5. Teşviklerin İstatiksel Verilerle Bölge İstihdamı Üzerine Etkilerinin İncelenmesi

Tablo 20: 5084 sayılı Teşvik Kanunu Kapsamında 49 İlin Yıllık İstihdam Veriler

	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz Sayısı	İstihdam Katılan Oran %	İşgücüne Katılım Oran %	İşsizlik Oran %
2008	23.770.452	10.501.925	4.416.139	1.054.338			
2009	23.958.077	10.902.100	4.568.740	1.300.505	3,46	3,81	23,35
2010	24.114.978	11.185.620	4.809.958	1.117.407	5,28	2,60	-14,08
2011	24.280.877	11.557.199	5.222.804	957.283	8,58	3,32	-14,33
2012	24.493.231	11.423.499	5.121.989	889.770	-1,93	-1,16	-7,05

Kaynak: EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımda hazırlanmıştır.

5084 sayılı kanunla getirilen teşvik 2012 yılsonuna kadar yürürlükte kalmıştır. Daha önce ifade edildiği üzere önce 36 ille başlamıştır ve daha sonra teşvik kapsamına yeni 13 il daha eklenerek toplam 49 il teşvikten yararlanmıştır.

2009 yılında işsizlik oranındaki artış yaşanan küresel ekonomik kriz nedeni ile kaynaklanmaktadır. Daha sonra izleyen yıllar incelendiğinde işsizlik oranının art arda düşüş göstermiştir. İşgücüne katılan kişi sayısının hızlı arttığı bölgede işsizlik oranının düşüş göstermiş olması yukarıda daha önce yazılan unsurlar da birlikte değerlendirildiğinde yapılan teşviklerin bölgede etkili olduğunu göstermektedir.

2009 yılından sonra olan iyileşmede 2009 yılında getirilen 5921 sayılı kanun kapsamındaki teşviklerin de etkisi olduğu yadsınamaz.

Aşağıda ülkenin tüm illerinin teşvik kapsamına alındığı 4 bölgeye ait verilere bakıldığında 2009 yılı dışında işsizliği sürekli düşüş gösterdiği 2010 ve 2011 yıllarında işsizliğin düşüşü yanında istihdama katılan personel sayısının da 2. Bölge dışında göreceli olarak işsizlik düşüş oranından daha fazla olması sevindiricidir. Dört bölge tasnif edilirken

³³¹ http://www.akademiktisat.net/calisma/isletmeler/kobi_tesvik.htm, 17.04.2014

uygulanan teşvik programları farklı iken her dört bölgede de işsizliğin düşüş göstermesi teşvikler sonucu beklenen bir durumdur.

2. Bölgedeki bu durum bu bölgenin 2011 yılında dışarıya göç vermesinden kaynaklanmaktadır.

2012 yılında genel olarak işgücüne katılım oranında düşüş yaşanmış ve işsizlik artış oranı son üç yılın gerisinde kalmıştır. Özellikle 4. Bölgede Bölgelerinde dışarıya göç vermiş ve işsiz sayısı düşüş göstermemiştir.

Tablo 21: 5921 sayılı Yatırım Teşvik Kanunu Kapsamında İlk Tasnif Edilen 4 Bölgeye Ait Yıllık İstihdam Verileri

İLLER	1. BÖLGE						2. BÖLGE					
	Nüfus	Çalışan	İşgücüne Katılan	İşsiz	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı	Nüfus	Çalışan	İşgücüne Katılan	İşsiz	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı
2008	29.123.865	5.709.540	13.659.969	1.527.734			10.423.229	2.338.013	5.231.164	622.400		
2009	29.647.563	5.608.338	14.009.011	2.166.564	-41,8	-1,8	10.620.907	2.506.919	5.597.572	864.345	38,9	7,2
2010	30.339.184	6.196.266	14.699.159	1.937.537	-10,6	10,5	10.800.531	2.743.269	5.809.628	734.714	-15,0	9,4
2011	31.002.438	6.932.930	15.531.836	1.742.215	-10,1	11,9	10.902.522	2.818.085	5.794.637	518.359	-29,4	2,7
2012	31.477.355	7.363.232	16.104.048	1.727.382	-0,9	6,2	11.034.689	2.851.483	5.841.114	492.901	-4,9	1,2
İLLER	3. BÖLGE						4. BÖLGE					
	Nüfus	Çalışan	İşgücüne Katılan	İşsiz	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı	Nüfus	Çalışan	İşgücüne Katılan	İşsiz	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı
2008	17.872.922	3.480.939	8.275.954	905.666			14.097.084	2.586.134	6.105.291	617.188		
2009	18.085.141	3.626.437	8.565.702	1.049.579	15,9	4,2	14.207.701	2.659.137	6.347.207	765.853	24,1	2,8
2010	18.296.501	3.824.643	8.810.386	907.453	-13,5	5,5	14.286.772	2.750.705	6.465.759	664.341	-13,3	3,4
2011	18.281.865	4.166.067	9.095.186	786.568	-13,3	8,9	14.537.444	2.878.249	6.606.556	584.531	-12,0	4,6
2012	18.402.730	4.214.942	9.126.235	693.032	-11,9	1,2	14.712.610	2.756.679	6.463.928	555.825	-4,9	-4,2

Kaynak: EK 2 ile EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımca hazırlanmıştır.

Bu değişikliğin 2012 yılında olmasının çok nedenli unsurları olabileceği göz ardı edilmemekle birlikte yukarıda bölgelerin rekabet gücünü engelleyen değişik unsurlara değinilmiştir. Özellikle rekabet açısından en zayıf bölge olan 4. Bölgede kalkınmanın sağlanması için ekonomik teşvik paketlerin yanında sosyolojik ve kültürel başta olmak üzere daha değişik teşvik paketlerin de çıkartılması bölge istihdamında pozitif etki edecektir.

Tablo 22: 5921 sayılı Yatırım Teşvik Kanunu kapsamında Bölge sayısı 6' ya çıkartıldığında Bölgesi Değişmeyen illere ait yıllık İstihdam Verileri

BÖLGELER	1.BÖLGE						2.BÖLGE					
	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz	İşsizlik Artış Oranı %	İstihdam Artış Oranı %	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz	İşsizlik Artış Oranı %	İstihdam Artış Oranı %
2008	26.051.023	12.073.079	4.967.348	1.368.540			4.791.909	2.315.208	968.925	325.252		
2009	26.534.293	12.367.230	4.848.208	1.962.472	43,4	-2,4	4.866.274	2.495.162	1.048.213	460.049	41,4	8,2
2010	27.177.674	13.017.205	5.396.293	1.757.045	-10,5	11,3	4.945.605	2.572.422	1.144.245	375.738	-18,3	9,2
2011	27.791.964	13.755.167	6.044.304	1.570.584	-10,6	12,0	4.947.936	2.561.367	1.201.794	244.619	-34,9	5,0
2012	28.219.433	14.334.839	6.481.463	1.579.629	0,6	7,2	4.993.087	2.583.241	1.224.830	229.973	-6,0	1,9

BÖLGELER	3.BÖLGE						4.BÖLGE					
	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz	İşsizlik Artış Oranı %	İstihdam Artış Oranı %	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz	İşsizlik Artış Oranı %	İstihdam Artış Oranı %
2008	5.562.305	2.726.877	1.218.602	286.615			2.338.414	1.183.187	564.777	107.265		
2009	5.641.811	2.776.645	1.237.368	310.088	8,2	1,5	2.345.811	1.225.243	584.031	135.394	26,2	3,4
2010	5.750.905	2.816.636	1.247.448	279.073	-10,0	0,8	2.363.856	1.239.175	602.862	105.008	-22,4	3,2
2011	5.751.269	2.902.679	1.365.558	232.381	-16,7	9,5	2.380.928	1.251.911	616.346	96.300	-8,3	2,2
2012	5.806.807	2.944.883	1.405.825	208.232	-10,4	2,9	2.393.997	1.254.237	615.362	84.932	-11,8	-0,2

Kaynak: EK 2, EK 3 ile EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımda hazırlanmıştır.

Tasnif edilen bölge sayısı 6 ya çıkartılırken ilk dört bölgede rekabet gücü daha zayıf olanlar seçilerek bölge sayısı rekabet ve gelişmişlik düzeyi iyiden kötüye şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Yeni oluşturulan bölgeler için seçilen illerin yerinde olduğunu yandaki tablo analiz edilince anlaşılmaktadır.

Bölgesi değişmeyen illere ait 2008–2012 yılı parametreleri daha iyidir. İş gücüne katılım yüksek ve işsizlik oranları daha düşüktür.

2012 yılında yapılan yeni yatırım teşviklerinde büyük ölçekli ve stratejik yatırımlarda bölge ayrımı yapmaksızın tüm bölgelere eşit mesafede durulması ve 5084 sayılı teşvik kanununun (yalnız 49 ile sağlanan 10 ve üzeri işçi çalıştıran her işverenin yararlandığı kapsamı daha geniş) 2012 yılında sona ermesi başta 5. ve 6. Bölgeyi olumsuz etkileyecektir. Ancak ilk olması ve büyük ölçekli ve stratejik yatırımların özendirilmesi yabancı sermayeyi ülkemize getirecek ve sanayiye canlandıracaktır.

Aşağıda verileri alınan 4. Bölge ile yeni tasnife göre 6. bölgenin verileri karşılaştırıldığında 2010 yılına kadar rekabet gücü çok zayıf olan illerin istihdam alanında daha etkin 2010 yılından sonra dışarıya göç verdiği ve başarının düşüşe geçtiği anlaşılmaktadır

Tablo 23: 5921 sayılı Yatırım Teşvik Kanunu kapsamında 6 Bölgeye ait yıllık İstihdam Verileri

BÖLGELER	1. BÖLGE						2. BÖLGE						3. BÖLGE					
	Nüfus	Çalışan	İşgücüne Katılan	İşsiz	İşsizlik Artış Oran	İstihdam Artış Oran	Nüfus	Çalışan	İşgücüne Katılan	İşsiz	İşsizlik Artış Oran	İstihdam Artış Oran	Nüfus	Çalışan	İşgücüne Katılan	İşsiz	İşsizlik Artış Oran	İstihdam Artış Oran
2008	28.701.722	5.701.417	13.538.904	1.512.327			10.497.225	2.199.376	5.094.350	617.157			9.485.077	2.149.347	4.722.135	475.318		
2009	29.256.403	5.589.171	13.885.650	2.152.697	42,3	-2,0	10.640.874	2.329.376	5.380.488	810.576	31,34	5,91	9.641.522	2.260.010	4.922.487	563.238	18,50	5,15
2010	29.973.510	6.237.385	14.641.742	1.934.286	-10,1	11,6	10.792.042	2.492.320	5.528.944	684.434	-15,56	7,00	9.799.090	2.283.207	4.970.747	496.402	-11,87	1,03
2011	30.673.770	6.899.401	15.401.727	1.722.349	-11,0	10,6	10.906.319	2.658.215	5.652.373	535.666	-21,74	6,66	9.785.251	2.388.014	5.008.119	389.843	-21,47	4,59
2012	31.163.115	7.381.094	16.034.053	1.721.645	0,0	7,0	11.027.649	2.709.484	5.698.600	476.617	-11,02	1,93	9.866.741	2.388.250	5.016.877	364.058	-6,61	0,01
BÖLGELER	4. BÖLGE						5. BÖLGE						6. BÖLGE					
	Nüfus	Çalışan	İşgücüne Katılan	İşsiz	İşsizlik Artış Oran	İstihdam Artış Oran	Nüfus	Çalışan	İşgücüne Katılan	İşsiz	İşsizlik Artış Oran	İstihdam Artış Oran	Nüfus	Çalışan	İşgücüne Katılan	İşsiz	İşsizlik Artış Oran	İstihdam Artış Oran
2008	7.812.919	1.560.448	3.637.856	373.463			6.596.855	1.500.891	3.251.115	300.690			8.423.302	1.003.149	3.028.017	394.033		
2009	7.877.244	1.672.265	3.828.514	467.173	25,09	7,17	6.642.980	1.474.157	3.274.767	357.672	18,95	-1,78	8.502.289	1.075.854	3.227.586	494.986	25,62	7,25
2010	7.951.703	1.776.562	3.938.189	387.537	-17,05	6,00	6.617.501	1.541.650	3.330.126	303.245	-15,22	4,58	8.589.142	1.183.758	3.375.185	438.141	-11,48	10,03
2011	7.911.445	1.940.502	4.067.653	329.444	-14,99	9,20	6.637.454	1.601.753	3.385.579	283.222	-6,60	3,90	8.810.030	1.307.445	3.512.763	371.149	-15,29	10,45
2012	7.946.888	1.928.347	4.050.656	292.964	-11,07	-0,60	6.684.403	1.532.444	3.317.634	253.973	-10,33	-4,33	8.938.588	1.246.717	3.417.506	359.883	-3,04	-4,64

Kaynak: EK 3 ile EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımda hazırlanmıştır.

4.4.2. Teşviklerin Coğrafi Bölgelerde İstihdam Üzerine Etkileri

Yukarıda yazılı nedenler dikkate alınarak aşağıdaki tablolar incelendiğinde istihdam teşvik paketlerinin etkileri daha iyi anlaşılmaktadır.

Teşvik paketleri Türkiye coğrafi bölgeler yerine bölgelerin sosyo-ekonomik durumları dikkate alınarak farklı bölgelere ayrılarak uygulandığı için her coğrafi bölgede aynı oranda etki etmeyecektir. Teşvik paketlerinin özüne uygun şekilde rekabet ve gelişmişlik düzeyleri zayıf olan bölgelerde etkileri daha belirgin olacaktır.

Genel olarak tüm coğrafi bölgelerimizin 2009 yılında işsizlik oranındaki artışın sebebi o yıl yaşanan ve A.B.D. den başlayarak tüm dünyayı etkileyen küresel ekonomik kriz olmuştur.

Aşağıda TÜİK 'in konularına göre yayımlanmış değişik tablolardan faydalanılarak hazırlanan aşağıdaki tablolar yukarıda izah edilen 5084 sayılı Kanun ve 5921 sayılı kanuna dayalı teşviklerin etkileri üzerine yapılan tahlil ve öngörülerin yerinde olduğunu göstermekte ve desteklemektedir.

4.4.2.1.Ege Bölgesi

Tablo 24: Ege Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Verileri

YILLAR	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz Sayısı	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı
2008	9.384.848	4.339.947	1.804.006	455.282		
2009	9.517.153	4.607.746	1.928.458	644.574	41,6	6,9
2010	9.693.594	4.923.646	2.209.385	585.054	-0,1	0,1
2011	9.687.692	5.167.853	2.486.276	510.716	-0,1	0,1
2012	9.779.502	5.331.623	2.635.013	506.402	0,0	0,1

Kaynak: EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımda hazırlanmıştır.

Ege Bölgesi teşviklerin ön gördüğü alanlar ve bölgeler dikkate alındığına 5084 sayılı Kanunla teşvik kapsamına alınan 49 ilden yalnız Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak olmak üzere yalnız üç ilin Ege Bölgesinde olması, 5921 sayılı kanunla getirilen ve şartlara bağlanan stratejik ve büyük ölçekli yatırımlar için daha cazip alanlar olan büyükşehir sayısının az olması ve deniz ticaretinin yaygın olmayışı yatırımların Marmara Bölgesine kaymasına sebep olmuştur.

Diğer coğrafi bölgelerde yüksek istihdam oranlarına ulaşılırken Ege Bölgesinde nazari olarak daha az istihdam artışı olması ve işsizlik oranının sabit kalması teşviklerin amacına ulaştığını göstermektedir. Çünkü Ege Bölgesi ülkemizin Marmara Bölgesinden sonra gelişmişlik düzeyi bakımından ikinci veya üçüncü bölgedir.

4.4.2.2. İç Anadolu Bölgesi

Tablo 25: İç Anadolu Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Verileri

YILLAR	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz Sayısı	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı
2008	11.459.292	5.058.325	2.010.440	555.302		
2009	11.647.168	5.284.711	2.108.706	682.229	22,9	4,9
2010	11.811.112	5.526.559	2.308.163	616.232	-9,7	9,5
2011	11.965.642	5.745.794	2.518.470	512.502	-16,8	9,1
2012	12.080.428	5.862.278	2.618.690	476.971	-6,9	4,0

Kaynak: EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımca hazırlanmıştır.

İç Anadolu Bölgemizde teşviklerin olumlu tesir ettiğini açık şekilde gördüğümüz bölgelerimizdendir. 2008 yılından 2012 yılına kadar işgücüne 803.953 kişi katılmakla birlikte 2008 yılında mevcut işsiz sayısı 555.302 kişi iken geçen beş yılda bir küresel ekonomik kriz yaşanmasına rağmen 2012 yılında bu sayının 476.971 kişiye düşmesi iyi bir başarıdır. İç Anadolu bölgemizin en büyükşehrinin Ankara olması ve Ankara'nın memur kenti oluşu ve öğrenci sayısının fazla olmasının ayrıca olumlu bir katkısı olmakla birlikte arazisinin düz olması, tarım arazilerinin verimli oluşu, tekstil ve tarım gibi istihdam yoğun sektörlerin daha faal olması sigorta prim desteklerinin bölgede daha etkin olmasına sebep olmuştur.

4.4.2.3. Akdeniz Bölgesi

Tablo 26: Akdeniz Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Verileri

YILLAR	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz Sayısı	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı
2008	10.783.905	5.223.433	2.197.898	754.776		
2009	11.028.676	5.487.653	2.275.462	970.960	28,6	3,5
2010	11.247.129	5.824.879	2.621.503	806.435	-16,9	15,2
2011	11.373.836	5.820.574	2.677.014	646.493	-19,8	2,1
2012	11.534.885	5.797.128	2.647.186	581.262	-10,1	-1,1

Kaynak: EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımca hazırlanmıştır.

5084 sayılı Kanun kapsamında teşvik kapsamına alınan illerden yalnız Kahramanmaraş, Malatya ve Osmaniye olmak üzere yalnız üç il Akdeniz Bölgesinde olduğu halde istihdam oranlarında iyi gelişme 5084 sayılı kanunun dışında diğer teşvik paketlerinin daha ağırlıklı tesir ettiğini göstermektedir. Öncelikle bölgede turizm, tarım ve hayvancılık alanında istihdam yoğun sektörler gelişmiştir. Ayrıca sınıai alanda faaliyet gösteren şirketler bazı bölgelerde yoğunlaşmak sureti ile organize sanayi bölgeleri yaygındır.

5921 sayılı kanunla getirilen büyük ölçekli yatırımlara getirilen teşvikler, liman kentlerinin olması gibi unsurlar bölgenin istihdamına olumlu katkı yapmıştır.

4.4.2.4. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri

Tablo 27: Doğu Anadolu Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Verileri

YILLAR	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz Sayısı	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı
2008	5.046.514	2.293.835	958.508	228.978		
2009	5.068.333	2.374.853	980.247	307.421	34,3	2,3
2010	5.089.702	2.442.752	1.045.066	280.324	-8,8	6,6
2011	5.147.264	2.550.746	1.143.089	250.727	-10,6	9,4
2012	5.182.802	2.565.350	1.178.993	193.307	-22,9	3,1

Kaynak: EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımca hazırlanmıştır.

Tablo 28: Güneydoğu Anadolu Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Verileri

YILLAR	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz Sayısı	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı
2008	6.203.025	2.023.311	570.939	314.355		
2009	6.272.369	2.166.823	626.088	369.346	17,5	9,7
2010	6.348.943	2.287.832	728.913	282.497	-23,5	16,4
2011	6.546.914	2.313.082	739.067	251.250	-11,1	1,4
2012	6.651.830	2.235.334	670.742	289.605	15,3	-9,2

Kaynak: EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımca hazırlanmıştır.

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri sigorta prim desteklerinin en fazla ve uzun süreli olduğu iki bölgemizdir. İşgücüne katılan kişi sayısının nazari olarak daha çok arttığı bölge olmakla birlikte terör olaylarının yoğun olduğu, sosyo-ekonomik açıdan çok geri kalan iki bölgemizdir.

‘2011 yılı baz alınarak Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması yapılmış ve iller 6 kademeye ayrılmıştır. 6. Kademedeki endeks değeri -1 in altındaki tüm iller Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindedir.’³³²”Yatırım teşviklerinin yöreye göre dağılımı incelendiğinde Marmara, İç Anadolu, Ege ve Akdeniz Bölgelerine yönelik olanların toplam teşviklerin 3/4’ünden fazlasını oluşturduğu görülmektedir. Bölgesel olarak ne yazık ki öncelikli yöreler için bir gelişme sağlanamamıştır.”³³³ Bu durum 2002 yılı itibari ile uygulanan teşviklerin maksadına ulaşmadığını teyit etmektedir.

Bu iki bölgede 2008 yılında işgücüne katılan kişi sayısı 4.317.346 kişi iken 2012 yılında 4.800.684 kişiye yükselerek işgücüne katılan sayısı % 11 artmıştır. Böyle olduğu halde istihdam olanaklarının kısıtlı olduğu bu iki bölgede toplam işsiz sayısı 2008 yılındakinin altına düşmüştür.

4.4.2.5. Karadeniz Bölgesi

Tablo 29: Karadeniz Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Verileri

YILLAR	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz Sayısı	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı
2008	7.594.733	4.305.620	2.293.670	287.195		
2009	7.643.468	4.338.569	2.301.468	305.783	6,5	0,3
2010	7.645.148	4.132.115	2.073.739	314.450	2,8	-9,9
2011	7.615.748	4.251.562	2.228.877	271.318	-13,7	7,5
2012	7.654.484	4.092.725	2.061.000	256.858	-5,3	-7,5

Kaynak: EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımda hazırlanmıştır.

Karadeniz Bölgesinin doğusunun arazinin engebeli olması ve bölgenin ülkenin iç kesimine geçişi sağlayan bağlantı yollarının dağların denize paralel uzanması nedeni ile az olması daha önce kurulu yaygın gelişmiş sanayi bölgelerinin nerede ise olmaması gibi nedenler

³³² Atif Gürlevik, İş-Kur, Bölgesel Kalkınma Politikaları Ekseninde İstihdam Ve İç Göç Etkileşimi, Ankara 2014, s. 37

³³³ Ahmet Talha Çalgan, Türkiye’de İstihdam Üzerindeki Mali Yükler Ve İstihdama Etkileri, Ankara 2007, s. 71

ve getirilen teşvik paketlerinin diğer bölgelerin cazibesini göreceli olarak artırmış olması ve bölgenin rekabet gücünü zayıflatması gibi nedenlerle çok etkin olmadığı anlaşılmaktadır.

4.4.2.6. Marmara Bölgesi

Tablo 30: Marmara Bölgesine Ait İstihdam ve İşsizlik Verileri

YILLAR	Nüfus	İşgücüne Katılan	Çalışan	İşsiz Sayısı	İşsizlik Artış Oranı	İstihdam Artış Oranı
2008	21.044.783	10.027.907	4.279.164	1.077.100		
2009	21.384.145	10.259.137	4.180.403	1.566.030	45,4	-2,3
2010	21.887.360	10.647.147	4.528.113	1.359.053	-13,2	8,3
2011	22.387.173	11.178.604	5.002.537	1.188.667	-12,5	10,5
2012	22.743.453	11.650.887	5.374.712	1.164.736	-2,0	7,4

Kaynak: EK 7, EK 8, EK 9, EK 10, EK 11 ve EK 13 teki TÜİK raporlarından istifade edilerek tarafımda hazırlanmıştır.

Marmara Bölgesi 5921 sayılı kanunun getirdiği yatırım teşvikleri ile gözde bir bölge olmuştur. Rekabet gücü en yüksek bölge oluşu sanayisinin gelişmiş olması ve ulaşım yollarının gelişmiş olması ülkenin ticaret merkezi olmasını sağlamıştır. Teşviklerde haklı olarak aslan payının Ar-Ge faaliyetlerine tanınmış olması ve Ar-Ge bölgelerinin bu bölgede yoğun olması gibi unsurlar nedeni ile bu bölgenin göç almasını sağlamıştır.

Diğer alanlarda sağlanan teşvik sayısı fazla olduğu halde teşviklerin ağırlıklı olarak asgari ücrete kadar yalnız işveren kısmına sağlanması nedeni ile belli bir noktadan sonra yetersiz kalmaktadır.

4.5. Teşviklerin Sektörler Üzerine Etkileri

Sektörler üzerine etkileri izah edilirken başta sektör kavramı hizmet ve sanayi alanında iki değişik grup olarak değerlendirilecektir.

Sektör analizi yaparken baz alınan İMKB 100 firmanın personel sayıları dikkate alınarak yapıldı. Yani veriler istihdam sayıları göz önüne alınarak değerlendirildi. Sektörün büyüme oranı, büyüklüğü ve genel pasta içindeki payı ilgili istihdam edilen personel sayıları ile ilişkilendirildi. Sektörlerin tasnifinde çok fazla değişik parametre kullanılabilirken (sigorta prim teşviklerinin sektörel istihdam üzerinde etkilerin anlaşılabilmesi için) personel sayısı en önemli kriterdir.

Sektör kavramı hizmet ve sanayi alanında tasnifi yapıldıktan sonra üst sektör ve alt sektör ayırımına gidilmesi (İMKB 100 de sayılı firmalar incelendiği için) yalnız İMKB 100 de faaliyet gösteren sektörlerle kısıtlı tutuldu.

Sektör analizi yapılırken İMKB 100'ün tercih edilmesi Türkiye'nin her yerinde olmaları, büyük ölçekli ve sürekliliği olan çok değişik alanlarda faaliyet göstermeleri etkili oldu.

Firmaların yıl bazlı personel sayıları (halka açık firma olmaları nedeni ile faaliyet raporlarını yayınlama zorunluluğu vardır.) her firmanın her yıl yayınlanan yıllık faaliyet raporlarında alınmıştır.

2007–2013 yılları arasında personel sayıları faaliyet raporlarından eksiksiz elli yedi firmanın temin edilebildi. Bu nedenle analiz 57 firmanın aşağıdaki verileri dikkate alınarak hazırlandı.

AKfen Holding, Bagfaş, Fenerbahçe Sportif, GSD Holding, Gübre Fabrikaları, İhlas Ev Aletleri, Konya Çimento, Mutlu Akü ve Mondi Tire Kutsan'ın 2013 yılı personel sayılarının değişmediği kabul edildi.

4.5.1.Hizmet - Sanayi Sektör Analizi

15 farklı sektörde faaliyet gösteren aşağıda yazılı firmaları sanayi ve hizmet sektörlerine dağıtıldığında,

Tablo 31: İMKB 100 de olan 68 Şirkete Ait Sektör Analizi

YILLAR	SANAYİ			HİZMET			GENEL	
	Kişi Sayısı	Sektör (%)	Değişim (%)	Kişi Sayısı	Sektör (%)	Değişim (%)	Kişi Sayısı	Değişim (%)
2008	120.727	39,0		188.609	61,0		309.336	
2009	109.299	36,1	-9,5	193.116	63,9	2,4	302.415	-3,3
2010	123.125	37,5	12,6	204.879	62,5	6,1	328.004	8,4
2011	132.653	38,0	7,7	216.043	62,0	5,4	348.696	6,3
2012	137.162	37,4	3,4	229.253	62,6	6,1	366.415	5,1
2013	145.035	37,8	5,7	238.425	62,2	4,0	383.460	4,7

Kaynak: 57 Şirkete ait 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ait Faaliyet raporlarından derlenerek tarafımda hazırlanmıştır.

*Baz olarak İMKB 100 değerleri alındığı için Tarımın gösterilmesi yanıltıcı olacağını düşündüğüm için üst sektörleri sanayi ve hizmet olarak değerlendirdim.

2009 yılında yaşanan küresel ekonomik krizde hizmet sektöründe istihdam büyüme oranının küçüldüğü ve sanayi sektöründen daha az etkilendiği açıktır. Sanayi sektörü % 9,5 küçülmüştür. Hizmet sektöründe istihdam edilen personel sayısının sanayi sektöründe çalışanın

yaklaşık iki katıdır. Ekonomik rasyoların iyi olduğu dönemlerde sanayi sektöründe büyümenin daha hızlı olduğu hizmet sektörünün kriz dönemlerinde daha hafif atlattığı anlaşılmaktadır.

2009 yılında istihdamın küçüldüğü ve 2011 yılından sonra büyümenin küçülmeye başladığını göstermektedir.

2009 yılından sonra sınai alanlarda değişik teşvikler olduğu halde ülkemizde hizmetler sektörünün daha fazla büyümesi “gelişmiş ülkelerin sanayileşme sürecinden sonra hizmetler sektörünün payı artarken, Türkiye’de sanayileşme süreci tamamlanmadan hizmetler sektörünün payı artırdığını”³³⁴ göstermektedir.

Sanayi sektörünün büyümesi ile robot sistemler ve bilgisayar teknolojisi üretimde daha çok yer alması nedeni ile istihdam teşviklerinin artması istihdamı şüphesiz olumlu etkilemekle birlikte etki alanı hizmet sektöründe daha belirgin olmaktadır. Ayrıca sanayi alanında istihdamın artması iş sağlığı güvenliği ve işyerlerinde bazı değişikliklerin yapılması yasalarla emredilmesi maliyetleri artırıcı unsurlardır. Yine sanayi sektöründe karlılık, hizmet sektörüne nazaran işçi sayısına daha az bağımlıdır. Bu hususlar, “sektör anlamında imalat sanayine yönelik teşviklerin daha yoğun olması sağlanmışken,”³³⁵ hizmet sektöründe istihdamın göreceli olarak daha fazla artmasının nedenlerini oluşturmaktadır.

“Türkiye ekonomisinde sanayi toplumu olma yolunda atılan adımlar bile yeteri kadar olgunlaşmamışken; hizmetler sektörünün çok fazla gelişmiş olması”³³⁶ ülkemizde yaşanan bir paradokstur.

³³⁴ Ayten Yağmur, Selçuk Üniversitesi, İstihdam Edilebilirlik Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisi: Konya Bölgesi İmalat Sanayii Örneği, Konya 2009, S. 51

³³⁵ Ahmet Talha Çalgan, Türkiye’de İstihdam Üzerindeki Mali Yükler ve İstihdama Etkileri, Ankara 2007, S 71

³³⁶ Ayten Yağmur, Selçuk Üniversitesi, İstihdam Edilebilirlik Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisi: Konya Bölgesi İmalat Sanayii Örneği, Konya 2009, S. 51

Tablo 32: İMKB 100 de olan 68 Şirketin Sektörleri ve Personel Sayıları

Sıra No	İMKB 100	ANA SEKTÖR	SEKTÖR	2013 YILI	2012 YILI	2011 YILI	2010 YILI	2009 YILI	2008 YILI	TOPLAM
1	ADANA ÇİMENTO (C)	SANAYİ	İNŞAAT	411	462	452	460	496	512	2793
2	ANADOLU EFES	SANAYİ	GIDA	19852	19036	15507	15202	15122	18054	102773
3	AFYON ÇİMENTO	SANAYİ	İNŞAAT	91	92	128	123	126	128	688
4	AKBANK	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	16249	16315	15339	15330	14714	15127	93074
5	AK ENERJİ	SANAYİ	ENERJİ	310	314	315	289	235	217	1680
6	AKFEN HOLDİNG	SANAYİ	İNŞAAT	27994	27994	25598	23109	15284	18825	138804
7	AKSİGORTA	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	675	694	619	586	583	592	3749
8	ANADOLU SİGORTA	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	937	915	883	861	819	720	5135
9	ARÇELİK	SANAYİ	MOBİLYA VE EV ALETLERİ	23392	22552	21960	18388	16931	17472	120695
10	ASYA KATILIM BANKASI	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	5074	5064	4542	4266	4074	3806	26826
11	BAGFAŞ	SANAYİ	TARIM	304	304	309	311	318	329	1875
12	BANVİT	SANAYİ	GIDA	3877	3414	3254	3085	2654	2510	18794
13	BİM MAĞAZALAR	HİZMET	GIDA	23798	20724	18854	16216	14541	12769	106902
14	BEŞİKTAŞ FUTBOL YAT.	HİZMET	SPOR	62	106	106	95	71	76	516
15	BOYNER MAĞAZACILIK	HİZMET	TEKSTİL	5219	4865	2595	2328	2204	2355	19566
16	BRİSA	SANAYİ	OTOMOTİV	1818	1745	1777	1714	1553	1556	10163
17	BORUSAN MANNESMANN	SANAYİ	KİMYA	1206	1417	1343	1421	1381	1589	8357
18	DOĞUŞ OTOMOTİV	HİZMET	OTOMOTİV	2077	2056	1980	1817	1769	2005	11704
19	DO-CO RESTAURANTS	HİZMET	GIDA	6220	4166	3794	3542	3835	3754	25311
20	DOĞAN YAYIN HOL.	HİZMET	MEDYA	5645	6230	7178	7762	7777	7922	42514
21	EGE GÜBRE	SANAYİ	TARIM	151	140	153	155	158	174	931
22	FENERBAHÇE SPORİF	HİZMET	SPOR	132	132	109	84	9	12	478
23	FORD OTOSAN	SANAYİ	OTOMOTİV	9444	9528	9581	8413	7593	8164	52723
24	GARANTİ BANKASI	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	18611	17176	16688	16618	16747	16272	102112
25	GÖLTAŞ ÇİMENTO	SANAYİ	İNŞAAT	356	374	334	334	328	335	2061
26	GOOD-YEAR	SANAYİ	OTOMOTİV	1236		1311	1334	1127	1460	6468
27	GSD HOLDİNG	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	35	35	27	26	29	28	180
28	GÜBRE FABRİKALARI	SANAYİ	TARIM	415	415	414	408	398	401	2451
29	T. HALK BANKASI	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	14798	14971	13643	13450	12505	12467	81834
30	İHLAS EV ALETLERİ	HİZMET	MOBİLYA VE EV ALETLERİ	340	340	343	344	331	363	2061
31	İŞ BANKASI (C)	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	24129	24169	24667	23750	22281	20754	139750
32	İŞ FİN.KİR.	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	179	138	143	121	112	98	791
33	İZMİR DEMİR ÇELİK	SANAYİ	MADENCİLİK	1069	966	779	728	821	812	5175
34	KARTONSAN	SANAYİ	AĞAÇ İŞLERİ	429	440	437	436	429	426	2597
35	KONYA ÇİMENTO	SANAYİ	İNŞAAT	314	314	329	345	328	367	1997
36	KOZA ALTIN	HİZMET	MADENCİLİK	1395	1154	1024	814	711	631	5729
37	KARDEMİR (D)	SANAYİ	MADENCİLİK	3741	3877	4002	4188	3319	3190	22317
38	MENDERES TEKSTİL	SANAYİ	TEKSTİL	3806	3224	3345	3571	3577	4054	21577
39	MUTLU AKÜ	SANAYİ	ENERJİ	614	614	839	829	630	628	4154
40	PETKİM	SANAYİ	KİMYA	2449	2401	2585	2457	2421	2612	14925
41	PARK ELEK.MADENCİLİK	SANAYİ	ELEKTRİK	625	623	635	532	496	417	3328
42	SASA POLYESTER	SANAYİ	İNŞAAT	1087	1200	1217	1125	1081	1299	7009
43	ŞİŞE CAM	SANAYİ	İNŞAAT	20241	17838	18065	17850	16837	17963	108794
44	ŞEKERBANK	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	4150	3565	3530	3484	3937	4088	22754
45	SINPAŞ GMYO	SANAYİ	İNŞAAT	215	249	159	155	151	118	1047
46	TAV HAVALİMANLARI	HİZMET	HABERLEŞME	23698	22704	19838	17535	12194	11289	107258
47	TURKCELL	HİZMET	HABERLEŞME	14315	13901	12834	11183	10781	10594	73608
48	TEKSTİL BANK	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	853	841	880	903	940	1410	5827
49	TÜRK HAVA YOLLARI	HİZMET	HABERLEŞME	18832	15857	15737	14206	12750	11520	88902
50	MONDİ TİRE KUTSAN	HİZMET	MOBİLYA VE EV ALETLERİ	878	878	945	1009	983	1137	5830
51	TOFAŞ OTO.FAB.	SANAYİ	OTOMOTİV	6319	7302	7725	6877	6857	8051	43131
52	TRAKYA CAM	SANAYİ	İNŞAAT	5395	2978	2768	2701	2688	2886	19416
53	T.S.K.B.	SANAYİ	ENERJİ	316	345	350	347	310	332	2000
54	TÜRK TELEKOM	HİZMET	HABERLEŞME	34441	37524	34886	34138	34086	34025	209100
55	TÜRK TRAKTÖR	SANAYİ	OTOMOTİV	2572	2378	2491	1817	1246	1476	11980
56	TÜPRAŞ	SANAYİ	ENERJİ	4986	4626	4491	4421	4404	4370	27298
57	YAPI VE KREDİ BANK.	HİZMET	BANKACILIK VE FİNANSMAN	15683	14733	14859	14411	14333	14795	88814

Kaynak: 57 Şirkete ait 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ait Faaliyet raporlarından derlenerek tarafımda hazırlanmıştır.

4.5.2. Alt Sektör Analizi

57 firmanın faal olduğu 15 sektörün büyüme oranları ve her sektörün yıl içinde büyük pasta içindeki payı incelendiğinde ise aşağıdaki yazılı tablo ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda hizmet ve sanayi sektöründeki gelişmeleri aşağıdaki tablo verileri ile birlikte değerlendirildiğinde,

Tablo 33: İMKB 100 de olan 57 Şirkete Ait Alt Sektör Analizi

	YILLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013
AĞAÇ İŞLERİ	Kişi Sayısı	426	429	436	437	440	429
	Sektör (%)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	Değişim (%)		0,7	1,6	0,9	-0,6	-1,8
BANKACILIK VE FİNANSMAN	Kişi Sayısı	90157	91074	93806	95820	98616	101373
	Sektör (%)	29,1	30,1	28,6	26,9	27,5	28,8
	Değişim (%)		1	3	5,1	-2,8	5,7
ELEKTRİK	Kişi Sayısı	417	496	532	635	623	625
	Sektör (%)	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	
	Değişim (%)		18,9	7,3	19,4	-1,9	0,3
ENERJİ	Kişi Sayısı	5547	5579	5886	5995	5899	6226
	Sektör (%)	1,8	1,9	1,8	1,6	1,7	1,6
	Değişim (%)		0,6	5,5	1,9	-1,6	5,5
GIDA	Kişi Sayısı	37087	36152	38045	41409	47340	53747
	Sektör (%)	12	12	11,6	12,9	11,9	15,3
	Değişim (%)		-2,5	5,2	8,8	14,3	13,5
HABERLEŞME	Kişi Sayısı	67428	69811	77062	83295	89986	91286
	Sektör (%)	21,8	23,1	23,5	24,6	23,9	25,9
	Değişim (%)		3,5	10,4	8,1	8,0	1,4
İNŞAAT	Kişi Sayısı	42433	37319	46202	49050	51501	56104
	Sektör (%)	13,7	12,3	14,1	14,1	14,1	7,9
	Değişim (%)		-12,1	23,8	6,2	5,0	8,9
KİMYA	Kişi Sayısı	4201	3802	3878	3928	3818	3655
	Sektör (%)	1,4	1,3	1,2	1	1,1	1
	Değişim (%)		-9,5	2,0	1,3	-2,8	-4,3
MADENCİLİK	Kişi Sayısı	4633	4851	5730	5805	5997	6205
	Sektör (%)	1,5	1,6	1,7	1,6	1,7	1,8
	Değişim (%)		4,7	18,1	1,3	3,3	3,5
MEDYA	Kişi Sayısı	7922	7777	7762	7178	6230	5645
	Sektör (%)	2,6	2,6	2,4	1,7	2,1	1,6
	Değişim (%)		-1,8	-0,2	-7,5	-13,2	-9,4
MOBİLYA VE EV ALETLERİ	Kişi Sayısı	18972	18245	19741	23248	23770	24610
	Sektör (%)	6,1	6	6	6,5	6,7	6,6
	Değişim (%)		-3,8	8,2	17,8	2,2	3,5
OTOMOTİV	Kişi Sayısı	22712	20145	21972	24865	23009	23466
	Sektör (%)	7,3	6,7	6,7	6,3	7,1	6,7
	Değişim (%)		-11,3	9,1	13,2	-7,5	2,0
SPOR	Kişi Sayısı	88	80	179	215	238	194
	Sektör (%)	0	0	0,1	0,1	0,1	0
	Değişim (%)		-9,1	123,8	20,1	10,7	-18,5
TARIM	Kişi Sayısı	904	874	874	876	859	870
	Sektör (%)	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0
	Değişim (%)		-3,3	0,0	0,2	-1,9	1,3
TEKSTİL	Kişi Sayısı	6409	5781	5899	5940	8089	9025
	Sektör (%)	2,1	1,9	1,8	2,2	1,7	2,6
	Değişim (%)		-9,8	2,0	0,7	36,2	11,6
Genel Toplam	Kişi Sayısı	309336	302415	328004	348696	366415	383460
	Değişim (%)		-2,2	8,5	6,3	5,1	4,7

Kaynak: Kaynakçada ünvanları yazılı 57 Şirkete ait 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ait Faaliyet raporlarından derlenerek tarafımda hazırlanmıştır.

2009 yılının küçülmenin yaşandığı dönem olması bu dönemde en çok büyüyen ve küçülen sektörler tablonun yorumlanması açısından önemlidir. Sanayinin küçüldüğü 2009 yılında en çok daralan sektörler başta İnşaat (% -12,1), Otomotiv (%-11,3), Tekstil (% -9,8) ve Kimya (%-9,5)'dir.

Küçülmeye rağmen büyüyen sanayi alanındaki sektörler başta Madencilik (%4,5)'tir. Hizmet sektöründe en çok daralan sektör Medya (%-1,8) dir.

Tekstil sektörünün 2012 ve 2013 yılında bir parlama yaşadığı görülmektedir. Otomotiv sektörünün iniş-çıkış yaşadığı söylenebilir.

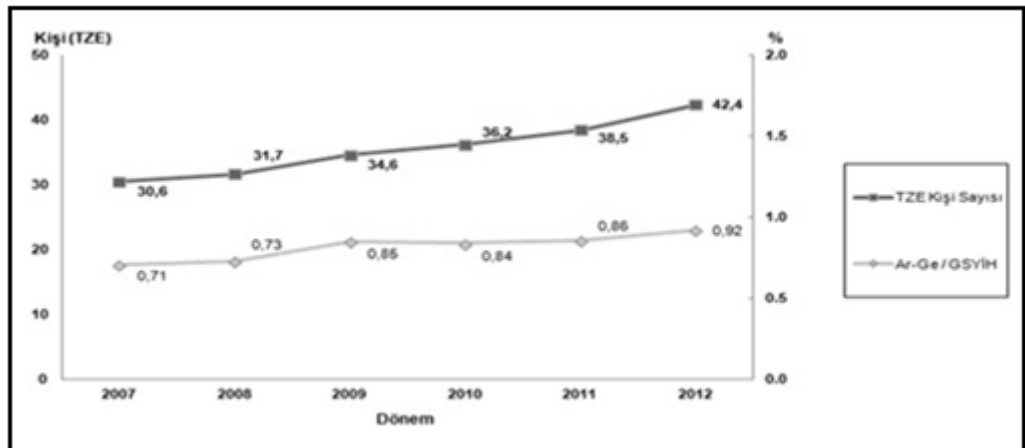
Gıda, Telekomünikasyon, Maden ve Mobilya sektörünün payını artırdığı, Kimya ve Medya sektörlerinin ise paylarının küçüldüğü görülmektedir. Çıkarılan teşvikler sigorta prim desteği ile birlikte arazi tahsisi, gelir vergisi stopaj desteği ve enerji gibi değişik alanlarda teşvikleri de beraberinde getirmesi ve yatırım desteklerinden yararlanacak yatırımların cins ve türlerinin önceden belirlenmiş olması gibi hususlar sektörlerde farklı etkiler sağlamıştır. Sigorta prim desteğinin daha çok istihdam yoğun sektörler üzerinde katkı sağlaması gerekirken yukarıda çıkan tablo istihdam politikalarında yalnız prim desteklerinin değil başka etkenlerin de etkili olduğunu göstermektedir.

Etkileri değerlendirilen tablolar reel hayattan alındığı için diğer değişkenleri sabit tutulamamakta ve teşvikler olmasa idi şeklinde varsayımlar ileri sürülememektedir.

TÜİK' in hazırlamış olduğu aşağıdaki tablo Araştırma-Geliştirme alanında sağlanan 5746 sayılı Kanun teşvikinin istihdam üzerinde çok pozitif etkisi olduğunu göstermektedir.

Ar-Ge Alanında Etkileri

Tablo 34: Ar-Ge Harcamalarının Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla İçindeki Payı ve İstihdam edilen On bin Kişiye düşen Ar-Ge Personeli, 2007 -2012

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13630>

Ar-Ge alanında teşviklerin pozitif etki ettiği anlaşılmaktadır. Ar-Ge teşviki kamuda teşviki yapılan tek alan olması ve özelde ise diğer teşviklerle kıyaslandığında teşvikin en fazla alan olması istihdamın % 30 gibi yüksek bir oranda artmasını sağlamıştır. Ancak Ar-Ge hem masraflı hem de getirisi düşük olması nedeni ile istihdamın çok rağbet görmediği bir alandır. TÜİK kayıtlarından da anlaşıldığı üzere Ar-Ge alanında yapılan istihdam her on bin kişide yalnız 30 ila 40 kişi arasında değişmektedir.

Ar-Ge alanında ve sınai alanlarda teşviklerin yeterli olmamasında ‘eğitim ve iş gücü piyasası arasındaki uyumsuzluk, örgün ve yaygın mesleki ve teknik eğitim programlarının iş dünyasının ihtiyaçlarına duyarlı olmaması³³⁷ etkili olmaktadır.

³³⁷ Yılmaz Uçar, Aslı; SDU Dergisi, C. 19, S. 2, Isparta, s. 246

SONUÇ

Ülkemizde ücret unsuru Uzakdoğu, Afrika ve Ortadoğu ülkeleri ile kıyaslandığında pahalı bir gider olmakla birlikte brüt ücreti oluşturan sosyal güvenlik primleri ve vergi oranları dünya ülkeleri arasında batı ülkelerinin de çok üstündedir.

Ülkemizde ortalama bir ücrete tabi çalışan bir kişi tüm sigorta kollarına tabi çalışmakta ise % 34,5 sigorta primi ve % 20 vergi ödemekle yükümlüdür. Örnek 2000 TL net kazanan bir personelin işverene maliyeti 3500 TL den fazladır.

İşçilik maliyetlerinin yüksek olması ücretlerin düşmesine sebep olmakla birlikte hayat pahalılığı çoğu ailede tek kişinin çalışması ile geçimin sağlanmasını imkansız kılmıştır. İşçiden ve işverenden kaynaklı nedenlerle insanlarımız kayıtdışı istidamı mevcut koşullarda isteyerek tercih etmek durumunda bırakmıştır. Kendisine aylık bağlanan işçi aylığından olmamak için bu durumu kabullenmek durumunda kalabildiği gibi, sigorta primleri asgari düzeyde yatırılması sağlandıktan sonra daha fazlasına devlete vermek yerine geçimini sağlamak zorunda kaldığı kendisi ve ailesine kalmasını tercih etmektedir. İşveren ise rekabetin hız kazandığı, maliyetlerin yükseldiği ticaret ortamında kayıtdışılık genel bir ahlak haline gelmesi nedeni ile işveren de bu çarkın içine girmektedir.

“İşgücü maliyetini azaltmaya yönelik vergi, sosyal sigorta primi sübvansiyonu gibi uygulamalar aynı zamanda kayıt dışı istihdamın kayıt altına alınmasında etkili olmaktadır.”³³⁸

Tez konumuzu oluşturan 2002 – 2012 yıl aralığında devlet değişik kanun ve kararnamelerle lokasyon, cinsiyet, yatırım gibi çeşitli kriterlere göre farklı prim teşvikleri uygulamakla kayıtdışılıkla mücadele etmiş ve işletmeleri istihdama teşvik etmiştir.

2002 yılından önce de uygulanan teşviklere devam edilmiş, mesleki - teknik eğitim, yeterlilik kursları desteklenmiş ve özendirilmiştir. Özellikle 2005 yılından sonra ülkenin 36 ilinde başlayan istihdam teşvikleri ilerleyen yıllarda tüm ülkede daha geniş kapsamlı, yatırım teşvikleri ile işverenler daha önce hiç uygulanmayan teşvik paketleri ile istihdama yönlendirilmiştir.

2012 yılına kadar bazı teşviklerden kamu kurumlarının da kapsam içine alınmış olması, otuz işçi sayısının on işçi çalıştırma şeklinde yeniden revize edilmesi bu dönemde ivme kazandırmıştır.

³³⁸ Handan Baydoğan, Cumhuriyet Üniversitesi, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği, Sivas 2012, S. 24

Bir dönem 30 işçi çalıştırma şartının getirilmesi rekabet gücü olan nazari olarak daha büyük işletmelere yarımış ve 10–30 işçi çalıştıran işletmelerde suni bir büyüme sebebe olmuştur.

2009 yılından sonra tüm ülke bölgelere ayrılarak büyük yatırımlar ve stratejik yatırımların özendirilmesi, genel teşvik uygulamaları kapsamındaki yatırım türlerinin teşvikten yararlanması için asgari yatırım tutarı gibi bazı şartlar getirilmesi küçük işletmeleri kayıt dışılığa zorlamış ve teşvik paketleri küçük işletmelerde bekleneni getirmemiştir.

5084 sayılı kanun ile küçük işletmelere pozitif etkisi sağlayan teşvikler 2012 yılında son bulmuştur. 5084 sayılı kanunun devamı niteliğinde 2013/4966 sayılı Kararname ile getirilen teşvikte de öncesi kıyaslandığında birçok eksiklikler vardır.

Ülkenin 4. ve 6. bölgelerinde istihdam rakamları incelendiğinde 2010 yılından sonra nüfusta azalma olduğu göç verdiği görülmektedir.

Coğrafi bölgeler incelendiğinde Ege ve Karadeniz de istihdam teşvik paketlerinin genel anlamda daha az etkili olduğu görülmekle birlikte, daha fazla etkin olan yerlerin 2010 yılından önce Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin, 2010 yılından sonra Marmara ve Akdeniz Bölgelerinin olduğu anlaşılmıştır.

Sektörlere bakıldığında ekonomik rasyoların iyi olduğu dönemlerde sanayi sektöründe büyümenin daha hızlı olduğu hizmet sektörünün daha yavaş olduğu saptanmıştır. Küresel kriz dönemlerinde İnşaat, Otomotiv ve Tekstil sektörlerinin ülkemizde en çok küçülen sektörlerdir. “Kamu maliyesi, bankacılık sektörü ve reel sektörde aldığı tedbirler sayesinde krizin etkilerinden uzaklaşmıştır”.³³⁹ Büyüyen hizmet sektörünün başında ise bankacılık ve finansman sektörü gelmektedir.

Ülkede çocuk istihdam oranlarına bakıldığında büyükşehirlerde azalmakla birlikte kırsal kesimlerde çocuk istihdamının artış göstermiştir.

Kısaca yapılan teşvik paketleri istihdamda kesinlikle pozitif etki yapmış ve istihdamı artırmıştır. Ancak yapılan istihdam teşviklerinin alanının genişletilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde teknik ve mesleki eğitimin değer kazanması, büyük yatırımların ve stratejik yatırımların yaygınlaşması güzel gelişmelerdir. Ancak zenginliğin halka yansımaları küçük işletmelerin rekabet gücünün artması ile sağlanabilir. Ayrıca inşaat sektörü ülkemizin yumuşak karnını oluşturmak olup bankacılık ve finans sektörünün aşırı büyümesi endişeleri artırmaktadır.

³³⁹ İş-Kur; İstihdamda 3İ Dergisi; Sayı: 10; Temmuz-Ağustos-Eylül 2013; s. 27

Diğer önemli bir husus getirilen en kapsamlı teşvik Ar-Ge alanında yapılmıştır. Ancak neticeye bakıldığında istihdam edilen Ar-Ge personel sayısı birkaç kat artmakla birlikte bu alanda istihdam edilen personel yüzde oranı % 0,1 'e ulaşmamıştır. Ülkeyi zenginleştirecek ve kalifiye yetişmiş insan gücü ortaya koyan sınai alanlarda büyümeyi istenilen düzeyde yükseltmemiştir.

Teşviklerin daha etkin ve yaygın olması için yapılması gerekenler,

1. Prim ve diğer teşviklerdeki mevzuat karmaşıklığı giderilerek daha az sayıda ve yalın ifadelerle yeniden revize edilmelidir.
2. Bir teşvikten yararlanan bir işyerinin yeni çıkan teşvik hükümlerinden de yararlanabilmesinin önü açılmalıdır. Özellikle teşvik kapsamında değişik bölgelerde yatırım yapmış işverenlerin, yeni başladığı yerde teşviki bitirken aynı kapsamda değişik bölgelere aynı koşullarda yeni teşvikler verilmesi işvereni demoralize edecek ve rekabet gücünü de olumsuz etkileyecektir. Bu bağlamda teşvik süreleri daha uzun süreli yapılmalıdır.
3. Yaş, cinsiyet ve statüye bağlı teşvikler teşviklerden yararlanan diğer bireylere göre her şatta artı katkı sağlamalıdır. Örnek: Mevcut durumda 4447 sayılı kanun kapsamında teşvikten yararlandırılan 18 -29 yaş grubunda bir kişi için sağlanan teşvik, 5746 sayılı Ar-Ge Teşvik Kanunu kapsamında 35 yaşında çalışan bir mühendisle kıyaslandığında daha az olması, her ne kadar 18 -29 yaş grubu için özel bit teşvik yasası çıkmış olsa da işvereni istihdama özendirici bir yanı olmamaktadır.
4. Küçük ve Orta ölçekli İşletmeler (KOBİ) için yeni düzenlemelerde ayrıcalıklı bir takım teşvik unsurlara yer verilmiş olmakla birlikte 5921 sayılı yatırım teşvik kanunda asgari yatırım tutarları ve teşvik kapsamındaki büyük ölçekli ve stratejik yatırımlar dikkate alındığında KOBİ'lere sağlanan teşvikler gölgede kalmakta ve maalesef zaten güçlü olan büyük şirketlerin daha öne geçirmektedir.
5. Küçük İşletmeler sürekli değişen teşvikleri takip etmek ve teşvikler hakkında doğru bilgi sahibi olamamaktadır. Küçük işletmeler için başvuru koşulu kaldırılabilir. Orta ve büyük ölçekli işletmeler bu anlamda yatırım uzmanları çalıştırmakta bu yönlü piyasa ve Pazar araştırmaları yapabilmekte iken küçük işletmeler bu anlamda etkin olamamaktadır. Bu anlamda 1. Madde de belirttiğim unsurla birlikte küçük işletmeler için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından bu alanda özel istihdam birimleri açılabilir.

4 ve 5 maddeler ışığında kayıtdışı istihdam değerlendirildiğinde kayıtdışı istihdam en çok küçük işletmelerdedir. Ülkemizde küçük işletmeleri kaderi haline gelen kayıtdışı istihdam sorunu mevcut teşviklerin olumlu etkisi yadsınmamakla birlikte olması gereken seviyede olmamıştır.

EKLER

EK 1: 5510 sayılı Kanununun 4/A bendi kapsamında Sigortalı Belge Türleri

5510 SAYILI KANUNUN 4 ÜNCÜ MADDESİNİN BİRİNCİ FIKRASININ (A) BENDİ KAPSAMINDA HİZMET AKDİNE İSTİNADEN ÇALIŞAN SİGORTALILAR YÖNÜNDEN BELGE TÜRLERİ			
1 NOLU BELGE: HİZMET AKDİ İLE TÜM SİGORTA KOLLARINA TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-4447-4857-5510		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Mahullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	11	20
Genel Sağlık Sigortası Primi	5	7,5	12,5
İşsizlik Sigortası Primi	1	2	3
Toplam	15	21,5 ila 27	36,5 ila 42

2 NOLU BELGE: SOSYAL GÜVENLİK DESTEK PRİMİNE TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Sosyal Güvenlik Destek Primi	7,5	22,5	30
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Toplam	7,5	23,5 ila 29	31 ila 36,5

7 NOLU BELGE: 3308 SAYILI KANUNDA BELİRTİLEN ADAY ÇIRAK, ÇIRAK VE MESLEKİ İŞLETMELERDE EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİLER (MEB OLARAK KODLANMIŞ OLANLAR TARAFINDAN SEÇİLEBİLİR)			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1	1

12 NOLU BELGE: GEÇİCİ 20. MADDEYE TABİ OLANLAR (SANDIK, ODA, BORSA VE BİRLİK OLARAK KODLANMIŞ OLANLAR TARAFINDAN)			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
İşsizlik Sigortası Primi	1	2	3
Toplam	1	2	3

13 NOLU BELGE: TÜM SİGORTA KOLLARINA TABİ OLUP İŞSİZLİK SİGORTASI PRİMİ KESİLMİYENLER			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-4447-4857-5510		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Mahullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	11	20
Genel Sağlık Sigortası Primi	5	7,5	12,5
Toplam	14	19,5 ila 25	33,5 ila 39

14 NOLU BELGE: LİBYA'DA ÇALIŞANLAR (LİBYA OLARAK KODLANMIŞ OLANLAR TARAFINDAN SEÇİLEBİLİR)			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Mahullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	11	20
Toplam	9	12 ila 17,5	21 ila 26,5

EK 1: 5510 sayılı Kanununun 4/A bendi kapsamında Sigortalı Belge Türleri

19 NOLU BELGE: CEZA İNFAZ KURUMLARI İLE TUTUKEVLERİ BÜNYESİNDE OLUŞTURULAN TESİS ATÖLYE VE BENZERİ ÜNİTELERDE ÇALIŞTIRILAN HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULAR (CEZA İNFAZ KURUMU VE TUTUKEVİ OLARAK KODLANMIŞ OLANLAR TARAFINDAN SEÇİLEBİLİR)			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Sigorta Kolları	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Toplam	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5

20 NOLU BELGE: İSTISNA AKDİNE İSTİNADEN ALMANYA'YA GÖTÜRÜLEN TÜRK İŞÇİLER			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Sigorta Kolları	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Malulîlik Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	11	20
Genel Sağlık Sigortası Primi	5	7,5	12,5
İşsizlik Sigortası Primi	1	2	3
Toplam	15	21,5 ila 27	36,5 ila 42

21 NOLU BELGE TÜRK İŞVERENLER TARAFINDAN SOSYAL GÜVENLİK SÖZLEŞMESİ İMZALANMAMIŞ ÜLKELERE GÖTÜRÜLEREK ÇALIŞTIRILAN TÜRK İŞÇİLERİ (YURTDIŞI TOPLULUK OLARAK KODLANMIŞ OLANLAR TARAFINDAN SEÇİLEBİLİR)			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Sigorta Kolları	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Genel Sağlık Sigortası Primi	5	7,5	12,5
Toplam	5	8,5 ila 14	13,5 ila 19

22 NOLU BELGE: MESLEK LİSELERİNDE OKUMAKTA İKEN VEYA YÜKSEK ÖĞRENİMLERİ SIRASINDA ZORUNLU STAJA TABİ TUTULAN ÖĞRENCİLER (MEB OLARAK KODLANMIŞ OLANLAR TARAFINDAN SEÇİLEBİLİR)			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Sigorta Kolları	-	1	1
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1	1

23 NOLU BELGE: HARP MALÜLLERİ İLE 3713 VE 2330 SAYILI KANUNLARA GÖRE VAZİFE MALÜLLÜĞÜ AYLICI ALANLARDAN KISA VADELİ SİGORTA KOLLARINA TABİ OLANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Sigorta Kolları	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5

24 NOLU BELGE: HARP MALÜLLERİ İLE 3713 VE 2330 SAYILI KANUNLARA GÖRE VAZİFE MALÜLLÜĞÜ AYLICI ALANLARDAN KISA VE UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARINA TABİ OLANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-4447-4857-5510		
	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Sigorta Kolları	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Malulîlik Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	11	20
Toplam	9	12 ila 17,5	21 ila 26,5

EK 1: 5510 sayılı Kanununun 4/A bendi kapsamında Sigortalı Belge Türleri

28 NOLU BELGE: TÜRKİYE İŞ KURUMU TARAFINDAN DÜZENLENEN EĞİTİMLERE KATILAN KURSİYERLER (İŞ-KUR OLARAK KODLANMIŞ OLANLAR TARAFINDAN SEÇİLEBİLİR)			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Sigorta Kolları	-	1	1
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1	1

28 NOLU BELGE: 4046 SAYILI KANUNUN 21 İNCİ MADDESİ KAPSAMINDA İŞ KAYBI TAZMİNATI ALANLAR (İŞ-KUR OLARAK KODLANMIŞ OLANLAR TARAFINDAN SEÇİLEBİLİR)			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Sigorta Kolları	-	20	20
Malullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	-	12	12
Genel Sağlık Sigortası Primi	-	32	32
Toplam	-	32	32

29 NOLU BELGE: TÜM SİGORTA KOLLARINA TABİ ÇALIŞIP 60 GÜN FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMINA TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-5763-4447		
	Sigortalı Hissesi	İşveren Hissesi	Toplam Hisse
Sigorta Kolları	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	9	12	21
Malullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	5	7,5	12,5
Genel Sağlık Sigortası Primi	1	2	3
İşsizlik Sigortası Primi	15	22,5 ila 28	38,5 ila 43
Toplam	15	22,5 ila 28	38,5 ila 43

30 NOLU BELGE: İŞSİZLİK SİGORTASI HARIÇ 60 GÜN FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMINA TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-5763-4447		
	Sigortalı Hissesi	İşveren Hissesi	Toplam Hisse
Sigorta Kolları	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	9	12	21
Malullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	5	7,5	12,5
Genel Sağlık Sigortası Primi	14	20,5 ila 26	34,5 ila 40
Toplam	14	20,5 ila 26	34,5 ila 40

31 NOLU BELGE: HARP MALÜLLERİ İLE 3713 VE 2330 SAYILI KANUNLARA GÖRE VAZİFE MALÜLLÜĞÜ AYLIĞI ALANLARDAN KISA VE UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARINA TABİ OLUP 60 GÜN FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMINA TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-5763-4447		
	Sigortalı Hissesi	İşveren Hissesi	Toplam Hisse
Sigorta Kolları	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	9	12	21
Malullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	13 ila 18,5	22 ila 27,5
Toplam	9	13 ila 18,5	22 ila 27,5

32 NOLU BELGE: TÜM SİGORTA KOLLARINA TABİ ÇALIŞIP 90 GÜN FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMINA TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-5763-4447		
	Sigortalı Hissesi	İşveren Hissesi	Toplam Hisse
Sigorta Kolları	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	9	12,5	21,5
Malullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	5	7,5	12,5
Genel Sağlık Sigortası Primi	1	2	3
İşsizlik Sigortası Primi	15	23 ila 28,5	38 ila 43,5
Toplam	15	23 ila 28,5	38 ila 43,5

33 NOLU BELGE: İŞSİZLİK SİGORTASI HARIÇ 90 GÜN FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMINA TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-5763-4447		
	Sigortalı Hissesi	İşveren Hissesi	Toplam Hisse
Sigorta Kolları	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	9	12,5	21,5
Malullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	5	7,5	12,5
Genel Sağlık Sigortası Primi	14	21 ila 26,5	35 ila 40,5
Toplam	14	21 ila 26,5	35 ila 40,5

EK 1: 5510 sayılı Kanununun 4/A bendi kapsamında Sigortalı Belge Türleri

34 NOLU BELGE: HARP MALÜLLERİ İLE 3713 VE 2330 SAYILI KANUNLARA GÖRE VAZİFE MALÜLLÜĞÜ AYLIĞI ALANLARDAN KISA VE UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARINA TABİ OLUP 90 GÜN FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMINA TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-5763-4447		
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Mahullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	12,5	21,5
Toplam	9	13,5 ila 19	23,5 ila 28

35 NOLU BELGE: TÜM SİGORTA KOLLARINA TABİ ÇALIŞIP 180 GÜN FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMINA TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-5763-4447		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi	İşveren Hissesi	Toplam Hisse
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Mahullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	14	23
Genel Sağlık Sigortası Primi	5	7,5	12,5
İşsizlik Sigortası Primi	1	2	3
Toplam	15	24,5 ila 30	36,5 ila 45

36 NOLU BELGE: İŞSİZLİK SİGORTASI HARIÇ 180 GÜN FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMINA TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-5763-4447		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi	İşveren Hissesi	Toplam Hisse
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Mahullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	14	23
Genel Sağlık Sigortası Primi	5	7,5	12,5
Toplam	14	22,5 ila 28	36,5 ila 42

37 NOLU BELGE: HARP MALÜLLERİ İLE 3713 VE 2330 SAYILI KANUNLARA GÖRE VAZİFE MALÜLLÜĞÜ AYLIĞI ALANLARDAN KISA VE UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARINA TABİ OLUP 180 GÜN FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMINA TABİ ÇALIŞANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-5763-4447		
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Mahullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	14	23
Toplam	9	15 ila 20,5	24 ila 29,5

38 NOLU BELGE: SOSYAL GÜVENLİK SÖZLEŞMESİ İMZALANMIŞ ÜLKE VATANDAŞI OLUP TÜRKİYEDE ÇALIŞANLAR, BİRLEŞİK KRALLIKTA İKAMET EDENLER VE İŞVİÇRE VATANDAŞI OLANLARDAN UZUN VADELİ SİGORTA KOLONU TERCİH EDENLER			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-4447-4857-5510		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Mahullük Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Primi	9	11	20
Genel Sağlık Sigortası Primi	5	7,5	12,5
İşsizlik Sigortası Primi	1	2	3
Toplam	15	21,5 ila 27	36,5 ila 42

39 NOLU BELGE: BİRLEŞİK KRALLIKTA İKAMET EDENLER VE İŞVİÇRE VATANDAŞI OLANLARDAN UZUN VADELİ SİGORTA KOLONUN UYGULANMASINI TALEP ETMEYENLER			
Seçilebilecek Kanun Türü	5084-5350-5615-5746-4447-4857-5510		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi	-	1 ila 6,5	1 ila 6,5
Genel Sağlık Sigortası Primi	5	7,5	12,5
İşsizlik Sigortası Primi	1	2	3
Toplam	6	10,5 ila 16	16,5 ila 22

41 NOLU BELGE: KAMU İDARELERİNDE İŞ AKDİ ASKIDA OLANLAR			
Seçilebilecek Kanun Türü	-		
Sigorta Kolları	Sigortalı Hissesi (%)	İşveren Hissesi (%)	Toplam Hisse (%)
Genel Sağlık Sigortası Primi	-	12	12
Toplam	-	12	12

Kaynak: Alo Maliye, http://www.alomaliye.com/2008/belge_turu_prim%20tablosu.pdf

EK-2 YATIRIM TEŞVİK UYGULAMALARINDA BÖLGELER – 1

I.Bölge	II.Bölge	III.Bölge	IV.Bölge
TR10 İstanbul	TR22 Balıkesir Çanakkale (Bozcaada, Gökçeada hariç)	TR52 Konya Karaman	TR82 Kastamonu Çankırı Sinop
TR21 Tekirdağ Edirne Kırklareli	TR32 Aydın Denizli Muğla	TR63 Hatay Kahramanmaraş Osmaniye	TR90 Trabzon Ordu Giresun Rize Artvin Gümüşhane
TR31 İzmir	TR61 Antalya Isparta Burdur	TR71 Kırkkale Aksaray Niğde Nevşehir Kırşehir	TRA1 Erzurum Erzincan Bayburt
TR41 Bursa Eskişehir Bilecik	TR62 Adana Mersin	TR33 Manisa Afyonkarahisar Kütahya Uşak	TRA2 Ağrı Kars Ardahan İğdir
TR42 Kocaeli Sakarya Düzce Bolu Yalova		TR72 Kayseri Sivas Yozgat	TRB2 Van Muş Bitlis Hakkari
TR51 Ankara		TR81 Zonguldak Karabük Bartın TR83 Samsun Tokat Çorum Amasya TRC1 Gaziantep Adıyaman Kilis	TRB1 Malatya Elazığ Bingöl Tunceli TRC2 Şanlıurfa Diyarbakır TRC3 Mardin Batman Şırnak Siirt TR22 Çanakkale İli Bozcaada, Gökçeada İlçeleri

Kaynak: 16.07.2009 tarih 27290 sayılı R.G. 2009/1599 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 1. Eki

EK-3 Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler

1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Ankara	Adana	Balıkesir	Afyonkarahisar	Adıyaman	Ağrı
Antalya	Aydın	Bilecik	Amasya	Aksaray	Ardahan
Bursa	Bolu	Burdur	Artvin	Bayburt	Batman
Eskişehir	Çanakkale (Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri Hariç)	Gaziantep	Bartın	Çankırı	Bingöl
İstanbul	Denizli	Karabük	Çorum	Erzurum	Bitlis
İzmir	Edirne	Karaman	Düzce	Giresun	Diyarbakır
Kocaeli	Isparta	Manisa	Elazığ	Gümüşhane	Hakkari
Muğla	Kayseri	Mersin	Erzincan	Kahramanmaraş	Iğdır
	Kırklareli	Samsun	Hatay	Kilis	Kars
	Konya	Trabzon	Kastamonu	Niğde	Mardin
	Sakarya	Uşak	Kırıkkale	Ordu	Muş
	Tekirdağ	Zonguldak	Kırşehir	Osmaniye	Siirt
	Yalova		Kütahya	Sinop	Şanlıurfa
			Malatya	Tokat	Şırnak
			Nevşehir	Tunceli	Van
			Rize	Yozgat	Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri
			Sivas		

Kaynak: 19.06.2012 Tarih 28328 sayılı R.G.2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 1.Eki

EK-4

TEŞVİK EDİLMEMEYEN VEYA TEŞVİKİ BELİRLİ ŞARTLARA BAĞLI YATIRIM KONULARI

I- TEŞVİK EDİLMEMEYEN YATIRIMLAR

A. TARIM VE TARIMSAL SANAYİ

1- Un, irmik (makarna imalatı ile entegre irmik yatırımları ve mısır irmiği yatırımları hariç), yem (balık unu, balık yağı, balık yemi ve entegre hayvancılık üretimi içindeki yem üretimi hariç), nişasta ve nişasta bazlı şeker.

2- Dışarıya yemek hizmeti sunan işletmeler (hazır yemek).

3- Küp şeker.

4- 5 dekarın altındaki seracılık yatırımları.

5- Bitkisel üretim (5 dekar ve üstü seracılık yatırımları, kültür mantarı yetiştiriciliği ve entegre hayvancılık yatırımları içerisindeki yem bitkileri yetiştiriciliği hariç).

6- Bölgesel uygulamalar kapsamında teşvik edilecek entegre hayvancılık yatırımları ve şartlı desteklenecek hayvancılık yatırımları dışındaki hayvancılık yatırımları.

7- 5 ton/gün ve altında üretim kapasitesine sahip süt işleme yatırımları.

B. İMALAT, ENERJİ VE MADENCİLİK YATIRIMLARI

1- Tuğla ve kiremit üretimine yönelik modernizasyon cinsi dışındaki yatırımlar.

2- Kütlü pamuk işleme yatırımları.

3- İplik ve dokuma (yün ipliği, 15 Milyon Türk Lirasının üzerindeki iplik yatırımları, 5 Milyon Türk Lirasının üzerindeki dokuma yatırımları, akıllı ve çok fonksiyonlu teknik tekstil, halı, rafting, dokunmamış/örülmemiş kumaş ve çuval üretimine yönelik yatırımlar hariç) konularında modernizasyon yatırımları dışındaki yatırımlar.

4- Doğalgaza dayalı elektrik üretimi yatırımları.

5- Rödovans sözleşmesine istinaden gerçekleştirilecek madencilik yatırımları (Kamu kurum ve kuruluşları veya bunların doğrudan iştirakleri ile yapılan anlaşmalara istinaden kamuya ait maden sahalarında yapılan madencilik yatırımları bu kapsamda değerlendirilmez).

6- Kömür istihracına yönelik yatırımlar (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonunun uluslararası kodifikasyon sistemine göre “düşük C” kategorisinde yer alan kömürler hariç).

7- Ek-5’de yer alan demir çelik ürünlerinin üretimine yönelik yatırımlar (Ancak, bu üretim konularında aşağıdaki kriterleri birlikte sağlayan işletmeler sadece genel teşvik sisteminden desteklenebilir.

a) Ortaklık yapısındaki bir veya birden fazla tüzel kişinin veya kamu kurum ve kuruluşunun hisseleri toplamının %25 veya daha fazla olmaması.

- b) Başka bir işletmenin sermayesinin %25 veya daha fazlasına sahip olmaması.
- c) Çalışan sayısı yıllık 250 kişiden az olması.
- e) Yıllık net satış hasılatı 50 milyon Avro veya mali bilançosu değeri 43 milyon Avro karşılığı Türk Lirasını aşmaması.

Bu kriterler, 2009/15199 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden düzenlenen belgelere de uygulanabilir).

8- Sentetik elyaf veya sentetik ipliğin ekstrüzyon yöntemiyle üretimine yönelik modernizasyon cinsi dışındaki yatırımlar (Ancak, söz konusu modernizasyon yatırımları ile 7nci maddede belirtilen kriterleri birlikte sağlayan işletmelerin sentetik elyaf veya sentetik ipliğin ekstrüzyon yöntemiyle üretimine yönelik yatırımları sadece genel teşvik sisteminden desteklenebilir).

C. HİZMETLER SEKTÖRÜ

1- İlkokul, ortaokul, lise, yüksekokul, üniversite, yükseköğretim ve teknik ve mesleki öğretim dışında kalan eğitim yatırımları ile yetişkinlerin eğitime yönelik (kurslar, dershaneler vb.) yatırımlar.

2- Hastane yatırımları, tıp merkezleri, diyaliz merkezleri, tahlil laboratuvarları ve manyetik görüntüleme merkezleri dışında kalan sağlık yatırımları.

3- Turizm yatırım/işletme belgeli oteller, butik oteller, tatil köyleri, özel konaklama tesisleri ve dağ/yayla evleri dışında kalan turizm konaklama tesisleri.

4- Ülke genelinde yayım yapan günlük gazete basım hizmetleri, televizyon/radyo yayıncılığı ve baskı, basım, matbaa ve ambalaj yatırımları dışındaki basın ve yayın yatırımları.

5- Sinema salonu yatırımları.

6- Müteahhitlik hizmetleri ve konut üretimine yönelik yatırımlar.

7- Yolcu ve yük taşımacılığına yönelik otobüs ile çekici ve treyler yatırımları (Belediyelerin yapacakları yatırımlar hariç).

8- Hipermarket, ticaret merkezi, alışveriş merkezi ve otopark yatırımları dâhil toptan ve perakende ticarete yönelik yatırımlar.

9- Kara taşıtları bakım, onarım ve servis istasyonu yatırımları.

10- Petrol ürünleri (LPG dâhil) dağıtım yatırımları, akaryakıt istasyonu yatırımları.

11- Karayolları dinlenme tesisi yatırımları, mola noktaları.

12- Lokantalar, kafeteryalar, eğlence yerleri, günübirlik tesisler, termal kür tesisleri, sağlıklı yaşam tesisleri, yüzme havuzları.

13- Yat ithali yatırımları.

14- Taşıtların kiralama yatırımları.

15- Halı yıkama yatırımları.

16- Gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri (Yazılım, AR-GE faaliyetleri, veri tabanı faaliyetleri, veri işleme, teknik test ve analiz faaliyetleri, ambalajlama faaliyetleri ile gösteri, sergi ve kongre faaliyetleri hariç).

17- Finansal kiralama faaliyetleri hariç olmak üzere mali aracı kuruluşların yatırımları.

18- Kapalı alanı 500 m²'nin altında olan soğuk hava deposu yatırımları.

19- Komple yeni ve tevsi niteliğindeki tersane yatırımları.

II - TEŞVİKİ BELİRLİ ŞARTLARA BAĞLI YATIRIM KONULARI

A. TARIM VE TARIMSAL SANAYİ

1- Süt yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında asgari 150 büyükbaş.

2- Et yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında asgari 150 büyükbaş.

3- Damızlık büyükbaş entegre hayvan yetiştiriciliğinde (et/süt yönlü) asgari 150 büyükbaş/dönem.

4- Kanatlı entegre yatırımlarında 100.000 adet/dönem.

5- Süt ve et yönlü küçükbaş entegre yatırımlarında (damızlık dâhil) 1.000 küçükbaş/dönem şartı aranır.

B. İMALAT SANAYİ

1- Düz örme konusunda yapılacak yatırımlarda toplam makine sistem sayısının asgari 60 olması şartı aranır.

2- Hazır beton yatırımlarında asgari 100 m³/saat ve üzerindeki komple yeni yatırımlar için teşvik belgesi düzenlenebilir.

C. HİZMETLER SEKTÖRÜ

1- Bir veya birkaç yerde gümrükleme ve sigortacılık hizmetlerinin de sunulduğu antrepo, elleçleme-paketleme ve otomasyon hizmetlerini birlikte içeren, asgari toplam kapalı alanı 10.000 m² olan entegre lojistik yatırımları için, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığında alınmış L2 belgesinin yatırım süresi sonuna kadar ibraz edilmesi kaydıyla, teşvik belgesi düzenlenebilir. Söz konusu teşvik belgeleri kapsamına yük taşımacılığına yönelik araçlar dâhil edilmez.

2- Boru hattıyla taşımacılık, petrol ve doğalgaz ürünleri, dolum ve depolama tesisi yatırımlarında dağıtım araçları ve tüpler hariç olmak üzere, sadece sabit tesise yönelik harcamalar için teşvik belgesi düzenlenebilir.

3- Kültür yatırımları için, Kültür ve Turizm Bakanlığında alınacak kültür belgesine istinaden teşvik belgesi düzenlenebilir. Ancak, münhasıran bu amaçla inşa edilenler dışında, yeme-içme, spor, eğlence ve satış üniteleri gibi birimler kapsama dâhil edilmez.

4-Kültür ve Turizm Bakanlığında alınacak turizm belgesini haiz eğlence merkezi ve temalı tesis gibi konaklama içermeyen turizm yatırımları teşvik belgesine bağlanabilir. Ancak, münhasıran bu amaçla inşa edilenler dışında, yeme-içme, spor, eğlence ve satış üniteleri gibi birimler kapsama dâhil edilmez.

5-Kültür ve Turizm Bakanlığında alınacak Kültür veya Turizm Belgesini haiz fuar, kongre, sergi ve gösteri merkezi yatırımları için teşvik belgesi düzenlenebilir. Fuar ve sergi merkezlerinde, otopark hariç asgari kapalı alanın 5000 m², kongre merkezlerinde asgari koltuk sayısının 1000, gösteri merkezlerinde ise asgari koltuk sayısının 2500 olması şartı aranır.

6- Spor tesisi yatırımlarında asgari 10 Milyon TL sabit yatırım şartı aranır.

7- Havaalanı yer hizmeti yatırımlarında teşvik belgesi kapsamına trafiğe çıkmayan ve sadece apronda kullanılan motorlu taşıtlar dâhil edilebilir. Binek otomobilleri proje kapsamına dâhil edilmez.

8- Havayolu işletmeciliği ve kargo taşımacılığı yatırımlarında temin edilecek uçaklarda birim başına asgari kapasitenin 50 koltuk, kargo uçaklarında ise asgari kargo kapasitesinin 30.000 kg olması şartı aranır. Faaliyet konusu bizatihi havayolu işletmeciliği ve/veya kargo taşımacılığı olan yatırımlar dışında genel amaçlı ve hava taksi işletmeciliği amaçlı yatırımlar için teşvik belgesi düzenlenmez.

9- Uydu, telsiz, kablo vb. iletişim ortamlarından gelen haberleşme, radyo, televizyon ve veri sinyallerini birleştirip tek bir paket halinde nihai tüketiciye iletimini sağlayan hizmet yatırımlarında nihai hizmeti alanlar tarafından kullanılan yatırım malları destek unsurlarından faydalandırılmaz.

10- Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri, birlik, kooperatif vb. kuruluşların görev alanlarına yönelik olarak yapacakları yatırımlar proje bazında değerlendirilerek teşvik belgesi düzenlenebilir.

11- Sadece vinç hizmetlerine yönelik yatırımlarda her bir vinç için asgari 100 ton kaldırma kapasitesi aranır. 500 ton kaldırma kapasitesinin altında kullanılmış vinç ithaline izin verilmez.

12- Çamaşır yıkama ve kurutma yatırımlarında asgari 2 Milyon TL sabit yatırım şartı aranır.

13- Yat inşa yatırımlarında teşvik belgesi düzenlenebilmesi için yat boyunun asgari 24 metre olması şartı aranır.

Kaynak: 19.06.2012 tarih 28328 sayılı R.G., 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 4.Eki

EK 5-A**BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖRLER VE BÖLGELER İTİBARIYLA ASGARİ YATIRIM TUTARLARI VEYA KAPASİTELERİ**

Sektör Kodu	US-97 Kodu	Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge
1	0121	Entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil olmak üzere entegre hayvancılık yatırımları (dipnot 5'te belirtilen asgari kapasite şartlarına uymayan yatırımlar hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
2	0500.0.04	Su ürünleri yetiştiriciliği (balık yavrusu ve yumurtası üretimi dahil)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
3	15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı (dip not 6'da belirtilen yatırım konuları hariç)	2 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL
4	17	Tekstil ürünleri imalatı (dip not 8'de belirtilen şartları sağlamayan iplik ve dokuma yatırımları hariç)	Tekstilin aprenmesi yatırımları için 10 Milyon TL, diğer yatırım konularında 2 Milyon TL	Tekstilin aprenmesi yatırımları için 10 Milyon TL, diğer yatırım konularında 2 Milyon TL	Tekstilin aprenmesi yatırımları için 10 Milyon TL, diğer yatırım konularında 1 Milyon TL
5	18	Giyim eşyası imalatı	Desteklenmemektedir	Desteklenmemektedir	1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
6	19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL
7	1911	Derinin tabaklanması, işlenmesi (sadece İstanbul Deri İhtisas OSB ve Tuzla OSB'de yapılacak yatırımlar)	1 Milyon TL	-	-
8	1912 ve 1920	Bavul, el çantası, saraciye, ayakkabı vb. imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL
9	20	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), hasır ve buna benzer örülerek yapılan maddelerin imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
10	21	Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	10 Milyon TL	10 Milyon TL	10 Milyon TL
11	24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
12	2412	Kimyasal Gübre ve Azotlu Bileşenlerin İmalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
13	2421	Pestisit (haşarat ilacı) ve diğer zirai-kimyasal ürünlerin imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
14	2423	İlaç/eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünlerin imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
15	2424	Parfüm ile kozmetik ve tuvalet malzemeleri imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL
16	2429.1	Patlayıcı madde imalatı	2 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL
17	2511	İç ve dış lastik imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
18	26 (261, 2693.2, 2694.1, 2695.3 ve 2695.4 hariç)	Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (cam ve cam ürünleri, fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, hazır beton ve harç hariç)	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL

EK-5
A

BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖRLER VE BÖLGELER İTİBARIYLA ASGARİ YATIRIM TUTARLARI VEYA KAPASİTELERİ

Sektör Kodu	US-97 Kodu	Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge
19	26 (2610.2.03.01, 2693.2, 2694.1, 2695.3, 2695.4 hariç)	Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (çok katlı yalıtım camları, kiremit, briket, tuğla, çimento, hazır beton ve harç hariç)	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
20	26 (2693.2, 2694.1, 2695.1, 2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
21	2610.1, 2610.2 (2610.2.03.01 hariç), 2610.3, 2610.4	Düz cam, düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi (çok katlı yalıtım camları hariç) çukur cam ve cam elyafı imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
22	2610.1, 2610.2 (2610.2.03.01 hariç), 2610.3, 2610.4, 2610.5.07, 2691.3	Düz cam, düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi (çok katlı yalıtım camları hariç) çukur cam, cam elyaf ve camdan elektrik izolatörleri ve seramik yalıtım malzemeleri imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
23	2691.2, 2691.3, 2693.1	Seramikten yapılan sıhhi ürünler, seramik yalıtım malzemeleri, seramik karo ve kaldırım taşı imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
24	2695.1	İnşaat amaçlı beton ürünleri imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
25	2695.1, 2694.2.01, 2694.3.01	Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı; inşaat amaçlı beton ürünleri imalatı, kireç, alçı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
26	2695.1, 2699.2.06.30	İnşaat amaçlı beton ürünleri imalatı ve ısı veya ses izole edici eşya ve karışımlar	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
27	2720, 273	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi, metal döküm sanayi	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
28	28	Metal eşya	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
29	2812.2, 2813	Merkezi ısıtma radyatörleri ve kazanlarının imalatı, buhar kazanı imalatı (merkezi kalorifer kazanları hariç)	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
30	29	Makine ve teçhizat imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
31	2929	Sınai kalıp	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
32	30	Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
33	31	Elektrikli makine ve cihazları imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL

EK5-A

BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖRLER VE BÖLGELER İTİBARIYLA ASGARİ YATIRIM TUTARLARI VEYA KAPASİTELERİ

Sektör Kodu	US-97 Kodu	Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge
34	32	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
35	33	Tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
36	34	Motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 4 Milyon TL	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 3 Milyon TL	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 2 Milyon TL
37	3530.0.15	Hava taşıtları ve motorlarının bakım ve onarımı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
38	3591 ve 3592	Motosiklet ve bisiklet üretimi	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
39	361	Mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
40	361	Mobilya imalatı (sadece plastikten imal edilenler hariç)	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL
41	5510.1.01, 5510.2.01,5 510.3.02, 5510.5.02, 5510.5.04	Oteller	3 yıldız ve üzeri	3 yıldız ve üzeri	3 yıldız ve üzeri
42	5510.3.01	Öğrenci yurtları	100 öğrenci	100 öğrenci	100 öğrenci
43	6302.0.01	Soğuk hava deposu hizmetleri	1.000 metrekare	1.000 metrekare	1.000 metrekare
44	6302.0.03	Lisanslı depoculuk	2 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL
45	80 (809 hariç)	Eğitim hizmetleri (okul öncesi eğitim hizmetleri dahil, yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
46	8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	Hastane yatırımı, huzurevi	Hastane: 1 Milyon TL Huzurevi: 100 kişi	Hastane: 1 Milyon TL Huzurevi: 100 kişi	Hastane: 500 Bin TL Huzurevi: 100 kişi
47		Akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
48		Atık geri kazanım veya bertaraf tesisleri	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
49		Kömür gazı üretimi (sentez gazı)	50 Milyon TL	50 Milyon TL	50 Milyon TL
50		Seracılık	40 dekar	40 dekar	20 dekar

EK-5
A

BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖRLER VE BÖLGELER İTİBARIYLA ASGARİ YATIRIM TUTARLARI VEYA KAPASİTELERİ

Sektör Kodu	US-97 Kodu	Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
1	0121	Entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil olmak üzere entegre hayvancılık yatırımları (dipnot 5'te belirtilen asgari kapasite şartlarına uymayan yatırımlar hariç)	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
2	0500.0.04	Su ürünleri yetiştiriciliği (balık yavrusu ve yumurtası üretimi dahil)	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
3	15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı (dip not 6'da belirtilen yatırım konuları hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
4	17	Tekstil ürünleri imalatı (dip not 8'de belirtilen şartları sağlamayan iplik ve dokuma yatırımları hariç)	Tekstilün aprenmesi yatırımları için 10 Milyon TL, diğer yatırım konularında 1 Milyon TL	Tekstilün aprenmesi yatırımları için 10 Milyon TL, diğer yatırım konularında 1 Milyon TL	500 Bin TL
5	18	Giyim eşyası imalatı	1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları	500 Bin TL	500 Bin TL
6	19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
7	1911	Derinin tabaklanması, işlenmesi (sadece İstanbul Deri İhtisas OSB ve Tuzla OSB'de yapılacak yatırımlar)	-	-	-
8	1912 ve 1920	Bavul, el çantası, saraciye, ayakkabı vb. imalatı	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
9	20	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), hasır ve buna benzer örülerek yapılan maddelerin imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
10	21	Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	10 Milyon TL	10 Milyon TL	500 Bin TL
11	24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
12	2412	Kimyasal Gübre ve Azotlu Bileşenlerin İmalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
13	2421	Pestisit (haşarat ilacı) ve diğer zirai-kimyasal ürünlerin imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
14	2423	İlaç/eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünlerin imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
15	2424	Parfüm ile kozmetik ve tuvalet malzemeleri imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
16	2429.1	Patlayıcı madde imalatı	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL
17	2511	İç ve dış lastik imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
18	26 (261, 2693.2, 2694.1, 2695.3 ve 2695.4 hariç)	Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (cam ve cam ürünleri, fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, hazır beton ve harç hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL

EK-5**A****BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖRLER VE BÖLGELER İTİBARIYLA ASGARİ YATIRIM TUTARLARI VEYA KAPASİTELERİ**

Sektör Kodu	US-97 Kodu	Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
19	26 (2610.2.03.01, 2693.2, 2694.1, 2695.3, 2695.4 hariç)	Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (çok katlı yalıtım camları, kiremit, briket, tuğla, çimento, hazır beton ve harç hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
20	26 (2693.2, 2694.1, 2695.1, 2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
21	2610.1, 2610.2 (2610.2.03.01 hariç), 2610.3, 2610.4	Düz cam, düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi (çok katlı yalıtım camları hariç) çukur cam ve cam elyafı imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
22	2610.1, 2610.2 (2610.2.03.01 hariç), 2610.3, 2610.4, 2610.5.07, 2691.3	Düz cam, düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi (çok katlı yalıtım camları hariç) çukur cam, cam elyaf ve camdan elektrik izolatörleri ve seramik yalıtım malzemeleri imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
23	2691.2, 2691.3, 2693.1	Seramikten yapılan sıhhi ürünler, seramik yalıtım malzemeleri, seramik karo ve kaldırım taşı imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
24	2695.1	İnşaat amaçlı beton ürünleri imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
25	2695.1, 2694.2.01, 2694.3.01	Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı; inşaat amaçlı beton ürünleri imalatı, kireç, alçı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
26	2695.1, 2699.2.06.30	İnşaat amaçlı beton ürünleri imalatı ve ısı veya ses izole edici eşya ve karışımlar	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
27	2720, 273	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi, metal döküm sanayi	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
28	28	Metal eşya	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
29	2812.2, 2813	Merkezi ısıtma radyatörleri ve kazanlarının imalatı, buhar kazanı imalatı (merkezi kalorifer kazanları hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
30	29	Makine ve teçhizat imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
31	2929	Sınai kalıp	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
32	30	Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
33	31	Elektrikli makine ve cihazları imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL

EK-5
A

BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖRLER VE BÖLGELER İTİBARIYLA ASGARİ YATIRIM TUTARLARI VEYA KAPASİTELERİ

Sektör Kodu	US-97 Kodu	Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
34	32	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
35	33	Tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
36	34	Motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 1 Milyon TL	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 1 Milyon TL	500 Bin TL
37	3530.0.15	Hava taşıtları ve motorlarının bakım ve onarımı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
38	3591 ve 3592	Motosiklet ve bisiklet üretimi	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
39	361	Mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
40	361	Mobilya imalatı (sadece plastikten imal edilenler hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
41	5510.1.01, 5510.2.01,5 510.3.02, 5510.5.02, 5510.5.04	Oteller	3 yıldız ve üzeri	3 yıldız ve üzeri	500 Bin TL
42	5510.3.01	Öğrenci yurtları	100 öğrenci	100 öğrenci	500 Bin TL
43	6302.0.01	Soğuk hava deposu hizmetleri	500 metrekare	500 metrekare	500 metrekare
44	6302.0.03	Lisanslı depoculuk	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
45	80 (809 hariç)	Eğitim hizmetleri (okul öncesi eğitim hizmetleri dahil, yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
46	8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	Hastane yatırımı, huzurevi	Hastane: 500 Bin TL Huzurevi: 100 kişi	Hastane: 500 Bin TL Huzurevi: 100 kişi	500 Bin TL
47		Akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
48		Atık geri kazanım veya bertaraf tesisleri	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
49		Kömür gazı üretimi (sentez gazı)	50 Milyon TL	50 Milyon TL	500 Bin TL
50		Seracılık	10 dekar	10 dekar	5 dekar

Kaynak: 15.6.2012 tarihli ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Yatırımlarda Devlet Yardımları hakkında Kararın Ek -2 A numaralı Eki

EK-5 B

İLLERİN BÖLGESEL DESTEKLERDEN YARARLANABİLECEK SEKTÖRLERİNE İLİŞKİN SEKTÖR NUMARALARI

BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI																																				
1. BÖLGE	ANKARA	1	2	3	4	8	9	10	14	22	27	30	32	33	34	35	36	37	39	41	42	43	44	45	46	48	50											
	ANTALYA	1	2	3	9	10	13	14	15	24	27	30	32	33	34	35	37	39	41	42	43	44	45	46	48	50												
	BURSA	1	2	3	4	6	9	10	14	20	27	29	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50										
	ESKİŞEHİR	1	2	3	4	9	10	14	20	27	29	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50										
	İSTANBUL	7	14	31	32	34	35	42	45	46	48																											
	İZMİR	1	2	3	8	9	10	11	23	27	30	32	33	34	35	36	37	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50											
	KOCAELİ	1	2	3	4	9	10	11	17	21	27	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50											
	MUĞLA	1	2	3	4	9	10	20	27	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50											
BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI																																				
2. BÖLGE	ADANA	1	2	3	4	8	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	37	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50									
	AYDIN	1	2	3	4	9	10	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50											
	BOLU	1	2	3	4	6	9	10	11	21	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50										
	ÇANAKKALE (Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri hariç)	1	2	3	9	10	20	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	48	49	50														
	DENİZLİ	1	2	3	4	6	9	10	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50										
	EDİRNE	1	2	3	4	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50										
	ISPARTA	1	2	3	4	6	9	10	12	13	14	15	24	27	28	30	32	33	34	35	36	37	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	KAYSERİ	1	2	3	4	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50											
	KIRKLARELİ	1	2	3	4	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50										
	KONYA	1	2	3	8	9	10	11	24	27	28	30	32	33	34	35	36	38	40	41	42	43	44	45	46	48	49	50										
	SAKARYA	1	2	3	4	9	10	11	21	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50											
	YALOVA	1	2	3	4	9	10	11	21	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50											
TEKİRDAĞ	1	2	3	4	6	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50										
BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI																																				
3. BÖLGE	BALIKESİR	1	2	3	5	6	9	10	16	20	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	48	50												
	BİLECİK	1	2	3	4	5	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50										
	BURDUR	1	2	3	4	5	8	9	10	13	14	15	24	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	48	50								
	GAZİANTEP	1	2	3	4	5	8	9	10	11	18	27	28	30	32	33	34	35	36	37	38	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50							
	KARABÜK	1	2	3	5	8	9	10	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50											
	KARAMAN	1	2	3	5	8	9	10	11	24	27	28	30	32	33	34	35	36	38	40	41	42	43	44	45	46	48	50										
	MANİSA	1	2	3	4	5	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50								
	MERSİN	1	2	3	4	5	8	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50									
	SAMSUN	1	2	3	4	5	8	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	37	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50								
	TRABZON	1	2	3	4	5	8	9	10	14	25	27	28	30	32	33	34	35	37	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50									
	UŞAK	1	2	3	4	5	6	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50								
	ZONGULDAK	1	2	3	5	8	9	10	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50											

EK5-B

İLLERİN BÖLGESEL DESTEKLERDEN YARARLANABİLECEK SEKTÖRLERİNE İLİŞKİN SEKTÖR NUMARALARI

BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI																															
4. BÖLGE	AFYONKARAHİSAR	1	2	3	4	5	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50				
	AMASYA	1	2	3	4	5	8	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50				
	ARTVİN	1	2	3	4	5	8	9	10	14	25	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	BARTIN	1	2	3	5	8	9	10	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	ÇORUM	1	2	3	4	5	8	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50				
	DÜZCE	1	2	3	4	5	9	10	11	21	27	28	30	32	33	34	35	36	38	40	41	42	43	44	45	46	48	50					
	ELAZIĞ	1	2	3	4	5	8	9	10	14	25	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	ERZİNCAN	1	2	3	4	5	8	9	10	14	19	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	HATAY	1	2	3	4	5	8	9	10	11	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	KASTAMONU	1	2	3	4	5	8	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50				
	KIRIKKALE	1	2	3	4	5	9	10	11	17	26	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	48	50					
	KIRŞEHİR	1	2	3	4	5	9	10	11	17	26	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	48	50					
	KÜTAHYA	1	2	3	4	5	9	10	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50			
	MALATYA	1	2	3	4	5	8	9	10	14	25	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	NEVŞEHİR	1	2	3	4	5	9	10	11	17	26	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	48	50					
	RİZE	1	2	3	4	5	8	9	10	14	25	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
SİVAS	1	2	3	4	5	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50					
BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI																															
5. BÖLGE	ADIYAMAN	1	2	3	4	5	8	9	10	11	18	27	28	30	32	33	34	35	36	38	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50			
	AKSARAY	1	2	3	4	5	9	10	11	26	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	48	50						
	BAYBURT	1	2	3	4	5	8	9	10	14	19	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	ÇANKIRI	1	2	3	4	5	8	9	10	14	16	17	20	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
	ERZURUM	1	2	3	4	5	8	9	10	14	19	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	GİRESUN	1	2	3	4	5	8	9	10	14	19	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	GÜMÜŞHANE	1	2	3	4	5	8	9	10	14	19	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	KAHRAMANMARAŞ	1	2	3	4	5	8	9	10	11	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50				
	KİLİS	1	2	3	4	5	8	9	10	11	18	27	28	30	32	33	34	35	36	38	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50			
	NİĞDE	1	2	3	4	5	6	9	10	11	26	27	28	30	32	33	34	35	36	40	41	42	43	44	45	46	48	50					
ORDU	1	2	3	4	5	8	9	10	14	19	27	28	30	32	33	34	35	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50						

EK – 5 B

DİP NOTLAR:

1- İstanbul ili hariç olmak üzere, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından ilan edilen İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde gerçekleştirilecek ihtisas konusundaki yatırımlar, ilgili bölgede seçilmiş sektörler arasında yer almasa dahi bölgesel desteklerden yararlanır.

2- Havayolu ile yük ve/veya yolcu taşımacılığına yönelik yatırımlar 1 inci bölgede uygulanan desteklerden yararlanır. Havayolu taksi işletmeciliği yatırımları teşvik edilmez.

3- Turizm yatırım/işletme belgeli özel tesis, yayla/dağ evi ve butik otel yatırımlarında "3 yıldız ve üzeri" şartı aranmaz.

4- 6 ncı bölge hariç olmak üzere, sadece kağıt hamurundan başlayan entegre kağıt ve kağıt ürünleri üretimi konusundaki yatırımlar bölgesel desteklerden yararlanabilir.

5- Entegre hayvancılık yatırımlarında;

- 1 inci ve 2 nci bölgede: süt yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında 500 büyükbaş, et yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında 700 büyükbaş/dönem, damızlık büyükbaş entegre yatırımlarında 500 büyükbaş, damızlık küçükbaş hayvan entegre yatırımlarında 2.000 küçükbaş, süt ve et yönlü küçükbaş entegre yatırımlarında 2.000 küçükbaş/dönem ve kanatlı entegre yatırımlarında 200.000 adet/dönem asgari kapasite şartı aranır (damızlık kanatlı entegre yatırımlarında kapasite şartı aranmaz).

- 3 üncü, 4 üncü ve 5 inci bölgede: süt yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında 300 büyükbaş, et yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında 500 büyükbaş/dönem, damızlık büyükbaş entegre yatırımlarında 300 büyükbaş, damızlık küçükbaş entegre yatırımlarında 1.000 küçükbaş, süt ve et yönlü küçükbaş entegre yatırımlarında 1.000 küçükbaş/dönem ve kanatlı entegre yatırımlarında 200.000 adet/dönem asgari kapasite şartı aranır (damızlık kanatlı entegre yatırımlarında kapasite şartı aranmaz).

6- 6 ncı bölge hariç olmak üzere, gıda ürünleri ve içecek imalatı yatırımlarından "makarna, makarna ile entegre irmik yatırımları, şehriye, kuskus, yufka, kadayıf, pirinç, ev hayvanları için hazır yem, balık unu, balık yağı, balık yemi, ekmekek, rakı, bira, kuruyemiş, turşu, linter pamuğu, çay, fındık kırma/kavurma, hazır çorba ve et suları ve müstahzarları üretimleri ile tahıl ve baklagil tasnif ve ambalajlanması" yatırımları bölgesel desteklerden yararlanamaz.

7- Derinin tabaklanmasına yönelik yatırımlar sadece organize sanayi bölgelerinde teşvik edilir.

8- Altıncı Bölge hariç olmak üzere, iplik ve dokuma (yün ipliği, akıllı ve çok fonksiyonlu teknik tekstil, halı, tafting, dokunmamış-örülmemiş kumaş, çuval hariç) konularında sadece modernizasyon cinsindeki yatırımlar bölgesel desteklerden yararlanır.

9- 6 ncı bölge hariç olmak üzere, I. grup madenler ve mıcır yatırımları ile İstanbul ilinde gerçekleştirilecek maden istihraç ve/veya işleme yatırımları bölgesel desteklerden yararlanamaz.

10- Aşağıda belirtilen yatırım konuları bulunduğu bölgede uygulanan bölgesel desteklerden yararlanır:

a) Mühür karakterli araçlar hariç olmak üzere lojistik yatırımları.

b) Jeotermal enerji ile veya enerji santralleri atık ısı ile konut ısıtma/soğutma yatırımları.

c) İstanbul ili hariç olmak üzere, asgari 2 milyon TL tutarındaki "demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonlarının imalatı" ve "hava ve uzay taşıtları imalatı" ile bunların aksam ve parçaları konusundaki yatırımlar.

ç) Asgari 5 Milyon TL tutarındaki liman ve liman hizmetleri yatırımları (yat limanı ve marina dahil).

11- Birden fazla bölgede gerçekleştirilecek bölgesel yatırımlar, görece daha fazla gelişmiş bölgenin desteklerinden yararlanır.

12- Asgari 50 Milyon TL tutarındaki yeraltı doğalgaz depolama yatırımları ile asgari 5 Milyon TL tutarındaki sondaj yatırımları 2 nci bölgede uygulanan bölgesel desteklerden yararlanır.

Kaynak: 15.6.2012 tarihli ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Yatırımlarda Devlet Yardımları hakkında Kararın Ek -2 B numaralı Eki

EK-6 BÜYÜK ÖLÇEKLİ YATIRIMLAR

Sıra No	Yatırım Konuları	Asgari Sabit Yatırım Tutarları (Milyon TL)
1	Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	1000
2	Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	200
3	Liman ve Liman Hizmetleri Yatırımları	200
4	Motorlu Kara Taşıtlarının İmalatı Yatırımları: a) Motorlu Kara Taşıtları Ana Sanayi Yatırımları b) Motorlu Kara Taşıtları Yan Sanayi Yatırımları	200 50
5	Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ve/veya Vagon İmalatı Yatırımları	50
6	Transit Boru Hattıyla Taşımacılık Hizmetleri Yatırımları	
7	Elektronik Sanayi Yatırımları	
8	Tıbbi Alet, Hassas ve Optik Aletler İmalatı Yatırımları	
9	İlaç Üretimi Yatırımları	
10	Hava ve Uzay Taşıtları ve/veya Parçaları İmalatı Yatırımları	
11	Makine (Elektrikli Makine ve Cihazlar Dahil) İmalatı Yatırımları	
12	Metal Üretimine Yönelik Yatırımlar: [Maden Kanununda belirtilen IV/c grubu metalik madenlerin cevher ve/veya konsantresinden nihai metal üretimine yönelik yatırımlar (bu tesislere entegre madencilik yatırımları dahil)]	

Kaynak: 19.06.2012 tarih 28328 sayılı R.G, 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 3.Eki

EK -7 TÜİK İl bazında temel işgücü göstergeleri, 2008
Main labour force indicators by province, 2008

İl kodu	İl adı	İşgücüne Katılma Oranı			İşsizlik Oranı			İstihdam Oranı					
		Labour Force Participation Rate			Unemployment Rate			Employment Rate					
		%95 Güven Aralığı			%95 Güven Aralığı			%95 Güven Aralığı					
		Oran Rate (%)	Değişim katsayısı Coefficient of variation (%)	Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit	Oran Rate (%)	Değişim katsayısı Coefficient of variation (%)	Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit	Oran Rate (%)	Değişim katsayısı Coefficient of variation (%)	Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit
1	Adana												
2	Adıyaman	42,1	4,0	38,8	45,4	16,5	12,5	12,5	20,6	35,1	5,4	31,4	38,8
3	Afyonkarahisar	44,0	2,8	41,6	46,4	7,7	10,8	6,1	9,3	40,6	3,1	38,1	43,1
4	Ağrı	49,4	3,8	45,8	53,1	6,5	15,8	4,5	8,5	46,2	4,2	42,4	50,0
5	Amasya	53,1	4,0	48,9	57,2	8,2	11,8	6,3	10,1	48,7	4,5	44,5	53,0
6	Ankara	45,0	0,0	45,0	45,0	11,8	4,5	10,7	12,8	39,7	0,6	39,2	40,2
7	Antalya	57,3	2,2	54,8	59,8	9,7	7,1	8,4	11,1	51,8	2,5	49,2	54,3
8	Artvin	62,5	4,5	56,9	68,0	5,7	15,2	4,0	7,4	58,9	4,9	53,3	64,6
9	Aydın	46,7	3,0	44,0	49,5	12,4	10,1	10,0	14,9	40,9	3,7	37,9	43,9
10	Balıkesir	45,5	2,8	43,0	48,0	7,9	9,1	6,5	9,3	41,9	3,1	39,3	44,4
11	Bilecik	51,5	4,2	47,2	55,8	8,2	15,8	5,6	10,7	47,3	4,8	42,8	51,8
12	Bingöl	39,1	6,2	34,3	43,9	14,8	17,1	9,9	19,8	33,3	7,9	28,2	38,5
13	Bitlis	38,8	5,6	34,6	43,1	14,2	16,1	9,7	18,7	33,3	7,1	28,7	37,9
14	Bolu	48,4	4,8	42,1	50,7	11,5	14,1	8,3	14,8	41,0	5,7	36,5	45,6
15	Burdur	59,5	4,0	54,8	64,1	6,4	16,9	4,3	8,5	55,7	4,4	50,9	60,5
16	Bursa	50,2	1,8	48,4	52,0	10,8	5,9	9,5	12,0	44,8	2,1	42,9	46,7
17	Çanakkale	49,4	3,0	46,4	52,3	7,0	10,9	5,5	8,5	45,9	3,3	42,9	49,9
18	Çankırı	48,4	4,8	43,8	53,0	7,7	13,6	5,6	9,7	44,7	5,4	40,0	49,4
19	Çorum	53,4	3,5	49,7	57,1	7,5	11,2	5,9	9,2	49,4	3,9	45,6	53,2
20	Denizli	53,1	3,0	50,1	56,2	9,4	12,2	7,1	11,6	48,2	3,5	44,9	51,5
21	Diyarbakır	26,9	3,8	24,9	28,9	15,7	11,0	12,4	19,1	22,7	4,9	20,5	24,9
22	Edirne	47,0	4,9	42,5	51,5	14,3	11,8	11,0	17,6	40,3	6,0	35,5	45,0
23	Elazığ	40,4	4,0	37,2	43,5	15,5	9,3	12,7	18,4	34,1	5,1	30,7	37,5
24	Erzincan	51,0	4,6	46,4	55,6	6,1	17,7	4,0	8,2	47,9	5,0	43,2	52,6
25	Erzurum	52,6	3,4	49,1	56,1	6,2	14,9	4,4	8,0	49,3	3,8	45,7	53,0
26	Eskişehir	44,8	3,6	41,6	48,0	9,9	10,7	7,8	12,0	40,4	4,2	37,1	43,7
27	Gaziantep	43,9	3,0	41,3	46,4	16,8	10,1	13,5	20,2	36,5	4,2	33,5	39,4
28	Giresun	57,9	4,5	52,8	63,0	6,3	12,2	4,8	7,8	54,2	4,8	49,1	59,4
29	Gümüşhane	65,4	4,6	59,6	71,3	5,0	17,2	3,3	6,6	62,2	4,9	56,2	68,2
30	Hakkari	33,4	5,7	29,7	37,1	18,3	10,8	14,4	22,2	27,3	7,3	23,3	31,2
31	Hatay	44,6	3,3	41,7	47,4	17,7	7,2	15,2	20,2	36,7	4,3	33,6	39,8
32	Isparta	53,6	3,7	49,8	57,4	8,1	12,6	6,1	10,1	49,2	4,1	45,3	53,2
33	Mersin	49,2	2,8	46,6	51,9	13,1	7,8	11,1	15,0	42,8	3,4	39,9	45,7
34	İstanbul	46,5	0,9	45,6	47,3	11,2	2,9	10,5	11,8	41,3	1,1	40,4	42,2
35	İzmir	45,2	1,4	44,0	46,4	11,8	6,1	10,4	13,2	39,9	1,8	38,5	41,3
36	Kars	56,2	4,2	51,6	60,9	4,1	20,4	2,4	5,7	53,9	4,5	49,2	58,7
37	Kastamonu	55,8	3,5	52,0	59,6	5,3	14,1	3,8	6,8	52,8	3,8	48,9	56,7
38	Kayseri	39,0	3,3	36,5	41,5	11,1	13,8	8,1	14,1	34,7	4,1	31,9	37,4
39	Kırklareli	52,0	4,1	47,9	56,2	11,5	11,8	8,9	14,2	46,0	4,8	41,7	50,4
40	Kırşehir	36,9	4,8	33,5	40,3	11,1	13,5	8,2	14,0	32,8	5,6	29,2	38,4
41	Kocaeli	46,3	2,2	44,3	48,3	11,6	6,8	10,1	13,1	40,9	2,7	38,8	43,0
42	Konya	50,3	2,3	48,0	52,6	10,7	7,5	9,1	12,2	45,0	2,8	42,5	47,4
43	Kütahya	42,7	2,9	40,3	45,0	6,5	12,5	4,9	8,1	39,9	3,2	37,4	42,3
44	Malatya	46,0	3,7	42,7	49,3	11,5	10,7	9,1	13,9	40,7	4,4	37,2	44,2
45	Manisa	44,5	2,5	42,3	46,7	9,8	9,2	8,1	11,6	40,1	2,9	37,8	42,4
46	Kahramanmaraş	47,2	3,5	44,0	50,4	12,8	9,7	10,4	15,3	41,2	4,2	37,8	44,6
47	Mardin	30,9	4,3	28,3	33,5	17,0	13,3	12,5	21,4	25,7	5,9	22,7	28,6
48	Muğla	50,6	3,2	47,5	53,8	10,1	11,8	7,7	12,4	45,5	3,8	42,2	48,9
49	Muş	40,7	4,3	37,3	44,1	13,2	11,5	10,2	16,2	35,3	5,2	31,7	38,9
50	Neşehir	41,3	5,0	37,2	45,4	9,0	19,3	5,6	12,4	37,6	5,8	33,3	41,9
51	Niğde	38,6	5,0	34,8	42,4	9,3	17,4	6,1	12,5	35,0	5,8	31,0	39,0
52	Ordu	61,3	3,1	57,6	65,0	4,9	11,8	3,8	6,1	58,3	3,3	54,5	62,0
53	Rize	66,3	3,9	61,2	71,3	5,2	15,4	3,7	6,8	62,8	4,2	57,6	68,0
54	Sakarya	51,1	2,7	48,5	53,8	8,5	10,2	6,8	10,2	46,8	3,1	44,0	49,6
55	Samsun	56,6	2,8	53,5	59,6	7,8	9,4	6,3	9,2	52,2	3,1	49,0	55,4
56	Siirt	27,2	6,2	23,9	30,5	17,9	16,5	12,1	23,6	22,3	8,3	18,7	26,0
57	Sinop	53,9	4,2	49,4	58,3	6,9	13,3	5,1	8,8	50,1	4,7	45,5	54,7
58	Sivas	40,5	3,9	37,4	43,7	10,7	14,5	7,6	13,7	36,2	4,7	32,9	39,6
59	Tekirdağ	57,3	3,1	53,8	60,8	9,1	10,9	7,1	11,0	52,1	3,6	48,4	55,8
60	Tokat	57,4	3,0	54,0	60,8	5,9	11,2	4,6	7,2	54,0	3,3	50,5	57,5
61	Trabzon	59,5	3,4	55,6	63,4	6,1	10,5	4,9	7,4	55,8	3,7	51,8	59,8
62	Tunceli	39,7	6,0	35,1	44,4	17,9	13,2	13,2	22,5	32,6	7,8	27,7	37,6
63	Şanlıurfa	36,1	2,9	34,1	38,1	12,8	10,9	10,1	15,6	31,5	3,7	29,2	33,7
64	Uşak	45,2	3,8	41,9	48,5	9,2	12,6	7,0	11,5	41,0	4,3	37,5	44,5
65	Van	39,1	4,1	35,9	42,2	13,0	10,8	10,2	15,7	34,0	5,0	30,7	37,3
66	Yozgat	39,4	4,0	36,4	42,5	12,2	14,5	8,8	15,7	34,6	5,0	31,2	38,0
67	Zonguldak	57,1	3,3	53,4	60,8	6,9	11,5	5,3	8,4	53,2	3,7	49,4	57,0
68	Aksaray	37,5	5,3	33,6	41,4	10,0	17,0	6,7	13,3	33,8	6,2	29,7	37,9
69	Bayburt	55,5	4,7	50,4	60,5	4,7	21,3	2,7	6,6	52,9	5,0	47,7	58,1
70	Karaman	56,3	3,9	52,0	60,7	7,7	15,6	5,3	10,0	52,0	4,5	47,5	56,6
71	Kırıkkale	34,7	6,1	30,6	38,8	11,1	16,1	7,6	14,6	30,9	7,1	26,6	35,2
72	Batman	31,4	4,3	28,8	34,1	14,3	14,6	10,2	18,4	26,9	5,6	24,0	29,9
73	Şırnak	29,8	5,8	26,4	33,2	22,1	13,7	16,2	28,0	23,2	8,4	19,4	27,0
74	Bartın	54,3	4,9	49,0	59,5	5,2	19,3	3,2	7,2	51,4	5,3	46,1	56,8
75	Ardahan	58,2	5,0	52,5	63,9	3,7	24,8	1,9	5,5	56,0	5,3	50,2	61,8
76	Iğdır	48,9	6,5	42,7	55,2	6,7	15,6	4,6	8,7	45,7	7,1	39,3	52,0
77	Yalova	45,1	4,9	40,7	49,4	12,1	12,4	9,2	15,0	39,6	5,8	35,1	44,1
78	Karabük	46,6	5,4	41,6	51,5	7,5	14,9	5,3	9,6	43,1	6,0	38,1	48,2
79	Kilis	42,5	8,5	35,4	49,5	10,9	30,5	4,4	17,4	37,9	10,2	30,3	45,4
80	Osmaniye	44,0	4,2	40,4	47,7	16,3	10,1	13,1	19,6	36,8	5,4	32,9	40,7
81	Düzce	49,0	4,0	45,2	52,8	10,2	13,1	7,6	12,8	44,0	4,7	40,0	48,0

TÜİK, İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri, 2008
TürkStat, Main Labour Force Indicators by Province, 2008

Kaynak: TÜİK, 2013, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 05.10.2013

EK –8 TÜİK İl bazında temel işgücü göstergeleri, 2009
Main labour force indicators by province, 2009

İl kodu	İl adı	İşgücüne Katılma Oranı				İşsizlik Oranı				İstihdam Oranı			
		Labour Force Participation Rate				Unemployment Rate				Employment Rate			
		%95 Güven Aralığı				%95 Güven Aralığı				%95 Güven Aralığı			
		Oran (%)	Değişim katsayısı Coefficient of variation (%)	Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit	Oran (%)	Değişim katsayısı Coefficient of variation (%)	Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit	Oran (%)	Değişim katsayısı Coefficient of variation (%)	Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit
1	Adana	49,0	2,3	46,8	51,2	26,5	4,3	24,3	28,8	36,0	3,4	33,6	38,4
2	Adıyaman	38,0	2,8	35,9	40,1	17,9	12,1	13,6	22,1	31,2	4,3	28,6	33,9
3	Afyonkarahisar	44,7	2,1	42,9	46,6	10,8	11,5	8,4	13,3	39,9	2,7	37,7	42,0
4	Ağrı	48,0	3,7	44,5	51,6	10,1	14,4	7,3	13,0	43,2	4,5	39,4	46,9
5	Amasya	56,2	2,2	53,9	58,6	6,9	12,8	5,2	8,7	52,4	2,5	49,8	54,9
6	Ankara	44,9	1,5	43,6	46,2	13,6	4,8	12,4	14,9	38,8	1,9	37,4	40,2
7	Antalya	56,4	2,1	54,0	58,8	12,7	6,1	11,2	14,3	49,2	2,6	46,7	51,7
8	Artvin	64,0	2,3	61,1	66,9	5,6	15,0	3,9	7,2	60,4	2,6	57,3	63,5
9	Aydın	52,2	2,2	49,9	54,4	16,4	10,1	13,2	19,7	43,6	3,3	40,8	46,4
10	Balıkesir	47,6	2,2	45,5	49,6	9,1	9,7	7,4	10,8	43,2	2,6	41,0	45,5
11	Bilecik	52,0	2,3	49,6	54,4	8,5	19,4	5,3	11,7	47,6	2,9	44,9	50,3
12	Bingöl	43,3	3,3	40,4	46,1	17,8	14,2	12,8	22,7	35,6	5,1	32,0	39,1
13	Bitlis	42,9	2,5	40,8	45,0	14,3	14,8	10,2	18,5	36,8	3,8	34,0	39,5
14	Bolu	50,2	2,7	47,6	52,9	11,5	15,6	8,0	15,0	44,5	3,7	41,2	47,7
15	Burdur	59,1	2,4	56,4	61,9	5,1	20,2	3,1	7,1	56,1	2,7	53,1	59,1
16	Bursa	49,4	1,7	47,7	51,0	14,7	5,7	13,1	16,3	42,1	2,2	40,3	44,0
17	Çanakkale	50,1	2,1	48,1	52,2	7,3	12,1	5,6	9,1	46,5	2,5	44,2	48,7
18	Çankırı	50,3	2,8	47,5	53,0	9,5	13,3	7,0	12,0	45,5	3,4	42,4	48,5
19	Çorum	56,1	2,1	53,8	58,4	6,3	12,1	4,8	7,8	52,5	2,4	50,1	55,0
20	Denizli	55,5	2,1	53,2	57,7	13,2	11,5	10,3	16,2	48,1	3,0	45,3	50,9
21	Diyarbakır	32,7	2,5	31,1	34,3	20,6	10,6	16,3	24,8	26,0	4,2	23,8	28,1
22	Edirne	52,2	2,8	49,3	55,0	13,4	12,4	10,2	16,7	45,2	3,8	41,8	48,5
23	Elazığ	45,3	2,5	43,1	47,5	18,1	10,2	14,5	21,7	37,1	3,8	34,3	39,8
24	Erzincan	54,1	2,7	51,2	57,0	7,6	15,3	5,3	9,9	50,0	3,2	46,9	53,2
25	Erzurum	51,0	3,0	48,0	54,1	7,9	14,4	5,6	10,1	47,0	3,5	43,7	50,2
26	Eskişehir	44,1	2,4	42,0	46,1	15,2	8,8	12,6	17,8	37,4	3,3	35,0	39,7
27	Gaziantep	42,8	2,2	40,9	44,7	17,4	10,6	13,8	21,1	35,3	3,5	32,9	37,8
28	Giresun	59,3	2,1	56,8	61,8	6,5	11,4	5,1	8,0	55,4	2,4	52,8	58,0
29	Gümüşhane	62,4	2,4	59,5	65,3	4,4	17,8	2,8	5,9	59,6	2,6	56,6	62,7
30	Hakkari	38,2	3,2	35,8	40,7	19,7	11,2	15,3	24,0	30,7	4,9	27,8	33,7
31	Hatay	46,6	2,5	44,4	48,9	19,0	6,3	16,7	21,4	37,8	3,4	35,3	40,3
32	İsparta	52,3	3,0	49,3	55,3	10,5	11,0	8,2	12,7	46,8	3,6	43,6	50,1
33	Mersin	54,4	2,1	52,1	56,6	17,6	5,8	15,6	19,6	44,8	2,8	42,3	47,3
34	İstanbul	46,7	0,9	45,8	47,5	16,8	3,0	15,8	17,8	38,8	1,3	37,8	39,8
35	İzmir	46,6	2,0	44,8	48,4	16,2	6,3	14,3	18,2	39,0	2,7	37,0	41,1
36	Kars	54,9	2,4	52,3	57,5	7,4	17,7	4,9	10,0	50,8	3,0	47,9	53,8
37	Kastamonu	51,7	2,3	49,4	54,0	7,3	12,8	5,5	9,1	47,9	2,7	45,4	50,4
38	Kayseri	40,8	2,6	38,7	42,8	14,1	11,1	11,0	17,2	35,0	3,5	32,6	37,5
39	Kirklareli	52,6	2,4	50,1	55,1	13,6	11,7	10,5	16,8	45,4	3,3	42,4	48,4
40	Kırşehir	41,5	2,6	39,4	43,6	15,6	11,8	12,0	19,2	35,0	3,7	32,4	37,6
41	Kocaeli	47,0	2,0	45,2	48,9	17,0	6,4	14,9	19,2	39,0	2,7	36,9	41,1
42	Konya	51,6	1,5	50,1	53,2	10,8	7,1	9,3	12,3	46,1	1,9	44,3	47,8
43	Kütahya	45,5	2,1	43,7	47,4	9,1	12,5	6,9	11,4	41,4	2,6	39,2	43,5
44	Malatya	48,6	2,3	46,4	50,8	14,6	10,7	11,5	17,7	41,5	3,3	38,8	44,1
45	Manisa	46,4	2,1	44,5	48,2	11,7	11,0	9,1	14,2	41,0	2,7	38,8	43,2
46	Kahramanmaraş	47,2	2,2	45,2	49,3	16,0	7,6	13,6	18,4	39,7	3,0	37,3	42,0
47	Mardin	32,3	2,9	30,4	34,2	12,8	16,7	8,6	16,9	28,2	4,2	25,9	30,5
48	Muğla	54,3	2,3	51,9	56,8	12,1	12,2	9,2	15,0	47,8	3,1	44,8	50,7
49	Muş	41,4	2,6	39,3	43,5	16,2	11,5	12,6	19,9	34,7	3,8	32,1	37,3
50	Neveşehir	48,5	2,5	46,1	51,0	9,9	17,4	6,5	13,3	43,7	3,4	40,8	46,7
51	Niğde	45,1	2,3	43,1	47,1	13,8	13,3	10,2	17,4	38,9	3,4	36,3	41,5
52	Ordu	59,4	2,2	56,8	62,0	5,9	10,7	4,7	7,2	55,9	2,5	53,1	58,6
53	Rize	65,8	2,2	63,0	68,7	4,6	14,6	3,3	5,9	62,8	2,4	59,8	65,8
54	Sakarya	52,0	1,9	50,1	54,0	11,0	9,6	8,9	13,0	46,3	2,5	44,1	48,5
55	Samsun	55,6	2,1	53,3	57,9	7,3	9,6	6,0	8,7	51,6	2,4	49,1	54,0
56	Siirt	30,4	3,4	28,4	32,4	14,8	16,5	10,0	19,6	25,9	4,9	23,4	28,4
57	Sinop	52,5	2,2	50,2	54,7	10,4	11,4	8,1	12,7	47,0	2,8	44,5	49,6
58	Sivas	39,0	2,5	37,1	40,9	13,2	12,1	10,0	16,3	33,9	3,4	31,6	36,2
59	Tekirdağ	56,2	2,3	53,6	58,7	11,9	11,2	9,3	14,5	49,5	3,0	46,6	52,4
60	Tokat	53,5	2,3	51,2	55,9	5,9	12,3	4,5	7,3	50,4	2,5	47,9	52,9
61	Trabzon	59,7	2,2	57,2	62,2	6,6	10,0	5,3	7,9	55,8	2,4	53,1	58,4
62	Tunceli	46,0	5,2	41,4	50,7	18,6	12,5	14,1	23,2	37,4	6,9	32,4	42,5
63	Şanlıurfa	36,2	2,1	34,6	37,7	17,0	10,3	13,6	20,4	30,0	3,3	28,1	32,0
64	Uşak	45,4	2,3	43,4	47,5	12,0	12,2	9,2	14,9	39,9	3,1	37,5	42,4
65	Van	41,6	2,5	39,6	43,7	15,6	10,2	12,5	18,7	35,1	3,5	32,7	37,6
66	Yozgat	41,7	2,5	39,7	43,8	11,0	15,9	7,6	14,4	37,2	3,5	34,6	39,7
67	Zonguldak	57,3	2,5	54,5	60,2	7,3	11,4	5,7	8,9	53,1	2,8	50,2	56,1
68	Aksaray	45,8	2,5	43,5	48,0	13,1	15,4	9,2	17,1	39,8	3,7	36,9	42,7
69	Bayburt	59,2	2,7	56,1	62,2	4,5	24,2	2,3	6,6	56,5	3,0	53,2	59,8
70	Karaman	56,6	2,0	54,4	58,8	7,5	14,1	5,4	9,5	52,4	2,4	49,9	54,9
71	Kırıkkale	40,0	3,6	37,2	42,8	19,3	13,3	14,2	24,3	32,3	5,0	29,1	35,5
72	Batman	32,5	3,4	30,4	34,7	13,5	16,5	9,1	17,9	28,1	4,7	25,5	30,7
73	Şırnak	30,7	3,3	28,8	32,7	17,0	14,8	12,1	22,0	25,5	5,0	23,0	28,0
74	Bartın	57,2	2,7	54,3	60,2	6,4	15,2	4,5	8,4	53,6	3,0	50,4	56,7
75	Ardahan	60,6	3,4	56,5	64,6	4,2	41,8	0,8	7,6	58,0	3,7	53,8	62,3
76	İğdir	48,5	3,5	45,2	51,8	12,6	12,9	9,4	15,7	42,4	4,4	38,7	46,0
77	Yalova	47,0	2,6	44,6	49,4	17,8	11,5	13,8	21,8	38,6	4,0	35,6	41,7
78	Karabük	53,5	2,7	50,7	56,3	8,4	12,5	6,4	10,5	49,0	3,1	46,0	52,0
79	Kilis	44,2	7,6	37,7	50,8	14,9	40,9	2,9	26,8	37,7	11,4	29,2	46,1
80	Osmaniye	43,8	2,4	41,7	45,9	19,4	9,0	16,0	22,9	35,3	3,7	32,7	37,9
81	Düzce	51,2	2,1	49,1	53,4	14,6	12,2	11,1	18,0	43,8	3,3	41,0	46,6

TÜİK, İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri, 2009

TurkStat, Main Labour Force Indicators by Province, 2009

Kaynak: TÜİK, 2013, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 05.10.2013

EK -9 TÜİK İl bazında temel işgücü göstergeleri, 2010
Main labour force indicators by province, 2010

İl kodu	İl adı	İşgücüne Katılma Oranı				İşsizlik Oranı				İstihdam Oranı			
		Labour Force Participation Rate				Unemployment Rate				Employment Rate			
		Oran Rate (%)	Değişim katsayısı Coefficient of variation (%)	%95 Güven Aralığı		Oran Rate (%)	Değişim katsayısı Coefficient of variation (%)	%95 Güven Aralığı		Oran Rate (%)	Değişim katsayısı Coefficient of variation (%)	%95 Güven Aralığı	
				Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit			Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit			Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit
1	Adana	50,9	1,9	49,0	52,8	19,1	5,8	16,9	21,3	41,2	2,7	39,0	43,4
2	Adıyaman	40,8	2,4	38,8	42,7	10,2	11,1	8,0	12,5	36,6	3,0	34,5	38,8
3	Afyonkarahisar	47,1	1,7	45,5	48,7	7,6	11,7	5,8	9,3	43,5	2,1	41,7	45,3
4	Ağrı	48,5	3,0	45,6	51,4	11,7	13,5	8,6	14,8	42,8	3,9	39,6	46,1
5	Amasya	51,6	1,7	49,9	53,3	6,7	13,4	4,9	8,4	48,2	2,0	46,3	50,1
6	Ankara	46,7	0,0	46,7	46,7	12,1	4,7	11,0	13,2	41,1	0,6	40,5	41,6
7	Antalya	58,6	2,3	56,0	61,2	11,1	8,2	9,3	12,9	52,1	2,8	49,3	55,0
8	Artvin	60,8	2,1	58,3	63,2	5,7	13,8	4,2	7,3	57,3	2,4	54,6	59,9
9	Aydın	53,1	1,9	51,1	55,1	13,5	8,8	11,2	15,9	45,9	2,6	43,5	48,2
10	Balıkesir	47,5	2,0	45,7	49,4	8,0	7,5	6,8	9,2	43,7	2,2	41,8	45,6
11	Bilecik	49,2	2,0	47,3	51,2	7,7	15,5	5,3	10,0	45,4	2,5	43,2	47,7
12	Bingöl	46,3	3,3	43,3	49,2	12,5	14,8	8,9	16,2	40,5	4,3	37,1	43,9
13	Bitlis	44,1	2,2	42,2	45,9	16,3	13,8	11,9	20,8	36,9	3,7	34,2	39,6
14	Bolu	51,0	2,3	48,7	53,2	10,6	13,2	7,9	13,4	45,5	3,0	42,9	48,2
15	Burdur	59,1	2,0	56,8	61,4	6,3	16,9	4,2	8,4	55,4	2,4	52,8	58,0
16	Bursa	48,4	1,8	46,6	50,1	10,5	6,5	9,2	11,9	43,3	2,2	41,4	45,1
17	Çanakkale	50,5	1,8	48,7	52,2	7,0	10,3	5,6	8,4	46,9	2,0	45,0	48,8
18	Çankırı	51,3	2,8	48,5	54,1	9,1	12,7	6,8	11,4	46,6	3,3	43,6	49,6
19	Çorum	51,4	1,7	49,7	53,1	6,5	12,6	4,9	8,1	48,1	2,0	46,2	50,0
20	Denizli	54,6	1,9	52,6	56,6	11,2	9,7	9,0	13,3	48,5	2,4	46,2	50,8
21	Diyarbakır	31,8	2,5	30,2	33,3	13,5	9,0	11,1	15,9	27,5	3,3	25,7	29,2
22	Edirne	55,2	2,2	52,8	57,5	9,2	11,2	7,2	11,2	50,1	2,6	47,5	52,7
23	Elazığ	47,7	1,8	46,0	49,3	12,6	12,4	9,6	15,7	41,6	2,7	39,5	43,8
24	Erzincan	53,4	2,2	51,1	55,7	6,1	15,0	4,3	8,0	50,1	2,5	47,7	52,6
25	Erzurum	52,0	2,5	49,5	54,5	6,5	14,2	4,7	8,3	48,6	2,8	46,0	51,3
26	Eskişehir	42,7	2,2	40,8	44,5	10,5	9,9	8,4	12,5	38,2	2,7	36,2	40,2
27	Gaziantep	45,4	2,2	43,4	47,3	13,4	7,3	11,5	15,3	39,3	2,8	37,2	41,5
28	Giresun	58,0	1,6	56,2	59,8	6,0	11,3	4,7	7,4	54,5	1,8	52,5	56,4
29	Gümüşhane	58,8	1,9	56,6	61,0	5,8	14,5	4,2	7,4	55,4	2,2	53,0	57,8
30	Hakkari	40,1	2,8	37,9	42,3	17,4	13,3	12,8	21,9	33,1	4,4	30,3	36,0
31	Hatay	50,0	1,9	48,1	51,9	13,9	8,8	11,5	16,3	43,0	2,7	40,8	45,3
32	Isparta	51,2	3,0	48,2	54,2	12,0	11,5	9,3	14,8	45,0	3,8	41,7	48,4
33	Mersin	55,3	1,8	53,4	57,2	14,1	7,4	12,0	16,1	47,5	2,4	45,3	49,8
34	İstanbul	47,8	1,5	46,4	49,2	14,3	3,0	13,4	15,1	41,0	1,9	39,5	42,5
35	İzmir	50,1	1,6	48,5	51,6	15,1	5,4	13,5	16,7	42,5	2,1	40,7	44,3
36	Kars	52,2	1,8	50,3	54,0	7,4	16,2	5,1	9,8	48,3	2,4	46,1	50,5
37	Kastamonu	56,3	1,8	54,3	58,3	6,4	13,7	4,7	8,1	52,7	2,1	50,5	54,9
38	Kayseri	44,0	2,1	42,2	45,8	14,1	7,9	11,9	16,3	37,8	2,7	35,8	39,8
39	Kırklareli	53,6	2,2	51,3	55,9	10,8	10,6	8,6	13,1	47,8	2,8	45,2	50,4
40	Kırşehir	43,5	1,9	41,8	45,1	10,8	10,4	8,6	13,0	38,8	2,5	36,9	40,7
41	Kocaeli	48,2	1,9	46,4	50,0	13,8	7,1	11,9	15,7	41,6	2,5	39,6	43,6
42	Konya	50,7	1,2	49,5	51,8	8,2	6,0	7,3	9,2	46,5	1,4	45,2	47,8
43	Kütahya	46,7	1,7	45,1	48,3	6,5	12,4	4,9	8,0	43,7	2,0	42,0	45,5
44	Malatya	47,8	2,0	46,0	49,7	9,5	14,2	6,9	12,2	43,3	2,7	41,0	45,5
45	Manisa	49,3	1,7	47,7	51,0	8,1	10,0	6,5	9,7	45,4	2,1	43,5	47,2
46	Kahramanmaraş	49,2	1,8	47,4	50,9	12,8	9,7	10,3	15,2	42,9	2,5	40,8	45,0
47	Mardin	36,5	2,9	34,4	38,6	9,1	14,4	6,5	11,7	33,2	3,5	30,9	35,4
48	Muğla	56,8	1,9	54,7	59,0	10,5	10,6	8,3	12,7	50,9	2,5	48,4	53,3
49	Muş	42,1	2,3	40,2	43,9	16,4	12,6	12,3	20,4	35,2	3,7	32,7	37,7
50	Nevşehir	50,0	2,0	48,1	52,0	8,4	12,6	6,3	10,4	45,8	2,4	43,7	48,0
51	Niğde	47,2	1,7	45,7	48,8	9,4	10,8	7,4	11,4	42,8	2,2	41,0	44,6
52	Ordu	58,1	1,9	55,9	60,2	5,9	10,5	4,7	7,1	54,6	2,1	52,3	56,9
53	Rize	61,8	1,9	59,5	64,2	6,0	12,3	4,5	7,4	58,1	2,2	55,7	60,6
54	Sakarya	52,5	1,8	50,7	54,4	11,4	9,1	9,4	13,5	46,5	2,3	44,4	48,7
55	Samsun	50,8	1,9	48,9	52,6	7,8	9,8	6,3	9,3	48,8	2,2	44,8	48,8
56	Siirt	33,3	3,4	31,1	35,6	12,7	12,8	9,5	15,9	29,1	4,4	26,6	31,6
57	Sinop	56,5	1,7	54,7	58,4	8,7	12,2	6,6	10,8	51,6	2,2	49,4	53,8
58	Sivas	42,2	1,8	40,7	43,7	13,6	10,4	10,8	16,4	36,5	2,7	34,5	38,4
59	Tekirdağ	55,1	2,0	52,9	57,2	9,6	9,8	7,7	11,4	49,8	2,4	47,4	52,2
60	Tokat	49,3	1,9	47,5	51,1	6,7	12,2	5,1	8,3	46,0	2,2	44,0	48,0
61	Trabzon	56,4	1,8	54,4	58,4	6,3	10,2	5,0	7,6	52,8	2,0	50,7	54,9
62	Tunceli	45,3	3,4	42,3	48,3	11,5	17,6	7,6	15,5	40,1	4,5	36,6	43,6
63	Şanlıurfa	35,5	2,1	34,0	37,0	12,4	9,2	10,1	14,6	31,1	2,7	29,4	32,8
64	Uşak	48,5	1,8	46,7	50,2	7,8	12,3	5,9	9,7	44,7	2,2	42,7	46,7
65	Van	45,0	2,3	43,0	47,1	17,2	10,1	13,8	20,6	37,3	3,5	34,8	39,8
66	Yozgat	46,9	2,1	45,0	48,7	12,7	11,4	9,9	15,6	40,9	2,9	38,6	43,2
67	Zonguldak	52,2	2,5	49,6	54,7	10,7	11,4	8,3	13,1	46,6	3,1	43,7	49,4
68	Aksaray	48,7	2,1	46,7	50,7	9,2	11,8	7,1	11,3	44,2	2,6	42,0	46,5
69	Bayburt	57,5	2,3	54,8	60,1	4,7	18,1	3,0	6,3	54,8	2,6	52,0	57,6
70	Karaman	53,4	1,8	51,5	55,3	8,5	11,5	6,6	10,4	48,8	2,2	46,7	51,0
71	Kırıkkale	42,4	3,9	39,2	45,6	12,0	10,9	9,5	14,6	37,3	4,7	33,9	40,7
72	Batman	36,6	4,0	33,7	39,5	11,7	12,8	8,7	14,6	32,3	4,8	29,2	35,4
73	Şırnak	38,7	2,6	36,8	40,7	11,2	15,7	7,7	14,6	34,4	3,5	32,0	36,8
74	Bartın	54,6	2,1	52,3	56,8	10,2	14,5	7,3	13,1	49,0	2,9	46,2	51,7
75	Ardahan	55,3	3,6	51,4	59,3	7,5	26,0	3,7	11,3	51,2	4,5	46,7	55,7
76	İğdir	51,0	3,1	47,9	54,0	11,1	15,0	7,8	14,4	45,3	3,9	41,8	48,8
77	Yalova	49,6	2,2	47,5	51,8	14,4	11,9	11,0	17,8	42,5	3,3	39,7	45,2
78	Karabük	51,4	2,2	49,2	53,6	11,5	12,7	8,6	14,4	45,5	3,0	42,8	48,1
79	Kilis	49,2	5,4	44,1	54,4	10,1	23,2	5,5	14,8	44,2	6,5	38,6	49,9
80	Osmaniye	46,5	2,0	44,7	48,3	14,4	10,9	11,3	17,4	39,8	3,0	37,5	42,1
81	Düzce	52,7	1,7	50,9	54,5	13,4	11,0	10,5	16,3	45,6	2,6	43,3	47,9

TÜİK, İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri, 2010

TurkStat, Main Labour Force Indicators by Province, 2010

EK –10 TÜİK İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri, 2011
Main Labour Force Indicators by Province, 2011

İl kodu Province code	İl adı Province name	İşgücüne Katılma Oranı Labour Force Participation Rate				İşsizlik Oranı Unemployment Rate				İstihdam Oranı Employment Rate			
		%85 Güven Aralığı				%85 Güven Aralığı				%85 Güven Aralığı			
		Oran Rate (%)	Değişim katsayısı t of variation (%)	Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit	Oran Rate (%)	Değişim katsayısı t of variation (%)	Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit	Oran Rate (%)	Değişim katsayısı t of variation (%)	Alt sınır Lower limit	Üst sınır Upper limit
1	Adana	50,3	1,1	49,2	51,4	11,9	4,9	10,8	13,1	44,3	1,4	43,1	45,5
2	Adıyaman	41,2	2,4	39,3	43,1	16,1	8,1	13,5	18,6	34,6	3,2	32,4	36,7
3	Afyonkarahisar	51,5	1,0	50,5	52,4	4,8	8,0	4,1	5,6	49,0	1,1	48,0	50,0
4	Ağrı	52,4	1,8	50,5	54,3	10,9	10,2	8,7	13,1	46,7	2,4	44,5	48,9
5	Amasya	52,1	0,9	51,1	53,0	5,2	8,2	4,4	6,0	49,4	1,1	48,3	50,4
6	Ankara	47,5	1,5	46,1	48,9	9,4	4,8	8,6	10,3	43,0	1,7	41,5	44,5
7	Antalya	58,3	1,4	56,7	59,9	9,3	6,3	8,2	10,4	52,9	1,7	51,2	54,6
8	Artvin	57,7	1,3	56,3	59,1	6,3	8,7	5,2	7,4	54,1	1,5	52,5	55,6
9	Aydın	53,1	1,2	51,9	54,4	9,2	7,0	7,9	10,4	48,2	1,5	46,8	49,6
10	Balıkesir	46,3	1,3	45,1	47,5	5,5	7,3	4,8	6,3	43,7	1,5	42,5	45,0
11	Bilecik	50,5	1,4	49,1	51,9	6,2	10,5	4,9	7,5	47,4	1,8	45,9	48,9
12	Bingöl	51,2	2,9	48,3	54,1	9,6	14,0	7,0	12,3	46,3	3,5	43,0	49,5
13	Bitlis	48,2	1,5	46,8	49,7	11,1	10,6	8,8	13,3	42,9	2,2	41,1	44,7
14	Bolu	56,7	1,1	55,5	58,0	10,6	9,0	8,7	12,4	50,7	1,6	49,1	52,4
15	Burdur	62,5	1,7	60,4	64,6	6,5	12,9	4,9	8,1	58,4	2,0	56,1	60,8
16	Bursa	50,5	1,4	49,1	51,8	7,5	7,3	6,4	8,6	46,7	1,8	45,2	48,1
17	Çanakkale	48,5	0,9	47,6	49,3	4,8	8,4	4,0	5,5	46,2	1,1	45,2	47,1
18	Çankırı	53,7	2,1	51,5	55,8	6,3	8,8	5,2	7,4	50,3	2,3	48,0	52,5
19	Çorum	55,2	1,1	54,1	56,4	4,7	9,5	3,9	5,6	52,6	1,2	51,4	53,8
20	Denizli	55,0	1,3	53,7	56,4	7,2	8,3	6,0	8,4	51,1	1,5	49,6	52,6
21	Diyarbakır	30,6	2,0	29,4	31,8	8,6	9,5	7,0	10,1	28,0	2,4	26,7	29,3
22	Edirne	55,5	1,2	54,2	56,7	9,0	7,9	7,6	10,4	50,5	1,5	49,0	52,0
23	Elazığ	48,3	0,9	47,4	49,2	10,3	8,8	8,5	12,1	43,3	1,4	42,1	44,5
24	Erzincan	52,8	1,7	51,0	54,5	5,6	11,8	4,3	6,9	49,8	1,9	48,0	51,7
25	Erzurum	49,4	1,5	47,9	50,8	6,5	10,5	5,1	7,8	46,2	1,8	44,6	47,8
26	Eskişehir	42,2	2,1	40,4	44,0	8,9	8,3	7,4	10,3	38,4	2,5	36,6	40,3
27	Gaziantep	43,4	1,2	42,4	44,4	14,4	6,5	12,6	16,2	37,2	1,8	35,9	38,5
28	Giresun	58,4	0,9	57,3	59,4	6,1	8,3	5,1	7,1	54,8	1,1	53,6	56,0
29	Gümüşhane	56,7	1,2	55,3	58,0	6,1	9,0	5,0	7,1	53,2	1,4	51,7	54,7
30	Hakkari	43,1	1,9	41,5	44,8	12,9	9,2	10,6	15,3	37,6	2,6	35,6	39,5
31	Hatay	49,7	1,1	48,7	50,8	12,7	6,3	11,1	14,2	43,4	1,5	42,1	44,7
32	Isparta	52,5	2,3	50,1	54,9	9,7	9,8	7,8	11,5	47,4	2,8	44,8	50,0
33	Mersin	53,7	1,0	52,7	54,7	9,2	6,0	8,1	10,3	48,7	1,2	47,6	49,9
34	İstanbul	48,8	1,1	47,8	49,9	11,8	3,9	10,9	12,7	43,1	1,4	41,9	44,2
35	İzmir	53,3	1,4	51,8	54,8	14,7	2,3	14,0	15,3	45,5	1,7	43,9	47,0
36	Kars	54,5	1,2	53,2	55,8	9,0	9,9	7,2	10,7	49,6	1,6	48,0	51,2
37	Kastamonu	61,7	1,1	60,3	63,0	5,3	9,9	4,3	6,3	58,4	1,3	56,9	59,8
38	Kayseri	49,3	1,2	48,1	50,5	12,3	6,3	10,8	13,8	43,2	1,7	41,8	44,6
39	Kırklareli	53,1	1,5	51,6	54,7	8,9	8,3	7,4	10,3	48,4	1,8	46,7	50,2
40	Kırşehir	42,9	1,2	41,9	44,0	8,5	7,5	7,2	9,7	39,3	1,5	38,1	40,5
41	Kocaeli	52,7	1,2	51,5	54,0	13,1	6,3	11,5	14,7	45,8	1,7	44,3	47,3
42	Konya	49,0	1,3	47,7	50,2	6,9	5,1	6,2	7,6	45,6	1,5	44,3	46,9
43	Kütahya	50,6	1,0	49,6	51,7	4,6	8,3	3,8	5,3	48,3	1,2	47,2	49,4
44	Malatya	47,4	1,2	46,3	48,5	9,2	9,6	7,4	10,9	43,1	1,6	41,7	44,4
45	Manisa	54,0	1,0	53,0	55,1	4,7	8,4	3,9	5,4	51,5	1,1	50,4	52,6
46	Kahramanmaraş	49,8	1,2	48,6	50,9	11,1	7,3	9,5	12,6	44,2	1,8	42,8	45,7
47	Mardin	34,1	1,3	33,3	35,0	12,3	9,0	10,1	14,4	29,9	1,9	28,8	31,1
48	Muğla	54,3	1,3	52,9	55,7	9,0	7,3	7,7	10,3	49,4	1,6	47,9	51,0
49	Muş	46,4	1,5	45,0	47,8	11,5	9,6	9,3	13,6	41,1	2,1	39,4	42,8
50	Neveşehir	50,4	1,3	49,0	51,7	7,5	9,0	6,2	8,8	46,6	1,6	45,1	48,0
51	Niğde	47,9	1,0	47,0	48,8	7,7	7,8	6,5	8,9	44,2	1,3	43,1	45,3
52	Ordu	58,9	1,5	57,2	60,6	5,9	8,8	4,9	6,9	55,5	1,6	53,7	57,2
53	Rize	59,2	1,4	57,6	60,9	5,9	9,6	4,8	7,0	55,7	1,6	54,0	57,5
54	Sakarya	56,0	1,2	54,6	57,3	10,9	7,8	9,3	12,6	49,8	1,7	48,2	51,5
55	Samsun	51,9	1,0	50,9	52,9	5,5	8,0	4,6	6,4	49,0	1,1	47,9	50,1
56	Siirt	33,0	2,0	31,7	34,3	11,8	10,8	9,3	14,4	29,1	2,7	27,5	30,7
57	Sinop	59,4	0,8	58,4	60,4	5,5	8,8	4,5	6,4	56,1	1,0	55,0	57,3
58	Sivas	48,8	1,0	47,8	49,8	9,9	7,8	8,4	11,4	44,0	1,4	42,8	45,2
59	Tekirdağ	56,1	1,2	54,8	57,4	8,8	7,5	7,5	10,1	51,1	1,5	49,7	52,6
60	Tokat	51,0	1,2	49,8	52,2	5,4	8,3	4,5	6,3	48,2	1,4	47,0	49,5
61	Trabzon	54,9	1,3	53,5	56,3	7,0	7,5	6,0	8,0	51,1	1,5	49,6	52,5
62	Tunceli	48,7	2,0	46,9	50,6	9,3	11,8	7,2	11,5	44,2	2,5	42,1	46,3
63	Şanlıurfa	34,9	1,5	33,9	36,0	8,0	9,9	6,4	9,5	32,1	1,9	31,0	33,3
64	Uşak	53,4	1,4	51,9	54,9	4,7	9,3	3,8	5,5	50,9	1,6	49,3	52,4
65	Van	48,1	1,5	46,6	49,5	12,6	9,2	10,3	14,8	42,0	2,2	40,2	43,8
66	Yozgat	53,5	1,4	52,0	54,9	8,5	9,4	6,9	10,0	48,9	1,7	47,3	50,6
67	Zonguldak	56,1	1,1	54,9	57,3	8,1	8,9	6,6	9,5	51,6	1,4	50,1	53,0
68	Aksaray	49,4	1,3	48,1	50,6	6,5	9,0	5,3	7,6	46,2	1,5	44,8	47,5
69	Bayburt	55,2	1,7	53,4	57,1	4,9	12,8	3,7	6,1	52,5	1,9	50,5	54,5
70	Karaman	51,6	1,8	49,9	53,4	5,7	10,8	4,5	6,9	48,7	2,0	46,8	50,6
71	Kırıkkale	42,8	3,1	40,2	45,4	10,2	8,2	8,6	11,9	38,4	3,5	35,7	41,1
72	Batman	34,3	3,2	32,2	36,4	14,1	10,8	11,1	17,1	29,5	4,1	27,1	31,8
73	Şırnak	36,3	1,5	35,2	37,3	12,0	9,7	9,7	14,2	31,9	2,1	30,6	33,2
74	Bartın	60,1	1,2	58,7	61,6	6,0	10,7	4,7	7,2	56,6	1,5	54,9	58,2
75	Ardahan	59,1	2,5	56,1	62,0	7,4	18,0	4,8	10,0	54,7	3,1	51,4	58,0
76	İğdir	55,4	1,7	53,6	57,2	10,4	10,0	8,4	12,5	49,6	2,2	47,5	51,8
77	Yalova	52,2	1,9	50,2	54,2	13,7	8,6	11,4	16,0	45,0	2,6	42,7	47,3
78	Karabük	55,8	1,2	54,6	57,1	8,0	8,4	6,7	9,3	51,4	1,5	49,9	52,9
79	Kilis	45,3	1,6	43,8	46,7	12,6	10,0	10,1	15,1	39,6	2,3	37,7	41,4
80	Osmaniye	46,4	1,1	45,3	47,4	12,4	7,2	10,7	14,2	40,6	1,6	39,3	41,9
81	Düzce	58,6	1,3	57,1	60,1	9,6	9,7	7,8	11,4	53,0	1,7	51,2	54,8

TÜİK, İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri, 2011

TurkStat, Main Labour Force Indicators by Province, 2011

Kaynak: TÜİK, 2013, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 05.10.2013

EK –11 TÜİK İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri, 2012
Main Labour Force Indicators by Province, 2012

İl kodu Prov nce code	İl adı Province name	İşgücüne Katılma Oranı Labour Force Participation Rate				İşsizlik Oranı Unemployment Rate				İstihdam Oranı Employment Rate			
		Oran Rate (%)	Değişim katsayısı Coefficient t of variation (%)	%85 Güven Aralığı		Oran Rate (%)	Değişim katsayısı Coefficient t of variation (%)	%85 Güven Aralığı		Oran Rate (%)	Değişim katsayısı Coefficient t of variation (%)	%85 Güven Aralığı	
				Alt Lower limit	Üst Upper limit			Alt Lower limit	Üst Upper limit			Alt Lower limit	Üst Upper limit
1	Adana	48,8	1,6	47,0	50,1	11,4	5,3	10,2	12,8	43,1	2,0	41,4	44,7
2	Adıyaman	43,3	3,5	40,3	46,2	15,8	10,2	12,8	18,9	36,4	4,6	33,2	39,7
3	Afyonkarahisar	53,4	1,5	51,9	55,0	4,6	9,2	3,7	5,4	51,0	1,6	49,4	52,6
4	Ağrı	52,0	2,3	49,7	54,3	8,0	11,0	6,3	9,7	47,9	2,6	45,4	50,3
5	Amasya	48,6	1,4	47,2	49,9	5,6	9,7	4,5	6,7	45,9	1,6	44,4	47,3
6	Ankara	48,5	1,6	47,1	50,0	9,5	3,9	8,8	10,2	43,9	1,8	42,4	45,5
7	Antalya	58,1	1,8	56,1	60,1	8,5	6,8	7,4	9,6	53,2	2,0	51,1	55,3
8	Artvin	57,1	1,8	55,1	59,1	6,3	10,9	4,9	7,6	53,5	2,0	51,4	55,7
9	Aydın	55,5	1,6	53,7	57,3	7,9	8,4	6,6	9,3	51,1	1,9	49,2	53,0
10	Balıkesir	46,5	1,9	44,8	48,2	5,5	9,0	4,5	6,4	44,0	2,0	42,2	45,7
11	Bilecik	49,5	1,7	47,9	51,1	6,4	11,6	4,9	7,8	46,3	2,0	44,6	48,1
12	Bingöl	50,7	2,6	48,2	53,2	8,3	13,1	6,2	10,4	46,5	3,0	43,7	49,2
13	Bitlis	46,7	1,6	45,2	48,2	9,1	9,8	7,4	10,9	42,4	2,0	40,7	44,1
14	Bolu	54,1	1,4	52,7	55,6	9,5	10,1	7,7	11,4	49,0	1,9	47,2	50,8
15	Burdur	59,2	1,8	57,1	61,3	5,8	13,2	4,3	7,4	55,8	2,1	53,5	58,1
16	Bursa	50,4	1,6	48,8	52,0	7,1	7,5	6,1	8,2	46,8	1,8	45,2	48,5
17	Canakkale	48,8	1,4	47,4	50,2	5,0	10,0	4,1	6,0	46,3	1,6	44,9	47,8
18	Çankırı	49,2	2,8	46,5	51,9	6,0	12,4	4,5	7,4	46,2	3,1	43,4	49,0
19	Çorum	49,9	1,4	48,5	51,4	5,1	10,9	4,0	6,2	47,4	1,6	45,9	48,9
20	Denizli	56,7	1,7	54,8	58,5	6,9	9,3	5,6	8,2	52,8	1,9	50,8	54,8
21	Diyarbakır	26,9	2,2	25,8	28,1	7,3	10,4	5,8	8,8	25,0	2,5	23,7	26,2
22	Edirne	54,7	1,6	52,9	56,4	7,5	9,4	6,1	8,9	50,6	1,9	48,7	52,5
23	Elazığ	50,1	1,5	48,6	51,6	9,0	9,4	7,4	10,7	45,6	1,9	43,9	47,3
24	Erzincan	50,0	1,8	48,2	51,8	5,7	11,9	4,3	7,0	47,2	2,1	45,3	49,1
25	Erzurum	48,0	2,2	45,9	50,1	6,5	11,2	5,1	7,9	44,9	2,5	42,7	47,1
26	Eskişehir	44,0	2,2	42,1	45,9	8,4	9,0	6,9	9,9	40,3	2,5	38,3	42,3
27	Gaziantep	44,2	1,8	42,6	45,7	11,2	7,6	9,5	12,9	39,2	2,2	37,5	41,0
28	Giresun	55,9	1,3	54,5	57,4	6,1	9,9	4,9	7,2	52,5	1,6	50,9	54,1
29	Gümüşhane	53,8	1,8	51,9	55,6	5,8	11,2	4,5	7,1	50,6	2,0	48,7	52,6
30	Hakkâri	42,5	2,0	40,8	44,2	9,9	9,7	8,0	11,8	38,3	2,5	36,4	40,2
31	Hatay	48,6	1,7	47,0	50,2	11,4	7,2	9,8	13,0	43,1	2,1	41,3	44,8
32	Isparta	50,8	2,5	48,3	53,3	8,9	10,6	7,1	10,7	46,3	2,9	43,6	48,9
33	Mersin	51,6	1,5	50,1	53,1	9,5	6,6	8,2	10,7	46,7	1,8	45,1	48,3
34	İstanbul	51,1	0,0	51,1	51,1	11,3	2,7	10,7	11,9	45,3	0,3	45,0	45,6
35	İzmir	53,2	1,7	51,4	55,0	14,8	4,0	13,6	15,9	45,3	2,1	43,4	47,2
36	Kars	58,0	1,7	54,2	57,9	6,4	11,8	4,9	7,9	52,4	2,0	50,4	54,5
37	Kastamonu	56,0	1,7	54,1	57,9	5,3	11,7	4,1	6,6	53,0	1,9	51,0	55,0
38	Kayseri	50,9	1,7	49,2	52,6	9,3	8,4	7,8	10,8	46,1	2,1	44,3	48,0
39	Kırklareli	52,9	1,7	51,2	54,7	7,9	9,4	6,4	9,3	48,8	2,0	46,8	50,7
40	Kırşehir	43,4	1,6	42,0	44,8	7,4	8,9	6,1	8,7	40,2	1,9	38,7	41,7
41	Kocaeli	52,7	1,6	51,1	54,4	11,1	7,1	9,6	12,7	46,8	2,0	45,0	48,7
42	Konya	48,4	1,6	46,9	49,8	6,2	5,0	5,6	6,8	45,4	1,7	43,9	46,9
43	Kütahya	52,6	1,5	51,0	54,2	4,2	9,6	3,4	4,9	50,4	1,7	48,7	52,0
44	Malatya	49,9	1,8	48,1	51,7	6,8	11,5	5,3	8,3	46,5	2,1	44,6	48,5
45	Manisa	55,8	1,5	54,1	57,5	4,4	9,4	3,6	5,2	53,4	1,7	51,7	55,1
46	Kahramanmaraş	48,6	1,7	47,0	50,2	9,7	8,6	8,1	11,3	43,9	2,1	42,1	45,7
47	Mardin	35,3	1,8	34,1	36,5	20,9	8,6	17,4	24,5	27,9	3,2	26,2	29,7
48	Muğla	56,8	1,7	55,0	58,7	8,0	8,7	6,6	9,4	52,3	2,0	50,3	54,3
49	Muş	44,3	1,6	42,9	45,7	8,9	9,9	7,2	10,6	40,3	2,0	38,7	42,0
50	Neşehir	49,6	1,6	48,1	51,1	6,1	11,0	4,8	7,4	46,6	1,8	44,9	48,3
51	Niğde	47,6	1,4	46,3	48,9	6,1	10,0	4,9	7,3	44,7	1,6	43,3	46,1
52	Ordu	55,8	1,7	54,0	57,7	5,6	11,0	4,4	6,8	52,7	1,9	50,7	54,6
53	Rize	57,4	1,7	55,5	59,3	5,8	11,3	4,5	7,1	54,1	1,9	52,1	56,1
54	Sakarya	54,3	1,6	52,6	56,0	9,8	8,8	8,0	11,3	49,1	2,0	47,1	51,0
55	Samsun	48,8	1,6	47,3	50,3	5,9	9,9	4,8	7,1	45,9	1,8	44,3	47,5
56	Siirt	34,0	2,0	32,7	35,3	20,0	10,1	16,1	24,0	27,2	3,6	25,3	29,1
57	Sinop	55,0	1,5	53,5	56,6	5,3	10,6	4,2	6,4	52,1	1,7	50,4	53,8
58	Sivas	50,5	1,5	49,0	52,0	7,8	9,7	6,3	9,2	46,6	1,9	44,9	48,3
59	Tekirdağ	55,5	1,7	53,7	57,4	7,1	9,8	5,8	8,5	51,6	2,0	49,6	53,5
60	Tokat	47,4	1,6	45,9	48,8	5,7	9,8	4,6	6,8	44,7	1,8	43,1	46,2
61	Trabzon	54,4	1,6	52,6	56,1	6,9	9,3	5,6	8,1	50,6	1,9	48,8	52,5
62	Tunceli	51,7	2,4	49,3	54,1	7,6	13,6	5,6	9,7	47,7	2,8	45,1	50,3
63	Şanlıurfa	30,4	1,7	29,4	31,5	6,2	11,8	4,8	7,6	28,5	2,0	27,4	29,7
64	Uşak	55,8	1,6	54,0	57,5	4,2	10,5	3,3	5,1	53,4	1,7	51,6	55,3
65	Van	47,0	1,6	45,6	48,4	7,8	10,5	6,1	9,4	43,4	1,9	41,7	45,0
66	Yozgat	53,2	1,7	51,5	55,0	6,1	12,0	4,6	7,5	50,0	2,0	48,1	51,9
67	Zonguldak	57,4	1,7	55,4	59,3	7,5	11,3	5,8	9,2	53,1	2,1	50,9	55,2
68	Aksaray	48,6	1,6	47,1	50,1	5,8	11,1	4,5	7,0	45,8	1,8	44,2	47,4
69	Bayburt	51,9	1,8	50,0	53,8	4,8	14,3	3,4	6,1	48,4	2,1	47,4	51,4
70	Karaman	50,5	2,0	48,5	52,5	4,9	11,5	3,8	6,0	48,0	2,2	46,0	50,1
71	Kırıkkale	41,7	2,4	39,7	43,7	8,9	8,8	7,4	10,4	38,0	2,8	35,9	40,0
72	Batman	35,3	2,5	33,6	37,1	25,0	8,7	20,8	29,3	26,5	4,5	24,2	28,8
73	Şirnak	36,4	1,7	35,3	37,6	19,4	9,9	15,6	23,2	29,4	3,1	27,6	31,2
74	Bartın	60,9	1,8	58,8	63,1	5,7	13,7	4,1	7,2	57,5	2,0	55,2	59,8
75	Ardahan	60,0	3,1	56,3	63,7	4,4	23,1	2,4	6,4	57,3	3,5	53,5	61,2
76	İğdir	56,4	1,9	54,3	58,5	7,8	11,0	6,2	9,5	52,0	2,3	49,6	54,3
77	Yalova	52,4	2,0	50,4	54,4	12,1	9,4	9,9	14,3	46,1	2,6	43,7	48,4
78	Karabük	57,5	1,5	55,8	59,1	7,8	9,5	6,3	9,2	53,0	1,8	51,2	54,9
79	Kilis	45,6	1,8	44,1	47,2	10,4	10,8	8,2	12,6	40,9	2,3	39,0	42,8
80	Osmaniye	46,3	1,6	44,8	47,8	10,0	8,6	8,3	11,6	41,7	2,0	40,0	43,4
81	Düzce	56,3	1,6	54,6	58,0	8,5	10,9	6,7	10,4	51,5	2,0	49,5	53,5

TÜİK, İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri, 2012
TürkStat, Main Labour Force Indicators by Province, 2012

Kaynak: TÜİK, 2013, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 05.10.2013

EK-12 Yaş grubu, cinsiyet ve çalışma durumuna göre çocuklar, 2006

(Bin)

Yaş grubu ve cinsiyet	Çocuk sayısı		Ekonomik işlerde çalışanlar		Ev işlerinde faaliyette bulunan		Çalışmayan	
	2006 (Ekim-Kasım-Aralık)	2012 (Ekim-Kasım-Aralık)	2006 (Ekim-Kasım-Aralık)	2012 (Ekim-Kasım-Aralık)	2006 (Ekim-Kasım-Aralık)	2012 (Ekim-Kasım-Aralık)	2006 (Ekim-Kasım-Aralık)	2012 (Ekim-Kasım-Aralık)
TÜRKİYE								
Toplam	15 026	15 247	890	893	6 540	7 503	7 596	6 850
6-14	11 378	11 386	285	292	4 504	5 290	6 590	5 804
15-17	3 647	3 861	605	601	2 036	2 213	1 006	1 047
Erkek	7 677	7 775	601	614	2 589	3 243	4 486	3 917
6-14	5 809	5 794	190	185	1 864	2 401	3 755	3 208
15-17	1 868	1 981	411	430	725	842	732	710
Kadın	7 349	7 472	289	279	3 950	4 261	3 109	2 933
6-14	5 569	5 592	95	108	2 639	2 889	2 835	2 596
15-17	1 780	1 880	194	171	1 311	1 372	274	337
KENT								
Toplam	10 160	10 139	490	400	4 672	5 479	4 997	4 259
6-14	7 599	7 567	120	79	3 226	3 888	4 254	3 600
15-17	2 560	2 572	370	322	1 446	1 591	743	659
Erkek	5 294	5 157	362	302	1 980	2 460	2 952	2 395
6-14	3 926	3 845	88	57	1 413	1 829	2 425	1 960
15-17	1 367	1 312	274	246	566	631	527	436
Kadın	4 866	4 982	128	98	2 693	3 020	2 045	1 864
6-14	3 673	3 722	32	22	1 813	2 059	1 828	1 640
15-17	1 193	1 260	96	76	880	960	216	224
KIR								
Toplam	4 866	5 108	400	493	1 867	2 024	2 599	2 591
6-14	3 779	3 819	165	214	1 278	1 402	2 336	2 203
15-17	1 087	1 290	235	279	590	622	263	388
Erkek	2 383	2 618	239	312	610	783	1 534	1 523
6-14	1 883	1 948	103	128	451	572	1 329	1 249
15-17	500	669	137	184	159	211	205	274
Kadın	2 483	2 491	161	181	1 258	1 241	1 065	1 069
6-14	1 896	1 870	63	86	827	830	1 007	955
15-17	587	620	98	95	431	411	58	114

TÜİK, Çocuk İşgücü İstatistikleri, 2006-2012

2006 Çocuk İşgücü Anketi sonuçları, 2008 bazlı nüfus projeksiyonuna göre revize edilmiştir. 4 bin kişiden az değerlerde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir. Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Kaynak: TÜİK, 2013, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 05.10.2013

EK-13 TÜİK Yıllara Göre İl Nüfusları, 2007-2013
Population of Provinces by Years, 2007-2013

İl - Provinces	Toplam nüfus - Total population						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Toplam - Total	70 586 256	71 517 100	72 561 312	73 722 988	74 724 269	75 627 384	76 667 864
Adana	2.006.650	2.026.319	2.062.226	2.085.225	2.108.805	2.125.635	2.149.260
Adıyaman	582.762	585.067	588.475	590.935	593.931	595.261	597.184
Afyonkarahisar	701.572	697.365	701.326	697.559	698.626	703.948	707.123
Ağrı	530.879	532.180	537.665	542.022	555.479	552.404	551.177
Amasya	328.674	323.675	324.268	334.786	323.079	322.283	321.977
Ankara	4.466.756	4.548.939	4.650.802	4.771.716	4.890.893	4.965.542	5.045.083
Antalya	1.789.295	1.859.275	1.919.729	1.978.333	2.043.482	2.092.537	2.158.265
Artvin	168.092	166.584	165.580	164.759	166.394	167.082	169.334
Aydın	946.971	965.500	979.155	989.862	999.163	1.006.541	1.020.957
Balıkesir	1.118.313	1.130.276	1.140.085	1.152.323	1.154.314	1.160.731	1.162.761
Bilecik	203.777	193.169	202.061	225.381	203.849	204.116	208.888
Bingöl	251.552	256.091	255.745	255.170	262.263	262.507	265.514
Bitlis	327.886	326.897	328.489	328.767	336.624	337.253	337.156
Bolu	270.417	268.882	271.545	271.208	276.506	281.080	283.496
Burdur	251.181	247.437	251.550	258.868	250.527	254.341	257.267
Bursa	2.439.876	2.507.963	2.550.645	2.605.495	2.652.126	2.688.171	2.740.970
Çanakkale	476.128	474.791	477.735	490.397	486.445	493.691	502.328
Çankırı	174.012	176.093	185.019	179.067	177.211	184.406	190.909
Çorum	549.828	545.444	540.704	535.405	534.578	529.975	532.080
Denizli	907.325	917.836	926.362	931.823	942.278	950.557	963.464
Diyarbakır	1.460.714	1.492.828	1.515.011	1.528.958	1.570.943	1.592.167	1.607.437
Edirne	396.462	394.644	395.463	390.428	399.316	399.708	398.582
Elazığ	541.258	547.562	550.667	552.646	558.556	562.703	568.239
Erzincan	213.538	210.645	213.288	224.949	215.277	217.886	219.996
Erzurum	784.941	774.967	774.207	769.085	780.847	778.195	766.729
Eskişehir	724.849	741.739	755.427	764.584	781.247	789.750	799.724
Gaziantep	1.560.023	1.612.223	1.653.670	1.700.763	1.753.596	1.799.558	1.844.438
Giresun	417.505	421.766	421.860	419.256	419.498	419.555	425.007
Gümüşhane	130.825	131.367	130.976	129.618	132.374	135.216	141.412
Hakkari	246.469	258.590	256.761	251.302	272.165	279.982	273.041
Hatay	1.386.224	1.413.287	1.448.418	1.480.571	1.474.223	1.483.674	1.503.066
Isparta	419.845	407.463	420.796	448.298	411.245	416.663	417.774
Mersin	1.595.938	1.602.908	1.640.888	1.647.899	1.667.939	1.682.848	1.705.774
İstanbul	12.573.836	12.697.164	12.915.158	13.255.685	13.624.240	13.854.740	14.160.467
İzmir	3.739.353	3.795.978	3.868.308	3.948.848	3.965.232	4.005.459	4.061.074
Kars	312.205	312.128	306.536	301.766	305.755	304.821	300.874
Kastamonu	360.366	360.424	359.823	361.222	359.759	359.808	368.093
Kayseri	1.165.088	1.184.386	1.205.872	1.234.651	1.255.349	1.274.968	1.295.355
Kırklareli	333.256	336.942	333.179	332.791	340.199	341.218	340.559
Kırşehir	223.170	222.735	223.102	221.876	221.015	221.209	223.498
Kocaeli	1.437.926	1.490.358	1.522.408	1.560.138	1.601.720	1.634.691	1.676.202
Konya	1.959.082	1.969.868	1.992.675	2.013.845	2.038.555	2.052.281	2.079.225
Kütahya	583.910	565.884	571.804	590.496	564.264	573.421	572.059
Malatya	722.065	733.789	736.884	740.643	757.930	762.366	762.538
Manisa	1.319.920	1.316.750	1.331.957	1.379.484	1.340.074	1.346.162	1.359.463
Kahramanmaraş	1.004.414	1.029.298	1.037.491	1.044.816	1.054.210	1.063.174	1.075.706
Mardin	745.778	750.697	737.852	744.606	764.033	773.026	779.738
Muğla	766.156	791.424	802.381	817.503	838.324	851.145	866.665
Muş	405.509	404.309	404.484	406.886	414.706	413.260	412.553
Nevşehir	280.058	281.699	284.025	282.337	283.247	285.190	285.460
Niğde	331.677	338.447	339.921	337.931	337.553	340.270	343.658
Ordu	715.409	719.278	723.507	719.183	714.390	741.371	731.452
Rize	316.252	319.410	319.569	319.637	323.012	324.152	328.205
Sakarya	835.222	851.292	861.570	872.872	888.556	902.267	917.373
Samsun	1.228.959	1.233.677	1.250.076	1.252.693	1.251.729	1.251.722	1.261.810
Siirt	291.528	299.819	303.622	300.695	310.468	310.879	314.153
Sinop	198.412	200.791	201.134	202.740	203.027	201.311	204.568
Sivas	638.464	631.112	633.347	642.224	627.056	623.535	623.824
Tekirdağ	728.396	770.772	783.310	798.109	829.873	852.321	874.475

EK-13 TÜİK Yıllara Göre İl Nüfusları, 2007-2013

Population of Provinces by Years, 2007-2013

İl - Provinces	Toplam nüfus - Total population						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tokat	620.722	617.158	624.439	617.802	608.299	613.990	598.708
Trabzon	740.569	748.982	765.127	763.714	757.353	757.898	758.237
Tunceli	84.022	86.449	83.061	76.699	85.062	86.276	85.428
Şanlıurfa	1.523.099	1.574.224	1.613.737	1.663.371	1.716.254	1.762.075	1.801.980
Uşak	334.115	334.111	335.860	338.019	339.731	342.269	346.508
Van	979.671	1.004.369	1.022.310	1.035.418	1.022.532	1.051.975	1.070.113
Yozgat	492.127	484.206	487.365	476.096	465.696	453.211	444.211
Zonguldak	615.890	619.151	619.812	619.703	612.406	606.527	601.567
Aksaray	366.109	370.598	376.907	377.505	378.823	379.915	382.806
Bayburt	76.609	75.675	74.710	74.412	76.724	75.797	75.620
Karaman	226.049	230.145	231.872	232.633	234.005	235.424	237.939
Kırıkkale	280.234	279.325	280.834	276.647	274.992	274.727	274.658
Batman	472.487	485.616	497.998	510.200	524.499	534.205	547.581
Şırnak	416.001	429.287	430.424	430.109	457.997	466.982	475.255
Bartın	182.131	185.368	188.449	187.758	187.291	188.436	189.139
Ardahan	112.721	112.242	108.169	105.454	107.455	106.643	102.782
Iğdır	181.866	184.025	183.486	184.418	188.857	190.409	190.424
Yalova	181.758	197.412	202.531	203.741	206.535	211.799	220.122
Karabük	218.463	216.248	218.564	227.610	219.728	225.145	230.251
Kilis	118.457	120.991	122.104	123.135	124.452	124.320	128.586
Osmaniye	452.880	464.704	471.804	479.221	485.357	492.135	498.981
Düzce	323.328	328.611	335.156	338.188	342.146	346.493	351.509

Kaynak: TÜİK, 2014, www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590

KAYNAKÇA

Dergi, Tez ve Makaleler

Baydoğan Handan, Cumhuriyet Üniversitesi, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2012

Bulut Halim Murat, Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Etkileri ve Kayıt Dışı İle Mücadele Yöntemleri: Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, 2007, Kars

Bulut Selahattin, Gazi Üniversitesi, Türkiye’de Aktif İstihdam Politikası Aracı Olarak Düzenlenen İşgücü Eğitim Kurslarının İstihdam Açısından Belirleyiciliği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010

Candan Mehmet, Kayıt Dışı İstihdam, Yabancı Kaçak İşçi İstihdamı ve Toplumumuz Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri, Uzmanlık Tezi, Ankara 2007

Demir Müslim, , Sosyal Güvenlik Mevzuatına Aykırılıktan Doğan Suçlar ve Kabahatler ile Cezalarına İlişkin Genel Değerlendirmeler/Öneriler, Sosyal Güvenlik Dergisi, Temmuz 2014, Cilt 4, Sayı 2, Sayfa 120–144

Çakır Bilge, İŞKUR, Tarım Sektörü Ve Kırsal Kesimde Yaşanan Çözümler Sonucu İşgücü Piyasasında Yaşanan Değişim Ve Oluşan İşsizlikte Kamu İstihdam Kurumlarının Rolü, Uzmanlık Tezi, Ankara 2014

Çalgan Ahmet Talha, İŞKUR, Türkiye’de İstihdam Üzerindeki Mali Yükler Ve İstihdama Etkileri, Uzmanlık Tezi, Ankara 2007

Dulupçu Murat Ali; Öğr. Gör. Dr. Maden Işık Selen, KOBİ’leri Desteklemek Firmaların Performansını Ne Kadar Etkiler? Göller Bölgesinde KOSGEB Genel Destek Programından Yararlanan Firmalar Üzerine Bir İnceleme; Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Y.2014, C.19, S.2, s.179–195

Gülmez Ülkü, Bahçeşehir Üniversitesi, Türk Hukukunda Kayıt Dışı İstihdam Ve Asgari İşçilik Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012

Günay Gülay, Bener Özgün, Boylu Aydın, Ev Kadınlarının Sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Görüşleri, Sosyal Güvenlik Dergisi Ocak 2014, Cilt 4, Sayı 1, Sayfa 35–58

Gürlevik Atif, İş-Kur, Bölgesel Kalkınma Politikaları Ekseninde İstihdam ve İç Göç Etkileşimi, Ankara 2014

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 1, Ocak-Şubat-Mart 2011

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 2, Nisan-Mayıs-Haziran 2011

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 3, Temmuz-Ağustos-Eylül 2011

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 4, Ekim-Kasım-Aralık 2011

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 5, Ocak-Şubat-Mart 2012

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 6, Nisan-Mayıs-Haziran 2012

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 7, Temmuz-Ağustos-Eylül 2012

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 8, Ekim-Kasım-Aralık 2012

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 9, Ocak-Şubat-Mart 2013

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 10, Nisan-Mayıs-Haziran 2013

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 11, Temmuz-Ağustos-Eylül 2013

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 12, Ekim-Kasım-Aralık 2013

İŞKUR, İstihdamda 3i Dergisi, Sayı 1, Ocak-Şubat-Mart 2011

Karaaslan Erkan, Mali Hizmetler Derneği, Kayıt Dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, Yayın No:7, Kasım 2010, Ankara

Karagülle Büşra, İŞKUR, Türkiye’de İşsizliğe Bir Çözüm Önerisi Olarak Türkiye İş Kurumu’nun İş Danışmanlığı Hizmetleri, Uzmanlık Tezi, Ankara 2007

Karakoyun Yücel, İŞKUR, Esnek Çalışma Yoluyla Kadınların İşgücüne Katılım Oranının ve İstihdamının Artırılması; İŞKUR’un Rolü, Uzmanlık Tezi, Ankara 2007

Karabıçak Mevlüt, Türkiye’de Uygulanan Ekonomik Teşvik Politikalarının Boyutu, Ulusal, Bölgesel Ve Yerel Kalkınma Üzerine Olası Etkileri; Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Y.2013, C.18, S.3

Kömürçüler Emin, Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye’de İstihdam Üzerindeki Vergi ve Benzeri Mali Yükümlülüklerin İstihdam Üzerindeki Etkileri: Avrupa Birliği İle Bir Karşılaştırma, Manisa 2008

Kutlan & Partners Audit Tax Consulting, 2013/026 Kayıtlı Sirküler, İstanbul, 25.1.2013

Öksüz Nazan, İŞKUR, Mesleki Eğitim Kurslarının Kadınların İstihdam Edilebilirliğine Katkısı ve İŞKUR’un Üstlenebileceği Roller, Uzmanlık Tezi, Ankara 2014

Öksüz Davut, İŞKUR, İşkur’un İşe Yerleştirme Hizmetleri, Özel Sektör Üzerinde Etkisi Ve Etkinliğinin Artırılması, Uzmanlık Tezi, Ankara 2007

Özüm Bozkurt Yasemin, İŞKUR, Kobi Ve Yeni Girişimci için ve İstihdam Odaklı İnovasyon ve Finansman: Türkiye İş Kurumu İçin Karşılaştırmalı Model Önerisi, Uzmanlık Tezi, Ankara 2014

Pıçak Murat, Dicle Üniversitesi, İstihdam ve Türkiye İş Kurumunun İstihdam Üzerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2004

Sarıca Ahmet Oğuz, Kayıt Dışı İstihdam Ve Mücadele Yöntemleri Planlama Uzmanlığı Tezi, Temmuz 2006, Ankara, s.43

SGK Sosyal Güvenlik Bilgi Serisi 2013/3, Sosyal Güvenlik Sisteminde Primler, Yayın No: 70

Toker Murat, İşsizlik Sigortası, Sayıştay Dergisi, Sayı:46–47

Tozlu Ahmet, Eraslan Mehmet Tarık; Türkiye’de Alt İşverenlik Uygulaması Sayıştay Dergisi, Sayı:84/ Ocak-Mart 2012

Türker Şerife, İŞKUR, Dünyada Ve Türkiye’de İstihdam Teşvik Sistemleri ve Türkiye İçin Uygulanabilir Teşvik Modeli, Uzmanlık Tezi, Ankara 2014

Uludağ Emrullah, İş-Kur, Genç İstihdamını Artırmada Girişimcilik: Çeşitli Ülke Uygulamaları Ve İŞKUR’un Rolü, Ankara 2014

Yağmur Ayten, Selçuk Üniversitesi, İstihdam Edilebilirlik Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisi: Konya Bölgesi İmalat Sanayii Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009

Yılmaz UÇAR Aslı, Dik Esra, Eğitim ve İşgücü Piyasası Arasındaki İlişkinin Kurumsallaşması: 652 Sayılı KHK İle Tamamlanan Eğitim Yönetimi Reformu; Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Y.2014, C.19, S.2, s.237–255

KANUNLAR

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Kabul Tarihi: 17.07.1964 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 29-30-31.07.1964 1.8.1964 Sayı: 11766 -11779

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, Kabul Tarihi: 25.8.1999, Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 8.9.1999 Sayı: 23810

4857 sayılı İş Kanunu, Kabul Tarihi: 22.05.2003 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 10.06.2003 Sayı: 25134

5084 sayılı Yatırımların Ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Kabul Tarihi: 29.01.2004 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 06.2.2004 Sayı: 25365

5335 sayılı Bazı Kanun Ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 21.04.2005 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 27.04.2005 Sayı: 25798

5350 sayılı Yatırımların Ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 12.05.2005, Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 18.5.2009 Sayı: 25819

5510 sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Kabul Tarihi: 31.05.2006 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 16.6.2006 Sayı: 26200 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 45

5568 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 26.12.2006 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 30.12.2006 Sayı: 26392

5615 sayılı Gelir Vergisi Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 28.03.2007 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 4.04.2007 Sayı: 26483

5746 sayılı Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 28.02.2008 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 12.3.2008 Sayı: 26814

5763 sayılı İş Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Kabul Tarihi: 15.5.2008 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 26.5.2006 Sayı: 26887

5797 sayılı Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Kabul Tarihi: 31.7.2008 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 19/8/2008 Sayı: 26972

5838 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 18.2.2009 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 28.2.2009 Sayı: 27155 (Mükerrer)

5921 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu İle Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Kabul Tarihi: 11.8.2009 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 18.8.2009 Sayı: 27323

5951 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 28.01.2010 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 05.2.2010 Sayı: 27484

6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Kabul Tarihi 13.02.2011, Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 25.2.2011 Sayı: 27857 (Mükerrer)

6322 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 31.05.2012 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 15.06.2012 Sayı: 28324

YÖNETMELİKLER, TEBLİĞLER VE GENELGELER

Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 31.07.2008 Sayı: 26953

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 06.04.2004 Sayı: 25425

Hazine Müsteşarlığından: Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No:2009/1) Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 28.07.2009 Sayı: 27302

Hazine Müsteşarlığından: Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'ın Uygulanmasına İlişkin 2009/1 Sayılı Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (2010/2) Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 21.10.2010 Sayı: 27736

Özürlü, Eski Hükümlü Ve Terör Mağdurlarının İstihdamı Hakkındaki Usul Ve Esaslara İlişkin Tebliğ, Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 01.08.2004 Sayı: 25540

Sosyal Güvenlik Kurumundan:5510 Sayılı Kanunun 4 Üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının (A) Ve (B) Bendi Kapsamında Sigortalı Olanlar İle Hak Sahiplerinin Tahsis İşlemlerine İlişkin Tebliğ, Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 28.09.2008 Sayı: 27011

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2012/1) Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 20.06.2012 Sayı: 28329

16-314 sayılı SGK Genelgesi, 13.04.2004

16-344 sayılı SGK Genelgesi, 5084 sayılı Kanunda 5350 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler, 27.05.2005

2007-48 sayılı SGK Genelgesi, 5084 sayılı Kanunda 5568 ve 5615 sayılı Kanunlarla Yapılan Düzenlemeler, 15.06.2007

2008/31 sayılı SGK Genelgesi, 5084 sayılı Kanunun 4. ve 7. maddelerinde 5568 ve 5615 sayılı Kanunlarla Yapılan Düzenlemeler, 01.05.2008

2008-73 sayılı Genelgesi, 18-29 yaş aralığında olan erkek ve 18 yaşından büyük kadın sigortalılardan yeni işe alınanlara ilişkin işveren hissesi sigorta prim teşviki, 1.08.2008

2008/77 sayılı SGK Genelgesi, Özürlü sigortalıların istihdamına ilişkin işveren hissesi prim teşviki, 19.08.2008

2008/85 SGK Genelgesi, Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi, 21.10.2008

2008/93 sayılı SGK Genelgesi, Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranının işveren hissesinden beş puanlık indirimi, 13.11.2008

2009-113 sayılı SGK Genelgesi, 4447 sayılı Kanunun geçici 9 uncu maddesinde öngörülen işveren hissesi sigorta primi teşviki, 15.09.2009

2009/149 sayılı SGK Genelgesi, 4447 sayılı Kanunun 50nci maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen sigorta primi teşviki, 4.12.2009

2010/33 sayılı SGK Genelgesi, 4447 sayılı Kanunun geçici 9 uncu maddesinde ve 5084 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde yapılan değişiklikler, 23.02.2010

2011/45 sayılı Genelgesi, 6111 S. Kanunla yapılan sigorta primi desteği düzenlemeleri, 7.6.2011

2011/50 sayılı SGK Genelgesi, Kısa vadeli sigorta kolları Uygulamaları,13.06.2011

2011/54 sayılı SGK Genelgesi, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda öngörülen sigorta primi işveren hissesi desteği, 29.06.2011

2012/30 sayılı SGK Genelgesi, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, 22.08.2012

2012/37 sayılı SGK Genelgesi, 2012/30 sayılı Genelgede yapılan değişiklik, 26.11.2012

2012 / 3802: 2012 / 3305 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında Karar (Resmi Gazete Yayın Tarih / Sayısı: 13.10.2012 / 28440)

2013/30 sayılı SGK Genelgesi, 6486 sayılı Kanunda öngörülen sigorta primi teşviki düzenlemeleri, 22.07.2013

FAALİYET RAPORLARI

Adana Çimento	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Anadolu Efes	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Afyon Çimento	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Akbank	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Ak Enerji	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Akfen Holding	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Aksigorta	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Anadolu Sigorta	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Arçelik	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Asya Katılım Bankası	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Bagfaş	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Banvit	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Bim Mağazalar	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Beşiktaş Futbol Yat.	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Boyner Mağazacılık	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Brisa	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Borusan Mannesmann	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Doğuş Otomotiv	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Do-Co Restaurants	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Doğan Yayın Hol.	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Ege Gübre	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Fenerbahçe Sportif	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Ford Otosan	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Garanti Bankası	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Göldaş Çimento	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Good-Year	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Gsd Holding	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Gübre Fabrikaları	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
T. Halk Bankası	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
İhlas Ev Aletleri	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
İş Bankası (C)	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
İş Fin. Kir.	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
İŞKUR	2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
İzmir Demir Çelik	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Kartonsan	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Konya Çimento	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Koza Altın	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Kardemir (D)	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Menderes Tekstil	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Mutlu Akü	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Petkim	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Park Elek. Madencilik	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Sasa Polyester	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları

ŞiŖe Cam	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Şekerbank	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Sinpaş Gmyo	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Tav Havalimanları	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Turkcell	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Tekstilbank	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Türk Hava Yolları	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Mondi Tire Kutsan	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Tofaş Oto. Fab.	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Trakya Cam	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
T.S.K.B.	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Türk Telekom	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Türk Traktör	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Tüpraş	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları
Yapı ve Kredi Bank.	2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 Yılı Faaliyet Raporları

İNTERNET KAYNAKLARI

Alo Maliye, 5350 sayılı Kanun, http://www.alomaliye.com/5350_sayili_kanun_5084.htm, 10.7.2013

Alo Maliye, SGK Genelge 16_344, https://www.alomaliye.com/ssk_genelgesi_16_344.htm, 10.7.2013

Alo Maliye, 5084 sayılı Kanun, http://www.alomaliye.com/5084_sayili_kanun_yatirim.htm Tarih 10.7.2013

Alo Maliye, SGK Genelge 2009_113, https://www.alomaliye.com/2009/sgk_2009_113.pdf, 1.07.2013

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Sigorta Kolları <http://www.anadolu.edu.tr/sites/default/files/unite15.pdf>, 20.07.2014

Ankara Barosu, Ölüm Sigortası, Av. Çiğdem Yorulmaz, <http://www.ankarabarusu.org.tr/sites/ankarabarusu/tekmakale/2010-3/2010-3-yorulmaz.pdf>, 27.07.2014

Başbakanlık, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin>, 20.09.2013

Başbakanlık, 5510 sayılı Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf> 20.07.2014

Başbakanlık, 4447 sayılı Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf> 20.08.2014

Datassist İnsan Kaynakları, <http://www.iskanunu.com/tebligler/82-ozurlu-eski-hukumlu-ve-teror-magdurlarinin-istihdami-hakkindaki-usul-ve-esaslara-iliskin-teblig>, 03.9.2014

Deloitte, 5951 sayılı Kanun, http://www.verginet.net/Dokumanlar/2010/haber/5951_sayili_kanun.pdf, 01.06.2014

Groupe Laviale, 2013/4966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, <http://www.guncelmusavirlik.com.tr/Eklenti/422,bg-2013-84.pdf>, 20.09.2013

İnciroğlu Lütfi, 2014, İş Kaybı Tazminatı, <http://www.lutfiinciroglu.com/docs/24sira.htm> Tarih 21.09.2014

İSMMM, 2014, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/113malicozum/20_ahmet_nacaroglu.pdf, 21.09.2014

İTÜ Strateji Geliştirme Başkanlığı (2014), 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Ömer Küçükevcilioğlu,

Resmi Gazete, 6111 sayılı Kanun, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225M1-1.htm>, 01.06.2014

Resmi Gazete, 6111 sayılı Kanun 2009/1 sayılı Tebliğ, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/Tebli%C4%9F%20hazine.htm>, 30.6.2014

Sakarya Esnaf ve Sanatkârlar Odası Birliği, SGK Prim Teşviki (6111 sayılı Kanuna Göre) <http://sesob.org.tr/userfiles/file/pdf/5.pdf>

SGK, 2014, Emeklilikten Sonra Tekrar Çalışma http://www.sgk.gov.tr/emeklilikten_sonra_tekrar_calisma.pdf?MOD=AJPERES, 20.07.2014

SGK, 2014, KİTUP Projesi Kapsamında Yapılanlar, http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/8e20bd1e4aa94938b0699bbe22b5db50/KITUP_Projesi_Kapsaminda_Yapilanlar.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=8e20bd1e-4aa9-4938-b069-9bbe22b5db50, 20.07.2014

SGK, Sosyal Güvenlik Destek Primi, <http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/069b0043-df10-4bf2-bad8-e67fe1925d3/sgdp.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=069b0043-df10-4bf2-bad8-ce67fe1925d3>, 30.6.2014

<http://www.stratejigelistirme.itu.edu.tr/%5Cimg%5Csgdb%5Cdatafiles/5510%20SAYILI%20SOSYAL%20S%C4%B0GORTALAR%20VE%20GENEL%20SA%C4%9ELIK%20S%C4%B0GORTASI%20KANUNU.pdf>, 27.08.2014

TÜİK, 2014, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist>, 30.4.2014
TÜİK, 2013, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1027, 05.10.2013
TÜİK, 2013, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 05.10.2013
TÜİK, 2014, www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590, 30.04.2014

